

ISSN 2229-1997
ISSN ONLINE 2586-937X

Vol.15 no.1 June 2025
วารสารวิชาการของ
สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

วารสารผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI
และอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ศ.กิตติคุณ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู
ศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ
ศ.กิตติคุณ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล
ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์
ศ.วรินทร์ วารุณ

บรรณาธิการ

รศ.ดร.ยุพกา พุกชีมา

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ศ.ดร.อรรถยา สุวรรณระดา

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.โมชิต ทิพย์เทียมพงษ์
รศ.ดร.ชนนาค ศีตสาร
รศ.ดร.วินัย จามรัสสุริยา
รศ.พอ.หญิง นงลักษณ์ ลิ่มศิริ
รศ.เบญจรงค์ ใจใส แดร์ อาร์สลานิ้อง
รศ.ปราณี จงสุจิตรธรรม
ผศ.ดร.บาร์นี บุญทรง
ผศ.ดร.ปิยวรรณ อัครวราชันย์
ผศ.ดร.ภัทรอร พิพัฒกุล
ผศ.นิศากร ทองนอก
อ.ดร.วันวิสาข์ กุลภัทรนิรันดร์
ดร.ทรายแก้ว ทิพากร

กรรมการกลั่นกรองประจำฉบับ

ศ.วรินทร์ วารุณ
รศ.ดร.กนก รุ่งกิตติกุล
รศ.ดร.ณัฐริภา ทับทิม
รศ.ดร.เดือนเต็ม ฤทธดาธานนท์
รศ.ดร.นำทิพย์ เมธเศรษฐ
รศ.ดร.ปิยนุช วิริยะนวัตร
รศ.ดร.พัชราพร แก้วกฤษฎาพงศ์
รศ.ดร.วินัย จามรัสสุริยา
รศ.ดร.สร้อยสุดา ณ ระนอง
ผศ.ดร.กมลภัทร รื่นภิรมย์
ผศ.ดร.ธนภัส สนธิรักษ์
ผศ.ดร.ธวัช คำทองทิพย์
ผศ.ดร.นันทขญา มหาพันธ์
ผศ.ดร.ปิยวรรณ อัครวราชันย์
ผศ.ดร.พงศธร มหาวิจิตร
ผศ.ดร.ภัทรอร พิพัฒกุล
ผศ.ดร.ศิริวรรณ มุนินทร์วงศ์
ผศ.ดร.สรัญญา ชูโชติแก้ว
ผศ.ดร.สุนิศา ธรรมาวิวัฒน์
ผศ.ดร.สุดปรารถนา ดวงแก้ว
ผศ.ดร.เสกสรร จันทระจัน
ผศ.ดร.อัษฎายุทธ ชูศรี
ผศ.ดร.สมพร โกมารทัต
ผศ.สรัญญา คงจิตต์
อ.ดร.รัชนี้ ปิยะธำรงชัย
อ.คัมภีระ มิชิมา
คุณอรุณ บุญนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Tokyo University of Foreign Studies

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
นักวิชาการอิสระ
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
นักวิชาการอิสระ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นักวิชาการอิสระ

วารสารกลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เจ้าของ :

สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย
ห้อง 606 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
URL: jsat.or.th, email: jsn.jsat@gmail.com

กำหนดออก : ปีละ 2 ฉบับ มิถุนายน และ ธันวาคม

วารสารออนไลน์ : <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsn>

ออกแบบและพิมพ์

บริษัท แก่นสาระ จำกัด
15/4 หมู่ 3 ตำบลบางกระพิก อำเภอสามพราณ
จังหวัดนครปฐม 73210

ISSN 2229-1997

ISSN ONLINE 2586-937X

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มิถุนายน 2568

วัตถุประสงค์ในการพิมพ์

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา (jsn journal) เป็นวารสารวิชาการของสมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย จัดพิมพ์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาและงานวิจัย ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น
2. เพื่อเป็นเวทีให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอกได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ใช้วารสารเป็นแหล่งต่อยอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ ในเชิงบูรณาการ
3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายเครือข่ายทางการศึกษาในวงกว้างและเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการ ในแขนงญี่ปุ่นศึกษาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

jsn Journal ประกอบด้วย บทความรับเชิญ บทความวิจัย บทความวิชาการที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทัศน์ และรายงานสัมมนา โดยทุกบทความต้องมีบทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ วารสารมีการตีพิมพ์เป็นรูปเล่มและเผยแพร่แบบออนไลน์ บทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบเบื้องต้นโดยกองบรรณาธิการและการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน ด้วยระบบปกปิดชื่อ ข้อความและข้อคิดเห็นต่างๆ ในบทความเป็นของผู้เขียนบทความนั้นๆ ไม่ใช่ความเห็นของกองบรรณาธิการหรือของวารสาร jsn Journal

Aim and Scope

The “jsn Journal” is an academic journal of the Japanese Studies Association of Thailand, and is published two issues per year. The journal has following objectives:

1. To be a channel for disseminating research findings related to Japan in the humanities and social sciences related to Japan.
2. To be a platform for scholars, practitioners and graduate students to share knowledge and experiences, as well as utilize the journal as a source to enhance the body of knowledge that benefits our society and nationally-integrated development.
3. To expand the network as well as strengthen academic cooperation in the area of Japanese Studies.

The “jsn Journal” consists of invited papers, original research articles, academic articles, review articles, book reviews and conference reports. Each paper must have an abstract in both Thai and English. The journal is published in simultaneous print and electronic editions. All research articles in this Journal have undergone rigorous peer review, based on initial editor screening and double-blind peer review. Any views expressed in the articles are the views of the authors only.

สารบัญ	หน้า
บรรณาธิการแถลง <i>ยุพกา พุกขิม่า</i>	iv
บทความวิจัย สัญลักษณ์ รัชสมัยและเทพเจ้าในบทละครโนของเสะอะมิ <i>วินัย จามรสุนทรียา</i>	2
ความสัมพันธ์ระหว่างเทพหญิงกับไฟในวรรณกรรมเรื่อง <i>โคะจิกิ</i> : กรณีศึกษาเทพฮิสะนะมิและโคะโนะสะนะโนะซะกะกุยะบิเมะ <i>สรอรรถ จันทระโด</i>	20
โอมากาสะ (お任せ) : อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นในไทย <i>ศนิ ไทรหอมทวล และ พิณภา หมวกยอด</i>	35
แรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี <i>เสาวลักษณ์ สารพงษ์</i>	53
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ : กรณีศึกษา นิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยบูรพา <i>ปานเสก อาทรธรรณสุข และ โคเฮ นาคาคะ</i>	78
การสำรวจการใช้ภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลผู้สูงอายุชาวไทยในประเทศญี่ปุ่น <i>ปฎิยุทธ์ ธีรวานนท์</i>	94
การศึกษาผลการใช้หลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) เพื่อเสริมสร้าง ความรู้ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและคนทำงาน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) <i>ธัญญารัตน์ สงวนศรี</i>	109
ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้คำศัพท์กับความเข้าใจในการอ่าน : อิทธิพลจากความสามารถทางภาษาและข้อความ <i>ยุคิเอะ โฮริบะ และ ธัญญารัตน์ สงวนศรี</i>	124
บทความวิชาการ บทบาทของปกหนังสือ: การศึกษาหน้าปก <i>ริง คำสาปมรณะ</i> (2545) ฉบับพิมพ์ครั้งแรก <i>ทนพร ตรีรัตน์สกุลชัย</i>	145

สวัสดิ์ท่านผู้อ่านทุกท่าน

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 นี้ ประกอบด้วยบทความวิจัย 8 เรื่อง โดยแบ่งเป็นบทความด้านวรรณกรรม 2 เรื่อง ด้านสังคมศาสตร์ 2 เรื่อง ด้านการศึกษาภาษาญี่ปุ่น 4 เรื่อง และบทความวิชาการ 1 เรื่อง

บทความด้านวรรณกรรม เรื่อง “สัญลักษณ์ รัชสมัยและเทพเจ้าในบทละครโนของเสอะมิ” พบว่าข้อความแสดงสัญลักษณ์แสดงให้เห็นรูปแบบต่าง ๆ ของรัชสมัย เทพเจ้ามีบทบาทโดดเด่นในการปกป้องคุ้มครองรัชสมัย รวมถึงผู้ปกครองและสิ่งอื่น ๆ บทความเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างเทพหญิงกับไฟในวรรณกรรมเรื่อง โคะจิกิ : กรณีศึกษาเทพฮิสะนะมิและโคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะ” ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเทพหญิงกับไฟซึ่งมีสองมิติ ทั้งในแง่ของการทำลายล้างและการแสดงถึงชีวิตใหม่โดยผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อเกี่ยวกับไฟของชาวญี่ปุ่น

บทความด้านสังคมศาสตร์ เรื่อง “โอมากาเสะ (おまかせ) : อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นในไทย” ได้จำแนกอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ แบบดั้งเดิม และ แบบผสมผสาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นในสังคมไทย เรื่อง “แรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี” พบว่าบัณฑิตส่วนใหญ่ต้องการงานที่ตรงกับสาขาที่เรียน หรือ ต้องการสัมผัสการใช้ชีวิตและประสบการณ์การทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น บัณฑิตมีอุปสรรคด้านความรู้และความคิด เช่น การขาดความรู้ด้านวัฒนธรรม ความคิดเกี่ยวกับความตรงต่อเวลาที่แตกต่างกัน รวมถึงอุปสรรคด้านทัศนคติและความรู้สึกโดยมีแนวโน้มยึดวัฒนธรรมของตนเองเป็นศูนย์กลางในการประเมินชาวญี่ปุ่นซึ่งก่อให้เกิดทัศนคติในแง่ลบ

บทความด้านการศึกษาภาษาญี่ปุ่น เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ : กรณีศึกษานิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยบูรพา” พบว่า ปัจจัยด้านส่วนบุคคลโดยเฉพาะการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่ต้องการ ส่งผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมตามลำดับ บทความเรื่อง “การสำรวจการใช้ภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลผู้สูงอายุชาวไทยในประเทศญี่ปุ่น” พบว่า รูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นที่นักบริบาลชาวไทยใช้ระหว่างการปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมีทั้งหมด 13 กลุ่ม ซึ่งจัดอยู่ในระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับกลาง หรือเทียบเท่าการสอบวัดระดับภาษาญี่ปุ่น N4 จนถึง N3 บทความเรื่อง “การศึกษาผลการใช้หลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับ

มวลชน (MOOC) เพื่อเสริมสร้างความรู้ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา และคนทำงานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)” ชื่อว่า MOOC ที่เข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่าย ไร้ขีดจำกัด สามารถสร้างโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนด้านภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน ได้เป็นอย่างดี บทความเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้คำศัพท์กับความเข้าใจในการอ่าน: อิทธิพล จากความสามารถทางภาษาและข้อความ” พบว่า ความกว้างของคำศัพท์มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจ ในการอ่านมากกว่าความลึกของคำศัพท์ แต่ความลึกของคำศัพท์จะมีความสำคัญมากขึ้นสำหรับผู้เรียน ที่มีระดับความสามารถทางภาษาขั้นสูง

บทความวิชาการเรื่อง “บทบาทของปกหนังสือ : การศึกษาหน้าปก ริง คำสาปมรณะ (2545) ฉบับพิมพ์ครั้งแรก” ได้วิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ บนปกหนังสือซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดและ สร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน โดยชี้ให้เห็นว่าหน้าปกหนังสือ ริง คำสาปมรณะ สะท้อนกระแสนิยมของ วัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทยที่ส่งอิทธิพลต่อผู้ออกแบบชาวไทยในการคิดสรรและปรับใช้สิ่งบ่งชี้ทาง วัฒนธรรมให้ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ชาวไทยรับรู้ในเวลานั้น

วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาได้ก้าวเข้าสู่ปีที่ 15 ในปี 2568 ทีมบรรณาธิการรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่วารสารผ่านการรับรองการประเมินคุณภาพ รอบที่ 5 พ.ศ. 2568-2572 จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิง วารสารไทย (TCI) ให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2572 จึงขอถือโอกาสเชิญชวนผู้ที่สนใจทุกท่านส่งบทความได้ที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsn/about/submissions>

ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อ่านทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยให้วารสารเติบโตอย่างมั่นคง และต่อเนื่อง

ขอขอบคุณเจแปนฟาวน์เดชั่นที่ให้การสนับสนุนทุนจัดทำและเผยแพร่วารสารมาโดยตลอด และ หวังว่าจะได้รับการสนับสนุนเช่นนี้ต่อไป เพื่อให้นักศึกษา นักวิจัย นักวิชาการด้านญี่ปุ่นศึกษาได้มีพื้นที่ ในการนำเสนอผลงานวิจัยด้านญี่ปุ่นศึกษาอย่างยิ่งย่น

ยุพกา พุกชิม่า
บรรณาธิการวารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา
มิถุนายน 2025

สัญลักษณ์ รัชสมัยและเทพเจ้าในบทละครโนของเสะอะมิ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัย บทบาทของพืชที่แสดงสัญลักษณ์ และบทบาทของเทพเจ้าในบทละครโนของเสะอะมิ 8 เรื่อง ได้แก่ อุกุน โออะอิเมะทซุ ฌิงะ ทะกะซะงะ โฟจิซัน โฮโจะวะะ ยูมิยะวะตะ และโยโร ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ข้อความแสดงสัญลักษณ์แสดงให้เห็นรูปแบบของรัชสมัย 3 แบบ ได้แก่ รัชสมัยที่สงบ รัชสมัยที่ยาวนาน และรัชสมัยที่อุดมสมบูรณ์ และการวิเคราะห์บทบาทของพืชพบว่าพืชแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบและรัชสมัยที่ยาวนาน ส่วนการวิเคราะห์บทบาทของเทพเจ้าพบว่า บทบาทที่โดดเด่นคือการปกป้องคุ้มครองรัชสมัยซึ่งมี 5 รูปแบบ ได้แก่ รัชสมัยที่สงบ รัชสมัยที่ยาวนาน รัชสมัยที่อุดมสมบูรณ์ รัชสมัยที่เจริญรุ่งเรือง และรัชสมัยที่มีการปกครองตามวิถีที่ถูกต้อง นอกเหนือจากการปกป้องคุ้มครองรัชสมัยแล้วเทพเจ้ายังปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองและปกป้องคุ้มครองสิ่งอื่น

คำ

สำคัญ

บทละครโน, เสะอะมิ, เทพเจ้า, สัญลักษณ์, รัชสมัย

Symbols, Reigns, and Gods in Zeami's Noh Plays

Abstract

This research aims at studying the expressions concerning the symbols of the reigns, studying the symbolic role of the plants and the role of the gods in eight of Zeami's Noh plays: Ukon, Oimatsu, Shiga, Takasago, Fujisan, Houjougawa, Yumiyawata, and Yourou. The research found that the analysis of the expressions concerning the symbols of the reigns revealed three reign styles: peaceful reigns, long reigns, and abundant reigns. The analysis of the role of the plants revealed that the plants showed symbols of the peaceful reigns and the long reigns. As for the analysis of the role of the gods, it was found that the prominent role was reign protection, which was divided into five types: peaceful reigns, long reigns, abundant reigns, prosperous reigns, and justifiable reigns. Besides reign protection, the gods also were seen to protect the ruler and others.

Key words

Noh plays, Zeami, gods, symbols, reigns

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ละครโน (能) เป็นศิลปะการแสดงแบบโบราณของญี่ปุ่นที่มีต้นกำเนิดจากการแสดงซังงะกุ¹ (散楽) ซึ่งเผยแพร่จากจีนเข้ามาญี่ปุ่นในสมัยนาร่า² (奈良) โดยในช่วงเริ่มแรกแสดงภายใต้การดูแลของราชสำนัก ต่อมา มีการแสดงตามสถานที่ทั่วไปและแสดงตามงานเทศกาลที่ได้รับการอุปถัมภ์จากวัดหรือศาลเจ้า หลังจากนั้น เปลี่ยนชื่อการแสดงเป็นซังงะกุ (猿楽หรือ申楽) โดยเน้นการแสดงเลียนแบบท่าทางและบางครั้งเป็นการแสดงในเชิงศาสนา (宗教的パフォーマンス) โดยพระเป็นผู้แสดงเพื่อขับไล่วิญญาณชั่วร้าย ต่อมา นักแสดงมีอาชีพเป็นผู้แสดงแทนพระ โดยแสดงเพื่ออธิษฐานให้แผ่นดินสงบสุขและพืชผลอุดมสมบูรณ์ ต่อมา ในสมัยเมจิ³ (明治) เปลี่ยนชื่อการแสดงเป็นโนงะกุ⁴ (能楽) (อิชิอิ โทะโมะโกะ, 2009)

ผู้มืบทบาศสำคัญในการพัฒนาการแสดงละครโนจนกระทั่งเป็นรูปแบบที่แสดงอยู่ในปัจจุบันคือเสอะมิ (世阿弥) ซึ่งสันนิษฐานว่ามีชีวิตอยู่ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1363-1443 ตรงกับสมัยมุโระมะชิ⁵ (室町) ที่มีสงครามและการสู้รบเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เสอะมิเป็นผู้มีความสามารถทั้งทางด้านการแสดงละครโน การแต่งบทละครโน การเขียนทฤษฎีละครโน ฯลฯ และเป็นหัวหน้าสำนักคันเสะ⁶ (観世) รุ่นที่สองต่อจากบิดา ทฤษฎีละครโนที่เสอะมิเขียนขึ้นเป็นเล่มแรกเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้สืบทอดการแสดงคือฟุมิกะเด็น (風姿花伝) ซึ่งเป็นทฤษฎีละครโนที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่น

บทละครโนเป็นบทขับร้องของนักแสดงซึ่งบางเรื่องมีแหล่งที่มาจากวรรณกรรมโบราณและผู้แต่งบทละครโนดัดแปลงหรือเพิ่มเติมเรื่องราวลงไป ผู้แต่งบทละครโนมักอ้างบทกวีโบราณของญี่ปุ่น ทั้งนี้ อะมะโนะ ฟุมิโอะ (2019, p.3) กล่าวว่า “บทละครโนที่ยังแสดงอยู่ในปัจจุบัน (現行曲) มีประมาณ 250 เรื่อง โดยส่วนมากแต่งขึ้นในสมัยมุโระมะชิและในจำนวนนี้มีเรื่องที่น่าสนใจแสดงเป็นประจำประมาณ 100 เรื่อง” รายชื่อบทละครโนที่ยังแสดงอยู่ในปัจจุบันจัดทำขึ้นในสมัยเอโดะ⁷ (江戸) โดยเป็นเรื่องที่นักแสดงต้องเตรียมความพร้อมในการแสดงอยู่เสมอ การแสดงในสมัยนี้ได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐบาลทหารและเป็นการแสดงอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ มีการแบ่งบทละครโนออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ เรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรก (初番目物) เรื่องที่แสดงเป็นอันดับที่สอง (二番目物) เรื่องที่แสดงเป็นอันดับที่สาม (三番目物) เรื่องที่แสดงเป็นอันดับที่สี่ (四番目物) และเรื่องที่แสดงเป็นอันดับที่ห้า (五番目物)

เรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรกหรืออะกิโน (脇能) ส่วนมากมีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้าจึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าคะมิโน (神能) โดยเนื้อเรื่องแสดงความน่ายินดี (祝言) สาเหตุประการหนึ่งที่เนื้อเรื่องของเรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรกเน้นความน่ายินดีอาจเป็นเพราะความต้องการของคนในสมัยที่เสอะมิดำรงชีวิตอยู่ (โอดะนิ เซะทซุโกะ, 2007) ตัวอย่างของความน่ายินดี เช่น การอำนวยการให้แผ่นดินสงบ พืชผลอุดมสมบูรณ์ โดยละครโนที่แสดงความน่ายินดีมักใช้แสดงในโอกาสเฉลิมฉลองการขึ้นดำรงตำแหน่งของโชกุนตั้งแต่สมัยมุโระมะชิถึงสมัยเอโดะ (ฮะระดะ คะโอะริ, 2016, pp. 16-17)

บทละครโนของเสอะมิที่แสดงเป็นอันดับแรกและเป็นเรื่องที่ยังแสดงอยู่ในปัจจุบันโดยตัวละครเอกเป็นเทพเจ้ามี 8 เรื่อง ได้แก่ ทะกะซะโงะ (高砂) ยูมิยะวะตะ (弓八幡) โยโร (養老) อุกุน (右近) โอะอิมะทซุ (老松)

¹ ศิลปะการแสดงหลายชนิด เช่น กายกรรม การเลียนแบบท่าทาง การขับร้อง การร่ายรำ

² ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 710-794

³ ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1868-1912

⁴ ชื่อเรียกกรรมของการแสดงละครโนและละครเคียวเง็น (狂言) ซึ่งเป็นละครชวนหัว ไม่มีการขับร้องและร่ายรำ

⁵ ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1336-1573

⁶ เดิมชื่อสำนักยูเซกิ (結城) ก่อตั้งโดยคันอะมิ (観阿弥) ซึ่งเป็นบิดาของเสอะมิ

⁷ ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1603-1868

โองโจวะ (放生川) ฉิงะ (志賀) และ ฟุจิซัน (富士山) โดย 6 เรื่องแรกเป็นเรื่องราวที่แต่งโดยเสอะมิอย่างแนนอน ส่วน 2 เรื่องหลังเป็นเรื่องราวที่มีความเป็นไปได้สูงที่แต่งโดยเสอะมิ (นิมิโนะ ฮะรุโอะ, 1987)

งานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาเกี่ยวกับบทละครโนของเสอะมิมิที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้าส่วนมากกล่าวถึงรัชสมัยที่สงบ ขณะที่งานวิจัยบางฉบับกล่าวถึงบทขับร้องในแง่มุมอื่น ๆ เช่น อิวะซะกิ มะซะฮิโกะ (2017, p. 33) กล่าวว่า “เรื่องยุมิยะวะตะแต่งขึ้นในโอกาสที่อะมิกะงะ โยะมิโมะชิ (足利義持) ขึ้นดำรงตำแหน่งโชกุนรุ่นที่สี่เมื่อ ค.ศ. 1394 ขณะอายุ 9 ขวบ โดยแต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญระยะเวลาการปกครองของอะมิกะงะ โยะมิโมะชิ⁸ (足利義満) ผู้เป็นพ่อ ซึ่งมีอายุ 37 ปี” และทะเกะโมะโตะ มิกิโอะ (2000, p. 58) กล่าวว่า “บทขับร้องบางแห่งในเรื่องทะกะซะงะแสดงความน่ายินดีของการมีอายุยืนยาว”

บทละครโนของเสอะมิมิที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้ามีบทขับร้องจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึงรัชสมัยที่สงบโดยมีทั้งที่ใช้ข้อความโดยตรง เช่น รัชสมัยที่สงบ (のどかなる代) และข้อความที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบ เช่น ดอกไม้ไม่พริ้วไหว (花も揺るがず) ลมสงบ (治まる風) นอกจากนี้ บทละครโนที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้ายังปรากฏพืชหลากหลายชนิดที่นำมาใช้แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยและสัญลักษณ์ของสิ่งอื่นโดยแนวคิดเกี่ยวกับพืชที่ปรากฏในบทละครโนส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากกลวิธีการแต่งบทกวีโบราณของญี่ปุ่น ยิ่งกว่านั้น การที่เทพเจ้าเป็นตัวละครเอกของบทละครโนส่งผลให้เทพเจ้ามีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทในการปกป้องคุ้มครองรัชสมัยและผู้ปกครอง ดังที่อะมะโนะ ฟุมิโอะ (2002, p. 7) กล่าวว่า “บทขับร้องของเรื่องโอะอิมะทซุเป็นการอธิษฐานให้ผู้ปกครองบ้านเมืองมีอายุยืนยาว”

งานวิจัยนี้ศึกษาบทละครโนของเสอะมิมิซึ่งเป็นผู้เขียนทฤษฎีละครโนที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่นและเป็นผู้พัฒนาการแสดงละครโนจนกระทั่งเป็นรูปแบบที่แสดงอยู่ในปัจจุบัน โดยศึกษาเรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรกและมีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้า ทั้งนี้ เรื่องที่ศึกษาเป็นเรื่องที่ยังมีการแสดงอยู่ในปัจจุบันซึ่งเป็นเรื่องที่ผ่านมาการคัดสรรในสมัยเอโดะว่าควรเตรียมการแสดงให้พร้อมอยู่เสมอ ทำให้อนุมานได้ว่าเรื่องเหล่านี้มีความเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ให้มีการแสดงสืบทอดต่อไป ประเด็นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้มี 3 ประเด็น ได้แก่ ข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัย บทบาทของพืชที่แสดงสัญลักษณ์ และบทบาทของเทพเจ้า ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงรัชสมัยในอุดมคติของเสอะมิและทำให้เข้าใจบทบาทของพืชและบทบาทของเทพเจ้าในเรื่องที่ศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา
- 2.2 ศึกษาบทบาทของพืชที่แสดงสัญลักษณ์ในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา
- 2.3 ศึกษาบทบาทของเทพเจ้าในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา

3. สมมติฐานของการวิจัย

- 3.1 บทละครโนปรากฏข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยรูปแบบอื่นนอกเหนือจากรัชสมัยที่สงบ
- 3.2 บทละครโนปรากฏพืชที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยรูปแบบอื่นนอกเหนือจากรัชสมัยที่สงบ
- 3.3 เทพเจ้าในบทละครโนแสดงบทบาทปกป้องคุ้มครองรัชสมัย ผู้ปกครอง และสิ่งอื่น

⁸ โชกุนรุ่นที่สามของรัฐบาลทหารมูโระมะชิ (室町幕府) ดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 1369-1395

4. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาบทละครโนของเสะอะมิเรื่องที่แสดงเป็นอันดับแรกและมีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้าซึ่งเป็นเรื่องที่มีการแสดงอยู่ในปัจจุบัน จำนวน 8 เรื่อง (เรียงลำดับตามอักษรฮิระงานะ) ได้แก่ อุกน (右近) โอะอิเมะทซุ (老松) ฌิมะ (志賀) ทะกะซะโงะ (高砂) ฟุจิซัน (富士山) โโฮโจวะวะ (放生川) ยุมิยะวะตะ (弓八幡) และโยโร (養老) โดยใช้ต้นฉบับบทละครโนจากหนังสือโยเกียวกุ ทะอิกัน (謡曲大観) ซึ่งเป็นฉบับที่รวบรวมบทละครโนที่ยังแสดงอยู่ในปัจจุบันไว้ครบทุกเรื่อง และบทขับร้องที่ยกมาเป็นตัวอย่างในบทความนี้แปลเป็นภาษาไทยโดยผู้เขียน

5. นิยามศัพท์

- 5.1 สัญลักษณ์ (象徴) หมายถึง การใช้คำหรือข้อความที่มีความหมายอย่างหนึ่งเพื่อแทนคำหรือข้อความอื่น
- 5.2 รัชสมัย หมายถึง ช่วงระยะเวลาภายใต้การปกครองของจักรพรรดิหรือโชกุน
- 5.3 ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้มีอำนาจในการปกครองแผ่นดิน เช่น จักรพรรดิ โชกุน

6. เนื้อเรื่องโดยสังเขปของบทละครโนเรื่องที่ศึกษา

เรื่องอุกน เนื้อเรื่องกล่าวถึงนักบวชแห่งศาลเจ้าคะมิมะะ (鹿島神社) เดินทางมาเมืองหลวงและได้พบกับหญิงสูงศักดิ์คนหนึ่งซึ่งเป็นร่างแปลงของเทพซากุระบะ (櫻葉の明神) ทั้งคู่สนทนากันเรื่องวันแข่งม้าที่สนามม้าอุกนในอดีต ต่อมา หญิงสูงศักดิ์เลื่อนหายไปและปรากฏร่างอีกครั้งเป็นเทพซากุระบะพร้อมกับร้ายรำ

เรื่องโอะอิเมะทซุ เนื้อเรื่องกล่าวถึงชายแห่งอุเมะสุ (梅津) เดินทางไปวัดอันระกุ (安楽寺) และได้พบกับชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพโอะอิเมะทซุและชายหนุ่มซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพโคเบะอิโตะโนะ (紅梅殿神) ทั้งสามคนสนทนากันเรื่องต้นสนและต้นบ๊วย หลังจากนั้น ชายชราและชายหนุ่มเลื่อนหายไป ต่อมา เทพโอะอิเมะทซุปรากฏร่างขึ้นและขับร้องพร้อมกับร้ายรำ

เรื่องฌิมะ เนื้อเรื่องกล่าวถึงข้าราชการในจักรพรรดิองค์ปัจจุบันเดินทางไปภูเขามิมะ (志賀) และได้พบกับชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของโอะโตะโมะ โนะ คุโรนะมุชิ (大友黒主) และชายหนุ่มอาชีพตัดไม้ ทั้งสามคนสนทนากันเรื่องกวีและบทกวีต่าง ๆ หลังจากนั้น ชายชราเดินลับหายไปและปรากฏร่างอีกครั้งเป็นเทพแห่งศาลเจ้ามิมะและร้ายรำ

เรื่องทะกะซะโงะ เนื้อเรื่องกล่าวถึงนักบวชแห่งศาลเจ้าอะโซะ (阿蘇) เดินทางมาเมืองหลวงและระหว่างทางได้พบกับชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณต้นสนแห่งซุมิโยะมิ (住吉) และหญิงชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณต้นสนแห่งทะกะซะโงะ ทั้งสามคนสนทนากันเรื่องต้นสนแห่งทะกะซะโงะและต้นสนแห่งซุมิโยะมิ หลังจากนั้น ชายชราลงเรือขาวประมงเพื่อกลับไปซุมิโยะมิ นักบวชลงเรือของชาวบ้านเพื่อไปที่ซุมิโยะมิและได้พบกับเทพเจ้าแห่งซุมิโยะมิที่ปรากฏร่างขึ้นและร้ายรำ

เรื่องฟุจิซัน เนื้อเรื่องกล่าวถึงข้าราชการในพระเจ้าโมเมะอิ (昭明王) ของจีนที่เดินทางไปญี่ปุ่นเพื่อเยี่ยมขมูกเขาฟูจิและได้พบกับหญิงขาวประมงซึ่งเป็นแม่ลูกกันโดยแม่เป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพโพธิสัตว์เซ็งเจ็น (浅間大菩薩の神) ทั้งสามคนสนทนากันเกี่ยวกับตำนานของภูเขาฟูจิ หลังจากนั้น หญิงขาวประมงเลื่อนหายไป ต่อมา เทพเจ้าต่าง ๆ ปรากฏร่างขึ้น เทพคะงุยะฮิเมะ (かぐや姫) มอบยาอายุวัฒนะให้ข้าราชการบริวาร เทพเจ้าแห่งภูเขาฟูจิวัยร้ายรำ หลังจากนั้น ข้าราชการบริวารเดินทางกลับจีนและเทพเจ้าเสด็จประทับเมฆกลับขึ้นไปบนท้องฟ้า

เรื่องโฮโจวะระ เนื้อเรื่องกล่าวถึงนักบวชแห่งศาลเจ้าคะมิมะ (鹿島神社) เดินทางไปงานเทศกาลโฮโจเอะ (放生會) ที่ศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ ฮะชิมังงุ (男山八幡宮) และได้พบกับชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพทะกะอุจิ (武内神) และชายหนุ่ม ทั้งสามคนสนทนากันเรื่องความเป็นมาของศาลเจ้าและความเป็นมาของเทศกาลโฮโจเอะ หลังจากนั้น ชายชราคว่ำไม้เท้าแล้วหายขึ้นไปบนภูเขา ต่อมา เทพทะกะอุจิปรากฏร่างขึ้นและร่ายรำ

เรื่องยูมิยะวะระ เนื้อเรื่องกล่าวถึงข้าราชการในอดีจักรพรรดิโกะอุตะ (後宇多天皇) เดินทางไปร่วมงานเทศกาลบูชาเทพเจ้าในวันกระต่าย (卯の日) วันแรกของเดือน 2 ที่จัด ณ ศาลเจ้ายะวะตะซึ่งอยู่ที่ภูเขาโอะโตะโกะยะมะ ข้าราชการได้พบกับชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพคะวะระ (高良の神) กับชายหนุ่มและสนทนากันเรื่องคันธูที่มาจากต้นหม่อนและลูกธนูที่มาจากใบโคธูจุฬาลัมพา (蓬) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบ หลังจากนั้น ชายชราเลื่อนหายไปและในเวลาต่อมา ปรากฏร่างอีกครั้งเป็นเทพคะวะระโดยขับร้องและร่ายรำ

เรื่องโยโร เนื้อเรื่องกล่าวถึงข้าราชการในจักรพรรดิยูริยะกุ (雄略天皇) เดินทางไปดูน้ำตกโยโรและได้พบกับชายชราและชายหนุ่มอาชีพตัดไม้ซึ่งเป็นพ่อลูกกัน ชายชราและชายหนุ่มเล่าความเป็นมาเกี่ยวกับน้ำตกโยโร ทันใดนั้น มีแสงส่องลงมาจากท้องฟ้า ได้ยินเสียงของน้ำตกและเสียงดนตรี มีดอกไม้ร่วงหล่นมาจากท้องฟ้า ต่อมา เทพแห่งภูเขาโยโรปรากฏร่างขึ้นและร่ายรำ หลังจากนั้น เทพเจ้าเสด็จกลับไปยังดินแดนของเทพเจ้า

7. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

7.1 ข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยในบทละครในเรื่องที่ศึกษา

บทละครโนในงานวิจัยนี้ปรากฏข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบ รัชสมัยที่ยาวนาน และรัชสมัยที่อุดมสมบูรณ์ เช่น เรื่องโอะอิเมะที่ขุปรากฏข้อความว่า “ปราศจากเสียงคลื่นจากทะเลทั้งสี่ทิศ” และ “จุดหมายปลายทางของบรรณาการ” 1 ครั้งในบทขับร้องเดียวกันโดยแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบ ดังนี้

ワキ ワキヅレ『何事も。心に叶ふこの時の。心に叶ふこの時の。ためしもありや
日の本の。國豊かなる秋津洲の。波も音なき四つの海。高麗唐土も残りなき。御調の道
の末ここに。安樂寺にも着きにけり安樂寺にも着きにけり

(ขณะริ เค็นตะโร, 1982a, p. 523)

ตัวละครรองและผู้ติดตามตัวละครรอง : ทุกสิ่งเป็นไปดังใจปรารถนา เป็นไปดังใจปรารถนา ดังปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น ญูปุ่นเป็นดินแดนต้นกำเนิดของดวงอาทิตย์ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากเสียงคลื่นจากทะเลทั้งสี่ทิศ ที่นี่เป็นจุดหมายปลายทางของบรรณาการจากเกาหลีและจีนในที่สุด ข้าเดินทางถึงวัดอันระกุกแล้ว เดินทางถึงวัดอันระกุกแล้ว

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายแห่งอุเมะสุและผู้ติดตามซึ่งขับร้องตอนต้นเรื่องหลังจากแนะนำตัวและกำลังเดินทางไปวัดอันระกุก ข้อความว่า “ปราศจากเสียงคลื่นจากทะเลทั้งสี่ทิศ” และ “จุดหมายปลายทางของบรรณาการ” สื่อความหมายถึงรัชสมัยที่สงบ ดังที่ขณะริ เค็นตะโร (1982a, p. 524) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ “ปราศจากเสียงคลื่นจากทะเลทั้งสี่ทิศ” ว่าเป็นการเปรียบกับความสงบของแผ่นดิน และอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ “จุดหมายปลายทางของบรรณาการ” ว่าเป็นการเปรียบกับเส้นทางเดินเรือที่สงบ

⁹ จักรพรรดิองค์ที่ 21 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 456-479

เรื่องโอโจะวะะปรากฏข้อความว่า “เตาไฟของไพร่ฟ้าอุคมสมบูรณ์” 1 ครั้งโดยแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่อุคมสมบูรณ์ ดังนี้

地『. . . さればにや宗廟の。跡明らかに君が代の。直なる道を顕し。國富み民の竈まで。賑はふ鄙の貢船四海の波も静かなり

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982d, p. 2461)

คอร์ส (แทนตัวละครเอก) : ...อานุภาพอันยิ่งใหญ่ในฐานะที่เป็นพรจากเทพบรรพบุรุษของผู้ปกครอง
ประกายแสงชัดเจน ทำให้การปกครองของผู้ปกครองเป็นไปตามวิถีที่ถูกต้อง เตาไฟของไพร่ฟ้าอุคมสมบูรณ์
เรือส่งบรรณาการจากแดนไกล คลื่นในทะเลทั้งสี่ทิศสงบ

บทขับร้องข้างต้นเป็นของคอร์สที่ขับร้องแทนชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพทะเกะอุจิซึ่งขับร้องขณะเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับศาลเจ้าโอะโตะโกะยะมะ สะชิมังงู ข้อความว่า “เตาไฟของไพร่ฟ้าอุคมสมบูรณ์” สื่อความหมายของรัชสมัยที่อุคมสมบูรณ์ โดยข้อความนี้แปลจากบทขับร้องที่ว่า 國富み民の竈まで ซึ่งหมายถึง “แผ่นดินอุคมสมบูรณ์ไปถึงเตาไฟของไพร่ฟ้า” ทั้งนี้ ชนะริ เค็นตะโร (1982d, p. 2462) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อความ “ไปถึงเตาไฟของไพร่ฟ้า” ว่าอ้างอิงมาจากบทกวีที่กล่าวถึงรัชสมัยของจักรพรรดินินโตะกุ (仁徳天皇) โดยความหมายของบทกวีคือ “เมื่อขึ้นไปบนที่สูงและมองไปโดยรอบจะเห็นควันจากเตาไฟของไพร่ฟ้าลอยขึ้นมาข้างอุคมสมบูรณ์เสียจริง (高き屋にのぼりて見れば煙立つ民のかまどは賑ひにけり)”

ตัวอย่างบทขับร้องข้างต้นแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบและรัชสมัยที่อุคมสมบูรณ์โดยเป็นบทขับร้องจากเรื่องโอะอิเมะทซุและโอโจะวะะตามลำดับ บทละครโนทั้ง 8 เรื่องของงานวิจัยนี้ปรากฏข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัย ทั้งนี้ ข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยในบทละครโนเรื่องต่าง ๆ มีทั้งประเภทที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและประเภทที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
หมายเหตุ : เครื่องหมายยัติภังค์ (-) หมายถึง ไม่มีประเภะนั้น

บทละครโน	สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ	สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
อุกน	1. ลมแห่งขุนเขาทั้งสี่ทิศสงบ (四方の山風のどかなる) 2. ปราศจากเมฆ (曇りなき) 3. ปราศจากเสียงคลื่นทั้งเหนือใต้ ออกตก (東南西北も音せぬ波) 4. ท้องฟ้าในเมืองหลวงสงบ (都の空どかなる) 5. ดอกไม้ไม่พลิ้วไหว (花も揺るがず) 6. ลมสงบ (治まる風)	-
โอะอิเมะทซุ	ปราศจากเสียงคลื่นจากทะเลทั้งสี่ทิศ (波も音なき四つの海)	1. ไม่ปิดประตูด้านตรวจ (關の戸ささで) 2. จุดหมายปลายทางของบรรณาการ (御調の道の末)

ฉิ่งะ	- ภูเขาในเมืองหลวงสงบ (都の山ぞのどけき) - เมฆสงบทั้งทิศตะวันออกและทิศใต้ (東南に雲収まり) - ลมสงบทั้งทิศตะวันตกและทิศเหนือ (西北に風静かに) - เสียงคลื่นดังทั่วทะเลทั้งสี่ทิศที่อยู่ภายใต้เมฆของเมืองหลวง ขนบทุกแห่งของญี่ปุ่น (都鄙圓滿の雲の下四海八洲の外までも波の聲)	-
ทะกะซะงะ	- ใบสนไม่หมดสิ้น (松とは盡きぬ言の葉) - สีของใบบนกิ่งสนยังมีสีเขียวเข้มดังเดิม (松が枝の葉色は同じ深緑) - ใบสนร่วงหล่นไม่หมดสิ้น (松の葉の散り失せず) - สนมีสีเขียวเข้ม (松も色添ひ) - ฤดูใบไม้ผลิสงบ (春ものどかに) - คลื่นในทะเลทั้งสี่ทิศสงบ (四海波静かに) - ไม่มีเสียงกิ่งไม้ดงยามลมพัด (風枝を鳴らさぬ)	-
ฟูจิซัน	คลื่นไม่พล้วไหวทั้งสี่ฤดู (波もゆるかぬ四つの時)	-
โฮโจวะวะ	- ฝนทำให้ดินชุ่มชื้น (雨塊を潤して) - ไม่มีเสียงกิ่งสนดงยามลมพัด (枝を鳴らさぬ松の風) - แสงอาทิตย์สาดส่องแผ่ดิน (日の光照らす天が下) - คลื่นในทะเลทั้งสี่ทิศสงบ (四海の波も静かに)	- เตาไฟของไพร่ฟ้าอุดมสมบูรณ์ (國富み民の竈) - เรือส่งบรรณาการจากแดนไกล (賑はふ鄙の貢船)
ยูมิยะวะตะ	- ปราศจากเมฆ (雲もをさまり) - คลื่นในทะเลทั้งสี่ทิศสงบ (四つの海波静かなる) - ฤดูใบไม้ผลิสงบ (のどけき春) - ปราศจากลม (風もなし) - กรวดเล็กกลายเป็นหินใหญ่และมีตะไคร่น้ำ (さざれ石の巖となりて苔のむす) - สีของใบสนไม่เปลี่ยน (松の葉色も常盤山) - ท้องฟ้าสงบ (空ものどかに) - ทะเลและภูเขาสงบ (海山治まる)	- การเดินทางคับคั่ง (旅もゆたか) - ไม่ปิดประตูด่านตรวจ (關の戸ざしもさざりき) - หุ้มห่อคันธนูและลูกธนูไว้ (弓箭をつつみ) - เก็บอาวุธไว้ (干戈を戢めし) - เก็บคันธนูไว้ในห่อ (弓を袋に入れ) - เก็บดาบไว้ในหีบ (劔を箱に納むる) - ภาษาไม่เคยขาด (絶えせぬ調)

โยโร	1. ลมสงบ (風も静か) 2. ไม่มีเสียงกิ่งโอ๊คดัง (榎の葉の鳴らさぬ枝) 3. ภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้ใบหญ้าสงบ (山河草木穏やか) 4. ลมพัดครั้งเดียวในรอบ 5 วัน (五日の風) 5. ฝนตกครั้งเดียวในรอบ 10 วัน (十日の天) 6. แสงอาทิตย์สาดส่องจากท้องฟ้า (天が下照る日の光) 7. ปราศจากเมฆ (曇りはあらじ) 8. คลื่นสงบ (波悠々たり)	เปิดประตูด้านตรวจ (關の戸)
------	--	-------------------------

ที่มา : สรุปรโดยผู้เขียน

จากตารางที่ 1 พบว่า บทละครโน 7 เรื่องปรากฏข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยประเภทที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากกว่าประเภทที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อุกน ฌิงะ ทะกะซะงะ ฟุจิซัน โฮโจงะวะ ยูมิยะวะตะ และโยโร ส่วนเรื่องโอะอิมะทซุเป็นเพียงเรื่องเดียวที่มีข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยประเภทที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติน้อยกว่าสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ดังนั้น กล่าวได้ว่าเสอะมิซิงเป็นผู้แต่งบทละครโนนิยมนำสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมาแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยมากกว่าสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

ชาวญี่ปุ่นในสมัยโรมะชิดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติโดย “สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ” อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ มนุษย์ไม่สามารถคาดเดาหรือพยากรณ์เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติได้อย่างเที่ยงตรง เสอะมินำ “สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ” มาแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยโดยอาจต้องการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับรัชสมัยว่าเป็นสิ่งที่คนทั่วไปไม่สามารถควบคุมได้ เทพเจ้าเป็นผู้กำหนดความแปรเปลี่ยนของธรรมชาติและเทพเจ้ายังเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้สามารถบริหารจัดการบ้านเมืองให้เป็นรัชสมัยที่สงบ อุดมสมบูรณ์ และยาวนาน

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยยังพบว่า “รัชสมัยที่สงบ” เป็นรูปแบบของรัชสมัยที่ปรากฏในบทละครโนเรื่องที่ศึกษามากที่สุดโดยความถี่ของการปรากฏข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยรูปแบบต่าง ๆ ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ความถี่ของการปรากฏข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา

หมายเหตุ: ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บ หมายถึง จำนวนครั้งของการปรากฏ

รัชสมัย	อุกน	โอะอิมะทซุ	ฌิงะ	ทะกะซะงะ	ฟุจิซัน	โฮโจงะวะ	ยูมิยะวะตะ	โยโร
รัชสมัยที่สงบ (52)	(8)	(3)	(4)	(4)	(1)	(4)	(17)	(11)
รัชสมัยที่ยาวนาน (6)				(3)		(1)	(2)	
รัชสมัยที่อุดมสมบูรณ์ (1)						(1)		

ที่มา : สรุปรโดยผู้เขียน

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ปรากฏมากที่สุดคือรัชสมัยที่สงบ (52 ครั้งใน 8 เรื่อง) รองลงมาได้แก่ รัชสมัยที่ยาวนาน (6 ครั้งใน 3 เรื่อง) และรัชสมัยที่อุดมสมบูรณ์ (1 ครั้งใน 1 เรื่อง)

“รัชสมัยที่สงบ” เป็นรูปแบบของรัชสมัยที่โดดเด่นในเรื่องที่ศึกษาโดยบทขับร้องตอนต้นเรื่องของเรื่องอุกน โอะอิมะทซุ ฌิงะ โฮโจงะวะ ยูมิยะวะตะ และโยโร รวม 6 เรื่องปรากฏข้อความแสดงความสงบของรัชสมัย การปรากฏข้อความเกี่ยวกับรัชสมัยที่สงบในบทขับร้องตอนต้นเรื่องเป็นการเกริ่นนำให้ผู้ชมการแสดงเห็นภาพของรัชสมัยในบท

ละครโน และการปรากฏข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบจำนวนมากอาจสะท้อนถึงความปลอดภัยของผู้แต่งบทละครโนที่ต้องการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้แผ่นดินที่สงบจึงใช้บทละครโนเป็นพื้นที่แสดงความปลอดภัยดังกล่าวเพื่อสื่อสารไปยังผู้ชมและผู้อุปถัมภ์การแสดงซึ่งเป็นชนชั้นที่รับผู้มืบทบาทสำคัญต่อรัชสมัยในสมัยมูโรมะชิ

7.2 บทบาทของพืชที่แสดงสัญลักษณ์ในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา

บทละครโนในงานวิจัยนี้ปรากฏพืชที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบ รัชสมัยที่ยาวนาน ระยะเวลายาวนาน ฯลฯ เช่น เรื่องทะกะกะเงะปรากฏคำว่า หญ้า ที่แสดงบทบาทสัญลักษณ์ของการแต่งบทกวี ดังนี้

地『四つの時至りても。一千年の色雪のうちに深く。又は松花の色十廻りともいへり
シテ』かかるたよりを松が枝の

地『言の葉草の露の玉。心を磨く種となりて

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982c, p. 1865)

คอรัส (แทนตัวละครเอก) : ไม่ว่าจะเป็นฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วงหรือฤดูหนาวที่หิมะตกหนัก ใบของสนยังคงเขียวโดยไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม กล่าวกันว่าดอกของต้นสนจะบานเมื่อหนึ่งร้อยปีผ่านไปสิบครั้ง (หนึ่งพันปีบานหนึ่งครั้ง)

ตัวละครเอก : ด้วยเหตุนี้ ต้นสนในช่วงเวลาแห่งการสรรเสริญนี้มาเยือน (ช่วงเวลาที่ดอกสนผลิบาน)

คอรัส (แทนตัวละครเอก) : เป็นเมล็ดพันธุ์แห่งการขัดเกลาจิตใจเพื่อเป็นน้ำค้างใสบนหญ้าแห่งถ้อยคำ (เป็นเหตุแห่งการขัดเกลาจิตใจเพื่อแต่งบทกวี)

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของต้นสนแห่งซุมิโยะมิและคอรัสที่ขับร้องแทนชายชราโดยเป็นการพรรณนาเรื่องความน่าสรรเสริญของต้นสน ทั้งนี้ ชนะริ เค็นตะโร (1982c, p.1866) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ “หญ้าแห่งถ้อยคำ (言の葉草)” ว่าหมายถึง บทกวี ดังนั้น ข้อความว่า “น้ำค้างใสบนหญ้าแห่งถ้อยคำ (言の葉草の露の玉)” ในบทขับร้องข้างต้นใช้แสดงบทบาทสัญลักษณ์ของการแต่งบทกวี

เรื่องยุมิยะวะตะปรากฏคำว่า “สน” ที่แสดงบทบาทสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ยาวนาน ดังนี้

シテ『君が代は千代に八千代にさざれ石の。巖となりて苔のむす。

シテ ツレ『松の葉色も常盤山。 . . .

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982e, p. 3224)

ตัวละครเอก : รัชสมัยของผู้ปกครองญี่ปุ่นยาวนานนับพันปี แด่พันปี กรวดก้อนเล็กกลายเป็นหินก้อนใหญ่และมีตะไคร่น้ำจับ

ตัวละครเอกและผู้ติดตามตัวละครเอก : สีของใบสนไม่เปลี่ยนแปลง...

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายชราซึ่งเป็นร่างแปลงของเทพกะวะระและชายหนุ่มขณะปรากฏตัวและก่อนพบกับข้าราชการในอดีตจักรพรรดิโกะอูตะ ข้อความว่า “สีของใบสนไม่เปลี่ยนแปลง (松の葉色も常盤山)” ปรากฏในตำแหน่งใกล้เคียงกับข้อความว่า “รัชสมัยของผู้ปกครองญี่ปุ่นยาวนานนับพันปี แด่พันปี (君が代は千代に八千代に)” ข้อความว่า สีของใบสนไม่เปลี่ยนแปลง แสดงบทบาทสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ยาวนาน ทั้งนี้ คะตะจิ ริโอชิ (2004, p. 291) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำว่า โทะกะวะ (常盤) ว่าแผลงมาจากคำว่า โทะกะอิวะ (常岩) หมายถึง ไม่เปลี่ยนแปลงหรือการคงอยู่ตลอดกาล

ตัวอย่างบทขับร้องข้างต้นแสดงบทบาทของพืชที่แสดงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การแต่งบทกวีและรัชสมัยที่ยาวนาน บทละครโนจำนวน 7 ใน 8 เรื่องของงานวิจัยนี้ปรากฏพืชที่แสดงสัญลักษณ์ต่าง ๆ เรื่องฟูจิซันเป็นเพียง

เรื่องเดียวที่ไม่ปรากฏพืชที่แสดงสัญลักษณ์ ทั้งนี้ พืชในบทละครโนเรื่องที่ศึกษาในงานวิจัยนี้แสดงบทบาทสัญลักษณ์ต่าง ๆ ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 พืชกับบทบาทสัญลักษณ์ในบทละครโน

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนครั้งของการแสดงสัญลักษณ์

พืช	ชื่อบทละครโน	สัญลักษณ์
สน (9)	โอะอิมะทซุ	ระยะเวลายาวนาน (2)
	ทะกะซะงะ	รัชสมัยที่ยาวนาน (3)
		รัชสมัยที่สงบ (1)
	โฮโจะวะ	รัชสมัยที่สงบ (1)
	ยุมิยะวะตะ	รัชสมัยที่ยาวนาน (1)
		ระยะเวลายาวนาน (1)
ดอกไม้ (4)	อุกน	รัชสมัยที่สงบ (1)
	มิงะ	เสน่ห์ของบทกวี (1)
		ความเจริญรุ่งเรืองของบทกวี (1)
	โฮโจะวะ	ความเจริญรุ่งเรืองของบทกวี (1)
ตะไคร่น้ำ (4)	โอะอิมะทซุ	ระยะเวลายาวนาน (2)
	ยุมิยะวะตะ	รัชสมัยที่ยาวนาน (1)
	โยโร	ระยะเวลายาวนาน (1)
หญ้า (2)	มิงะ	ฤดูใบไม้ร่วง (1)
	ทะกะซะงะ	การแต่งบทกวี (1)
ต้นไม้ใบหญ้า (2)	ยุมิยะวะตะ	สรรพสิ่งในญี่ปุ่น (1)
	โยโร	รัชสมัยที่สงบ (1)
โอ๊ก (2)	โยโร	รัชสมัยที่สงบ (2)
บ๊วย (1)	โอะอิมะทซุ	ระยะเวลายาวนาน (1)
ไผ่ (1)	โอะอิมะทซุ	ระยะเวลายาวนาน (1)
สาหร่ายทะเล (1)	มิงะ	ความหลากหลายของบทกวี (1)

ที่มา : สร้างโดยผู้เขียน

จากตารางที่ 3 พบว่า บทละครโนเรื่องที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ 7 ใน 8 เรื่องปรากฏพืชที่แสดงบทบาทสัญลักษณ์ ได้แก่ อุกน โอะอิมะทซุ มิงะ ทะกะซะงะ โฮโจะวะ ยุมิยะวะตะ และโยโร (เรื่องที่ไม่ปรากฏพืชที่แสดงบทบาทสัญลักษณ์คือ ฟุจิซัน) พืชที่แสดงบทบาทสัญลักษณ์มี 9 ชนิด ได้แก่ สน (松) ดอกไม้ (花) ตะไคร่น้ำ (苔) หญ้า (草) ต้นไม้ใบหญ้า (草木) โอ๊ก (樺) บ๊วย (梅) ไผ่ (竹) และสาหร่ายทะเล (藻) โดยในพืช 9 ชนิดประกอบด้วยพืชที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยและพืชที่แสดงสัญลักษณ์อื่น ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.2.1 พืชที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยมี 5 ชนิด ได้แก่ สน ดอกไม้ ต้นไม้ใบหญ้า ตะไคร่น้ำ และโอ๊ก ซึ่งประกอบด้วยสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบและสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ยาวนาน โดยพืชที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบมี 4 ชนิด ได้แก่ ดอกไม้ (1 ครั้ง) สน (2 ครั้ง) ต้นไม้ใบหญ้า (1 ครั้ง) และโอ๊ก (2 ครั้ง) รวมจำนวนครั้ง

ที่พืชแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบ 6 ครั้ง ส่วนพืชที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ยาวนานมี 2 ชนิด ได้แก่ สน (4 ครั้ง) และตะไคร่น้ำ (1 ครั้ง) รวมจำนวนครั้งที่พืชแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ยาวนาน 5 ครั้ง

จากการจำแนกชนิดของพืชที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยดังกล่าวข้างต้นพบว่า พืช 4 ใน 5 ชนิดแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบ และจำนวนครั้งที่พืชแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบมากกว่ารัชสมัยที่ยาวนาน ทั้งนี้ สันนิษฐานว่า สาเหตุที่เสอะมิซึ่งเป็นผู้แต่งบทละครโนนําเสนอบทบาทของพืชในฐานะสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบมากกว่ารัชสมัยที่ยาวนานเพราะผู้แต่งบทละครโนมีชีวิตอยู่ในสมัยมูโรมะชิที่สภาพสังคมไม่สงบจากการสู้รบหรือสงครามที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และมีความปรารถนาในการใช้ชีวิตท่ามกลางสภาพสังคมที่สงบ ผู้แต่งบทละครโนเป็นตัวแทนของเสียงจากไพร่ฟ้าที่ปรารถนาการใช้ชีวิตอย่างปลอดภัยท่ามกลางความสงบโดยปราศจากการสู้รบหรือสงคราม

7.2.2 พืชที่แสดงสัญลักษณ์อื่น ๆ มี 8 ชนิด ได้แก่ สน ดอกไม้ ตะไคร่น้ำ หญ้า ต้นไม้ใบหญ้า บัว ไม้ และสาหร่ายทะเล โดยในจำนวนนี้มีพืช 4 ชนิดแสดงสัญลักษณ์ของระยะเวลายาวนาน ได้แก่ สน ตะไคร่น้ำ บัว และไม้ นอกจากนี้ พืชที่แสดงสัญลักษณ์อื่น ๆ นอกเหนือจาก “ระยะเวลายาวนาน” มี 4 ชนิด ได้แก่ ดอกไม้ หญ้า สาหร่ายทะเล และต้นไม้ใบหญ้า โดยดอกไม้แสดงสัญลักษณ์ของเสน่ห์ของบทกวีและความเจริญรุ่งเรืองของบทกวี (แสดงความสงบสุขของรัชสมัย) หญ้าแสดงสัญลักษณ์ของการแต่งบทกวี (แสดงความสามารถสรรเสริญของต้นสนที่นำมาใช้แต่งบทกวี) สาหร่ายทะเลแสดงสัญลักษณ์ของความหลากหลายของบทกวี (แสดงความสามารถหลากหลายของบทกวีของ โอโตะโมะ โนะ คุโระนุมิ) ต้นไม้ใบหญ้าแสดงสัญลักษณ์ของสรรพสิ่งในญี่ปุ่น (แสดงอาณาภาพแห่งความเมตตาของเทพเจ้าที่แผ่ไปยังสรรพสิ่งในญี่ปุ่น) และหญ้ายังแสดงสัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วง

บทกวีมีความสัมพันธ์กับรัชสมัยโดยบทละครโนในงานวิจัยนี้บางเรื่องมีบทขับร้องแสดงความสัมพันธ์ดังกล่าว เช่น เรื่องฉิ่งปรากฏบทขับร้องดังนี้

シテ『今すめらぎの御代久に

地『萬の政の。道すぐに渡る日の。東南に雲収まり西北に風静かにて。言葉の林榮
ゆくや花も常盤の山松の。巷に謡ふ聲までもこれ和歌の永に漏るべしや。 . . .

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982b, p. 1298)

ตัวละครเอก : ในรัชสมัยปัจจุบัน

คอรัส (แทนตัวละครเอก) : มีการปกครองที่เป็นไปตามวิถีที่ถูกต้อง เมฆด้านตะวันออกเฉียงใต้สงบนิ่ง
ลมด้านตะวันตกเฉียงเหนือสงบ วิถีแห่งบทกวีเจริญรุ่งเรืองและดอกไม้ก็คงอยู่ตลอดกาลทั้งเสียงของลมที่พัด
ต้นสนและบทเพลงของชาวบ้านล้วนเป็นการขับบทกวี

บทขับร้องข้างต้นเป็นของชายชราอาชีพตัดไม้ซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของโอโตะโมะ โนะ คุโระนุมิและคอรัสที่ขับร้องแทนชายชราอาชีพตัดไม้โดยขับร้องขณะสนทนากับข้าราชการเกี่ยวกับวิถีของบทกวี ความหมายของบทขับร้องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบทกวีกับรัชสมัยว่า “รัชสมัยปัจจุบันมีการปกครองตามวิถีที่ถูกต้องและเป็นช่วงระยะเวลาที่วิถีแห่งบทกวีเจริญรุ่งเรือง” ทั้งนี้ ชนะริ เค็นตะโร (1982b, p. 1299) อธิบายความหมายของ “ดอกไม้ก็คงอยู่ตลอดกาล ทั้งเสียงของลมที่พัดต้นสน (花も常盤の山松の)” ว่า บทกวีเจริญรุ่งเรืองตลอดกาล

“ระยะเวลายาวนาน” สื่อความหมายถึงอายุยืนยาวของเทพเจ้า อายุยืนยาวของผู้ปกครอง ฯลฯ โดยพืชที่แสดงบทบาทสัญลักษณ์ของระยะเวลายาวนานมี 3 เรื่อง ได้แก่ โอเอะมิะทซุ ยูมิยะวะตะ และโยโร ดังรายละเอียดในตารางต่อไป

ตารางที่ 4 พืชที่แสดงสัญลักษณ์ของระยะเวลายาวนานในบทละครโน

ชื่อบทละครโน	พืชที่แสดงสัญลักษณ์ของระยะเวลายาวนาน
โอะอิเมะทซุ	สน (อายุยืนยาวของเทพเจ้าและผู้ปกครอง)
	บ๊วย (อายุยืนยาวของเทพเจ้าและผู้ปกครอง)
	ตะไคร่น้ำ (อายุยืนยาวของเทพเจ้าและผู้ปกครอง)
	ไผ่ (อายุยืนยาวของเทพเจ้าและผู้ปกครอง)
ยุมิยะวะตะ	สน (รัชสมัยที่สงบมีระยะเวลายาวนาน)
โยโร	ตะไคร่น้ำ (อายุยืนยาวของชายชราและผู้ปกครอง)

ที่มา : สรุปโดยผู้เขียน

จากตารางที่ 4 พบว่า พืชที่แสดงสัญลักษณ์ของ “ระยะเวลายาวนาน” 4 ชนิด (สน บ๊วย ตะไคร่น้ำ และไผ่) ส่วนมากสื่อความหมายของอายุยืนยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อายุของผู้ปกครอง ทั้งนี้ อายุยืนยาวของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาของรัชสมัยโดยอายุยืนยาวของผู้ปกครองเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัชสมัยของผู้ปกครองยาวนานขึ้น ในบรรดาพืช 4 ชนิดที่แสดงสัญลักษณ์ของ “ระยะเวลายาวนาน” มีพืช 1 ชนิดคือ สนซึ่งนอกจากใช้สื่อความหมายของอายุยืนยาวแล้วยังใช้สื่อความหมายของรัชสมัยที่สงบมีระยะเวลายาวนานด้วย

“สน” ในเรื่องยุมิยะวะตะแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่สงบมีระยะเวลายาวนาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นมุมมองของผู้แต่งบทละครโนที่ปรารถนาให้รัชสมัยที่สงบสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเนิ่นนานเพราะช่วงระยะเวลาที่เสอะมิแต่งบทละครโนเรื่องนี้นับว่าเมืองสงบสุขหลังการรวมตัวกันได้ของราชวงศ์ฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้ ดังที่อิวะซะกิ มะซะฮิโกะ (2017, p. 33) กล่าวว่า “เรื่องยุมิยะวะตะแต่งขึ้นในโอกาสที่อะมิกะซะ โยะมิโมะชิขึ้นดำรงตำแหน่งโชกุนรุ่นที่สี่เมื่อ ค.ศ. 1394 ขณะอายุ 9 ขวบ โดยแต่งขึ้นสรรเสริญช่วงระยะเวลาการปกครองของอะมิกะซะ โยะมิมิทซุ ผู้เป็นพ่อซึ่งมีอายุ 37 ปี เรื่องนี้แสดงถึงความสงบสุขของบ้านเมืองอันเกิดจากการรวมตัวกันได้ของราชวงศ์ฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้เมื่อ ค.ศ. 1392”

จากการอภิปรายบทบาทสัญลักษณ์ของพืชดังกล่าวข้างต้นพบว่า พืชชนิดหนึ่งอาจแสดงบทบาทได้มากกว่าหนึ่งสัญลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สน” เป็นพืชที่แสดงบทบาทสัญลักษณ์ในบทละครโนจำนวนทั้งหมด 9 ครั้ง ใน 4 เรื่อง (โอะอิเมะทซุ ทะกะซะงะ โอะโจะวะ และยุมิยะวะตะ) ซึ่งมากกว่าพืชชนิดอื่น และ “สน” ยังเป็นพืชที่แสดงสัญลักษณ์ต่าง ๆ มากกว่าพืชชนิดอื่น ได้แก่ รัชสมัยที่ยาวนาน (4 ครั้ง) ระยะเวลายาวนาน (3 ครั้ง) และรัชสมัยที่สงบ (2 ครั้ง) นอกจากนี้ “สน” ยังเป็นพืชชนิดเดียวที่แสดงบทบาทสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ยาวนาน

“สน” เป็นพืชมงคลที่มีอายุยืนยาวและเป็นสัญลักษณ์ของเทพเจ้าตามความเชื่อของชาวญี่ปุ่นสมัยโบราณ ดังที่อะเบะ ยุกะ (2004, p. 5) กล่าวว่า “ต้นสนที่มีอายุยืนยาว (松の老木) สื่อความหมายถึงความรู้สึกยินดี (祝意) และลักษณะของเทพเจ้า (神性)” ดังนั้น ผู้แต่งบทละครโนจึงนำ “สน” มาสื่อความหมายถึงรัชสมัยที่ยาวนานในบทละครโนที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้า

7.3 บทบาทของเทพเจ้าในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา

เทพเจ้าในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา 8 เรื่อง (อุกุน โอะอิเมะทซุ ฌิงะ ทะกะซะงะ ฟุจิซัน โฮโจงะวะ ยุมิยะวะ ตะ และโยโร) แสดงบทบาทปกป้องคุ้มครองรัชสมัย ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครอง ฯลฯ เช่น เรื่องอุกุนปรากฏบทบาทรับรองแสดงบทบาทของเทพเจ้าในการปกป้องคุ้มครองรัชสมัย ดังนี้

シテ「眞はわれはこの神の。末社と現れ君が代を。守りの神と思ふべし

(ชนะริ เค็นตะโร, 1982a, p. 346)

ตัวละครเอก : แท้จริงแล้ว ข้าเป็นเทพบริวารของศาลเจ้าคิซะโนะและเป็นเทพเจ้าผู้ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยของผู้ปกครอง

บทขับร้องข้างต้นเป็นของหญิงสูงศักดิ์ซึ่งเป็นร่างแปลงของวิญญาณของเทพชาคุระบะ ความหมายของบทขับร้องแสดงบทบาทของเทพเจ้าว่า “ปกป้องคุ้มครองรัชสมัย”

บทละครโนทั้ง 8 เรื่องของงานวิจัยนี้ปรากฏบทบาทของเทพเจ้า ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 สรุปบทบาทของเทพเจ้าในบทละครโนเรื่องที่ศึกษา

หมายเหตุ : 1. ชื่อบทละครโนใช้อักษรย่อดังนี้ UK=อุกุน, OM=โอะอิเมะทซุ, SG=ฌิงะ, TS=ทะกะซะงะ, FS=ฟุจิซัน,

HG=โฮโจงะวะ, YY=ยุมิยะวะตะ, YR=โยโร

2. ตัวเลขในเครื่องหมายวงเล็บ หมายถึง จำนวนครั้งของการปรากฏ

บทบาทของเทพเจ้า	UK (4)	OM (1)	SG (2)	TS (1)	FS (2)	HG (9)	YY (15)	YR (2)
ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้สงบ (8)	(2)					(2)	(4)	
ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้ยาวนาน (4)				(1)		(1)	(1)	(1)
ปกป้องคุ้มครองรัชสมัย (4)	(2)				(1)		(1)	
ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้อุดมสมบูรณ์ (2)						(2)		
ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้เจริญรุ่งเรือง (2)						(1)		(1)
ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้มีการปกครองตามวิถีที่ถูกต้อง (1)						(1)		
ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครอง (4)							(4)	
ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้ปลอดภัย (3)			(1)				(2)	
ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้อายุยืนยาว (2)		(1)					(1)	
ปกป้องคุ้มครองไพร่ฟ้าให้มีความสุข (1)			(1)					
ปกป้องคุ้มครองไพร่ฟ้าให้มีมนุษยธรรม (1)							(1)	
ปกป้องคุ้มครองสิ่งมีชีวิต (1)					(1)			
ปกป้องคุ้มครองประเทศญี่ปุ่นและคนญี่ปุ่น (2)						(1)	(1)	
ปกป้องคุ้มครองเมืองหลวง (1)						(1)		

ที่มา : สรุปโดยผู้เขียน

จากตารางที่ 5 พบว่า บทบาทของเทพเจ้าในบทละครในเรื่องที่ศึกษาสามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่ม (เรียงลำดับตามจำนวนครั้งของการปรากฏบทบาทของเทพเจ้าจากมากไปหาน้อย) ได้แก่ ปกป้องคุ้มครองรัชสมัย (21 ครั้ง) ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครอง (9 ครั้ง) และปกป้องคุ้มครองสิ่งอื่น (6 ครั้ง) ดังนั้น กล่าวได้ว่าบทบาทที่โดดเด่นของเทพเจ้าในบทละครในเรื่องที่ศึกษาคือ ปกป้องคุ้มครองรัชสมัย

7.3.1 บทบาทของเทพเจ้าในการปกป้องคุ้มครองรัชสมัย จำแนกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้สงบ (8 ครั้ง) ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้ยาวนาน (4 ครั้ง) ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้อุดมสมบูรณ์ (2 ครั้ง) ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้เจริญรุ่งเรือง (2 ครั้ง) และปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้มีการปกครองตามวิถีที่ถูกต้อง (1 ครั้ง) นอกจากนี้ เป็นการปกป้องคุ้มครองรัชสมัยโดยไม่ระบุรายละเอียดเรื่องรูปแบบของรัชสมัย (4 ครั้ง)

7.3.2 บทบาทของเทพเจ้าในการปกป้องคุ้มครองผู้ปกครอง จำแนกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้ปลอดภัย (3 ครั้ง) และปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้อายุยืนยาว (2 ครั้ง) นอกจากนี้ เป็นการปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองโดยไม่ระบุรายละเอียด (4 ครั้ง)

บทบาทของเทพเจ้าในการปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้ปลอดภัยและอายุยืนยาว สะท้อนให้เห็นความผูกพันของผู้แต่งบทละครต่อผู้ปกครองโดยแสดงถึงความปรารถนาให้ผู้ปกครองรอดพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ เช่น การสู้รบเพื่อแย่งชิงอำนาจในการปกครองซึ่งหากเกิดขึ้นอย่างรุนแรงและส่งผลให้ผู้ปกครองเสียชีวิตจะส่งผลเสียต่อการแสดงละครในเช่นกันเพราะผู้ปกครองเป็นผู้อุปถัมภ์การแสดงละครในในสมัยมูโรมะชิ

7.3.3 บทบาทของเทพเจ้าในการปกป้องคุ้มครองสิ่งอื่น ได้แก่ ปกป้องคุ้มครองประเทศญี่ปุ่นและคนญี่ปุ่น (2 ครั้ง) ปกป้องคุ้มครองเมืองหลวง (1 ครั้ง) ปกป้องคุ้มครองไฟฟ้าให้มีความสุข (1 ครั้ง) ปกป้องคุ้มครองไฟฟ้าให้มีมนุษยธรรม (1 ครั้ง) และปกป้องคุ้มครองสิ่งมีชีวิต (1 ครั้ง)

จากผลการวิเคราะห์ 3 ประเด็นข้างต้น (ข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัย บทบาทของพืชที่แสดงสัญลักษณ์ และบทบาทของเทพเจ้า) สามารถสรุปเรื่องรูปแบบของรัชสมัยได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 สรุปภาพรวมเรื่องรูปแบบของรัชสมัย

หมายเหตุ : 1. ตัวเลขในวงเล็บแสดงจำนวนครั้งที่ปรากฏ
2. เครื่องหมายยัติภังค์ (-) หมายถึง ไม่แสดงสัญลักษณ์นั้น

ประเด็นการวิเคราะห์	รัชสมัยที่สงบ (66)	รัชสมัย ที่ยาวนาน (15)	รัชสมัยที่ อุดมสมบูรณ์ (3)	รัชสมัยที่ เจริญรุ่งเรือง (2)	รัชสมัยที่มีการปกครอง ตามวิถีที่ถูกต้อง (1)
ข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัย	(52)	(6)	(1)	-	-
บทบาทของพืชที่แสดงสัญลักษณ์	(6)	(5)	-	-	-
บทบาทของเทพเจ้า	(8)	(4)	(2)	(2)	(1)

ที่มา : สรุปโดยผู้เขียน

จากตารางที่ 6 พบว่า “รัชสมัยที่สงบ” เป็นรูปแบบของรัชสมัยที่ปรากฏมากที่สุดในงานวิจัยนี้คือ 66 ครั้ง อันดับรองลงมาได้แก่ รัชสมัยที่ยาวนาน 15 ครั้ง รัชสมัยที่อุดมสมบูรณ์ 3 ครั้ง รัชสมัยที่เจริญรุ่งเรือง 2 ครั้ง และ รัชสมัยที่มีการปกครองตามวิถีที่ถูกต้อง 1 ครั้ง

บทละครโนเรื่องที่ศึกษาปรากฏข้อความเกี่ยวกับ “รัชสมัยที่สงบ” มากกว่ารัชสมัยรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งอาจสะท้อนสภาพสังคมในสมัยมูโรมะชิ (ช่วงระยะเวลาที่เสอะมิดำรงชีวิตอยู่) ซึ่งแผ่นดินไม่สงบ มีการสู้รบหรือสงครามเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เช่น โทะกิ ยะซุยูกิ โนะ รัน¹⁰ (土岐康之の乱) เมะอิโตะกุ โนะ รัน¹¹ (明德の乱) ส่งผลให้ผู้คนแสวงหาความสงบและที่พึ่งทางจิตใจ อย่างไรก็ตาม การที่ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นรัชสมัย 5 รูปแบบอาจกล่าวได้ว่า รัชสมัยในอุดมคติของเสอะมิมิคือรัชสมัยทั้ง 5 รูปโดยเสอะมิใช้บทละครโนเป็นพื้นที่สะท้อนเสียงแห่งความปรารถนาในความสงบสุขของแผ่นดินมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีความปรารถนาให้รัชสมัยยาวนาน อุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรือง และมีการปกครองตามวิถีที่ถูกต้อง

ตัวอย่างเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่แสดงให้เห็นว่าเสอะมิปรารถนาให้รัชสมัยมีความสงบ ยาวนาน อุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรือง และมีการปกครองตามวิถีที่ถูกต้อง เช่น เสอะมิมิมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับอะมิกะซะ โยะมิมิทซุ (足利義満) ดังที่อะมิฮิโระ โยะมิโอะ (2009, p. 15) กล่าวว่า “อะมิกะซะ โยะมิมิทซุเมตตาเสอะมิมิมากและเคยยกถ้วยเหล้าของตนเองให้เสอะมิมิดื่ม การที่โยะมิมิทซุเมตตาเสอะมิมิซึ่งมีสถานภาพทางสังคมต่ำทำให้บรรดาผู้คนรวมทั้งผู้ครองแคว้นต่าง ๆ (大名) แย่งชิงกันมอบสิ่งของให้เสอะมิโดยหวังให้โยะมิมิทซุพอใจ รวมมูลค่าสิ่งของเป็นจำนวนเงินมหาศาล สถานภาพของเสอะมิเปลี่ยนจากเดิมที่เป็นเพียงสามัญชนแสดงละครซะรุงะกุกลายเป็นบุคคลสำคัญเทียบเท่ากับคินตะดะ¹² (公忠)” โยะมิมิทซุเป็นทั้งผู้ปกครองสูงสุดของบ้านเมืองและเป็นผู้อุปถัมภ์การแสดง ดังนั้น เสอะมิจึงอยู่ในฐานะผู้ได้บังคับบัญชาที่ต้องแสดงความจงรักภักดีและจัดรูปแบบการแสดงให้เป็นที่พอใจแก่โยะมิมิทซุและผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ดังที่วะเกตะ ฮะรุโกะ (2005, p. 6) กล่าวว่า “เสอะมิเน้นการแสดงที่มีความงดงามแบบแปลกใหม่และสูงส่งลุ่มลึกทำให้เป็นที่ชื่นชอบของชนชั้นผู้ปกครองซึ่งแตกต่างจากการแสดงของคันอะมิที่เน้นการแสดงเรื่องที่เป็นที่ชื่นชอบของบรรดาชาวบ้านทั่วไป” ทั้งนี้ เรื่องที่เสอะมิแสดงเพื่อให้ชนชั้นผู้ปกครองชื่นชอบเป็นเรื่องที่แสดงความยกย่องชื่นชมการปกครองด้วย ดังที่อะมะโนะ ฟูมิโอะ (2006) กล่าวว่า “แก่นเรื่องของบทละครโนประเภทะกิโนของเสอะมิคือการยกย่องชื่นชมการปกครองในช่วงระยะเวลาของเสอะมิ ดังนั้น บทละครโนส่วนมากที่ไม่ระบุช่วงระยะเวลาในเรื่องล้วนเป็นการยกย่องชื่นชมการปกครองในช่วงระยะเวลาของเสอะมิ แม้แต่เรื่องโยโรที่ระบุชัดเจนว่าเป็นเหตุการณ์ในรัชสมัยของจักรพรรดิยูเรียวและเรื่องทะกะซะโงะที่สันนิษฐานว่าเป็นเหตุการณ์ในรัชสมัยของจักรพรรดิอะฮิโระ¹³ (醍醐天皇) ทั้งสองเรื่องต่างมีความหมายโดยนัยของการยกย่องชื่นชมการปกครองในช่วงระยะเวลาของเสอะมิด้วยเช่นกัน”

8. สรุปและข้อเสนอแนะ

สมมติฐานของงานวิจัยนี้มี 3 ประการ ได้แก่ 1. บทละครโนปรากฏข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยรูปแบบอื่นนอกเหนือจากรัชสมัยที่สงบ 2. บทละครโนปรากฏพืชที่แสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยรูปแบบอื่นนอกเหนือจากรัชสมัยที่สงบ และ 3. เทพเจ้าในบทละครโนแสดงบทบาทปกป้องคุ้มครองรัชสมัย ผู้ปกครอง และสิ่งอื่น ซึ่งจากผลการวิเคราะห์และการอภิปรายในงานวิจัยนี้พบว่า ผลการวิจัยตรงกับสมมติฐานทั้ง 3 ประการ ดังนี้

8.1 ผลการวิเคราะห์ข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยพบว่า นอกเหนือจาก “รัชสมัยที่สงบ” แล้วยังมีข้อความแสดงสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ยาวนานและรัชสมัยที่อุดมสมบูรณ์

¹⁰ อะมิกะซะ โยะมิมิทซุ (足利義満) ต้องการลดทอนอำนาจของตระกูลโทะกิจึงสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นภายในบรรดาผู้ครองแคว้น (大名) ของตระกูลโทะกิซึ่งเป็นเหตุการณ์ในช่วงระยะเวลา ค.ศ. 1389-1390

¹¹ ผู้ครองแคว้นของตระกูลยะมะเนะ (山名) ซึ่งมีอิทธิพลมากได้ก่อการกบฏต่อรัฐบาลทหารมูโรมะชิซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1391

¹² ฮันโจ คินตะดะ (三条公忠) เป็นขุนนางชั้นสูงในสมัยมูโรมะชิ มีชีวิตอยู่ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1324-1384

¹³ จักรพรรดิองค์ที่ 60 ของญี่ปุ่น ครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 897-930

8.2 ผลการวิเคราะห์บทบาทของพีชที่แสดงสัญลักษณ์พบว่า นอกเหนือจาก “รัชสมัยที่สงบ” แล้วพีชยังแสดงบทบาทสัญลักษณ์ของรัชสมัยที่ยาวนาน

8.3 ผลการวิเคราะห์บทบาทของเทพเจ้าพบว่า เทพเจ้าแสดงบทบาทหลายประการ ได้แก่ 1. ปกป้องคุ้มครองรัชสมัยให้สงบ ยาวนาน อุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรือง และมีการปกครองตามวิถีที่ถูกต้อง 2. ปกป้องคุ้มครองผู้ปกครองให้ปลอดภัยและอายุยืนยาว และ 3. ปกป้องคุ้มครองสิ่งอื่น เช่น ปกป้องคุ้มครองประเทศญี่ปุ่น คนญี่ปุ่น และเมืองหลวง

จากเนื้อเรื่องของบทละครโนในงานวิจัยนี้สามารถนำไปต่อยอดได้หลายแนวทาง เช่น ตัวละครรองในงานวิจัยนี้ส่วนมากเป็นนักบวชของชินโตแต่บทขับร้องบางส่วนกล่าวถึงคำสอนทางพุทธศาสนาซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับชินโต (神仏習合) ดังนั้น การศึกษาเรื่อง “คำสอนทางพุทธศาสนาในบทละครโนเรื่องที่มีตัวละครเอกเป็นเทพเจ้า” เป็นประเด็นที่น่าสนใจโดยอาจศึกษาบทขับร้องที่ปรากฏคำสอนทางพุทธศาสนาและวิเคราะห์บทบาทของคำสอนทางพุทธศาสนาที่มีต่อแก่นเรื่อง

เอกสารอ้างอิง (References)

- 阿部由佳 (2004). 「世阿弥の作能法—『老松』を例として—」 『藝能史研究』 164, 1-17.
- 天野文雄 (2019). 『能楽手帳』 東京：角川文庫.
- 天野文雄 (2002). 「《卒都婆小町》の「ソトワ」と《老松》の「タイウ」」 『おもて』 75, 6-7.
- 石井倫子 (2009). 『能・狂言の基礎知識』 東京：角川学芸出版.
- 今泉淑夫 (2009). 『世阿弥』 東京：吉川弘文館.
- 岩崎雅彦 (2017). 「元祖《ヴィジュアル系》、信光」 『観世』 84(3), 30-37.
- 大谷節子 (2007). 『世阿弥の中世』 東京：岩波書店.
- 片桐洋一 (2004). 『歌枕歌ことば辞典』 東京：笠間書院.
- 佐成健太郎 (1982a). 『謡曲大観』 第一巻. 東京：明治書院.
- 佐成健太郎 (1982b). 『謡曲大観』 第二巻. 東京：明治書院.
- 佐成健太郎 (1982c). 『謡曲大観』 第三巻. 東京：明治書院.
- 佐成健太郎 (1982d). 『謡曲大観』 第四巻. 東京：明治書院.
- 佐成健太郎 (1982e). 『謡曲大観』 第五巻. 東京：明治書院.
- 竹本幹夫 (2000). 「ことば探し—高砂・安宅—」 『観世』 67(10), 58-59.
- 西野春雄 (1987). 『能・狂言第三巻能の作者と作品』 東京：岩波書店.
- 原田香織 (2016). 「神々の来臨—協能における思想的多様性」 『東洋通信』 53(5), 14-22.
- 脇田晴子 (2005). 『能楽のなかの女たち』 東京：岩波書店.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Affiliation: Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Corresponding email: winaitaiyo@hotmail.com

Received: 2025/02/03

Revised: 2025/03/05

Accepted: 2025/03/05

ความสัมพันธ์ระหว่างเทพหญิงกับไฟในวรรณกรรมเรื่อง โคะจิกิ: กรณีศึกษาเทพฮิสะนะมิและโคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทพหญิงกับไฟที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง *โคะจิกิ* โดยมุ่งเน้นศึกษาเทพฮิสะนะมิและโคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะ รวมทั้งวิเคราะห์คติความเชื่อที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเทพฮิสะนะมิและโคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะกับไฟมีความแตกต่างกัน โดยในกรณีของเทพฮิสะนะมิ ไฟแสดงถึงการทำลายล้าง เนื่องจากเทพแห่งไฟได้ทำให้อวัยวะเพศของนางถูกเผาไหม้และทำให้นางเสียชีวิต ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวอาจสัมพันธ์กับกระบวนการคลอดบุตรของผู้หญิง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เจ็บปวด ทรมาน และอาจทำให้เสียชีวิต ซึ่งสามารถเปรียบได้กับการทำลายล้างของไฟ อีกทั้งไฟในกรณีของนางที่แสดงถึงการทำลายล้างและนำมาสู่การเสียชีวิตของนาง อาจสะท้อนถึงคติความเชื่อของชาวญี่ปุ่นที่ว่ามลทินจากความตายสามารถถ่ายทอดผ่านไฟได้ ซึ่งคติความเชื่อดังกล่าวปรากฏในพิธีศพของชาวญี่ปุ่น การที่ *โคะจิกิ* ให้ไฟในกรณีของนางแสดงถึงการทำลายล้างซึ่งสัมพันธ์กับมลทินจากความตาย อาจเป็นเพราะต้องการเน้นย้ำว่านางไม่มีบทบาทในการให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ ในทางกลับกัน ไฟในกรณีของโคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะแสดงถึงชีวิตใหม่ เนื่องจากนางได้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ออกมาในขณะที่เปลวไฟกำลังลุกโชน ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวอาจสะท้อนถึงคติความเชื่อที่ว่าผู้หญิงคือผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ อีกทั้งไฟที่แสดงถึงชีวิตใหม่ในกรณีนี้ ยังอาจหมายถึงชีวิตใหม่ของนางที่ปราศจากคำครหาภายหลังการใช้ไฟพิสูจน์ความบริสุทธิ์ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจสะท้อนถึงคติความเชื่อเรื่องชีวิตใหม่ที่บริสุทธิ์ภายหลังการใช้ไฟชำระ ซึ่งเชื่อมโยงถึงขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวญี่ปุ่นที่มีการใช้ไฟเป็นเครื่องชำระ การที่ *โคะจิกิ* ให้ไฟในกรณีของนางแสดงถึงชีวิตใหม่ ซึ่งเชื่อมโยงถึงชีวิตใหม่ของนางที่ปราศจากคำครหา และการใช้ไฟเป็นเครื่องชำระให้บริสุทธิ์ อาจเป็นเพราะต้องการเน้นย้ำถึงคุณลักษณะอันบริสุทธิ์ของนางในฐานะผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ นอกจากนี้ การที่ *โคะจิกิ* นำเสนอความสัมพันธ์ของเทพหญิงทั้งสององค์กับไฟในแง่ของการทำลายล้างและชีวิตใหม่ อาจเป็นเพราะต้องการสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับไฟในทั้งสองมิตินี้

คำ

สำคัญ

โคะจิกิ, ไฟ, เทพฮิสะนะมิ, โคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะ, ผู้หญิง

* บทความนี้ได้รับการสนับสนุนบางส่วนจาก Hakuodo Foundation

The Relationship Between Goddesses and Fire in *Kojiki*: A Case Study of Izanami and Konohanasakuya-hime

Abstract

This research studied the relationship between goddesses and fire in *Kojiki*, focusing on Izanami and Konohanasakuya-hime. The beliefs reflected through these relationships were analyzed, and the results were that the relationship between Izanami and Konohanasakuya-hime and fire differed. In the case of Izanami, fire represents destruction, insofar as engendering the Fire God fatally burned her. This tale used the metaphor of fiery destruction to evoke the parturition process that causes pain, suffering, and death. Fire, representing destruction and leading to Izanami's death, also reflected the Shinto belief that death impurity is transmitted through fire, a concept reflected in Japanese funerals. In *Kojiki*, the fire of destruction was likened to impurity caused by death, possibly to emphasize that Izanami had no role in engendering the divine heir. However, fire for Konohanasakuya-hime represents new life, appearing while a flame burns, symbolizing the belief in women as life-givers. The fire representing a new life may also refer to Konohanasakuya-hime's new life, free from the reproach after the test of fire. This relationship reflects the belief in an unadulterated new life after a purifying flame, linked to Japanese customs and traditions in which fire is a purifying agent. *Kojiki* depicts fire in her case as new life, connected to her fresh blameless existence, with its use as a means of purification and possibly emphasizing her untainted nature as the bearer of heavenly offspring. Additionally, the *Kojiki* presents the two goddesses in a relationship to fire of destruction and new life, possibly showing women as connected to flames in these two aspects.

Key words

Kojiki, Fire, Izanami, Konohanasakuya-hime, Female

1. บทนำ

โคะจิกิ (『古事記』) เป็นวรรณกรรมประเภทบันทึกประวัติศาสตร์เล่มแรกของญี่ปุ่น มีทั้งหมด 3 เล่ม ซึ่งรวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับเทวดานาน ตำนานต่าง ๆ และประวัติศาสตร์ราชวงศ์จักรพรรดิไว้ โดยบอกเล่าเรื่องราวตั้งแต่การกำเนิดของเทพเจ้าและโลกมนุษย์ จนถึงรัชสมัยของจักรพรรดินิฮิโกะ (推古天皇) ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์ที่ 33 ของญี่ปุ่น

โคะจิกิ ถูกเขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างฐานอำนาจในการปกครองประเทศให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น และยืนยันสถานะของจักรพรรดิในฐานะผู้สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นพระราชดำริของจักรพรรดิเท็มมุ (天武天皇) ดังนั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชิเอะดะ โนะ อะระ (稗田阿礼) ซึ่งเป็นนักเล่านิทาน ท่องจำเรื่องราวเกี่ยวกับเทวดานาน ตำนานต่าง ๆ และข้อมูลเกี่ยวกับราชวงศ์จักรพรรดิไว้ ต่อมาในรัชสมัยของจักรพรรดินิเก็มเมอิ (元明天皇) พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้ขุนนางนามว่าโอ โนะ ยะซุมะโระ (太安万侶) บันทึกเรื่องราวเหล่านั้นตามคำบอกเล่าของชิเอะดะ โนะ อะระ โดยโอ โนะ ยะซุมะโระได้คัดเลือกเรื่องราวที่เหมาะสมและนำมาปรับปรุงแก้ไขจนเสร็จสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 712

เนื้อหาของโคะจิกิในส่วนของเทวดานานนั้นมีปรากฏอยู่ในเล่มที่ 1 ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวตั้งแต่การถือกำเนิดของเทพเจ้าและโลกมนุษย์ จนถึงการถือกำเนิดของจักรพรรดิเท็มมุ (神武天皇) ซึ่งถือเป็นจักรพรรดิองค์แรกตามตำนานของญี่ปุ่น ภายในเรื่องได้กล่าวถึงเทพหญิงที่มีความเกี่ยวข้องกับไฟอยู่ 2 องค์ ได้แก่ เทพอิสะนะมิ (伊弉那美命) และโคะโนะฮะนะโนะซะกะกุยะบิเมะ (木花之佐久夜毘売) โดยเทพอิสะนะมิ นางเป็นเทพหญิงคู่กับเทพชายนามว่าอิสะนะกิ (伊弉那岐命) ทั้งสองเป็นเทพชายหญิงรุ่นที่ 7 และได้รับมอบหมายจากเหล่าเทพบนสรวงสวรรค์ให้ทำหน้าที่สร้างแผ่นดิน นางมีบทบาทสำคัญในการให้กำเนิดหมู่เกาะและเทพเจ้าต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก แต่ในท้ายที่สุด นางได้เสียชีวิตจากการให้กำเนิดเทพแห่งไฟ ทำให้นางต้องไปอยู่ในดินแดนโยะมิ (黄泉国) หรือดินแดนหลังความตาย ส่วนโคะโนะฮะนะโนะซะกะกุยะบิเมะ นางเป็นธิดาของเทพโอยะมะทซุมิ (大山津見神) และเป็นภรรยาของเทพนินิจิ (邇々 芸命) ผู้เป็นหลานของเทพอะมะเตะระสุ (天照大御神) นอกเหนือจากการเป็นเทพหญิงที่มีความงดงามแล้ว นางยังมีบทบาทสำคัญในการคลอذبตรึงไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน หลังจากที่ถูกเทพนินิจิใส่ความว่าได้ตั้งครรภ์บุตรของเทพบนพื้นพิภพ

จากเรื่องราวของเทพอิสะนะมิและโคะโนะฮะนะโนะซะกะกุยะบิเมะ ผู้วิจัยมองว่าความสัมพันธ์ระหว่างเทพหญิงทั้งสององค์กับไฟมีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในกรณีของเทพอิสะนะมิ ไฟเป็นเหตุให้นางเสียชีวิต ในขณะที่กรณีของโคะโนะฮะนะโนะซะกะกุยะบิเมะ ไฟถูกใช้เป็นเครื่องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ประเด็นดังกล่าวทำให้เป็นที่สนใจว่าเหตุใดไฟในกรณีของเทพหญิงทั้งสององค์จึงมีความแตกต่างกัน และเหตุใดโคะจิกิจึงนำเสนอเรื่องราวของเทพหญิงทั้งสององค์นี้โดยเชื่อมโยงกับไฟ การศึกษาประเด็นดังกล่าวอาจทำให้เห็นถึงบทบาทของไฟที่ปรากฏในความสัมพันธ์ของเทพหญิงทั้งสององค์ ตลอดจนคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ดังกล่าว

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โคโนะ โนะบุโกะ (1995) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิงในยุคหินและยุคโบราณของญี่ปุ่น โดยในเนื้อหาความได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทพอิสะนะมิและโคะโนะฮะนะโนะซะกะกุยะบิเมะกับไฟไว้ว่า ในกรณีของเทพอิสะนะมิ หลังจากให้นางให้กำเนิดเทพแห่งไฟ อวัยวะเพศของนางได้ถูกเผาไหม้ ส่งผลให้นางเกิดการเจ็บป่วยและอาเจียนออกมา อาเจียนดังกล่าวได้กลายเป็นเทพแห่งโลหะสององค์ ได้แก่ เทพคะนะยะมะบิโกะ (金山毘古神)

และเทพคะนะยะมะบิเมะ (金山毘売神) เรื่องราวนี้สะท้อนถึงตำนานเกี่ยวกับเหล็ก ซึ่งเชื่อมโยงกับอำนาจของกษัตริย์ ในส่วนของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะ นางได้จุดไฟเผาอุบะ (産屋) หรือกระท่อมที่ใช้สำหรับคลอดบุตร และให้กำเนิดเทพเจ้าสามองค์ออกมาท่ามกลางเปลวเพลิง โดยการคลอดบุตรในเปลวเพลิงดังกล่าวสะท้อนถึงการตีเหล็กหะตะระ ผู้วิจัยมองว่างานศึกษาของโคโนะ โนะบุโกะจะเน้นศึกษาถึงคติความเชื่อและเหตุการณ์ที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเทพหญิงทั้งสององค์ดังกล่าวกับไฟ ซึ่งมีแนวทางการศึกษาคลายคลึงกับงานศึกษาของยะมะตะ ฮิโตะมิ (2006) ที่กล่าวว่า หลังจากที่เทพฮิโตะมิให้กำเนิดเทพแห่งไฟ นางได้ถูกไฟเผาไหม้อวัยวะเพศและเกิดการเจ็บป่วย สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่ามิไฟอยู่ในร่างกายของผู้หญิง และมีการกล่าวถึงทฤษฎีของทะกะจิ โทะมิโอะ (高木敏雄) ที่ว่า การเสียชีวิตของนางจากการให้กำเนิดเทพแห่งไฟ อาจสื่อถึงเครื่องมือจุดไฟที่ถูกเผาไหม้จนหมดสิ้น อีกทั้งงานศึกษาของยะมิตะ อะทซุฮิโกะ (2007) ก็มีแนวคิดที่สอดคล้องกันโดยระบุว่าตำนานการให้กำเนิดเทพแห่งไฟของเทพฮิโตะมิเชื่อมโยงกับการทำเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในสมัยโจมง (縄文時代) รวมถึงยังเกี่ยวข้องกับการปรากฏการณ์การปะทุของภูเขาไฟ

นอกจากนี้ งานศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเทพฮิโตะมิและโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะกับไฟในประเทศไทย ก็มีแนวทางการศึกษาคลายคลึงกับงานศึกษาของชาวญี่ปุ่นที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยงานศึกษาของอรรธยา สุวรรณระดา (2553) ได้กล่าวว่า ในกรณีของเทพฮิโตะมิ การเสียชีวิตของนางจากการคลอดเทพแห่งไฟสะท้อนถึงการเสียสละชีวิตของแม่เพื่อลูก การกำเนิดของเทพแห่งไฟจากการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเทพชายและเทพหญิงชี้ให้เห็นถึงวิธีการจุดไฟในยุคโบราณ และความสัมพันธ์ระหว่างความร้อนในร่างกายกับไฟ ตำนานนี้ยังเชื่อมโยงกับการเกิดพืชพรรณธัญญาหาร การทำไร่เผาป่า การตีเหล็กทำดาบ ภูเขาไฟ และปรากฏการณ์ธรรมชาติอื่น ๆ อีกทั้งการที่เทพฮิโตะมิมิล้มป่วยจากการคลอดเทพแห่งไฟและให้กำเนิดเทพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เรือโลหะ และดินเผาอาจเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรม ในส่วนของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะ การคลอดบุตรในกองไฟของนางสะท้อนถึงการเผาไร่นาเพื่อให้พืชพรรณงอกงามขึ้นใหม่ การที่นางเผาโรงคลอดก่อนให้กำเนิดบุตรของเทพนินิจิเป็นการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของนาง และบุตรทั้งสามที่ถือกำเนิดออกมาได้อย่างปลอดภัยถือเป็นการยืนยันถึงความบริสุทธิ์ของนาง การกระทำดังกล่าวยังสะท้อนถึงพิธีอุเกะอิซึ่งเป็นการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ และยังเชื่อมโยงกับการเผาไร่นาเพื่อให้พืชพรรณงอกงามใหม่ โดยงานศึกษาของอรรธยา สุวรรณระดาที่มีความคล้ายคลึงกับงานศึกษาของภักตร์ พิพัฒน์กุล (2552) ที่กล่าวว่า ในกรณีของเทพฮิโตะมิ เรื่องราวการให้กำเนิดเทพแห่งไฟของนางสามารถอธิบายถึงแนวคิดและพิธีกรรมของชาวญี่ปุ่นโบราณเกี่ยวกับความสำคัญของไฟในวิถีชีวิต อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของนางในฐานะผู้ให้กำเนิดสิ่งที่มีประโยชน์ต่อมนุษยชาติ เช่น ไฟ และพืชนานาชนิด นอกจากนี้ การที่นางเป็นผู้ให้กำเนิดไฟยังอาจสื่อถึงการถ่ายทอดอำนาจในการปกครอง หรือเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของจักรพรรดิ ในส่วนของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะ วีรกรรมการคลอดบุตรท่ามกลางเปลวไฟของนางสะท้อนภาพลักษณ์ของแม่ผู้มีพลังพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของชาวญี่ปุ่นโบราณ

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นพบว่า งานวิจัยที่ผ่านมาจะศึกษาคติความเชื่อและเหตุการณ์ที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเทพฮิโตะมิและโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะกับไฟเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้จะเน้นศึกษาความแตกต่างของไฟในกรณีของเทพหญิงทั้งสององค์ ซึ่งยังไม่พบงานวิจัยใดที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของไฟที่ปรากฏในความสัมพันธ์ดังกล่าว สาเหตุที่ไฟมีบทบาทแตกต่างกัน สาเหตุที่โคจิกินำเสนอเรื่องราวของเทพหญิงสององค์นี้โดยเชื่อมโยงกับไฟ และคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งเชื่อมโยงถึงพิธีกรรมที่ชาวญี่ปุ่นปฏิบัติในปัจจุบัน ทั้งหมดนี้ถือเป็นการขยายขอบเขตการวิเคราะห์จากงานวิจัยที่ผ่านมา

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทพอัสนะมิและโคโนะสะนะโนะชะกุยะบิเมะกับไฟที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง *โคะจิกิ* รวมทั้งวิเคราะห์ทัศนคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ดังกล่าว

4. สมมติฐานของการวิจัย

4.1 ไฟในกรณีของเทพอัสนะมิแสดงถึงการทำลายล้าง ซึ่งสัมพันธ์กับกระบวนการคลอดบุตรของผู้หญิง และเชื่อมโยงถึงเรื่องมลทินจากความตาย ความสัมพันธ์ของนางกับไฟสะท้อนคติความเชื่อของชาวญี่ปุ่นเกี่ยวกับมลทินจากความตาย

4.2 ไฟในกรณีของโคโนะสะนะโนะชะกุยะบิเมะแสดงถึงชีวิตใหม่ ซึ่งหมายถึงการถือกำเนิดของชีวิตใหม่ และชีวิตใหม่ของนางที่ปราศจากคำครหา ความสัมพันธ์ของนางกับไฟสะท้อนคติความเชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงในฐานะผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ และคติความเชื่อของชาวญี่ปุ่นเรื่องการใช้ไฟเป็นเครื่องชำระ

4.3 ความแตกต่างทางบทบาทของเทพอัสนะมิและโคโนะสะนะโนะชะกุยะบิเมะมีผลต่อการแสดงความหมายของไฟ

4.4 การที่วรรณกรรมเรื่อง *โคะจิกิ* นำเสนอความสัมพันธ์ของเทพหญิงทั้งสององค์กับไฟในแง่ของการทำลายล้าง และชีวิตใหม่ สะท้อนความเชื่อที่ว่าผู้หญิงสัมพันธ์กับไฟในทั้งสองมิติดังกล่าว โดยในแง่ของการทำลายล้าง เชื่อมโยงกับกระบวนการคลอดบุตรของผู้หญิง และในแง่ของชีวิตใหม่ เชื่อมโยงกับความเชื่อที่ว่าผู้หญิงคือผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่

5. ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่อง *โคะจิกิ* จากนั้นศึกษาด้วยบทที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเทพอัสนะมิและโคโนะสะนะโนะชะกุยะบิเมะกับไฟ โดยใช้ต้นฉบับ *โคะจิกิ* (『古事記』) ของสำนักพิมพ์โมะเงะกุกัน (小学館) จากนั้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเทพหญิงทั้งสององค์กับไฟ รวมไปถึงวิเคราะห์ทัศนคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านความสัมพันธ์ดังกล่าว

งานศึกษาชิ้นนี้ใช้ระบบถอดเสียงอักษรภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นผลงานวิจัยของคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2530) อย่างไรก็ดี คำศัพท์ภาษาญี่ปุ่นที่นิยมใช้กันแพร่หลายแล้วจะถอดเสียงตามความนิยมเดิม

6. ผลการวิจัยและบทวิเคราะห์

6.1 ความหมายของ “ไฟ” ในทางคติชนวิทยาญี่ปุ่น

เนื่องจากงานวิจัยนี้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทพอัสนะมิและโคโนะสะนะโนะชะกุยะบิเมะกับไฟ ผู้วิจัยจึงขออธิบายความหมายของไฟในทางคติชนวิทยาญี่ปุ่นเพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นแก่ผู้อ่าน โดยชะกุระอิ โทะกุตะโร (桜井 徳太郎, 1980, pp. 239-240) ได้กล่าวไว้ว่า ไฟถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ชาวญี่ปุ่นจะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยไฟ เพราะเชื่อว่าไฟมีอำนาจในการทำลายล้าง และสามารถชำระสิ่งต่าง ๆ ให้บริสุทธิ์ได้ อีกทั้งยังเชื่อว่าไฟเป็นสัญลักษณ์ของการนำทางดวงวิญญาณของเทพเจ้าและบรรพบุรุษ ทั้งยังช่วยปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย นอกจากนี้ เมื่อมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับมลทิน เช่น การเกิดและการตาย เกิดขึ้นภายในบ้าน มลทินดังกล่าวจะสามารถถ่ายทอดผ่านไฟได้ แสดงให้เห็นว่าไฟเป็นตัวกลางสำคัญในการถ่ายทอดมลทิน

นอกจากนี้ โคโนะ โนะบุโกะ (河野信子, 1995, pp. 42, 50-51) ยังอธิบายว่า ผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับไฟ มาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยไฟเป็นทั้งพลังแห่งการคุ้มครองและสัญลักษณ์ของชีวิต ซึ่งเชื่อมโยงกับชีวิตที่อยู่ในครรภ์ของมารดา อีกทั้งคำว่า “โฮโตะ” (ほと) ซึ่งหมายถึงเตาไฟ ยังพ้องเสียงกับคำว่า “โฮตะ” (ホト) ที่หมายถึงอวัยวะเพศหญิง สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมดั้งเดิมที่เตาไฟถือเป็นศูนย์กลางของบ้าน และผู้หญิงมีหน้าที่ดูแลเรื่องไฟ ทั้งยังสะท้อนความเชื่อที่ว่าไฟอยู่ในอวัยวะเพศหญิง

จากนัยของไฟข้างต้น ผู้วิจัยมองว่าไฟในกรณีของเทพอิสะนะมิ สัมพันธ์กับนางในแง่ของการทำลายล้างและการเป็นสื่อกลางถ่ายทอดมลทิน ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่ 6.2 ในขณะที่ไฟในกรณีของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะ สัมพันธ์กับนางในแง่ของการเป็นเครื่องชำระให้บริสุทธิ์ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่ 6.3 นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมองว่าการที่ในโคะจิกิให้เทพหญิงทั้งสององค์ดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับไฟ อาจเนื่องมาจากชาวญี่ปุ่นในสมัยโบราณเชื่อว่าผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับไฟ

ในหัวข้อที่ 6.3 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะกับไฟ และพบว่าไฟในกรณีของนางแสดงถึงชีวิตใหม่ ซึ่งหากพิจารณาในระดับผิวเผิน อาจสอดคล้องกับแนวคิดของโคโนะ โนะบุโกะ ที่ระบุว่าไฟเป็นสัญลักษณ์ของชีวิต อย่างไรก็ตาม ไฟที่แสดงถึงชีวิตใหม่ในกรณีของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะ หมายถึงการถือกำเนิดของชีวิตใหม่จากครรภ์ และชีวิตใหม่ที่บริสุทธิ์ภายหลังการชำระด้วยไฟ ขณะที่แนวคิดของโคโนะ โนะบุโกะ เน้นการเชื่อมโยงไฟกับชีวิตที่อยู่ในครรภ์ของมารดาเป็นหลัก ดังนั้น นัยของไฟในฐานะสัญลักษณ์ของชีวิตตามแนวคิดของโคโนะ โนะบุโกะ จึงไม่สอดคล้องกับกรณีของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะ

จะเห็นได้ว่าชาวญี่ปุ่นมีความเชื่อเกี่ยวกับไฟในหลากหลายแง่มุม อีกทั้งยังมองว่าไฟมีความสัมพันธ์กับผู้หญิง จากการศึกษาข้างต้นพบว่า ไฟในกรณีของเทพอิสะนะมิ สัมพันธ์กับนางในฐานะพลังแห่งการทำลายล้างและสื่อกลางในการถ่ายทอดมลทิน ขณะที่ไฟในกรณีของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะ สัมพันธ์กับนางในฐานะเครื่องชำระให้บริสุทธิ์ อีกทั้งการที่โคะจิกิให้เทพหญิงทั้งสององค์มีความเกี่ยวข้องกับไฟ อาจเป็นเพราะความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับไฟ นอกจากนี้ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะกับไฟยังชี้ให้เห็นว่า ไฟในบริบทของนางสื่อถึงชีวิตใหม่ ซึ่งครอบคลุมทั้งชีวิตใหม่ที่ถือกำเนิดจากครรภ์ และชีวิตใหม่ที่บริสุทธิ์ภายหลังการใช้ไฟชำระ นัยของไฟในกรณีนี้จึงแตกต่างจากแนวคิดของโคโนะ โนะบุโกะ ที่มองว่าไฟเป็นสัญลักษณ์ของชีวิต ซึ่งเน้นไปที่ชีวิตที่อยู่ในครรภ์ของมารดาเป็นหลัก

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเทพอิสะนะมิกับไฟ

หลังจากที่เทพอิสะนะมิและเทพอิสะนะมิได้ร่วมกันสร้างแผ่นดินขึ้นมา เทพทั้งสองได้ทำพิธีแต่งงานและให้กำเนิดหมู่เกาะ รวมถึงเทพเจ้าต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ในขณะที่เทพอิสะนะมิกำลังให้กำเนิดเทพแห่งไฟ ตัวบทโคะจิกิได้บรรยายถึงเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ว่า

「次に、火之夜芸速男神を生みき。亦の名は、火之炫毘古神と謂ひ、亦の名は、火之迦具土神と謂ふ。此の子を生みしに困りて、みほとを炙かえて病み臥して在り。たぐりに成りし神の名は、金山毘古神。次に、金山毘売神。次に、屎に成りし神の名は、波邇夜須毘古神。次に、波酒夜須毘売神。次に、尿に成りし神の名は、弥都波能売神。次に、和久産巢日神。此の神の子は、豊宇気毘売神と謂ふ。故、伊耶那美神は、火の神を生みしに困りて、遂に神避り坐しき (略)。」 (p. 41)

(คำแปล : ถัดมานางได้ให้กำเนิดเทพอิโนะยะยะงิยะโฮะ หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่าเทพอิโนะกะงะบิโกะ

หรือเทพอิโนะกะงุซุซึ จากการให้กำเนิดเทพองค์นี้ทำให้อวัยวะเพศของนางถูกไฟเผาไหม้และทำให้นางเกิดการเจ็บป่วย ในเวลานั้น เทพที่ถือกำเนิดขึ้นมาจากอสุจิของนางคือเทพคะนะยะมะบิโกะ ตามมาด้วยเทพคะนะยะมะบิเมะ เทพที่ถือกำเนิดขึ้นมาจากอสุจิของนางคือเทพอะนิยะซุบิโกะ ตามมาด้วยเทพอะนิยะซุบิเมะ เทพที่ถือกำเนิดขึ้นมาจากปัสสาวะคือเทพมิทซุสะโนะเมะ ตามมาด้วยเทพวะกุกุซุซึ ซึ่งบุตรของเทพองค์นี้คือเทพโทะโยะอุกะบิเมะ จากนั้นเทพอิสะนะมิกิได้เสียชีวิตจากการให้กำเนิดเทพแห่งไฟ (ย่อ) (แปลโดยผู้วิจัย)

หากพิจารณาจากตัวบทแล้ว ผู้วิจัยมองว่าการที่ในโคะจิกิให้เทพอิสะนะมิกิคลอดเทพแห่งไฟแล้วเสียชีวิตนั้น อาจตีความได้ว่าไฟในกรณีของนางแสดงถึงการทำลายล้าง เนื่องจากเทพแห่งไฟได้ทำให้อวัยวะเพศของนางถูกเผาไหม้ และทำให้นางเสียชีวิต ซึ่งการที่ไฟแสดงถึงการทำลายล้างดังกล่าวอาจสัมพันธ์กับกระบวนการคลอดบุตรของผู้หญิง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้หญิงเกิดความเจ็บปวด ทรมาน และอาจทำให้เสียชีวิต ซึ่งสามารถเปรียบได้กับการทำลายล้างของไฟ

ผู้วิจัยยังมองว่าการที่ไฟในกรณีของเทพอิสะนะมิกิแสดงถึงการทำลายล้างและนำมาสู่การเสียชีวิตของนาง อาจสะท้อนถึงคติความเชื่อของชาวญี่ปุ่นที่ว่ามลทินจากความตายสามารถถ่ายทอดผ่านไฟได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับไฟในฐานะตัวกลางในการถ่ายทอดมลทินดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อที่ 6.1 ซึ่งแนวคิดเรื่องมลทินจากความตายมีรากฐานมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายของซะกุระอิ โทะกุกะโร (桜井 徳太郎, 1980, pp. 107) ที่ระบุว่า ชาวญี่ปุ่นโบราณเชื่อว่าผู้ที่เผชิญเคราะห์ร้ายหรือเจ็บป่วยมักมีสิ่งที่เรียกว่ามลทิน หรือ “เคะงะระะ” (穢れ) ติดตัวอยู่ โดยมลทินหรือเคะงะระะนั้น มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความไม่บริสุทธิ์หรือความสกปรกในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น การคลอดบุตรซึ่งถือเป็น “มลทินสีขาว” (白不浄) การมีประจำเดือนของผู้หญิงซึ่งถือเป็น “มลทินสีแดง” (赤不浄) และความตายซึ่งถือเป็น “มลทินสีดำ” (黒不浄) หากผู้ใดประสบกับมลทินเหล่านี้ จะต้องปลีกตัวไปยังสถานที่ที่กักขังเฉพาะ ห้ามออกไปภายนอก รวมถึงไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาหรือเข้าใกล้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมองว่าแนวคิดเรื่องมลทินจากความตายยังปรากฏเด่นชัดในโคะจิกิ โดยเฉพาะในตอนเทพอิสะนะมิกิต้องชำระล้างร่างกายหลังจากการเดินทางไปหาเทพอิสะนะมิกิในดินแดนโยะมิ ซึ่งตัวบทได้ระบุไว้ว่า

「是を以て、伊耶那伊勢大神の詔はく、「吾はいなしこめ、しこめき穢き国に到りて在りけり。故、吾は、御身の禊を為む」とのりたまひて」 (p. 49)

(คำแปล : เทพอิสะนะมิกิกล่าวว่า “ข้าได้เดินทางไปยังดินแดนซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งสกปรก สมควรที่จะทำพิธีชำระล้างร่างกายให้สะอาด”) (แปลโดยผู้วิจัย)

ในที่นี้ 穢き国 หรือดินแดนซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งสกปรก หมายถึงดินแดนโยะมิ ซึ่งเป็นดินแดนหลังความตายและเต็มไปด้วยผู้เสียชีวิต แสดงให้เห็นว่ามลทินที่เทพอิสะนะมิกิได้รับมาจากดินแดนดังกล่าวคือมลทินจากความตาย ทำให้เทพอิสะนะมิกิจำเป็นต้องทำพิธีชำระล้างร่างกายเพื่อกำจัดมลทินดังกล่าวออก เกี่ยวกับเรื่องตัวกลางในการถ่ายทอดมลทินจากความตายที่ปรากฏในโคะจิกิ งานศึกษาของโปะกุ มะซะโยะมิ (朴正義, 2014, pp. 283) ได้ระบุว่า เทพอิสะนะมิกิได้รับมลทินจากความตายผ่านการรับประทานอาหารของดินแดนโยะมิ ซึ่งทำให้นางกลายเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนนั้นโดยสมบูรณ์ อีกทั้งดินแดนโยะมียังเป็นตัวกลางสำคัญในการถ่ายทอดมลทินจากความตายเข้าสู่นางเช่นกัน จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าชาวญี่ปุ่นมีความเชื่อเกี่ยวกับมลทินมาตั้งแต่สมัยโบราณ อีกทั้งในโคะจิกิยังปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับมลทินจากความตาย ซึ่งเห็นได้จากกรณีของเทพอิสะนะมิกิที่จำเป็นต้องชำระล้างร่างกายหลังกลับจากดินแดนโยะมิ และกรณีของเทพอิสะนะมิกิที่ได้รับมลทินจากความตายผ่านดินแดนโยะมิและ

การรับประทานอาหารของดินแดนนั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมองว่าไฟที่แสดงถึงการทำลายล้างในกรณีของเทพอิสະนะมิ อาจเป็นอีกหนึ่งตัวกลางในการถ่ายทอดมลทินจากความตายเข้าสู่ตัวนาง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยังปรากฏร่องรอยอยู่ในพิธีศพของชาวญี่ปุ่นที่มีการหลีกเลี่ยงการใช้ไฟร่วมกับบ้านที่ผู้เสียชีวิต เพราะเชื่อว่ามลทินจากความตายสามารถถ่ายทอดผ่านไฟได้ดังที่ขุมนาด (2561, น. 163) ได้กล่าวไว้ หลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ไฟในกรณีของเทพอิสະนะมิไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ของการทำลายล้าง แต่ยังถูกมองว่าเป็นตัวกลางสำคัญในการถ่ายทอดมลทินจากความตาย ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยังปรากฏในวัฒนธรรมญี่ปุ่นมาตั้งแต่สมัยโบราณ

การที่ในโคะจิกิให้ไฟในกรณีของเทพอิสະนะมิแสดงถึงการทำลายล้าง ซึ่งส่งผลให้นางเสียชีวิตและแปดเปื้อนมลทินจากความตาย อาจเป็นเพราะต้องการเน้นย้ำว่านางไม่มีบทบาทในการให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ ซึ่งผู้ให้กำเนิดต้องเป็นผู้ที่ปราศจากมลทิน โดยมลทินในที่นี้ผู้วิจัยมองว่าอาจเป็นมลทินจากความตายและการคลอดบุตร เนื่องจากความตายและการคลอดบุตรถือเป็นมลทินหลักในความเชื่อของชาวญี่ปุ่นโบราณ ขณะที่เทพอิสະนะมิได้รับมลทินจากความตายซึ่งถือเป็นหนึ่งในมลทินหลัก ผ่านไฟซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการทำลายล้าง แสดงให้เห็นว่าไฟดังกล่าวสัมพันธ์โดยตรงกับมลทินจากความตายของนาง อีกทั้งบุตรที่ถือกำเนิดจากการมีเพศสัมพันธ์ของเทพอิสະนะมิและเทพอิสະนะมิ ถือเป็นเทพบนพื้นพิภพ ไม่ใช่ทายาทแห่งเทพสวรรค์ ดังนั้น อาจเป็นไปได้ว่าในโคะจิกิจึงให้ไฟที่ปรากฏในเหตุการณ์การคลอดเทพแห่งไฟของนาง แสดงถึงการทำลายล้างซึ่งสัมพันธ์กับมลทินจากความตาย เพื่อเน้นย้ำว่านางไม่มีบทบาทในการให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ อย่างไรก็ตาม การที่ผู้วิจัยไม่มองว่าไฟที่แสดงถึงการทำลายล้างในกรณีของเทพอิสະนะมิ อาจเชื่อมโยงถึงเรื่องมลทินจากการคลอดบุตร เนื่องจากถึงแม้ว่าไฟจะสามารถเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดมลทินจากการคลอดได้ดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อที่ 6.1 แต่มลทินดังกล่าวเกิดจากการมีเลือดไหลออกมาภายหลังการคลอด ซึ่งถือเป็นมลทินตามที่ขุมนาด (2561, น. 253) ได้กล่าวไว้ ในขณะที่ตัวบทที่บรรยายเหตุการณ์การคลอดเทพแห่งไฟของเทพอิสະนะมิ ไม่ได้มีการระบุถึงการมีเลือดไหลออกมาภายหลังการคลอดเทพแห่งไฟ แต่กลับมีการระบุถึงการมีของเสีย ได้แก่ อาเจียน อุจจาระ และปัสสาวะออกมาแทน ซึ่งของเสียดังกล่าวไม่นับเป็นมลทินจากการคลอด ดังนั้น ไฟที่แสดงถึงการทำลายล้างในกรณีของเทพอิสະนะมิจึงไม่เชื่อมโยงถึงเรื่องมลทินจากการคลอดบุตร

แนวคิดที่ว่าผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ต้องปราศจากมลทินจากความตายและการคลอดบุตร สามารถเห็นได้จากกรณีของเทพต่อไปนี้ซึ่งมีบทบาทในการให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ กรณีของโคะโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะ ในตัวบทโคะจิกิได้ระบุว่า

「故、後に木花之佐久夜毘売、参み出でて白ししく、「妾は、妊身みぬ。今、産む時に臨みて、是の天つ神の御子は、私に産むべくあらぬが故に、請す」とまをしき。爾くして、詔ひしく、「佐久夜毘売、一宿にや妊みぬる。是は、我が子に非じ。必ず国つ神の子ならむ」とのりたまひき。爾くして、答へて白さく、「吾が妊める子、若し国つ神の子ならば、産む時に幸くあらじ。若し天つ神の御子ならば、幸くあらむ」とまをして、即ち戸無き八尋殿を作り、其の殿の内に入り、土を以て塗り塞ぎて、方に産まむとする時に、火を以て其の殿に著けて産みき。故、其の火の盛りに焼ゆる時に生める子の名は、火照命（略）。次に、生みし子の名は火須勢理命。次に、生みし子の御名は、火遠理命、亦の名は、天津日高日子穗々手見命 <三柱>。」 (p. 123)

(คำแปล : จากนั้นโคะโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะได้ไปพบเทพนินิงและกล่าวว่า “ข้าได้ตั้งครรภ์ และ

บัดนี้ได้ครบกำหนดคลอดแล้ว เนื่องจาก**บุตรแห่งเทพสวรรค์**ไม่สมควรถือกำเนิดขึ้นมาโดยไม่มีผู้ใดล่วงรู้ ดังนั้นข้าจึงนำเรื่องนี้มาแจ้งแก่ท่าน” เมื่อเทพนิมิจได้ฟังดังนั้นจึงตอบกลับไปว่า “ชะกฤษะภิเมะ เพียงชั่วข้ามคืนเจ้าก็ตั้งครรภ์แล้วหรือ บุตรในครรภ์ของเจ้าคงมิใช่บุตรของข้า หากแต่เป็นบุตรของเทพบนพื้นพิภพอย่างแน่นอน” เมื่อโคะโนะสะนะโนะชะกฤษะภิเมะได้ฟังดังนั้นจึงตอบกลับไปว่า “หากบุตรในครรภ์ของข้าเป็นบุตรของเทพบนพื้นพิภพ คงถือกำเนิดขึ้นมาอย่างไม่ปลอดภัย แต่หากเป็นบุตรของเทพสวรรค์ คงถือกำเนิดขึ้นมาอย่างปลอดภัยเป็นแน่” ทันใดนั้น นางจึงสร้างเรือนคลอดอันศักดิ์สิทธิ์ขนาดใหญ่ซึ่งไร้ประตูขึ้นมา แล้วเข้าไปอยู่ด้านในนั้น จากนั้นนำดินกลบปิดทางเข้าไว้ เมื่อถึงเวลาคลอด นางได้จุดไฟเผาเรือนคลอดนั้นและให้กำเนิดบุตรออกมา บุตรที่ถือกำเนิดขึ้นมาในขณะที่เปลวไฟกำลังลุกโชนนั้นมีนามว่าเทพโอะเดะริ (ย่อ) บุตรที่ถือกำเนิดขึ้นถัดมามีนามว่าเทพโอะซุเซะริ และถัดมามีนามว่าเทพโอะโอะริ หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่าเทพอะมะทะซุอิตะกะอิโกะโอะโอะเดะมิ บุตรที่ถือกำเนิดขึ้นมาทั้งหมดทั้งสิ้น (แปลโดยผู้วิจัย)

จะเห็นได้ว่าภายหลังจากที่โคะโนะสะนะโนะชะกฤษะภิเมะให้กำเนิดบุตรทั้งสาม ได้แก่ เทพโอะเดะริ เทพโอะซุเซะริ และเทพโอะโอะริ ซึ่งล้วนเป็นทายาทแห่งเทพสวรรค์ ตัวบทโคะจิก็ไม่ได้ระบุถึงการมีเลือดไหลออกมา ภายหลังการคลอด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านางไม่ได้รับมลทินจากการคลอดบุตร อีกทั้งตัวบทก็ไม่ได้ระบุเช่นกันว่านางเสียชีวิตจากการให้กำเนิดบุตรทั้งสามองค์ดังกล่าว อันสะท้อนให้เห็นว่านางไม่ได้รับมลทินจากความตาย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าโคะโนะสะนะโนะชะกฤษะภิเมะเป็นผู้ที่ปราศจากมลทินจากการคลอดบุตรและมลทินจากความตาย อันเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเหมาะสมของนางในฐานะผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ กรณีของเทพโอะโอะเดะมิ ในตัวบทโคะจิก็ได้รับว่า

「是に、海の神の女豊玉毘売命、自ら参み出でて白ししく、「妾は、已に妊身みぬ。今、産む時に臨みて、此を念ふに、**天つ神の御子**は、海原に生むべくあらず。故、参み出で到れり」とまをしき。爾くして、即ち其の海辺の波限にして、鶉の羽を以て葺草と為て、産殿を造りき。是に、其の産殿を未だ葺き合へぬに、御腹の急かなるに忍へず。故、産殿に入り坐しき。爾くして、方に産まむとする時に、其の日子に白して言ひしく、「凡そ他し国の人は、産む時に臨みて、本つ国の形を以て産生むぞ。故、妾、今本の身を以て産まむと為。**願ふ、妾を見ること勿れ**」といひき。是に、其の言を奇しと思ひて、窃かに其の方に産まむとするを伺へば、八尋わにと化りて、匍匐ひ委蛇ひき。即ち見驚き畏みて、遁げ退きき。爾くして、豊玉毘売命、其の伺ひ見る事を知りて、心恥しと以為ひて、乃ち其の御子を生み置きて、白さく、「妾は、恒に海つ道を通りて往来はむと欲ひき。然れども、吾が形を伺ひ見ること、是甚作し」とまをして、即ち海坂を塞ぎて、返り入りき。**是を以て、其の産める御子を名けて、天津日高日子波限建鶉葺草葺不合命と謂ふ。**」 (p. 135-137)

(คำแปล : เทพโอะโอะเดะมิเป็นผู้เป็นธิดาของเทพเจ้าแห่งท้องสมุทร ได้เดินทางขึ้นมาบนพื้นพิภพด้วยตนเอง จากนั้นได้ไปพบเทพโอะโอะริและกล่าวว่า “ข้าได้ตั้งครรภ์ และบัดนี้ได้ครบกำหนดคลอดแล้ว เนื่องจากบุตรแห่งเทพสวรรค์ไม่สมควรถือกำเนิดในท้องทะเล ดังนั้นข้าจึงเดินทางขึ้นมาบนนี้” เมื่อเทพโอะโอะริได้ฟังดังนั้น จึงรีบสร้างเรือนคลอดที่มุงด้วยขนของนกน้ำขึ้นบริเวณริมหาด แต่ก่อนที่จะหลังคาจะมุงเสร็จ เทพโอะโอะเดะมิก็เกิดเจ็บครรภ์อย่างรุนแรงจนไม่สามารถทนได้ นางจึงเข้าไปในเรือนคลอด โดยก่อนที่จะนางจะคลอดบุตรนั้น นางได้กล่าวกับเทพโอะโอะริว่า “ในยามที่ผู้คนจากต่างแดนจะคลอดบุตร พวกเขาจะกลับคืนสู่ร่างเดิม

ดังเช่นที่เคยเป็นในถิ่นกำเนิดของตน ดังนั้นข้าจึงจะกลับคืนสู่ร่างดั้งเดิมของข้าเพื่อคลอดบุตรในครั้งนี้ ขอท่าน โปรดอย่ามองข้าในขณะที่นั้นเกิด” เทพโอะโอะริเมื่อได้ฟังก็รู้สึกสงสัยในถ้อยคำดังกล่าว จึงได้แอบดูเทพโทะโยะตะมะบิเระ ในขณะที่คลอดบุตร และได้พบว่านางกลายร่างเป็นฉลามขนาดใหญ่บนบิตร่างไปมา เมื่อเทพโอะโอะริเห็นดังนั้นก็ตกใจกลัวและวิ่งหนีไป เทพโทะโยะตะมะบิเระเมื่อได้ทราบว่าเทพโอะโอะริได้แอบมองในขณะที่นางคลอดบุตร จึงรู้สึกอับอายเป็นอย่างยิ่ง และได้ทิ้งบุตรที่เพิ่งคลอดไว้ตรงนั้นแล้วกล่าวว่า “ข้าคิดจะเดินทางมาหาท่านโดยใช้เส้นทางแห่งท้องทะเล แต่การที่ท่านแอบมองร่างของข้าเช่นนี้ ทำให้ข้ารู้สึกอับอายยิ่งนัก” จากนั้นนางจึงปิดเส้นทางแห่งท้องทะเลในทันที และเดินทางกลับไปยังดินแดนของตน ด้วยเหตุนี้นางจึงตั้งชื่อบุตรที่ถือกำเนิดขึ้นมาว่า เทพอะมะทสุฮิตะกะฮิโกะนะจิชะตะเกะอุกะยะฟุกิอะเอะสุ (แปลโดยผู้วิจัย)

จากตัวบทข้างต้น อิเคะ มะอะยะ井出真綾 และอุมิยะมะ โยะมิยุกิ牛山佳幸 (2016, pp. 90-91) ได้ระบุว่า จากคำกล่าวของเทพโทะโยะตะมะบิเระที่ระบุว่า “โปรดอย่ามองข้าในขณะที่นั้นเกิด (ขณะที่กำลังคลอดบุตร)” ทำให้มีการตีความข้อความดังกล่าวออกเป็นสองด้าน ทั้งในด้านที่เกี่ยวข้องกับมลทินจากการคลอดบุตรและไม่เกี่ยวข้องกับมลทินจากการคลอดบุตร โดยข้อมูลด้านที่เกี่ยวข้องกับมลทินจากการคลอดบุตรได้ระบุว่า การมองเห็นกระบวนการคลอดบุตรถือเป็นสิ่งต้องห้าม เนื่องจากการคลอดเป็นช่วงเวลาที่ต้องปิดบังมลทิน ในขณะที่ข้อมูลด้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับมลทินจากการคลอดบุตรได้ระบุว่า คำพูดดังกล่าวของเทพโทะโยะตะมะบิเระสะท้อนถึงความรู้สึกอับอายของสตรีที่กำลังคลอดบุตร ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Hitomi Tonomura (2007, pp. 10) ที่ระบุว่า คำกล่าวของเทพโทะโยะตะมะบิเระอาจสะท้อนถึงความต้องการเป็นส่วนตัวของสตรีที่ไม่ต้องการให้มีความเห็นในช่วงเวลาที่เจ็บปวดจากการที่มดลูกบีบตัวขณะคลอดบุตร

จากงานศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า กรณีการคลอดบุตรของเทพโทะโยะตะมะบิเระมีการตีความว่าเกี่ยวข้องกับมลทินจากการคลอดบุตรและไม่เกี่ยวข้องกับมลทินจากการคลอดบุตร อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองว่า ฉากการให้กำเนิดบุตรของเทพโทะโยะตะมะบิเระไม่มีความเกี่ยวข้องกับมลทินจากการคลอดบุตร เนื่องจากภายหลังจากที่นางให้กำเนิดเทพอะมะทสุฮิตะกะฮิโกะนะจิชะตะเกะอุกะยะฟุกิอะเอะสุ ซึ่งเป็นบุตรผู้สืบเชื้อสายแห่งเทพสวรรค์ ในตัวบท*โคะจิกิ*ไม่ได้มีการระบุถึงการมีเลือดไหลออกมาภายหลังการคลอดบุตรองค์ดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านางไม่ได้รับมลทินจากการคลอดบุตร นอกจากนี้ในตัวบทก็ไม่ได้มีการระบุถึงการเสียชีวิตของนางภายหลังการคลอดบุตรองค์ดังกล่าวเช่นกัน อันสะท้อนให้เห็นว่านางไม่ได้รับมลทินจากความตาย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เทพโทะโยะตะมะบิเระเป็นผู้ที่ปราศจากมลทินจากการคลอดบุตรและมลทินจากความตาย อันเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเหมาะสมของนางในฐานะผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ กรณีของเทพอะมะโอะริบิเระ ในตัวบท*โคะจิกิ*ได้ระบุว่า

「是の天津日高日子波限建鵜葺草葺不合命、其の姨玉依毘売命を娶りて、生みし御子の名は、五瀬命。次に、稲氷命。次に、御毛沼命。次に、若御毛沼命、亦の名は、豊御毛沼命、亦の名は、神倭伊波礼毘古命 <四柱>。」 (pp. 137-138)

(คำแปล : เทพอะมะทสุฮิตะกะฮิโกะนะจิชะตะเกะอุกะยะฟุกิอะเอะสุได้แต่งงานกับเทพอะมะโอะริบิเระ ผู้เป็นน้าสาว และได้ให้กำเนิดบุตรออกมาทั้งสิ้นสี่องค์ ได้แก่ เทพอิทซุเซ เทพอินะฮิ เทพมิเกะนู และเทพอะกะมิเกะนู ซึ่งเทพอะกะมิเกะนูมีอีกชื่อหนึ่งว่าเทพโทะโยะมิเกะนู หรือเทพอะมะยะมะโตะอะวะระบิโกะ) (แปลโดยผู้วิจัย)

จะเห็นได้ว่าภายหลังจากที่เทพอะมะโอะริบิเระให้กำเนิดเทพอิทซุเซ เทพอินะฮิ เทพมิเกะนู และเทพอะกะมิเกะนู ซึ่งล้วนเป็นบุตรผู้สืบเชื้อสายแห่งเทพสวรรค์ ในตัวบท*โคะจิกิ*ไม่ได้ระบุถึงการมีเลือดไหลออกมา

ภายหลังการคลอด ซึ่งสะท้อนว่านางไม่ได้รับมลทินจากการคลอดบุตร รวมถึงไม่ได้รับเชื้กันว่านางเสียชีวิตจากการให้กำเนิดบุตรทั้งสองดังกล่าว อันสะท้อนให้เห็นว่านางไม่ได้รับมลทินจากความตาย อีกทั้งเทพะกะมิเกะนุต่อมาคือจักรพรรดิจิมมุ ซึ่งถือเป็นจักรพรรดิองค์แรกตามตำนานของญี่ปุ่น และเป็นจักรพรรดิที่สืบเชื้อสายมาจากเทพนินิจผู้เป็นหลานของเทพอะมะเตะระสุ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเทพะกะมิเกะนุเป็นผู้ที่ปราศจากมลทินจากการคลอดบุตรและมลทินจากความตาย อันเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเหมาะสมของนางในฐานะผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์

จากกรณีของเทพหญิงทั้งสามองค์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ต้องเป็นผู้ที่ปราศจากมลทินจากความตายและมลทินจากการคลอดบุตร ในขณะที่เทพอิสะนะมิไม่ได้มีบทบาทในการให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ ดังนั้น อาจเป็นไปได้ว่าโคะจิกิจึงเน้นถึงบทบาทดังกล่าว โดยให้ไฟที่แสดงถึงการทำลายล้างของนางมีความเกี่ยวข้องกับมลทินจากความตาย ซึ่งถือเป็นหนึ่งในมลทินต้องห้ามของผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์

จะเห็นได้ว่าไฟในกรณีของเทพอิสะนะมิแสดงถึงการทำลายล้าง ทั้งยังเชื่อมโยงกับกระบวนการคลอดบุตรของผู้หญิง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้หญิงเกิดความเจ็บปวดและอาจทำให้เสียชีวิต และมลทินที่เกิดจากความตาย ซึ่งสะท้อนถึงคติความเชื่อที่ว่ามลทินจากความตายสามารถถ่ายทอดผ่านไฟได้ โดยคติความเชื่อดังกล่าวปรากฏในพิธีศพของชาวญี่ปุ่น นอกจากนี้ การที่โคะจิกิจึงให้ไฟในกรณีของนางแสดงถึงการทำลายล้างซึ่งเกี่ยวข้องกับมลทินจากความตาย อาจเป็นเพราะต้องการเน้นย้ำว่านางไม่มีบทบาทในการให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ ซึ่งผู้ให้กำเนิดต้องเป็นผู้ที่ปราศจากมลทินจากความตายและการคลอดบุตร

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะกับไฟ

หลังจากที่เทพนินิจลงมาปกครองพื้นพิภพ เทพนินิจได้พบกับโคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะ ณ แหลมคะซะซะ ต่อมาเทพทั้งสองได้แต่งงานกัน และหลังจากที่มีสัมพันธ์กันเพียงหนึ่งคืน โคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะก็ตั้งครรภ์บุตรของเทพนินิจ แต่เทพนินิจกลับไม่เชื่อว่าบุตรในครรภ์นั้นเป็นบุตรของตน ด้วยเหตุนี้โคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะจึงจำเป็นต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเพื่อยืนยันว่าบุตรในครรภ์ของนางเป็นบุตรของเทพนินิจ โดยในตัวบทโคะจิกิจึงได้ระบุถึงเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ว่า

「故、後に木花之佐久夜毘売、参み出でて白しく、「妾は、妊身みぬ。今、産む時に臨みて、是の天つ神の御子は、私に産むべくあらぬが故に、請す」とまをしき。爾くして、詔ひしく、「佐久夜毘売、一宿にや妊みぬる。是は、我が子に非じ。必ず国つ神の子ならむ」とのりたまひき。爾くして、答へて白さく、「吾が妊める子、若し国つ神の子ならば、産む時に幸くあらじ。若し天つ神の御子ならば、幸くあらむ」とまをして、即ち戸無き八尋殿を作り、其の殿の内に入り、土を以て塗り塞ぎて、方に産まむとする時に、火を以て其の殿に著けて産みき。故、其の火の盛りに焼ゆる時に生める子の名は、火照命（略）。次に、生みし子の名は火須勢理命。次に、生みし子の御名は、火遠理命、亦の名は、天津日高日子穗々手見命 <三柱>。」 (p. 123)

(คำแปล : จากนั้นโคะโนะฮะนะโนะชะกุยะบิเมะได้ไปพบเทพนินิจและกล่าวว่า “ข้าได้ตั้งครรภ์ และบัดนี้ได้ครบกำหนดคลอดแล้ว เนื่องจากบุตรแห่งเทพสวรรค์ไม่สมควรถือกำเนิดขึ้นมาโดยไม่มีผู้ใดล่วงรู้ ดังนั้นข้าจึงนำเรื่องนี้มาแจ้งแก่ท่าน” เมื่อเทพนินิจได้ฟังดังนั้นจึงตอบกลับปว่า “ชะกุยะบิเมะ เพียงชั่วข้ามคืนเจ้าก็ตั้งครรภ์แล้ว หรือ บุตรในครรภ์ของเจ้าคงมิใช่บุตรของข้า หากแต่เป็นบุตรของเทพบนพื้นพิภพอย่างแน่นอน” เมื่อโคะโนะฮะนะ

โนะซะกุยะบิเมะได้ฟังดังนั้นจึงตอบกลับไปว่า “หากบุตรในครรภ์ของข้าเป็นบุตรของเทพบนพื้นพิภพ คงถือกำเนิดขึ้นมาอย่างไม่ปลอดภัย แต่หากเป็นบุตรของเทพสวรรค์ คงถือกำเนิดขึ้นมาอย่างปลอดภัยเป็นแน่” ทันใดนั้นนางจึงสร้างเรือนคลอดอันศักดิ์สิทธิ์ขนาดใหญ่ซึ่งไร้ประตูขึ้นมา แล้วเข้าไปอยู่ด้านในนั้น จากนั้นนำดินกลบปิดทางเข้าไว้ เมื่อถึงเวลาคลอด นางได้จุดไฟเผาเรือนคลอดนั้นและให้กำเนิดบุตรออกมา บุตรที่ถือกำเนิดขึ้นมาในขณะที่เปลวไฟกำลังลุกโชนนั้นนับนามว่าเทพโฮะเดริ (ย่อ) บุตรที่ถือกำเนิดขึ้นถัดมามีนามว่าเทพโฮะซุเซริ และถัดมามีนามว่าเทพโฮะโอะริ หรืออีกชื่อหนึ่งเรียกว่าเทพอะมะทซุอิตะกะฮิโกะโฮะโฮะเดมิ บุตรที่ถือกำเนิดขึ้นมามีจำนวนทั้งสิ้นสามองค์ (แปลโดยผู้วิจัย)

หากพิจารณาจากตัวบทแล้ว จะเห็นได้ว่าไฟในกรณีของโคะโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะมีความแตกต่างกับไฟในกรณีของเทพโฮะซะมิอย่างสิ้นเชิง โดยไฟในกรณีของโคะโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะอาจแสดงถึงชีวิตใหม่ เนื่องจากนางได้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ออกมาในขณะที่เปลวไฟกำลังลุกโชน ซึ่งชีวิตใหม่ในที่นี้หมายถึงบุตรชายทั้งสามของนาง ได้แก่ เทพโฮะเดริ เทพโฮะซุเซริ และเทพโฮะโอะริ ทั้งนี้ เปลวไฟไม่ได้ก่อให้เกิดอันตรายใด ๆ ต่อนางหรือบุตรชายทั้งสามของนาง แต่กลับทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการให้กำเนิดชีวิตใหม่ โดยเหตุการณ์ดังกล่าวอาจสะท้อนถึงคติความเชื่อที่ว่าผู้หญิงคือผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่

อนึ่ง ไฟที่แสดงถึงชีวิตใหม่ในกรณีนี้ ยังอาจหมายถึงชีวิตใหม่ของโคะโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะที่ปราศจากคำครหาของเทพนินิจาหลังจากที่นางใช้ไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ซึ่งเหตุที่นางใช้ไฟเป็นเครื่องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ อาจเป็นเพราะชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าไฟสามารถชำระสิ่งต่าง ๆ ให้บริสุทธิ์ได้ดังที่ได้กล่าวไปในหัวข้อที่ 6.1 ดังนั้น การใช้ไฟเป็นเครื่องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของนาง จึงเป็นกระบวนการชำระล้างคำครหาที่เทพนินิจิมีต่อนางให้หมดสิ้น โดยไฟที่แสดงถึงชีวิตใหม่ของนางอาจสะท้อนถึงคติความเชื่อเรื่องชีวิตใหม่ที่บริสุทธิ์ภายหลังการใช้ไฟชำระ ซึ่งเชื่อมโยงถึงขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวญี่ปุ่นที่มีการใช้ไฟเป็นเครื่องชำระ เช่น พิธีโกะมะและเทศกาลไฟทงโตะยะกิ โดยพิธีโกะมะ (護摩) ทะชิกะวะ มุซะมิ 立川武蔵 และ Madhavi Kolhatkar (2012, pp. 1-45) ได้อธิบายไว้ว่า เป็นพิธีกรรมบูชาไฟของพระพุทธศาสนานิกายฉินงนในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพิธีกรรมบูชาไฟของประเทศอินเดีย ในพิธีจะมีการจุดไฟบูชาต่อหน้าเทพเจ้าต่าง ๆ และมีการนำเครื่องบูชา อาทิ ไม้ธูป พิษ เครื่องหอม ดอกไม้ ลงไปเผาในกองไฟ โดยไฟในพิธีนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ของการชำระ และช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางจิตใจให้แก่ผู้ปฏิบัติ ในส่วนของเทศกาลไฟทงโตะยะกิ (トンドヤキ) คิกุชิ คะสุอิโระ (菊地 和博, 2014, pp. 45-56) ได้อธิบายไว้ว่า เป็นเทศกาลไฟที่จัดขึ้นประมาณวันที่ 15 มกราคมของทุกปี โดยมีการนำของตกแต่งปีใหม่ เช่น กิ่งสน เชือกมกมล ตุ๊กตาตะรุมะ และสิ่งของที่เป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภมาทำการเผารวมกัน โดยเชื่อว่าการเผาส่งของเหล่านี้จะช่วยปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย อีกทั้งยังเชื่อว่าการยืนรับไอร้อนจากกองไฟดังกล่าวจะช่วยชำระร่างกายและจิตใจให้บริสุทธิ์ได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมองว่าการที่ในโคะจิกิให้ไฟในกรณีของโคะโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเมะแสดงถึงชีวิตใหม่ ซึ่งเชื่อมโยงถึงชีวิตใหม่ของนางที่ปราศจากคำครหาของเทพนินิจิ และการใช้ไฟเป็นเครื่องชำระให้บริสุทธิ์ อาจเป็นเพราะต้องการเน้นย้ำถึงคุณลักษณะอันบริสุทธิ์ของนางในฐานะผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ ทั้งนี้ ในตัวบทโคะจิกิที่บรรยายเหตุการณ์การคลอดบุตรผู้สืบเชื้อสายแห่งเทพสวรรค์ของนาง ไม่ได้มีการระบุถึงการมีมลทินจากความตายและการคลอดบุตร แม้ตัวบทจะระบุว่านางถูกเทพนินิจิใส่ความว่าตั้งครรภ์บุตรของเทพบนพื้นพิภพ แต่กรณีดังกล่าวเป็นเพียงการถูกกล่าวหาอันเกิดจากความเข้าใจผิด เนื่องจากเทพนินิจิเห็นว่านางได้ตั้งครรภ์บุตรของตนหลังจากมีสัมพันธ์กันเพียงหนึ่งคืน กล่าวได้ว่านางบริสุทธิ์และไม่ได้มีมลทินหรือความผิดบาปแต่แรก และ

การที่นางใช้ไฟเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ย่อมเป็นการยืนยันถึงคุณลักษณะอันบริสุทธิ์ของผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์

จะเห็นได้ว่าไฟในกรณีของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเเมะแสดงถึงชีวิตใหม่ ซึ่งหมายถึงชีวิตใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้นท่ามกลางเปลวเพลิง และชีวิตใหม่ของนางที่ปราศจากคำครหาของเทพนินิง ทั้งยังสะท้อนคติความเชื่อที่ว่าผู้หญิงคือผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ และคติความเชื่อเรื่องชีวิตใหม่ที่บริสุทธิ์ภายหลังการใช้ไฟชำระ ซึ่งปรากฏในขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวญี่ปุ่น นอกจากนี้ การที่โคะจิกิให้ไฟในกรณีของนางแสดงถึงชีวิตใหม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตใหม่ของนางและการใช้ไฟเป็นเครื่องชำระ อาจเป็นเพราะต้องการเน้นย้ำถึงคุณลักษณะอันบริสุทธิ์ของนางในฐานะผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์

6.4 บทสรุปของไฟที่ปรากฏในความสัมพันธ์ของเทพอิสะนะมิและโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเเมะ

การที่โคะจิกินำเสนอความสัมพันธ์ของเทพอิสะนะมิกับไฟในแง่ของการทำลายล้าง และความสัมพันธ์ของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเเมะกับไฟในแง่ของชีวิตใหม่ อาจเป็นเพราะต้องการสะท้อนคติความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับไฟทั้งในแง่ของการทำลายล้างและชีวิตใหม่ โดยไฟในแง่ของการทำลายล้าง สัมพันธ์กับกระบวนการคลอดบุตรของผู้หญิง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่มีความเจ็บปวด ทรมาน และอาจนำไปสู่การเสียชีวิต ซึ่งสามารถเปรียบได้กับการทำลายล้างของไฟ ความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนออกมาผ่านเรื่องราวการให้กำเนิดเทพแห่งไฟของเทพอิสะนะมิ ในขณะที่ไฟในแง่ของชีวิตใหม่ สัมพันธ์กับคติความเชื่อที่ว่าผู้หญิงคือผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ ซึ่งสะท้อนออกมาผ่านเรื่องราวการให้กำเนิดบุตรในกองเพลิงของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเเมะ

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ความสัมพันธ์ระหว่างเทพอิสะนะมิและโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเเมะกับไฟมีความแตกต่างกัน โดยในกรณีของเทพอิสะนะมิ ไฟแสดงถึงการทำลายล้าง เนื่องจากเทพแห่งไฟได้ทำให้อวัยวะเพศของนางถูกเผาไหม้และทำให้นางเสียชีวิต ซึ่งอาจสัมพันธ์กับกระบวนการคลอดบุตรของผู้หญิง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้หญิงเกิดความเจ็บปวด ทรมาน และอาจทำให้เสียชีวิต อีกทั้งไฟในกรณีของนางที่แสดงถึงการทำลายล้างและนำมาสู่การเสียชีวิตของนาง อาจสะท้อนถึงคติความเชื่อของชาวญี่ปุ่นที่ว่ามลทินจากความตายสามารถถ่ายทอดผ่านไฟได้ ซึ่งคติความเชื่อดังกล่าวปรากฏในพิธีศพของชาวญี่ปุ่นที่มีการหลีกเลียงการใช้ไฟร่วมกับบ้านที่มีผู้ตาย นอกจากนี้ การที่โคะจิกิให้ไฟในกรณีของนางแสดงถึงการทำลายล้างซึ่งสัมพันธ์กับมลทินจากความตาย อาจเป็นเพราะต้องการเน้นย้ำว่านางไม่มีบทบาทในการให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ เนื่องจากผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์ต้องเป็นผู้ที่ปราศจากมลทินจากความตายและการคลอดบุตร

ในทางกลับกัน ไฟในกรณีของโคโนะฮะนะโนะซะกุยะบิเเมะแสดงถึงชีวิตใหม่ เนื่องจากนางได้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ออกมาในขณะที่เปลวไฟกำลังลุกโชน ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวอาจสะท้อนถึงคติความเชื่อที่ว่าผู้หญิงคือผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ อีกทั้งไฟที่แสดงถึงชีวิตใหม่ในกรณีนี้ ยังอาจหมายถึงชีวิตใหม่ของนางที่ปราศจากคำครหาของเทพนินิง โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจสะท้อนถึงคติความเชื่อเรื่องชีวิตใหม่ที่บริสุทธิ์ภายหลังการใช้ไฟชำระ ซึ่งเชื่อมโยงถึงขนบธรรมเนียมและประเพณีของชาวญี่ปุ่นที่มีการใช้ไฟเป็นเครื่องชำระ เช่น พิธีโกะมะและเทศกาลไฟทโนะยะกิ นอกจากนี้ การที่โคะจิกิให้ไฟในกรณีของนางแสดงถึงชีวิตใหม่ ซึ่งเชื่อมโยงถึงชีวิตใหม่ของนางที่ปราศจากคำครหาของเทพนินิง และการใช้ไฟเป็นเครื่องชำระให้บริสุทธิ์ อาจเป็นเพราะต้องการเน้นย้ำถึงคุณลักษณะอันบริสุทธิ์ของนางในฐานะผู้ให้กำเนิดทายาทแห่งเทพสวรรค์

นอกจากนี้ การที่โคะจิกินำเสนอความสัมพันธ์ของเทพหญิงทั้งสององค์กับไฟในแง่ของการทำลายล้างและชีวิตใหม่ อาจเป็นเพราะต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับไฟในทั้งสองมิตินี้ กล่าวคือ ในแง่ของการทำลายล้าง สัมพันธ์กับกระบวนการคลอดบุตรของผู้หญิง และในแง่ของชีวิตใหม่ สัมพันธ์กับคติความเชื่อที่ว่าผู้หญิงคือผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่

อย่างไรก็ดี งานวิจัยชิ้นนี้ได้มุ่งเน้นการศึกษาไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างเทพหญิงกับไฟเป็นหลัก ทั้งนี้ ยังมีความสัมพันธ์ในอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเทพชายกับน้ำ ที่ผู้วิจัยมีแผนจะศึกษาต่อไป เพื่อให้เห็นภาพเหตุการณ์ในญี่ปุ่นยุคโบราณ ตลอดจนคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมเรื่องดังกล่าวได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- ขนาด คีตสาร. (2561). *คติชนวิทยาญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรธร พิพัฒน์กุล. (2552). *แม่ในตำนานเทพที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง โคะจิกิและนิฮนโอะมะกิ*. [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรธยา สุวรรณระดา. (2553). *เรียนรู้ตำนานเทพญี่ปุ่นจากวรรณกรรมโคะจิกิ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Hitomi Tonomura. (2007). Birth-giving and Avoidance Taboo: Women's Body versus the Historiography of "Ubuya". *Japan Review*, 19, 3-45.
- 井出真綾・牛山佳幸 (2016). 「古代日本における穢れ観念の形成」 『信州大学教育学部研究論集』 9, 81-93.
- 菊地和博 (2014). 「小正月火祭り行事の比較考察：燃え盛る炎に人々は何を託したか」 『東北文教大学・東北文教大学短期大学部』 4, 45-57.
- 河野信子編 (1995). 『女と男の時空—日本女性史再考1ヒメとヒコの時代—原始・古代』 藤原書店.
- 桜井徳太郎編 (1980). 『民間信仰辞典』 東京堂.
- 立川武蔵, Madhavi Kolhatkar (2012). 「Buddhist Fire Ritual in Japan」 『国立民族学博物館調査報告』 105, i-198.
- 朴正義 (2014). 「『古事記』にあらわれた黄泉国「穢」の世界としての黄泉国」 『韓国日本学会』 99, 273-294.
- 山口佳紀・神野志隆光 (1997). 『新編 日本古典文学全集1・古事記』 小学館.
- 山田仁史 (2006). 「発火法と火の起源神話」 『東北宗教学』 2, 183-200.
- 吉田敦彦 (2007). 『日本神話の源流』 東京：講談社学術文庫.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Affiliation: Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Corresponding email: zardzaza70@gmail.com

Received: 2025/01/01

Revised: 2025/02/23

Accepted: 2025/02/25

โอมากาเสะ (お任せ) : อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นในไทย*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเป็นมา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ปรุงอาหาร 7 คน และผู้บริโภคชาวญี่ปุ่น 8 คน จาก 4 ภูมิภาค โดยนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า จุดกำเนิดของโอมากาเสะในประเทศไทยมีรากฐานมาจากร้านอาหารญี่ปุ่นระดับพรีเมียม โดยมีร้าน Fillets ในกรุงเทพฯ อ้างถึงความเป็นผู้บุกเบิกในฐานะร้านโอมากาเสะแบบสแตนดาร์ดร้านแรก และได้รับความนิยมนอย่างต่อเนื่อง ต่อมามีการปรับรูปแบบให้หลากหลายและเข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทยจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) แบบดั้งเดิม ที่ยึดมั่นในการรักษาเอกลักษณ์ของรสชาติแบบโอโตะมาเอะ 2) แบบผสมผสาน ที่นำเสนอวัฒนธรรมผ่านการใช้วัตถุดิบจากนานาชาติหรือเทคนิคการปรุงร่วมสมัย สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นในสังคมไทย การศึกษารังนี้จึงมีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์อาหารญี่ปุ่น และเป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการร้านอาหารญี่ปุ่นในการพัฒนากลยุทธ์การตลาด ภายใต้บริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรม

คำ

สำคัญ

อัตลักษณ์อาหารญี่ปุ่น, โอมากาเสะ

* งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

Omakase (お任せ): Identity and Japanese Food Culture in Thailand*

Abstract

This research aims to investigate the historical development, identity, and cultural aspects of Japanese omakase cuisine in Thailand. Employing a qualitative research methodology, data were collected through document analysis and interviews. The study utilized purposive sampling, comprising 7 culinary experts and 8 Japanese consumers from 4 regions of Thailand. The collected data were subjected to content analysis. The findings reveal that the genesis of omakase in Thailand can be traced to premium Japanese restaurants, with Fillets in Bangkok claiming to be the pioneer as the first standalone omakase establishment, which has maintained consistent popularity. Subsequently, the concept has evolved to encompass diverse formats, increasing accessibility to a broader consumer base. The identity and culture of omakase in Thailand can be categorized into two main groups: 1) Authentic, which adheres to preserving the distinctive Edomae-style flavors, and 2) Fusion, which introduces innovation using international ingredients or contemporary culinary techniques, reflecting the adaptation of Japanese culinary culture within Thai society. This study, therefore, contributes significantly to the body of knowledge regarding Japanese culinary identity and provides guidance for Japanese restaurant entrepreneurs in developing marketing strategies within the context of cultural diversity.

Key words

Japanese food identity, Omakase

* This research is sponsored by Faculty of Liberal Arts. It was approved by the research ethic committee.

1. บทนำ

ในยุคที่โลกมีการเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ได้รับการแลกเปลี่ยนและปรับตัวอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอาหาร อาหารเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ อาหารญี่ปุ่นมีชื่อเสียงในด้านสุขภาพ เนื่องจากมีไขมันและแคลอรีต่ำ แต่โปรตีนสูง อีกทั้งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่เรียกว่า "โงมิ โกลิโก โโกโฮ โนเลียวริ" หรือ "हारसखति हारि हारविता" นอกจากนี้ ยังมีการเน้นความสด สะอาด และรสชาติที่ได้จากธรรมชาติ รวมถึงการจัดอาหารให้สวยงามตามฤดูกาล (สมุล ว่องวงศ์ศรี, 2546, น.12)

ในประเทศไทย อาหารญี่ปุ่นได้รับความนิยมอย่างมาก จากการสำรวจขององค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (เจโทร) ในปี 2566 พบว่า มีร้านอาหารญี่ปุ่นในประเทศไทยทั้งสิ้น 5,751 ร้าน เพิ่มขึ้น 8% จากปีก่อน การเติบโตของร้านอาหารญี่ปุ่นในไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในต่างจังหวัด ซึ่งมีอัตราการเติบโตสูงถึง 2.5 เท่าเมื่อเทียบกับปี 2561 ประเทศไทยมีจำนวนร้านอาหารญี่ปุ่นมากเป็นอันดับ 6 ของโลก และมีสัดส่วนร้านอาหารต่อประชากรมากเป็นอันดับ 4 เทียบเท่ากับสหรัฐอเมริกา (อมรินทร์ทีวีออนไลน์, 2567) สะท้อนว่าคนไทยมีการเปิดรับวัฒนธรรมการกินอาหารญี่ปุ่นมากขึ้น รวมถึงการรับประทานอาหารแบบโอมากาเสะที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในประเทศไทยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

โอมากาเสะ (お任せ) เป็นรูปแบบหนึ่งของการรับประทานอาหารญี่ปุ่น คำว่า "โอมากาเสะ" มาจากภาษาญี่ปุ่น แปลว่า "ตามใจเซฟ" โดยผู้รับประทานจะไว้วางใจให้เซฟเป็นผู้เลือกและจัดเตรียมอาหารแต่ละจานให้ลักษณะเด่นของโอมากาเสะคือ เซฟเป็นผู้กำหนดเมนูและลำดับการเสิร์ฟ การปรุงอาหารจะเป็นการนำเสนอศาสตร์และศิลป์ในการทำอาหารที่ใช้วัตถุดิบตามฤดูกาล ประกอบกับความประณีตในการเตรียมอาหารแต่ละจานเหมาะสำหรับการรับประทานในโอกาสพิเศษ (ฐิติชญา อนันต์ศิริภรณ์, 2563) อย่างไรก็ตาม โอมากาเสะยังคงได้รับความนิยมในไทยอันเนื่องมาจากอิทธิพลของโซเชียลมีเดีย ทำให้เกิดกระแสวัฒนธรรมการกินแบบใหม่ อีกทั้งยังตอบสนองความต้องการสัมผัสประสบการณ์อาหารญี่ปุ่นแท้ๆ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้มีข้อจำกัดในการเดินทางไปต่างประเทศ ผู้คนเกิดความเบื่อหน่ายจากสถานการณ์การระบาดและความปรารถนาที่จะเดินทาง เป็นเหตุให้มีการเติบโตของธุรกิจร้านอาหารโอมากาเสะในไทย ซึ่งมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและการแข่งขันสูง มีร้านเปิดใหม่ในห้างสรรพสินค้าระดับไฮเอนด์ มีคอร์สอาหารหลากหลายราคาจากเดิมราคาสูง ปรึบมาจนมีราคาตั้งแต่ 450-900 บาท ซึ่งนับเป็นช่วงราคาที่ไม่งแพงนัก จึงดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาสัมผัสประสบการณ์รับประทานอาหารที่มีต้นกำเนิดในญี่ปุ่นอย่างโอมากาเสะ (ณัดกิก จันกิเลน, 2565)

ความนิยมในการบริโภคอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะของคนไทยเติบโตเพิ่มมากขึ้น ร้านอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะมีอัตราการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการแข่งขันกันอย่างสูงจึงทำให้การบริโภคอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทยเป็นสิ่งที่น่าสนใจ แต่กลับไม่มีการศึกษาที่มาและอัตลักษณ์ของโอมากาเสะในไทยอย่างจริงจัง ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจดำเนินการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในประเทศไทย การศึกษารังนี้มีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของโอมากาเสะในประเทศไทย และสามารถนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้ประกอบการร้านอาหารญี่ปุ่นในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังช่วยให้เข้าใจถึงความต้องการและความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อประสบการณ์การรับประทานอาหารแบบโอมากาเสะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาธุรกิจอาหารในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทย

3. การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเกี่ยวกับอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในประเทศไทยนั้นมีความสำคัญต่อการเข้าใจถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของอาหารญี่ปุ่นในบริบทที่แตกต่างกัน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้สามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่น อัตลักษณ์ทางอาหาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคม โดยมีสาเหตุมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เช่น การย้ายถิ่นฐานและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้วัฒนธรรมเดิมและวัฒนธรรมใหม่มีการผสมผสานกัน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุและไม่ใช่วัตถุ โดยวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุจะมีการเปลี่ยนแปลงช้ากว่า (ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุบลัมภ์, 2558) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาค่านิยมและอัตลักษณ์ของสังคม ทำให้สังคมสามารถปรับตัวและเติบโตได้ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (สุรัช หวันแก้ว, 2540) นำมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลาย ซึ่งแนวคิดเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานชาวไทย

1.2 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม อธิบายถึงการกระจายวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง เช่น ภาษา ศาสนา และเทคโนโลยี ทฤษฎีนี้แบ่งเป็น 3 สำนัก ได้แก่ 1) สำนักอังกฤษ (British School) นำโดย Smith (1911) Rivers (1914) และ Perry (1923) เชื่อว่าวัฒนธรรมมีจุดเริ่มต้นจากอียิปต์และแพร่กระจายทั่วโลก พวกเขาเน้นว่าอารยธรรมชั้นสูงถูกถ่ายทอดผ่านความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์อื่นๆ 2) สำนักเยอรมัน (German School) นำโดย Fritz Graebner (1911) และ Wilhelm Schmidt (1931) เชื่อว่ามนุษย์มักยืมวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้านมากกว่าสร้างใหม่ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดจากการอพยพ และศูนย์กลางวัฒนธรรมมีหลายจุดที่กระจายออกเป็นวงกลม 3) สำนักอเมริกัน (American School) นำโดย Clark Wissler (1917) และ Alfred Kroeber (1944) มองว่าการแพร่กระจายของวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับเขตภูมิศาสตร์และยุคสมัยใกล้เคียงกัน ทำให้รูปแบบการกระจายไม่เป็นวงกลม ทั้งนี้ขึ้นกับเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคม สรุปได้ว่าสำนักอังกฤษและเยอรมันเน้นการกระจายแบบวงกลม ในขณะที่สำนักอเมริกันมองว่าการกระจายของวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์มากกว่า ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการศึกษานี้จึงใช้ทฤษฎีของสำนักอเมริกันเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้

1.3 ทฤษฎีผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่สำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับการพบปะและผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมโลกและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ของนักวิชาการเช่น โฮมี บาบ่า (Homi Bhabha) ที่เสนอว่าทุกวัฒนธรรมมีการข้ามสายพันธุ์ ซึ่งหมายความว่า การแลกเปลี่ยนและการผสมผสานวัฒนธรรมนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่สิ้นสุด ผ่านการค้า การเดินทาง หรือการสื่อสารในยุคดิจิทัล ในบริบทของประเทศไทย การผสมผสานวัฒนธรรมนี้เห็นได้จากการรับเอาวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร การแต่งกาย และการเฉลิมฉลองเทศกาลต่างๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น

ถิ่น นอกจากนี้ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ (สมสุข หินวิมาน และ กำจร หลุยยะพงศ์, 2546, น. 383-384) โดยรวมแล้ว ทฤษฎีผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรมช่วยให้เข้าใจถึงความซับซ้อนและพลวัตของวัฒนธรรมในโลกที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น และเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมใหม่ที่มีความหลากหลายและน่าสนใจในสังคมปัจจุบัน

2. วัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่น

วัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่น ให้ความสำคัญทั้งรสชาติและการนำเสนอ อาหารญี่ปุ่นมีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และฤดูกาลของประเทศญี่ปุ่น เน้นความสดใหม่ของวัตถุดิบตามฤดูกาลและการปรุงที่คงรสชาติดั้งเดิม อาหารญี่ปุ่นที่เรียกว่า "วาโชะคุ" (和食) มีความโดดเด่นในเรื่องการใช้วัตถุดิบตามธรรมชาติสร้างสรรค์งานได้อย่างลงตัวเป็นอาหาร มีประโยชน์เพื่อสุขภาพ มีความสวยงาม และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมที่ฝังมา วาโชะคุเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวญี่ปุ่นมีสุขภาพดี ซึ่งแสดงถึงมุมมองทางด้านการโภชนาการอาหารที่สมบูรณ์และประโยชน์ของสารอาหารที่คนญี่ปุ่นได้รับ ในภาษาญี่ปุ่นมีต้นตำรับการจัดอาหารว่า "อิจิจุ ชันโซ" (一汁三菜) ที่ประกอบด้วยข้าว ซุป และกับข้าวสามอย่าง ซึ่งให้คุณค่าทางโภชนาการที่สมดุล (กมลასน์ กิรินันท์วัฒนา, 2567) นอกจากนี้ อาหารหลายอย่างยังมีบทบาทสำคัญในเทศกาลและประเพณี เช่น "โอเซจิเรียวริ" (おせち料理) เป็นอาหารที่รับประทานเพื่อขอพรให้มีสิ่งดี ๆ เข้ามาในช่วงปีใหม่ อาหารเหล่านี้ยังมีความหมายแฝง เช่น กุ้งที่เป็นสัญลักษณ์ของการมีอายุยืนยาว (โนะบุโอะ ฮาราดะ, 2563)

โอมาคาเซะเป็นรูปแบบการรับประทานอาหารญี่ปุ่นที่มีความพิเศษ โดยคำว่า โอมาคาเซะ (お任せ) มีความหมายว่า "แล้วแต่เชฟ" หรือ "ตามใจเชฟ" เป็นการมอบความไว้วางใจในอาหารมื้อนั้นไว้ที่เชฟ เชฟเป็นผู้เลือกและจัดเตรียมเมนูอาหารให้ตามความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของเชฟ การรับประทานโอมาคาเซะจึงมักจะเกิดขึ้นในร้านซูชิหรือร้านอาหารญี่ปุ่นที่มีเชฟผู้มีประสบการณ์สูง โดยเชฟจะเลือกวัตถุดิบสดใหม่และปรุงอาหารตามฤดูกาล เพื่อให้ผู้บริโภคได้สัมผัสกับรสชาติที่ดีที่สุดและประสบการณ์ที่ไม่เหมือนใคร การจัดเสิร์ฟอาหารในรูปแบบนี้ไม่เพียงแต่เน้นที่รสชาติ แต่ยังรวมถึงการนำเสนอที่สวยงามและการสร้างบรรยากาศที่น่าประทับใจ (สาวิตรี กำสอน, 2564)

3. อัตลักษณ์อาหาร

แนวคิดอัตลักษณ์ทางอาหารเชื่อมโยงกับทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่กล่าวถึงการสร้างตัวตนผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การนิยามความเป็นตัวเองมีองค์ประกอบหลักคือความเหมือนและความแตกต่าง โดยเฉพาะในวัฒนธรรมศึกษา การสร้างอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพแทนหรือความจริงที่สะท้อนถึงคุณลักษณะเฉพาะของบุคคล ซึ่งคำว่าอัตลักษณ์เชื่อมโยงกับหลากหลายสาขาทางสังคมศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา ปรัชญา มิติทางสังคมของอัตลักษณ์ยังรวมถึงบทบาทหน้าที่ ระบบคุณค่า และสัญลักษณ์ในสังคมที่แต่ละบุคคลแสดงออก ในขณะเดียวกันอัตลักษณ์ก็ยังเกี่ยวข้องกับมิติภายใน เช่น อารมณ์และความคิดที่เชื่อมโยงกับการตีความหมายเกี่ยวกับตนเอง วิถีอาหารหรือ Foodways เป็นระบบพฤติกรรมทางอาหารที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและวัฒนธรรมเฉพาะ อาหารบางประเภทจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับสถานที่หรือกลุ่มคน (กฤตวิทย์ กฤตมโนรณ และ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์, 2562, น.144) ปัจจัยที่มีผลต่ออัตลักษณ์ของอาหารท้องถิ่นมีหลายปัจจัย เช่น วัตถุดิบในท้องถิ่น วิธีการปรุง การรับประทาน ลักษณะทางภูมิศาสตร์ การย้ายถิ่น ความเจริญด้านเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงของครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (สุนี คักดาเดช, 2549) นอกจากนี้ วัฒนธรรมการปรุงและการรับประทานอาหารยังสามารถแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีย่อมส่งผลต่ออัตลักษณ์ทางอาหาร

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหารญี่ปุ่นประเภทโอมากาเสะได้รับความสนใจอย่างมากในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้านการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค เช่น ภริณญา สิริกัน (2564) ได้ศึกษา "พฤติกรรมผู้บริโภคอาหารญี่ปุ่นแบบ Omakase ของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี" ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความภักดีของลูกค้าต่อร้านอาหารโอมากาเสะอยู่ในระดับสูง โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความภักดีนี้ประกอบด้วย การแสดงตัวของผู้บริโภคร การยืนยันความชื่นชอบ และการบอกต่อ นอกจากนี้ ยังมีผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า คุณภาพการบริการและคุณภาพผลิตภัณฑ์ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยมีอิทธิพลถึงร้อยละ 51.5 ตามผลการวิจัยในต่างประเทศ (Zulkifli Harahap, Dino Leonandri, and Enos Julvitra, 2020) ในขณะที่การศึกษาในประเทศไทยพบว่า ภาพลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนการรับรู้ด้านราคามีอิทธิพลสูงสุดต่อความภักดีของผู้บริโภค (ศิริรัตน์ ขวณะอิทธิพันธ์, 2565) ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือการสร้างอัตลักษณ์ของร้านอาหาร แม้ว่างานวิจัยที่กล่าวถึงนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับร้านคาเฟ่ขนมไทย (อริสา สาขากร, 2561) แต่ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับร้านโอมากาเสะได้ โดยเฉพาะในด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การออกแบบตกแต่งร้าน การนำเสนอเมนู และการปรับรูปแบบอาหารให้ทันสมัยเพื่อดึงดูดลูกค้ารุ่นใหม่และชาวต่างชาติ สรุปได้ว่างานวิจัยเกี่ยวกับร้านอาหารโอมากาเสะควรให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านคุณภาพบริการ คุณภาพอาหาร การสร้างภาพลักษณ์ และกลยุทธ์การตลาดที่เน้นการสร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่และน่าประทับใจให้กับลูกค้า เพื่อรักษาความภักดีและความพึงพอใจของผู้บริโภคในระยะยาว

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เน้นการศึกษาเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภคในพื้นที่เฉพาะเจาะจง และอีกส่วนหนึ่งเป็นการศึกษาเชิงวัฒนธรรมอาหารที่เป็นบทความวิชาการและการศึกษาโดยการวิจัยเอกสารเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้จะมุ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วย การวิจัยเอกสารและการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งผู้ปรุงอาหารชาวไทยและผู้บริโภคอาหารชาวญี่ปุ่นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในประเทศไทยในอีกวิธีวิทยา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารที่มีการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมไทยในอีกริถีทางหนึ่ง

4. วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเอกสาร กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้ปรุงอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะชาวไทย (เชฟ) จำนวน 7 คน และชาวญี่ปุ่นผู้บริโภคโอมากาเสะในไทยจำนวน 8 คน ผู้วิจัยขอการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในคน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ หนังสือรับรองเลขที่ COE No. HS002/66 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2567 จากนั้นจึงดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยหลักคือการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง โดยคำถามมุ่งเน้นไปที่อัตลักษณ์อาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทย ทั้งในด้านรสชาติของอาหาร การเสิร์ฟและการตกแต่งจาน รวมไปถึงการต้อนรับและการบริการ โดยยังรวมถึงการรับรู้ของชาวญี่ปุ่นเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนเมนูในไทย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังจัดการเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรา วิทยานิพนธ์ และเว็บไซต์ เพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาและวัฒนธรรมอาหาร

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ แยกแยะ และตีความคำตอบของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยถอดเทปบันทึกเสียงและนำข้อมูลมาแยกเป็นหัวข้อย่อยและประเด็นหลัก

โดยเน้นความเป็นมาของวัฒนธรรมอาหารโอมากาเสะ อัตลักษณ์ และความเป็นไทยที่ผสมผสานอยู่ในอาหารและการบริการ ในการรายงานผลการศึกษาก็ให้ข้อสมมติเท่านั้น ส่วนกระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยนำข้อมูลจากหลายแหล่งมาประกอบกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ความเป็นมาของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทย ส่วนที่ 2 อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทย โดยมีรายละเอียดแต่ละส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทย

เป็นการศึกษาถึงรากฐานของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะ (Omakase) ที่มาจากวัฒนธรรมการรับประทานอาหารซูชิในญี่ปุ่น และการเติบโตแพร่กระจายสู่ประเทศไทย โดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า จุดเริ่มต้นของอาหารญี่ปุ่นประเภท โอมากาเสะ มีที่มาจากร้านซูชิในประเทศญี่ปุ่น ถือกำเนิดตั้งแต่ปี 1900 จากการเติบโตของเศรษฐกิจในประเทศทำให้คนมีเงินมากขึ้น ผู้คนจึงเริ่มกล้าที่จะไปร้านซูชิเพื่อรับประทานอาหารที่มีราคาแพง แต่หนึ่งในปัญหาที่พบคือคนทั่วไปไม่มีความรู้เรื่องปลาที่นำมาประกอบ จึงต้องใช้วิธีให้เชฟแนะนำโดยไม่เอ่ยชื่อปลาแบบเฉพาะเจาะจง การทานอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะ (Omakase) จึงถือกำเนิดขึ้นมา (ศิริรัตน์ ขวนอิทธินันท์, 2565) สอดคล้องกับ พิจิกา ยะหัตตะ (2566) ที่ได้กล่าวไว้ว่า โอมากาเสะไม่ได้เกิดขึ้นตั้งแต่โบราณอย่างที่หลายคนคิด แต่กล่าวกันว่าร้านโอมากาเสะเพิ่งเกิดขึ้นช่วงปี ค.ศ. 1990 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจในญี่ปุ่นเริ่มกลับมาเฟื่องฟู คนเข้าร้านซูชิแบบไม่ได้มีความรู้เรื่องปลาโดยเฉพาะเจาะจงมากนัก การทานแบบโอมากาเสะจึงเกิดขึ้นตั้งแต่นั้น โดยเชฟจะเลือกวัตถุดิบที่ดีที่สุดในการปรุงอาหารมาจัดเสิร์ฟ ทำให้การทานอาหารลักษณะนี้มีเสน่ห์ทั้งในเรื่องของการเลือกวัตถุดิบ การจัดลำดับเสิร์ฟอาหาร และการมีปฏิสัมพันธ์กับเชฟระหว่างมื้ออาหาร การทานโอมากาเสะยังคล้ายกับการทานไคเซกิ (Kaiseki) ซึ่งเป็นอาหารชั้นสูงในญี่ปุ่นที่เน้นการใช้วัตถุดิบตามฤดูกาลและการจัดลำดับการเสิร์ฟอย่างพิถีพิถัน โอมากาเสะเป็นการผสมผสานระหว่างประเพณีการทานอาหารแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นกับการสร้างสรรค์เมนูใหม่ๆ ของเชฟที่มีความเชี่ยวชาญ วัฒนธรรมการกินแบบนี้ได้รับการตอบรับที่ดีในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยนั้นอาหารญี่ปุ่นเริ่มเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในช่วงปีพ.ศ. 2520 กล่าวคือมีร้านอาหารญี่ปุ่นเริ่มเข้ามาเปิดให้บริการในประเทศไทยมากขึ้นอันเนื่องมาจากชาวญี่ปุ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทยเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าราคาอาหารนั้นจะมีราคาค่อนข้างแพงแต่คนไทยก็เริ่มสนใจและนิยมอาหารญี่ปุ่นมากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2526 ภัตตาคารอาหารญี่ปุ่นฟูจิได้เกิดขึ้น ถือได้ว่าเป็นร้านอาหารญี่ปุ่นร้านแรกที่มาตั้งอยู่ภายในห้างสรรพสินค้า ซึ่งในช่วง 6 เดือนแรกร้านยังไม่ประสบความสำเร็จจนเมื่อร้านได้ปรับรสชาติอาหารให้เข้ากับคนไทยมากยิ่งขึ้นและลดราคาอาหารลงทำให้คนไทยรู้สึกว่าการญี่ปุ่นนั้นเป็นอาหารที่สามารถจับต้องได้ (ขมนาด ศิตติสาร และ วรวิมล จิราสมบัติ, 2548) จะเห็นได้ว่าในช่วงแรกอาหารญี่ปุ่นจะแพร่หลายในกลุ่มสังคมของผู้มีฐานะสูง แต่เมื่อโลกเข้าสู่กระแสวัฒนธรรมบริโภคนิยม การเผยแพร่วัฒนธรรมการกินอาหารของญี่ปุ่นนั้นก็ได้แพร่หลายมาสู่ชนชั้นกลาง โดยร้านอาหารญี่ปุ่นได้พยายามปรับเปลี่ยนรสชาติอาหารเพื่อให้ถูกปากคนไทยซึ่งส่งผลต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมการกิน เมื่อเวลาผ่านไป คนไทยเริ่มมีการยอมรับในรสชาติดั้งเดิมของอาหารญี่ปุ่นมากขึ้น จากระชาดที่ปรับให้เข้ากับค่านิยมของคนไทยในระยะแรกก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ช่วงเวลาของการยอมรับความดั้งเดิมของญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น

โอมากาเสะ ซึ่งมีความหมายว่า "ตามใจเชฟ" เป็นรูปแบบการรับประทานอาหารญี่ปุ่นที่เริ่มปรากฏในประเทศไทยประมาณปี พ.ศ. 2554 แม้ว่าจุดกำเนิดที่แน่ชัดยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่เชื่อว่าเริ่มต้นจากร้านซูชิระดับหรู

โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือความใกล้ชิดระหว่างเชฟและผู้บริโภค ร้าน Fillets ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นร้านโอมากาเสแบบสแตนดาร์ดโอมากาเสแห่งแรกในกรุงเทพฯ โดยเชฟแรนดี้ นพประภา ผู้มีประสบการณ์การทำงานกับเชฟชื่อดังระดับโลกได้นำเสนอแนวคิดโอมากาเสในบรรยากาศที่อบอุ่นและผ่อนคลาย ลักษณะเด่นของโอมากาเสคือการให้บริการเฉพาะบุคคล เชฟจะอธิบายรายละเอียดของอาหารแต่ละจาน รวมถึงการคัดสรรวัตถุดิบที่สดใหม่ และการที่ลูกค้าได้สังเกตการทำงานของเชฟอย่างใกล้ชิด แม้ในช่วงแรก โอมากาเสมักพบในโรงแรมระดับห้าดาวด้วยราคาที่สูง แต่ปัจจุบันแนวคิดนี้ได้ขยายตัวสู่ร้านอาหารหลากหลายประเภทและระดับราคา ทำให้เข้าถึงผู้บริโภคได้กว้างขวางมากขึ้น โดยมีราคาตั้งแต่หลักร้อยบาทจนถึงหลักหมื่นบาท ขึ้นอยู่กับทำเล กลุ่มเป้าหมาย และคอนเซ็ปต์ของร้าน (พิจิภา ยะหัตตะ, 2565) นอกจากนี้ โอมากาเสยังกลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในโลกโซเชียลมีเดีย ผู้บริโภคมักแชร์ภาพอาหารโอมากาเสบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งนอกจากจะเป็นการแบ่งปันประสบการณ์แล้วยังสะท้อนถึงสถานภาพทางสังคมและรสนิยมของผู้โพสต์อีกด้วย (จิตติชญา อนันต์ศิริภรณ์, 2563)

กล่าวโดยสรุป โอมากาเสในประเทศไทยได้พัฒนาจากรูปแบบการรับประทานอาหารญี่ปุ่นระดับพรีเมียมสู่ประสบการณ์ทางอาหารที่หลากหลายและเข้าถึงได้มากขึ้น โดยยังคงรักษาแก่นสำคัญของความใกล้ชิดระหว่างเชฟและผู้บริโภค ตลอดจนความพิถีพิถันในการคัดสรรวัตถุดิบและการนำเสนอ ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงส่งผลต่อวงการอาหารญี่ปุ่นในไทย แต่ยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคและการแสดงออกทางสังคมของผู้บริโภคอีกด้วย

ส่วนที่ 2 อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสในไทย

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสในประเทศไทยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นเชฟอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสเป็นเพศชายทั้งหมด มาจากภาคเหนือ กลาง ได้ ภาคละ 2 คน และตะวันออกเฉียงเหนือ 1 คน โดยมีประสบการณ์ในการปรุงอาหารโอมากาเสตั้งแต่ 4-22 ปี การที่เชฟมีประสบการณ์มากหรือน้อยนั้นมีผลต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมการปรุงอาหารและการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของอาหารโอมากาเส บางคนได้รับการฝึกฝนจากเชฟระดับมิชลินสตาร์ บางคนฝึกงานในครัวอาหารญี่ปุ่นทั่วไป แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในสถานการณ์การทำงาน สถานะของเชฟนั้นพบว่ามีส่วนใกล้เคียงกัน โดยเป็นทั้งผู้ปรุงอาหารและเจ้าของร้านคิดเป็นร้อยละ 57.14 ส่วนที่เหลือเป็นเพียงผู้ปรุงอาหาร

ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคชาวญี่ปุ่น เป็นเพศหญิงและชายเท่าๆ กัน มาจากภาคเหนือ กลาง ตะวันออกเฉียงเหนือ และได้ ภาคละ 2 คน อาศัยอยู่ในไทยระหว่าง 5-18 ปี ผู้บริโภคส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการและพนักงานบริษัทเท่าๆ กัน คิดเป็นร้อยละ 37.50 ที่เหลือเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 25.00 โดยผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นเหล่านี้มีประสบการณ์รับประทานอาหารโอมากาเสในไทยและญี่ปุ่นไม่น้อยกว่า 5 ครั้ง ตามเกณฑ์คัดเข้า การได้สัมผัสวัฒนธรรมการรับประทานอาหารแบบโอมากาเสในทั้งสองประเทศ ช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนตามบริบทท้องถิ่น

2.2 อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสในไทย

โอมากาเส (お任せ : Omakase) คำนี้มาจากประโยคว่า โอมากาเส ชิมัส (お任せします) ที่แปลว่า "ฉันปล่อยให้เป็นที่ของคุณเลย เพราะฉันไว้วางใจคุณ" มีรากคำศัพท์มาจากคำกริยา มากาเสรุ (任せろ : makaseru) หมายถึง การไว้วางใจ หรือการมอบหมายให้ใครทำอะไรสักอย่างให้ด้วยความเชื่อมั่น เชื่อใจ ซึ่งเมื่อนำคำนี้ไปใช้ที่ร้านอาหาร จึงมีความหมายถึง การมอบความไว้วางใจในอาหารมื้อนั้นไว้ที่เชฟ รูปแบบดั้งเดิม

ของการรับประทานอาหารโอมากาเสะมีลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์ ดังนี้ (Barber, 2019, Inagaki, (2020) 1) การให้อำนาจการตัดสินใจแก่เชฟ โดยเชฟมีอิสระในการเลือกวัตถุดิบและเมนูที่จะเสิร์ฟ ลูกค้าให้ความไว้วางใจในวิจรรย์ญาณและความเชี่ยวชาญของเชฟ แต่ละเมนูจะถูกกำหนดตามฤดูกาลและวัตถุดิบที่มีที่ในวันนั้น 2) ความพิถีพิถันในการคัดสรรวัตถุดิบ โดยเชฟจะเน้นการใช้วัตถุดิบตามฤดูกาล (旬 - しゅん - Shun) คัดเลือกวัตถุดิบคุณภาพสูงสุดที่มีในวันนั้นและให้ความสำคัญกับความสดใหม่เป็นพิเศษ 3) ศิลปะการนำเสนอ เชฟจะตกแต่งจานและจัดวางอาหารอย่างประณีตตามหลักสุนทรียศาสตร์ญี่ปุ่น ใช้ภาชนะที่เข้ากับฤดูกาลและอาหาร เสิร์ฟอาหารในปริมาณที่พอเหมาะ 4) ประสบการณ์การรับประทานอาหาร โดยเชฟจะอธิบายที่มาและวิธีการปรุงของแต่ละจาน มีการจัดลำดับอาหารที่เหมาะสม รวมถึงมีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชฟและลูกค้า

จะเห็นว่า อัตลักษณ์อาหารโอมากาเสะ มิได้มีเพียงอาหารที่ผ่านการปรุง แต่ยังรวมถึงองค์ประกอบร่วมในการรังสรรค์อาหารนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเสิร์ฟและการตกแต่งจานซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของอาหาร ตลอดจนถึงการบริการที่สร้างประสบการณ์การรับประทานอาหารมือนั้นให้พิเศษ การศึกษาค้นคว้ามีปัจจัยบางประการที่บ่งชี้ถึงอัตลักษณ์ของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในไทยซึ่งมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของไทย ดังนี้

2.2.1 อาหารและรสชาติ

เชฟในร้านโอมากาเสะของไทยมักจะมักทักษะในการปรุงอาหารที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีการเลือกวัตถุดิบสำหรับแต่ละคอร์สยังคงยึดหลักการคัดสรรวัตถุดิบคุณภาพสูงตามฤดูกาล วัตถุดิบที่เชฟมักจะนำเข้าจากญี่ปุ่น สอดคล้องกับการรับรู้ของผู้บริโภคทั้งหมดเช่นกัน ดังตัวอย่างความเห็นของยูกิลูกค้าชาวญี่ปุ่นอธิบายว่า 「料理の素材と出汁は旬の物を使うことが多い。」 (ส่วนใหญ่จะใช้เครื่องปรุงและวัตถุดิบตามฤดูกาลนั้น ๆ ค่ะ) เชฟหลายคน (6 ใน 7 คน) ระบุว่าทางเลือกวัตถุดิบจากญี่ปุ่นโดยตรงมีผลต่อรสชาติอาหารอย่างมาก เพราะทะเลน้ำเย็นของญี่ปุ่นให้รสชาติและคุณภาพที่ต่างจากทะเลน้ำอุ่นในไทย วัตถุดิบจากญี่ปุ่นจึงเหมาะกับการทำซูชิหรือซาซิมิสด ขณะที่วัตถุดิบจากไทยเหมาะกับการปรุงอาหารสุก อย่างไรก็ตาม เชฟบางคน (3 ใน 7 คน) ได้ผสมผสานวัตถุดิบไทยในบางเมนูเพื่อเพิ่มความสดใหม่และความสะดวกในการจัดหา เช่น ปลาบางชนิด หรือผักผลไม้ที่หาได้ในประเทศเพื่อปรับให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น และบางส่วนมีการนำวัตถุดิบจากต่างประเทศมาปรุงอาหารเพื่อสร้างความแปลกใหม่ ดังตัวอย่างเช่น เชฟบิกกล่าวว่า “ถ้าส่วนที่ใช้ของไทยก็จะเป็นในส่วนของน้ำซุป เราจะมีการใช้ต้นหอม หัวไชเท้า หรือแครอท หัวหอมอะไรพวกนี้ไม่ต้องนำเข้าจากญี่ปุ่นอะ ใช้ของไทยได้ แต่ถ้าเป็น...ปลาเราจะนำเข้าจากญี่ปุ่น สำหรับเราก็นำเข้าจากญี่ปุ่น มิโอะ ข้าวก็จากญี่ปุ่น” ในขณะที่เชฟเจกล่าวไว้ว่า “ในส่วนของวัตถุดิบไทยยังไม่เคยคือส่วนใหญ่ที่เราพิถีพิถันจริงๆ ก็คือจะเป็นพวกวัตถุดิบที่มีชื่อเสียงของต่างประเทศ ของไทยยังไม่เคยลอง อาจจะเพราะว่ายังหาวัตถุดิบที่จะเอามาผสมและให้มันดีรสชาติของแต่ละวัตถุดิบของแต่ละอันเนี่ย มันแบบยังยากอยู่แต่ในอนาคตก็ยังไม่แน่ใจ”

ด้านรสชาติของโอมากาเสะในไทยนั้นเชฟพยายามรักษาความสมดุลระหว่างรสชาติแบบดั้งเดิมและความแปลกใหม่ โดยเชฟบางคน (3 ใน 7คน) ยึดการนำเสนอในแนวทางดั้งเดิม หรือ "Authentic" ที่เน้นการปรุงรสแบบญี่ปุ่นและรักษารสชาติแบบญี่ปุ่นแท้ ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของเชฟยศที่ว่า “ก็คือค่อนข้างจะเป็นออเท็นติก (Authentic) เลยครับ ค่อนข้างจะนำเสนอเรื่องความสดใหม่ของตัวเนื้อ ตัววัตถุดิบกับตัวข้าวซาริ คือข้าว 70 ส่วนตัวปลา 30 ผมจะแบ่งเป็น positions ที่ค่อนข้างชัดเจน...ไม่ต้องมีการมาตกแต่งอะไรเยอะ ก็เป็นแนวแก่นแท้ของโอมาเอะ ครับ” ในขณะที่บางคน (4 ใน 7คน) นำเสนอแบบผสมผสาน หรือ "Fusion" ที่มีการปรุงแต่งที่ทันสมัยและใช้วัตถุดิบที่หาได้ในประเทศอื่นๆ มาผสมเพื่อเพิ่มความแปลกใหม่และปรับให้เข้ากับรสนิยมใน

ท้องถิ่น ดังตัวอย่างเช่น เชฟเจกล่าวว่ “ก็มีเมนูที่ร่ควัน ฉีดสเปรย์ทองให้ลูกค้ได้รสสัมผัสที่ใหม่ ๆ ให้มันเป็นมือที่พิเศษจริง ๆ ก็มีบ้าง (หัวเราะ)...แต่ถ้าในส่วนของการพิวชั้นเนี่ย เราก็จะมีการใช้เท็ดทรีฟเฟิล พิวกราเข้ามาผสมกับปลาญี่ปุ่น ไข่ปลาครีเวีย เราก็เอามาห่อบนซูชิเล็กน้อยให้พอมีสสัมผัสที่พิเศษแตกต่างจากซูชิแบบเดิม ๆ คือต้องเป็นอะไรที่เราผสมแล้วเรารู้สึกว่ามันเข้ากันได้ มันดีงรสชาติความอร่อยของแต่ละวัตถุดิบออกมาได้ คืออะไรที่ผสมกันแล้วลงตัวนะ” และเชฟบี กล่าวว่ “อาจจะมีการปรับรสชาติในบางจาน บางเมนูให้ถูกปากคนไทยมากขึ้น เพราะอย่างร้านเราอยู่ใน.. เรียกว่าเราไม่ได้อยู่ในกรุงเทพ เราอยู่ในส่วนภูมิภาค คนท้องถิ่นคนอีสานเนี่ย เป็นคนที่ทานอาหารรสจัด ดังนั้นเนี่ยะ มันเลยจำเป็นที่เราอยากจะปรับในส่วนของบางเมนูให้รสชาติมันเข้าปากหรือว่าถูกปากคนท้องถิ่นมากขึ้น”

การคิดเมนูอาหารในคอร์สโอมากาเสะ ผู้ปรุงอาหารจะคิดด้วยตนเองทั้งหมดหรืออาจคิดร่วมกันกับผู้ช่วยปรุงอาหาร (ถ้ามี) ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของเชฟคมที่ว่ “แต่ละเมนู ก็จะเป็นการช่วยกันทำช่วยกันคิดของเชฟกับผู้ช่วยเชฟ ก็คือเราจะต้องได้วัตถุดิบมาก่อนแบบอย่างเช่นในฤดูนี้ อุนิ (หอยเม่น) เนี่ยมันอร่อยนะ เราก็เอามาครีเอทละว่จะมาเป็นเมนูอะไร ที่จะดึงความอร่อยของตัววัตถุดิบนั้น ๆ ออกมาได้มากที่สุด ก็คือจะเป็นการที่เราอะเลือกเมนูจากวัตถุดิบที่เราได้มาในฤดูกาลนั้น ๆ ก่อน แล้วถึงนำมาคิด รังสรรค์เป็นเมนูแต่ละค้” อย่างไรก็ตามหากผู้ปรุงอาหารไม่ใช่เจ้าของร้าน (4 ใน 7 คน) เจ้าของร้านจะเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดร่วมกับผู้ปรุงอาหาร ลองทำ ลองชิม แล้วปรับก่อนทำการเสิร์ฟลูกค้ต่อไป

ภาพที่ 1 วัตถุดิบที่สดใหม่สำหรับการปรุงเมนูโอมากาเสะ (Mizu, 2566)

2.2.2 การเสิร์ฟและการตกแต่งจาน

การนำเสนออาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะมีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนอัตลักษณ์ โดยเชฟจะปรุงและปั้นซูชิสดใหม่ต่อหน้าลูกค้ พร้อมทั้งเล่าเรื่องราวและอธิบายคุณลักษณะของวัตถุดิบในแต่ละเมนู การเสิร์ฟมักทำที่บาร์สำหรับลูกค้ 5-10 คน โดยมีจำนวน 9-21 ค้ต่อคอร์ส โดยเชฟจะคอยสังเกตจังหวะการรับประทานของลูกค้ อย่างละเอียดเพื่อเสิร์ฟอาหารในเวลาที่เหมาะสม และจะคำนึงถึงลำดับการเสิร์ฟอาหารและการผสมผสานรสชาติอย่างพิถีพิถัน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีที่สุดให้กับลูกค้ การจัดลำดับรสชาติเพื่อกระตุ้นต่อมรับรสอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญในคอร์สโอมากาเสะเพื่อให้ลูกค้ได้รสสัมผัสที่ดีที่สุดใมนั้น ดังตัวอย่างที่เชฟศกกล่าวว่ “**ความพิเศษของโอมากาเสะ...ความซึมเป็ด ความบาลานซ์ จังหวะ ไทมมิ่งและเวลา และรสสัมผัสที่ลูกค้ได้นั้นแหละคือความพิเศษ** **เค้าเรียกว่า การเสิร์ฟซูชิด้วยความตั้งใจทีละค้ ผมมองโอมากาเสะเป็นแบบนี้**” สอดคล้องกับการรับรู้ของผู้บริโภค ดังตัวอย่างเช่นที่ยูโตลูกค้ชาวญี่ปุ่นอธิบายว่ 「シェフは料理をゆくり作って、料理の内容を説明できます。一品ずつ一人一人に提供します。楽しい感じです」 (เชฟจะค่อย ๆ ทำอาหารแต่ละเมนู และอธิบายที่มาที่ไปของอาหารให้ลูกค้ฟัง รวมทั้งจะเสิร์ฟแต่ละเมนูให้ลูกค้คนต่อคนด้วยความใส่ใจ ทำให้ลูกค้

รู้สึกสนุกในการรับประทานอาหาร) ส่วนการตกแต่งจาน ทำอย่างสวยงาม สร้างสรรค์ ประณีต เช่นเดียวกับภาษาชนที่ประณีตสวยงาม เรียบง่ายตามสไตล์ญี่ปุ่น วัสดุที่ใช้ เช่น ไม้ แก้ว เซรามิก เป็นต้น

ภาพที่ 2 การตกแต่งจานและการเสิร์ฟซูชิโอมากาเสะให้ลูกค้า (บังเมชิ, ม.ป.ป.)

2.2.3 การต้อนรับและพฤติกรรมบริการ (ภาษา)

การต้อนรับและพฤติกรรมบริการในร้านโอมากาเสะสะท้อนถึงวัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างชัดเจน โดยมีการแสดงออกถึงความสุภาพ ความใส่ใจ และการให้ความสำคัญกับลูกค้าเป็นหลัก เมื่อลูกค้าเข้าร้าน พนักงานมักจะกล่าวต้อนรับด้วยเสียงดังและชัดเจนว่า “อิรัชชีมาเสะ” พร้อมกับการขอบคุณเมื่อจบการรับบริการ เช่น “อาริกาโตะโกไซมัส” ซึ่งเป็นการเน้นการต้อนรับด้วยความเคารพ จากการสัมภาษณ์และสังเกตผู้ปรุงอาหาร พบว่ามีความหลากหลายในการประยุกต์ใช้ภาษาญี่ปุ่นในการต้อนรับและบริการ บางร้าน (4 ใน 7 คน) ใช้ภาษาญี่ปุ่นในการทักทายและอำลา เช่น 「お待ちしております」 (โอมาชิชิเตะ โอริมาชิเตะ) หรือ 「お気をつけてお帰りくださいませ」 (โอกิโวะสึเคเตะ โอคาเอริคุดาไซมาเสะ) ดังตัวอย่างการกล่าวของเชฟคนที่ว่า **“เรามีการใช้ภาษาญี่ปุ่นตั้งแต่ขั้นตอนการรับลูกค้า คือแบบเราอยากจะให้คงความเป็นร้านญี่ปุ่นแท้ ๆ ตามความต้องการของเจ้าของร้าน เราก็เลยจะมีการพูด อิรัชชีมาเสะ, อาริกาโตะโกไซมัส”** ในขณะที่บางร้าน (3 ใน 7 คน) จำกัดการใช้ภาษาญี่ปุ่น ดังตัวอย่างการกล่าวของเชฟคนที่ว่า **“ที่ร้านในส่วนของโอมากาเสะก็จะพูด สวัสดี ยินดีต้อนรับ ก็คือใช้ภาษาไทยนะครับ”** สอดคล้องกับการรับรู้ของผู้บริโภค เช่น นานะลูกค้าชาวญี่ปุ่นเล่าว่า 「いらっしやいませ」 イサーンの日本食レストランなので、あまり日本語は聞きません。」 (ร้านอาหารญี่ปุ่นแถวภาคอีสานไม่ค่อยใช้ภาษาญี่ปุ่น เช่นคำว่ายินดีต้อนรับแทบไม่เคยได้ยินเลย)

หนึ่งในปัจจัยที่ทำให้โอมากาเสะได้รับความนิยมในไทยคือความหรูหราและความเฉพาะตัวของบริการ ที่เน้นการสร้างภาพพจน์สูงสุดแก่ลูกค้า โดยที่เชฟจะเป็นผู้เลือกเมนูและปรุงอาหารตามความเหมาะสม ซึ่งทำให้ผู้บริโภคได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างจากการรับประทานอาหารแบบทั่วไป การบริการในร้านโอมากาเสะส่วนใหญ่จะดำเนินไปตามแบบแผนที่เข้มงวด โดยเชฟจะเป็นผู้เสิร์ฟอาหารทีละคำ พร้อมอธิบายเมนูและวิธีการรับประทาน พนักงานจะทำหน้าที่เสิร์ฟเครื่องดื่มและเครื่องเคียง โดยใช้ภาษาญี่ปุ่นเฉพาะคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบ เช่น ชื่อปลา และเมนูอาหาร ดังตัวอย่างเช่นที่เชฟบิกกล่าวไว้ว่า **“ตอนเสิร์ฟเราก็จะมีการพูดชื่อเมนู ก็จะมีในส่วนชื่อเฉพาะ ชื่อของเรา ก็จะมีชื่อปลา ชื่อเมนูบางอัน ชื่อที่มันเป็นเฉพาะของเค้า ชื่ออาหารจริงๆ ที่เราใช้ภาษาญี่ปุ่นทับศัพท์ไปเลย แต่ถ้าลูกค้าถามว่าภาษาไทยคืออะไร เราก็ต้องหาข้อมูลไว้มาตอบเค้าให้ได้ แต่ถ้าในส่วนของการอธิบาย ก็ใช้อธิบายด้วย ภาษาไทยทั้งหมด ขึ้นตอนการกิน วิธีการกินอะ เวลาแนะนำให้เขาทานยังงี้ก็ใช้ภาษาไทยทั้งหมด”** ยกเว้นหากผู้บริโภคเป็นชาวต่างชาติก็จะใช้ภาษาอังกฤษแทนภาษาไทย

การให้บริการนั้น พนักงานจะแสดงออกถึงความเป็นมืออาชีพโดยไม่พึงกำแพง และต้อนรับลูกค้าด้วยรอยยิ้มเสมอ ความใส่ใจในรายละเอียดเปรียบเทียบกับบริการในโรงแรมห้าดาว ดังตัวอย่างความเห็นของไคจิลูกค้าชาวญี่ปุ่นที่กล่าวว่า「おまかせ料理を提供する和食店は高級店であり、接客態度も極めて丁寧ですばらしいと言える。ホテルでいうと、5つ星ホテルのようなものです。」(ร้านโอมากาสะนั้นเป็นร้านที่ดูดีมีระดับ ดังนั้นจึงมีการดูแล และเอาใจใส่ลูกค้าเป็นอย่างดี ปฏิบัติต่อลูกค้าอย่างสุภาพ บริการยอดเยี่ยมเทียบเท่าการให้บริการของโรงแรมระดับ 5 ดาว) และนายนะกล่าวว่า「おまかせ料理を提供する和食店の店員さんは、笑顔で接客できる。お客さんのことをよく見ている。お客さんを優先する。提供する料理についてよく知っている。説明できる。立っているとき、壁に寄りかからない」”(พนักงานในร้านโอมากาสะจะดูแลเอาใจใส่ให้ความสำคัญกับลูกค้าเป็นอย่างดี ต้อนรับด้วยรอยยิ้มเสมอ คอยมองคอยสังเกตลูกค้า ส่วนเชฟจะมีความรู้เกี่ยวกับอาหารที่เสิร์ฟเป็นอย่างดี สามารถอธิบายได้ทุกอย่าง เวลาที่ทำอาหารก็อยู่ในท่าทางที่สง่างาม หลังไม่พึงกำแพง) อย่างไรก็ตาม สำหรับชาวญี่ปุ่นแล้ว การบริการในร้านโอมากาสะไม่ได้แตกต่างจากร้านซูชิทั่วไปมากนัก เพราะในวัฒนธรรมญี่ปุ่นการทานซูชิเป็นวัฒนธรรมที่เน้นความสดใหม่และเสิร์ฟตรงหน้าลูกค้าเหมือนกัน และจะรับประทานในช่วงโอกาสพิเศษ ต้อนรับแขก หรือในโอกาสเฉลิมฉลองเหตุการณ์พิเศษต่าง ๆ

2.2.4 การปรับตัวและความเป็นไทยในโอมากาสะ

การนำวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นเข้ามาในไทยไม่ได้เป็นเพียงการคัดลอกวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งหมด แต่มีการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการและพฤติกรรมผู้บริโภคของคนไทย เช่นเดียวกับโอมากาสะ แม้ว่าเชฟโอมากาสะในไทยจะมีความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมของญี่ปุ่น กล่าวคือ มีความพิถีพิถันสูงสุดทุกขั้นตอนการเตรียมอาหารจะทำอย่างพิถีพิถันตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบ การหั่น การจัดวาง ไปจนถึงการเสิร์ฟ มีการสังเกตลูกค้าอย่างละเอียดเพื่อปรับการเสิร์ฟถัดไปให้เหมาะสม มีจังหวะการเสิร์ฟที่สมบูรณ์แบบ ไม่เร็วหรือช้าเกินไป มีการสื่อสารที่กระชับ เชฟจะอธิบายแต่ละจานอย่างกระชับ เน้นที่วัตถุดิบและเทคนิคพิเศษที่ใช้ โดยมักพูดเฉพาะเมื่อเสิร์ฟจานใหม่ หรือเมื่อลูกค้าถาม อีกทั้งยังแสดงความภาคภูมิใจในฝีมือ เชฟจะแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในฝีมือผ่านทุกงานที่เสิร์ฟ พร้อมกับการคงรักษาความสงบนิ่งและสมาธิตลอดการทำงาน แต่เชฟโอมากาสะในไทยก็มีการปรับตัว กล่าวคือ แม้เชฟมีการเคารพประเพณี ทั้งเทคนิคและวิธีการปรุงอาหารที่มียึดตามประเพณีดั้งเดิม แต่มีการประยุกต์เทคนิคสมัยใหม่บ้าง และบางส่วนก็มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับบริบทไทย โดยเฉพาะในด้านการบริการที่มีความเป็นกันเองแบบมีระยะห่าง โดยเชฟจะแสดงความเป็นมิตรแต่ยังคงความเป็นมืออาชีพ ไม่สนิทสนมจนเกินไป นอกจากนี้ ยังมีการปรับเปลี่ยนรสชาติ วัตถุดิบจากไทย และการตกแต่งจานอาหารที่สอดคล้องกับบริบทของผู้บริโภคและความต้องการของลูกค้าชาวไทย แต่ความเป็นไทยในโอมากาสะมักจะไม่ปรากฏชัดเจนในรสชาติหรือสูตรอาหาร การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่มักเป็นเพียงการใช้วัตถุดิบที่มีในประเทศ เช่น การปรับเปลี่ยนบางเมนูให้เหมาะสมกับวัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น หรือการปรับรสชาติให้เข้มข้นขึ้นเข้ากับรสนิยมของคนไทยเท่านั้น (ต่างจากพิซซาที่มีหน้าลาบ หน้าต้มยำกุ้ง เป็นต้น) ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นและวัฒนธรรมอาหารไทย แม้ว่าชาวญี่ปุ่นที่สัมผัสอาจไม่ได้สังเกตเห็นการเพิ่มความเป็นไทยในแง่ของรสชาติและวัตถุดิบ ดังตัวอย่างความเห็นของซากิลูกค้าชาวญี่ปุ่นที่ว่า「タイの食材を使ったおまかせは食べたことがないです。」(ยังไม่เคยทานโอมากาสะที่ใช้วัตถุดิบของไทย) และความเห็นของยูโดลูกค้าชาวญี่ปุ่นที่ว่า「タイの食材を使った和食メニューを食べたことがありません。」(ไม่เคยทานเมนูอาหารญี่ปุ่นที่ใช้วัตถุดิบไทย) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเชฟโอมากาสะสามารถปรุงรสชาติอาหารและปรับเมนูให้เหมาะสมกับลูกค้าแต่ละคน แต่ละชาติได้

ภาพที่ 3 ร้านโอมาคาเสะในไทย (ShokuninOmakase,2564)

โดยรวมแล้วจากการสัมภาษณ์ทั้งผู้ปรุงอาหารชาวไทยและผู้บริโภคชาวญี่ปุ่นรวมทั้งสิ้น 15 คน โอมาคาเสะในไทยยังคงรักษาอัตลักษณ์ด้านรูปแบบและจิตวิญญาณของอาหารญี่ปุ่น แต่มีการปรับตัวเพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมและความชอบของคนไทยบางส่วน อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมาคาเสะในประเทศไทยจึงแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มหลัก 1) กลุ่มโอมาคาเสะแบบดั้งเดิม (Authentic) พยายามรักษารสชาติแบบเอโดะมาเอะ เน้นวัตถุดิบ รสชาติ และกรรมวิธีการปรุงแบบญี่ปุ่นดั้งเดิม 2) กลุ่มโอมาคาเสะแบบผสมผสาน (Fusion) ใช้วัตถุดิบจากประเทศอื่นหรือเทคนิคการปรุงสมัยใหม่ เพื่อสร้างความแปลกใหม่ในรสชาติและภาพลักษณ์ของอาหาร

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมาคาเสะในไทย

อาหารญี่ปุ่นแบบโอมาคาเสะเริ่มปรากฏในประเทศไทยประมาณปี พ.ศ. 2554 โดยมีจุดเริ่มต้นจากร้านซูชิระดับหรู ร้าน Fillets ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นร้านโอมาคาเสะแบบสแตนดาร์ดโอไลน์แห่งแรกในกรุงเทพฯ ในช่วงแรกโอมาคาเสะมักพบในโรงแรมระดับห้าดาวด้วยราคาที่สูง แต่ปัจจุบันได้ขยายตัวสู่ร้านอาหารหลากหลายระดับตั้งแต่หลักร้อยถึงหลักหมื่นบาท และยังคงกลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในโลกโซเชียลมีเดียสะท้อนถึงสถานภาพทางสังคมและรสนิยมของผู้บริโภค

โอมาคาเสะในไทยเป็นตัวอย่างของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเริ่มจากร้านหรูในปี 2554 และขยายสู่ร้านอาหารหลากหลายระดับ เป็นการสะท้อนการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรมระหว่างญี่ปุ่นและไทย การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเห็นได้ชัดจากการปรับราคาและรูปแบบให้เข้ากับบริบทไทย ตั้งแต่หลักร้อยถึงหลักหมื่นบาท รวมถึงการขยายแนวคิดสู่อาหารญี่ปุ่นประเภทอื่นๆ ในแง่วัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่น โอมาคาเสะไม่เพียงนำเสนอรสชาติ แต่ยังสื่อถึงศิลปะการปรุงอาหาร ความประณีต และประสบการณ์การรับประทานแบบญี่ปุ่น ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดีในสังคมไทย โดยเฉพาะในโลกโซเชียลมีเดีย สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและรสนิยมของผู้บริโภคไทยที่มีต่ออาหารญี่ปุ่น

2. อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมาคาเสะในไทย

การศึกษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมาคาเสะในไทยนี้ มีความสำคัญในการทำ ความเข้าใจ และการปรับตัวของอาหารญี่ปุ่นแบบโอมาคาเสะในบริบทของประเทศไทย

อาหารและรสชาติ ในคอร์สโอมาคาเสะมีการผสมผสานวัตถุดิบและเทคนิคการปรุงอาหารจากประเทศอื่น ๆ เข้ามา ซึ่งทำให้เกิดความแปลกใหม่ในเมนูที่เสิร์ฟ ขณะที่ยังคงรักษารสชาติของวัตถุดิบหลักเอาไว้เป็นสำคัญ นอกจากนี้

การปรับตัวนี้ยังสะท้อนถึงความต้องการของผู้บริโภคที่มองหาประสบการณ์การรับประทานอาหารที่แตกต่างและน่าตื่นเต้น การปรับตัวของโอมากาเสะในไทยไม่เพียงแต่เป็นการนำเสนออาหารญี่ปุ่นในรูปแบบใหม่ แต่ยังเป็นการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าและน่าจดจำสำหรับผู้บริโภคในประเทศไทยด้วย

การเสิร์ฟและการตกแต่งจาน อัตลักษณ์ของโอมากาเสะในไทยมีการสร้างสรรค์โดยการนำเสนออาหารในรูปแบบที่มีความสวยงามและมีการจัดเตรียมที่พิถีพิถัน ซึ่งทำให้การรับประทานอาหารกลายเป็นประสบการณ์ที่ครบถ้วนทุกสัมผัส

การต้อนรับและพฤติกรรมบริการในร้านอาหารโอมากาเสะสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างชัดเจน โดยมีรากฐานมาจากค่านิยมและบุคลิกลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวญี่ปุ่น ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากวัฒนธรรมการบริการแบบไทย กล่าวคือ การต้อนรับแบบญี่ปุ่นมีลักษณะเฉพาะตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต้อนรับด้วยคำว่า "อิริซซัยมาเสะ" (いらっしゃいませ) ด้วยน้ำเสียงที่หนักแน่นและเป็นเอกภาพจากพนักงานทุกคน รวมถึงการกล่าวขอบคุณอย่างพร้อมเพรียงเมื่อลูกค้าชำระเงินหรือแสดงท่าทีจะออกจากร้าน มีจิตวิญญาณแห่งการบริการแบบญี่ปุ่น ที่เรียกว่า โอโมเตนาชิ (おもてなし) ซึ่งเป็นแนวคิดและทัศนคติต่างๆ ที่เน้นการใส่ใจกับงานและลูกค้า โดยมีองค์ประกอบ 4 อย่าง ที่เสริมพลังกันเอง คือ ไม่คาดหวังในสิ่งตอบแทน, เท้าเทียมกับลูกค้า, ดูแลแตกต่างไปตามลูกค้าแต่ละคน, เห็นคุณค่าในงานของตัวเอง (กฤติณี พงษ์ธนเลิศ, 2564) และ ทิพวรรณ อภิวันท์วรรัตน์ (2560) ยังได้อธิบายว่า วัฒนธรรมการต้อนรับของญี่ปุ่นมีพื้นฐานมาจากแนวคิดเรื่องความเสมอภาคและการมุ่งสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่ผู้มาเยือน โดยเชื่อว่าการพบกันแต่ละครั้งอาจเป็นโอกาสเดียวหรือครั้งสุดท้ายในชีวิต (一期一会: อิจิโกะ อิจิเอะ) จึงควรแสดงการต้อนรับอย่างดีที่สุดเพื่อสร้างความประทับใจและให้เกิดที่ดีซึ่งกันและกัน

การปรับตัวและความเป็นไทยในโอมากาเสะ แสดงผ่านอัตลักษณ์ของโอมากาเสะในไทยที่สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มที่รักษาความดั้งเดิม (Authentic) ซึ่งพยายามรักษารสชาติและวิธีการปรุงตามแบบญี่ปุ่นดั้งเดิม และกลุ่มที่ผสมผสาน (Fusion) ที่นำเสนอความแปลกใหม่ให้กับผู้บริโภคผ่านการผสมผสานวัตถุดิบและวิธีการปรุงจากวัฒนธรรมอื่น ตลอดจนการจัดตกแต่งจานที่เป็นภาพลักษณ์ของอาหารจานนั้น ๆ อัตลักษณ์และวัฒนธรรมอาหารญี่ปุ่นแบบโอมากาเสะในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง และผสมผสานระหว่างความเป็นญี่ปุ่นและความเป็นไทยที่สะท้อนถึงความเป็นไทยผ่านการบริการที่ผ่อนคลาย การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นบางส่วนแทนวัตถุดิบจากญี่ปุ่นแสดงถึงการประยุกต์ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และรสชาติที่เข้มข้นขึ้นตามรสนิยมของลูกค้าคนไทย แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงในบางด้าน แต่ทั้งสองกลุ่มยังคงรักษาอัตลักษณ์สำคัญของโอมากาเสะไว้ได้ คือ ลักษณะของเมนู "แล้วแต่เซฟ" และการเสิร์ฟอาหาร "ทีละคำ" พร้อมคำอธิบายที่กระชับ การแสดงความภาคภูมิใจในการนำเสนออาหารแต่ละจาน มีความพิถีพิถันสูงสุดในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมอาหารไปจนถึงการเสิร์ฟ การสังเกตลูกค้าอย่างละเอียด การมีจังหวะการเสิร์ฟที่เหมาะสม และการคงรักษาความสงบนิ่งและสมาธิตลอดการทำงาน อย่างไรก็ตาม จากข้อค้นพบมีการแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ แบบดั้งเดิมและแบบผสมผสาน สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิมเหล่านี้และการปรับตัวบางประการเพื่อตอบสนองต่อรสนิยมของคนในท้องถิ่น

ปรากฏการณ์นี้สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Globalization) การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และทฤษฎีการผสมผสานข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural hybridization) ซึ่งอธิบายว่า ปรากฏการณ์ของโอมากาเสะในไทยแสดงให้เห็นถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่มีการปรับตัวเข้ากับบริบทท้องถิ่น โดยยังคงรักษาแก่นสำคัญของวัฒนธรรมต้นทางไว้ และเมื่อวัฒนธรรมต่างๆ มีปฏิสัมพันธ์กันไม่จำเป็นต้องเกิดการครอบงำเสมอไปแต่อาจเกิดการผสมผสาน (Articulation) หรือการเลือกบางส่วนมาปรับใช้

(co-operation) การผสมผสานข้ามสายพันธุ์ระหว่างวัฒนธรรมโลกและท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นจากการปรับเปลี่ยน การปรุงรสชาติให้เข้ากับบริบทไทยมากขึ้น และการผสมผสานทางวัฒนธรรมด้านการบริการที่มีการผสมผสานระหว่าง วัฒนธรรมญี่ปุ่นและไทยไว้อย่างกลมกลืน

ในบริบทของวัฒนธรรมอาหาร การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมโลกและท้องถิ่นมักเกิดขึ้นในลักษณะของ การสร้างอาหารประยุกต์ (ฟิวชั่น) เป็นผลจากการอพยพย้ายถิ่นฐานและการปรับตัวในบริบทใหม่ ปรากฏการณ์นี้ แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและการปรับตัวของวัฒนธรรมอาหารที่สามารถผสมผสานความเป็นโลกและความเป็น ท้องถิ่นไว้อย่างสร้างสรรค์ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ที่มีทั้งการรักษา อัตลักษณ์ดั้งเดิมและการปรับตัวเข้ากับบริบทใหม่ การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมอาหารสามารถเป็นสื่อกลาง ในการเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และนำไปสู่การสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ที่มีความเฉพาะตัว

7. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้ประกอบการร้านอาหารญี่ปุ่นแบบโอมาคาเซสามารถนำอัตลักษณ์อาหารญี่ปุ่นมาปรับใช้เพื่อเพิ่มการ รับรู้และความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยเน้นวัฒนธรรมการบริการแบบญี่ปุ่นที่พิถีพิถัน เอาใจใส่ และปฏิบัติต่อลูกค้า อย่างเท่าเทียม ตามแนวคิดโอโมเตนาชิ และ อิจิโกะ อิจิเอะ นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพวัตถุดิบ และ สร้างความแตกต่างในด้านราคา การตกแต่ง และการบริการ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางการตลาดที่โดดเด่น ทั้งในด้าน คุณประโยชน์ คุณค่า และภาพลักษณ์ของร้าน ซึ่งจะนำไปสู่ความได้เปรียบทางธุรกิจและความประทับใจของลูกค้า

เอกสารอ้างอิง (References)

- กฤตวิทย์ กฤตมโนรณ และ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์. (2562). การท่องเที่ยวเชิงอาหารผ่านอัตลักษณ์อาหารทั้ง 4 ภูมิภาค. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 20(2), 140-151.
- กฤตินี พงษ์ธนเลิศ. (2564). *โอโมเตนาชิ Omotenashi จิตวิญญาณการบริการแบบญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: วีเลิร์น.
- กมลასน์ กิตตินันท์วัฒนา. (2567). อาหารญี่ปุ่น (วาโชคุ) ในฐานะมรดกโลกและการสนับสนุนจากรัฐบาลให้เป็นมรดกโลกอย่างยั่งยืน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 24(1), 612-627
- ชมนาด สีตสาร และ วรวิทย์ จิราสมบัติ. (2548). *วิวัฒนาการอาหารญี่ปุ่นในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). *ทำความรู้จัก "โอมากาเส" กินหรูแบบตามใจเซฟ*. ค้นจาก <https://www.thansettakij.com/lifestyle/512768>
- จิตติชญา อนันต์ศิริภักดิ์. (2563). *Mono Sei: โอมากาเสพรีเมียม กับบทบาทที่แอบแฝงในสังคม*. ค้นจาก <https://adaybulletin.com/life-the-review-monosei-omakase/53135>
- ณัฐรุณี ทรัพย์อุบลัมภ์. (2558). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- โนะบุโอะ ฮาราดะ. (2563). *วาโชคุคืออะไร เจาะลึกวัฒนธรรม ความอร่อยอูมามิ* (สรัญญา คงจิตต์, ผู้แปล). วนิดาการพิมพ์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 2557).
- ณัดกิจ จันกิเลน. (2565). *โอมากาเส เทรนด์ร้านอาหารที่กำลังเฟื่องฟู ช่วยให้คนไทยหาคิดถึงญี่ปุ่น ในวันนี้ยังไม่สามารถบินไปเที่ยวได้*. ค้นจาก <https://thestandard.co/omakase-japanese-restaurant/>
- ทิพวรรณ อภิวันท์วรรัตน์. (2557). *บทความวิจัยเรื่องมองสำนวนภาษาญี่ปุ่นและธรรมเนียมปฏิบัติจากวัฒนธรรมการกินอาหารของคนญี่ปุ่น*. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 5(2), 265-273.
- ทิพวรรณ อภิวันท์วรรัตน์. (2560). *วิถีชา : ต้นแบบวัฒนธรรมการต้อนรับของญี่ปุ่น*. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 9(3), 289-299.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (ม.ป.ป.). *ความคิดเรื่อง “การแพร่กระจาย” ทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion)*. ค้นจาก <https://anthropology-concepts.sac.or.th/glossary/35>
- บังเมจิ. (ม.ป.ป.). *BANGKOK OMAKASE GUIDE: พาทัวร์โอมากาเสราคาดี 12 ร้าน พร้อมลิสต์ โอมากาเสสไตล์อื่นๆมาให้สายชิมได้เปิดหูเปิดตาอีกเพียบ*. ค้นจาก <https://kiji.life/eats/feature/bangkok-omakase-guide>
- พิจิกา ยะหัตตะ. (2565). *OMAKASE (お任せ) มื้อนี้ว่าด้วยความเชื่อใจ*. *วารสารกูร์เมต์ แอนด์ควีซีน*, 278, 28-36.
- ภริญญา สิริธิกัน. (2564). *พฤติกรรมกรบริโภคอาหารญี่ปุ่นแบบOmakaseของประชาชนในจังหวัดนนทบุรี*. ค้นจาก http://www.mpamba.ru.ac.th/images/Project/treatise_bangkok14_09092021/6217950082.pdf

- ศิริรัตน์ ชวนะอิทธินันท์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดี ในการใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่น ประเภทโอมากาเสะ (OMAKASE) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. สารนิพนธ์ปริญญาการ จัดการ มหบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย.(2559). อาหารญี่ปุ่น อาหารยอดนิยม. ค้นจาก https://www.th.emb-japan.go.jp/th/jis/publ/59_1.pdf
- สมสุข หินวิมาน และกำจร หลุยยะพงศ์. (2546). *ทฤษฎีและพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- สาวิตรี กำสร. (2564). *Bangkok Omakase Guide*. ค้นจาก <https://kiji.life/eats/feature/bangkok-omakase-guide>
- สุนี ศักดาเดช. (2549). *อาหารท้องถิ่น*. จันทบุรี: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย ราชภัฏรำไพพรรณี.
- สมล ว่องวงศ์ศรี. (2546). *อาหารนานาชาติ: อาหารเพื่อสุขภาพเลือกสรรเมนูสำหรับคนไทย*. กรุงเทพฯ : ครีวบ้าน และสวน.
- สุรัชย์ หวันแก้ว. (2540). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรินทร์ทีวีออนไลน์. (2567). *ธุรกิจอาหารญี่ปุ่นครองใจคนไทยทะยานอันดับ6 โลกโตสวนกระแสหม่าล่า*. ค้นจาก <https://www.amarintv.com/spotlight/finance/58116>
- อริสา สาขากร. (2561). *การสื่อความหมายและการสร้างอัตลักษณ์ร้านคาเฟ่ขนมไทยในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- Barber, Kimiko. (2019). *Sushi: Taste and Technique*. DK Publishing.
- Graebner, F. (1911). *Methode der Ethnologie*. Heidelberg: Winter.
- Inagaki, Yoshichika. (2020). *The Art of Japanese Cuisine: Philosophy and Tradition*. Japan Times.
- Kroeber, A. L. (1944). *Configurations of Culture Growth*. University of California Press.
- Misu. (2566). *ภาพวัตถุดิบและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปรุงโอมากาเสะ*. ค้นจาก <https://www.facebook.com/mizu.sushi.bkk>
- Perry, W. J. (1923). *The Children of the Sun: A Study in the Early History of Civilization*. London.
- Rivers, W. H. R. (1914). *The History of Melanesian Society*. Cambridge University Press.
- Schmidt, W. (1931). *The Origin and Growth of Religion*. London: Methuen & Co.
- Shokunin Omakase. (2564). *ภาพป้ายร้านและบรรยากาศภายในร้าน*. ค้นจาก <https://www.facebook.com/shokuninomakase>
- Smith, G. E. (1911). *The Ancient Egyptians and the Origin of Civilization*. London: Harper & Brothers. Methuen & Co.
- Wissler, C. (1917). *The American Indian*. New York: McMurtrie.

Zulkifli Harahap, Dino Leonandri, and Enos Julvitra. (2020). Pengaruh kualitas pelayanan dan kualitas produk terhadap kepuasan konsumen Di 71st Omakase restoran, Cikajang Jakarta. *Jurnal Akademi Pariwisata Medan*, 8(2), 120-131.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Affiliation: Faculty of Liberal Art, Maejo University

Corresponding email: Pinnapa_my@mju.ac.th

Received: 2024/12/14

Revised: 2025/02/26

Accepted: 2025/04/02

แรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคภายใต้การทำงาน ข้ามวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและ การสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย จำนวน 15 คน และ 2) บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจของบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยระบุตรงกันมากที่สุด คือ ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการทำงานที่ตรงกับสาขาที่เรียน ส่วนแรงจูงใจของบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นระบุตรงกันมากที่สุด คือ ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการสัมผัสการใช้ชีวิตและหาประสบการณ์การทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมพบอุปสรรค 2 ด้าน ได้แก่ 1) อุปสรรคด้านความรู้และความคิด อันมีสาเหตุมาจากการไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกัน การขาดความรู้วัฒนธรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะเรื่องหลักโฮ-เร็น-โซ และความแตกต่างทางการรับรู้และวิถีคิดในเรื่องความตรงต่อเวลา กระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงาน การปฏิบัติตัวในที่ทำงาน บทบาทและความรับผิดชอบของผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนสูง หลักในการให้บริการ และ 2) อุปสรรคด้านทัศนคติและความรู้สึกนั้นพบว่าทั้ง 2 กลุ่มต่างนำเอาวัฒนธรรมของตนเองเป็นศูนย์กลางในการประเมินชาวญี่ปุ่น ก่อให้เกิดทัศนคติในแง่ลบ

คำ

สำคัญ

แรงจูงใจในการทำงาน, ปัญหาและอุปสรรค, การทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทย-ญี่ปุ่น

* บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การปรับตัวภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีงบประมาณ 2567

Motivation for Work and Cross-Cultural Barriers in the Workplace : A Case Study of Graduates of the Arts Program in Japanese and Communication, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University in Thailand

Abstract

This research aimed to study the motivation and cross-cultural barriers in the workplace of the graduates of Arts Program in Japanese and Communication, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University in Thailand. The research used a qualitative research methodology by conducting in-depth interviews with two groups of informants, including 1) 15 graduates working in Japanese companies in Thailand and 2) 15 graduates working in Japan. The results of the study found that the most identified motivation of graduates working in Japanese companies in Thailand was a personal factor-the desire to work in a field related to their studies, whereas the most identified motivation of the graduates working in Japan was also their a personal factor-the desire to gain life and working experience in Japan. Moreover, the results of the study on the problems and obstacles in cross-cultural work revealed two obstacles as follows: 1) obstacles about knowledge and thinking, which were caused by not understanding or not knowing the common the language, lacking knowledge about the culture, especially the Ho-Ren-So principle, as well as differences in perceptions and thinking about punctuality, the processes/steps of work, behavior in the workplace, the roles and responsibilities of those with high positions/salaries, and principles of service provision; 2) obstacles about attitudes and feelings, where both groups put their own culture at the center of evaluation on Japanese people, leading to negative attitudes as a result.

words

Motivation for Work, Problems and Obstacles, Cross-Cultural Work between Thailand and Japan

* This research article is part of the research on “Cross-Cultural Work Adjustment of Japanese and Communication Graduates, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University”, supported by the research grant from the Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Fiscal Year 2024.

1. บทนำ

ประเทศญี่ปุ่นถือเป็นประเทศที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากที่สุดเป็นอันดับ 1 โดยในปี 2023 มีเงินลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นกว่า 14,024 ล้านบาท (เดลินิวส์ออนไลน์, 2566) ในปัจจุบันองค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศญี่ปุ่น หรือ JETRO ได้ทำการสำรวจแนวโน้มการลงทุนของบริษัทร่วมทุนญี่ปุ่นในประเทศไทยในปี 2023 พบว่ามีบริษัทร่วมทุนญี่ปุ่น¹ กว่า 5,856 บริษัท ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่า 400 บริษัทในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศญี่ปุ่น (JETRO), 2564, น.1 นอกจากนี้ ประเทศญี่ปุ่นยังเปิดรับแรงงานต่างชาติเพื่อเข้าไปทำงาน ณ ประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น อันเนื่องมาจากปัญหาการขาดแคลนแรงงานในประเทศญี่ปุ่น หนึ่งในมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหการขาดแคลนแรงงานดังกล่าว คือการเปิดโอกาสให้แรงงานต่างชาติที่ไม่ใช่แรงงานฝีมือใน 14 สาขาขาดแคลนเข้ามาทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 เมษายน 2019 ภายหลังการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว มีจำนวนแรงงานต่างชาติที่เดินทางเข้ามาทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้น โดยประเทศไทยมีจำนวนผู้ฝึกงานเป็นลำดับที่ 5 รองจากเวียดนาม จีน ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย (สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น, 2561)

บัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ที่ได้เข้าไปทำงานทั้งบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ทั้งนี้สาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่เริ่มเปิดการเรียนการสอนในฐานะสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น มาตั้งแต่ปี 2006 (พ.ศ. 2549) โดยมีทั้งผู้ที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ในการทำงานจริงนั้นบัณฑิตอาจได้พบเจอกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่นอกเหนือจากความรู้ที่ได้รับในช่วงที่เรียนระดับมหาวิทยาลัย ความแตกต่างทางวัฒนธรรมดังกล่าวอาจนำมาซึ่งปัญหาและความขัดแย้งในการทำงานได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรม โดยจะศึกษาทั้งบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น การศึกษาดังกล่าวนอกจากจะทำให้เข้าใจแรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมแล้วยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการทำงานสำหรับผู้ที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาและจะต้องเข้าไปทำงานในบริษัทญี่ปุ่นในอนาคต นอกจากนั้น ยังเป็นประโยชน์สำหรับสถานศึกษาที่เปิดสอนภาษาญี่ปุ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนโดยสอดแทรกความรู้ด้านการทำงานหรือวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการทำงานภายใต้วัฒนธรรมที่แตกต่างได้อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3. กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด (Push and Pull factors)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แรงจูงใจในการเข้าทำงานตามแนวคิดปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด (Push and Pull

¹ บริษัทร่วมทุนญี่ปุ่น หมายถึง บริษัทที่มีผู้ถือหุ้นเป็นนิติบุคคลหรือบุคคลธรรมดาที่มีสัญชาติญี่ปุ่นมากกว่าร้อยละ 10 (องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศญี่ปุ่น (JETRO), 2564)

factors) ในการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยทั้งแบบถาวรและไม่ถาวร ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยผลักดัน (Push factors) ที่หมายถึง เงื่อนไขที่เกี่ยวกับสถานการณ์ชีวิตในบ้านเกิด หรือท้องถิ่นเดิมของผู้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่นออกจากถิ่นที่อยู่เดิมเพื่อไปทำงานในท้องถิ่นใหม่ 2) ปัจจัยดึงดูด (Pull factors) หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ภายนอกภูมิสำเนาของผู้ย้ายถิ่น เป็นปัจจัยที่ทำให้การย้ายถิ่นน่าดึงดูดใจ ส่งผลให้ผู้ย้ายถิ่นเกิดความสนใจและได้รับแรงดึงดูดให้ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในท้องถิ่นใหม่ Lee, 1966 อ้างถึงใน โสมฤทัย สุนธยาธร, 2558, น.90 และ 3) ปัจจัยส่วนบุคคล (Individual factor) เป็นการเลือกตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล พัฒนา หมวกยอต, 2563, น.114 ผู้วิจัยได้นำเอากรอบแนวคิดดังกล่าวมาอธิบายแรงจูงใจในการทำงานของบัณฑิตทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งกลุ่มที่เดินทางไปทำงาน ณ ประเทศญี่ปุ่นและกลุ่มที่เดินทางจากบ้านเกิดเข้าไปทำงานในจังหวัดต่าง ๆ ที่มีบริษัทญี่ปุ่นตั้งอยู่ในประเทศไทย อาทิ ระยอง ชลบุรี สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา เป็นต้น

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (intercultural communication)

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนและตีความสัญลักษณ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีภาษาและวัฒนธรรมที่มีแตกต่างกัน โดยมีองค์ประกอบด้านการสื่อสารและองค์ประกอบของวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบในการสื่อสาร ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น สามารถสรุปเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) อุปสรรคด้านความรู้และความคิด (cognitive domain) ทั้งการไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกัน การขาดความรู้วัฒนธรรมนั้น ๆ และความแตกต่างทางการรับรู้และวิถีคิด (2) อุปสรรคด้านทัศนคติและความรู้สึก (affective domain) ทั้งการรับรู้ที่ขาดประสิทธิภาพ การคิดหรือมองแบบเหมารวม (stereotype) การรับรู้แบบขาวหรือดำ (black & white) การด่วนสรุป (jumping) ทัศนคติที่เป็นอุปสรรค อาทิ อคติหรือความโน้มเอียง (bias/prejudice) ไม่ว่าแนวโน้มในการโน้มเอียงเข้าหาคนที่มีลักษณะเหมือนกับเราและต่อต้านคนนอกกลุ่ม (out group) การเอาวัฒนธรรมของตนเป็นศูนย์กลาง (ethnocentrism) ในการประเมินบุคคลอื่น และการขาดอารมณ์ความรู้สึกที่เกื้อหนุนในการยอมรับความแตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ (3) อุปสรรคด้านพฤติกรรม (behavioral domain) ลักษณะพฤติกรรมบางประการถือเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคคล (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548 อ้างถึงใน มณฑกานต์ แพ่งดิษฐ์, 2556, น.18-19; สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2557 น.17-19) งานวิจัยนี้จะนำแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นการรอบในการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางวัฒนธรรมนั้นพบว่ามีความค่อนข้างหลากหลาย ในส่วนของการปรับตัวของชาวต่างชาติที่อาศัยในประเทศญี่ปุ่นนั้นพบงานของ Sylwia Adamowicz (2020) ได้ศึกษาเรื่อง “Japanese Culture as Element of Intercultural Space. Adaptation Process of Polish Students in Japan” ซึ่งเป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของนักศึกษาโปแลนด์ในประเทศญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่าภาษาคือพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกันในพื้นที่ระหว่างวัฒนธรรม ระดับความยากของภาษาญี่ปุ่นและมารยาทที่ซับซ้อนของสังคมญี่ปุ่น รวมถึงองค์ประกอบบางประการของวัฒนธรรมกลายเป็นอุปสรรคในการปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตชาวญี่ปุ่น ส่วนงานของ Li Yan และ Yamamoto Risa (李艶 & 山本理沙, 2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “在日外国人労働者の異文化適応についての調査研究” ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของแรงงานต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่าง

ได้เผชิญกับความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่าง เช่น อุปสรรคทางภาษา อุปสรรคในการใช้ชีวิตในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และความลำบากใจที่ไม่ได้รับการยอมรับ ส่วนของ Dung Duong Ha Ngoc (2022) ได้ศึกษาเรื่อง “Cultural Adaptation: Vietnamese Sojourners in Japan” ซึ่งเป็นการศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยหลักที่เอื้อต่อการปรับตัวของผู้พักอาศัยชาวเวียดนาม ประการแรกคือภาษา ภาษาเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้พักอาศัยชาวเวียดนามเข้าถึงวัฒนธรรมญี่ปุ่น ปัจจัยที่สองคือทัศนคติ หากมีทัศนคติเชิงบวกจะช่วยให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในทุกสถานการณ์ และปัจจัยที่สามคือความคาดหวังทางวัฒนธรรมของเจ้าบ้าน หากเจ้าของธุรกิจคาดหวังเพียงแรงงานทางกายภาพธรรมดา โอกาสที่ผู้ฝึกงานชาวเวียดนามจะได้สัมผัสและเรียนรู้สังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นก็จะมีน้อย

นอกจากนั้นยังพบงานที่ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่นในบริบทของการทำงาน อาทิ งานของ Monthita Uraioj (2021) ได้ศึกษาเรื่อง “Cultural Differences and Adaptations in a Japanese-Thai Company” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมญี่ปุ่นและไทยที่นำไปสู่การสื่อสารที่ผิดพลาดระหว่างพนักงานในที่ทำงาน และเพื่อศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหามือเมื่อเกิดการสื่อสารที่ผิดพลาดในที่ทำงาน ผลการวิจัยพบว่าความท้าทายในการสื่อสารที่ผิดพลาดระหว่างคนญี่ปุ่นและไทยมี 5 ประการ ได้แก่ 1) อุปสรรคทางภาษา 2) ช่องทางการสื่อสาร 3) รูปแบบในการทำงาน 4) บุคลิกภาพและพฤติกรรมของแต่ละบุคคล และ 5) ความสามารถในการสื่อสาร

ในส่วนของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมองค์กรแบบญี่ปุ่นนั้นพบว่า มีงานบางส่วนที่ศึกษาถึงวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ได้แก่ งานของสุธากานต์ สุกุลทองอร่าม (2565) ที่ศึกษา “ทัศนคติของผู้บริหารคนไทยด้านการบริหารงานภายในองค์กรสัญชาติญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทุกคนมีทัศนคติเชิงบวกด้านการบริหารงานด้วยแนวคิดไคเซ็น (Kaizen) ในขณะที่การบริหารงานด้านการสื่อสารด้วยหลักโฮ-เร็น-โซ (Ho-Ren-So) และการบริหารงานด้านระบบการตัดสินใจแบบริงิ (Ringi System) มีทั้งทัศนคติเชิงบวกและทัศนคติเชิงลบ นอกจากนี้ การบริหารงานทั้ง 3 ด้าน ยังคงพบอุปสรรคที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งมีทั้งอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยภายในและอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยภายนอก งานของนันท์ชญา มหาจันทร์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง “การทำงานภายใต้วัฒนธรรมที่แตกต่าง: ปัญหาและความคาดหวังของบริษัทญี่ปุ่น” ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการทำงานซึ่งเกิดจากภูมิหลังทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ทัศนคติต่อการทำงาน ค่านิยม แนวคิด การศึกษา ฯลฯ ก่อให้เกิดช่องว่างหรือความไม่เข้าใจกันระหว่างคนต่างวัฒนธรรม (ญี่ปุ่น-ไทย) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหลายด้านที่กระทบต่อความสำเร็จขององค์กร ส่วนรัชณี ปิยะธำรงชัย (2561) นั้น ศึกษาเรื่อง “บทบาทและปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการทำงานของล่ามภาษาญี่ปุ่นชาวไทยภายใต้บริบท “ความเป็นญี่ปุ่น”: กรณีศึกษาบริษัทญี่ปุ่นในนิคมอุตสาหกรรมของไทย” ผลการศึกษาพบว่า ในการทำงานระหว่างสองวัฒนธรรมนั้น ล่ามฯ พบประเด็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดย “แนวคิดเรื่อง โฮ-เร็น-โซ” “แนวคิดเรื่องการตรงต่อเวลา” “วิธีการปฏิบัติงาน” “การว่ากล่าวตักเตือนต่อหน้าพนักงานคนอื่น ๆ” และ “ความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบในการทำงาน” เป็นประเด็นที่มีร้อยละของคำตอบสูงเป็น 5 อันดับแรก ในส่วนของวรรณิดา ยืนยงค์ และ สมเกียรติ เขวงกิจวนิช (2562) ได้ศึกษา “บทบาทหน้าที่ของล่ามและปัญหาการล่ามภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในโรงงานอุตสาหกรรมของประเทศไทย: กรณีศึกษาความแตกต่างระหว่างล่ามมือใหม่ และล่ามมืออาชีพ” ผลการศึกษาปัญหาการล่าม พบว่า

ล่ามมือใหม่จะพบปัญหาด้านทักษะทางภาษาและการสื่อสารมากกว่าล่ามที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป ซึ่งสิ่งที่เป็นปัญหาในด้านดังกล่าวมากที่สุดคือ คือ คำศัพท์เฉพาะทางรองลงมาคือ ปัญหาด้านการฟัง และล่ามมือใหม่มักพบปัญหาความไม่เข้าใจในด้านเนื้อหาการทำงาน ส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจตามมา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยพบว่าม้งงานบางส่วนที่ศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของชาวต่างชาติ และการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวไทยในต่างประเทศ ส่วนงานที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรแบบญี่ปุ่นนั้นพบว่างานส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวัฒนธรรมองค์กรแบบญี่ปุ่นที่มีผลต่อความผูกพันหรือประสิทธิภาพในการทำงาน ม้งงานบางส่วนศึกษาปัญหาและความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและญี่ปุ่นผ่านบริษัทญี่ปุ่นและบริบทของการทำงานล่ามภาษาญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าม้งงานที่ศึกษาเกี่ยวกับเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย รวมถึงแรงจูงใจในการทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ปัญหาและอุปสรรคอันเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและญี่ปุ่นในบริบทของการทำงานไม่มากนัก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

5. ระเบียบวิธีวิจัย

5.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในรูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งบทความทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความทางสื่อออนไลน์ วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ฯลฯ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ตามจริยธรรมเลขที่ UBU – REC – 56 / 2567 และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (context analysis) และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา)

5.2 ผู้ให้ข้อมูล

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจะใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของผู้วิจัย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ บัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย จำนวน 15 คน และกลุ่มที่สอง คือ บัณฑิตสาขาภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น จำนวน 15 คน รวมทั้งหมด 30 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูลนั้นจะเลือกบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยในหลากหลายจังหวัด ในส่วนของบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นนั้นจะเลือกบัณฑิตที่ทำงานในหลากหลายจังหวัดเช่นกัน เพื่อให้เห็นความหลากหลายของสถานที่ทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานและการใช้ชีวิต ทั้งนี้ มีเกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมวิจัย (Exclusion criteria) ดังนี้ (1) ผู้ที่ทำงานในบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย แต่ได้ทำงานร่วมกับชาวไทยเท่านั้น และ (2) ผู้ที่เพิ่งเข้าทำงานในบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย หรือเพิ่งเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นยังไม่ถึง 1 เดือน ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

รหัส	จังหวัด	อายุงาน (ปัจจุบัน)	ลักษณะงาน (ปัจจุบัน)	รหัส	จังหวัด	อายุงาน (ปัจจุบัน)	ลักษณะงาน (ปัจจุบัน)
T1	ชลบุรี	1 ปี 8 เดือน	ครูสอนภาษาญี่ปุ่น	J1	Hyogo	2 ปี	พนักงานทั่วไป
T2	ชลบุรี	2 ปี	Sales & Customer Care	J2	Gifu	1 ปี 11 เดือน	ฝ่ายผลิต
T3	สมุทรปราการ	2 เดือน	ล่าม	J3	Shizuoka	2 ปี	งานบริหารผู้สูงอายุ
T4	สมุทรปราการ	2 ปี 6 เดือน	หัวหน้าแผนกจัดซื้อ	J4	Kanagawa	2 ปี	ผู้จัดการร้านอาหารไทย
T5	ปราจีนบุรี	6 ปี	ล่าม	J5	Okinawa	1 ปี 10 เดือน	พนักงานต้อนรับในโรงแรม
T6	นครราชสีมา	1 ปี	ล่าม	J6	Mie	1 ปี 4 เดือน	ฝ่ายผลิต
T7	ชลบุรี	1 ปี	ล่าม	J7	Osaka	1 ปี 6 เดือน	งานบริหารผู้สูงอายุ
T8	สมุทรปราการ	3 เดือน	ผู้ช่วยผู้จัดการ	J8	Kumamoto	2 ปี	งานบริหารผู้สูงอายุ
T9	นครราชสีมา	1 ปี 6 เดือน	ล่าม	J9	Okinawa	10 เดือน	พนักงานต้อนรับในโรงแรม
T10	กรุงเทพฯ	7 ปี	Service Department	J10	Tokyo	5 ปี 6 เดือน	ผู้จัดการร้านอาหารไทย
T11	ชลบุรี	4 ปี	ล่าม	J11	Mie	1 ปี 10 เดือน	ฝ่ายผลิต
T12	ระยอง	1 ปี 8 เดือน	ล่าม	J12	Osaka	2 ปี	ผู้จัดการร้านอาหารไทย
T13	ชลบุรี	2 ปี	Admin & Translator	J13	Tokyo	4 ปี	ผู้จัดการร้านอาหารไทย
T14	ชลบุรี	5 ปี	ล่าม	J14	Hyogo	3 ปี	ฝ่ายผลิต
T15	ปราจีนบุรี	6 ปี 6 เดือน	ล่าม	J15	Fukui	1 ปี 6 เดือน	งานบริหารผู้สูงอายุ

ที่มา : สรุปโดยผู้เขียน

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยนี้มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดกรอบแนวคิดและวางโครงสร้างของงานวิจัย ทบทวนวรรณกรรม
- 3) การสร้างเครื่องมือในการวิจัย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview)
- 4) การวางแผนในการสัมภาษณ์ การวางโครงคำถามในการสัมภาษณ์
- 5) การติดต่อผู้ให้ข้อมูล โดยประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยผ่าน Facebook กลุ่มศิษย์เก่าสาขาภาษาญี่ปุ่น และการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเพื่อเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้ให้ข้อมูลด้วยความ

สมัครใจ จากนั้นติดต่อประสานงานกับผู้ที่มีความจำนงค์เป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อนัดวันสัมภาษณ์แบบออนไลน์ต่อไป

6) การสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) โดยสัมภาษณ์ออนไลน์ และบันทึกข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์และบันทึกวิดีโอในการสัมภาษณ์ออนไลน์ ช่วงระหว่างวันที่ 7-22 เมษายน 2567

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1 แรงจูงใจในการทำงาน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แรงจูงใจในการเข้าทำงานโดยใช้กรอบแนวคิดปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด (Push and Pull factors) ในการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยทั้งแบบถาวรและไม่ถาวรมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย ทั้งนี้ บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มต่างมีแรงจูงใจในการทำงานทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังข้อมูลในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปแรงจูงใจในการทำงาน

ปัจจัย	ด้าน	บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย	บัณฑิตที่ทำงาน ณ ประเทศญี่ปุ่น
ผลักดัน	เศรษฐกิจ	T3 T15 (ร้อยละ 13.33)	-
ดึงดูด	(1) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ	T2 T5 T6 T7 T11 T12 T13 T14 T15 (ร้อยละ 60)	J1 J2 J3 J13 (ร้อยละ 26.67)
	(2) ระบบการทำงาน	T2 T8 (ร้อยละ 13.33)	J12 (ร้อยละ 6.67)
ส่วนบุคคล	(1) ความต้องการทำงานที่ตรงกับสาขาที่เรียน/ต้องการใช้ภาษาญี่ปุ่น	T1 T4 T5 T6 T8 T9 T11 T12 T13 T15 (ร้อยละ 66.67)	-
	(2) ความต้องการสัมผัสการใช้ชีวิตและหาประสบการณ์การทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น	-	J1 J2 J3 J4 J6 J8 J11 J12 (ร้อยละ 53.33)
	(3) ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่น	T4 T9 (ร้อยละ 13.33)	J3 J5 J7 J9 J10 J14 15 (ร้อยละ 46.67)
	(4) ความชื่นชอบประเทศญี่ปุ่น	T4 T12 (ร้อยละ 13.33)	J8 J11 (ร้อยละ 13.33)
	(5) ความต้องการเรียนรู้ระบบการทำงานแบบญี่ปุ่น	T9 T10 (ร้อยละ 13.33)	-
	(6) ความต้องการทราบศักยภาพของตนเอง	T3 T11 (ร้อยละ 13.33)	-
	(7) ความต้องการค้นหาตนเอง	-	J6 (ร้อยละ 6.67)

1) **ปัจจัยผลักดัน** คือ เจือปนใจที่เกี่ยวกับสถานการณ์ชีวิตในบ้านเกิด หรือท้องถิ่นเดิมซึ่งเป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่นออกจากถิ่นที่อยู่เดิมเพื่อไปทำงานในท้องถิ่นใหม่นั้น จากการสัมภาษณ์บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มพบว่า มีเพียงกลุ่มบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ร้อยละ 13.33 เท่านั้น ที่ระบุถึงปัจจัยผลักดันด้านเศรษฐกิจ โดยระบุถึงเหตุผลความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ สถานการณ์ทางบ้านของบัณฑิตที่จำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ในการดูแลครอบครัวผลักดันให้บัณฑิตเลือกเข้าทำงานล่ามในบริษัทญี่ปุ่น ดังตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้ “อีกส่วนหนึ่งก็คือตอนนั้นต้องส่งน้องเรียนนะค่ะ ถ้าสมมุติว่าไปทำงานอื่นก็อาจจะไม่ได้มีเงินพอที่จะช่วยที่บ้าน ชัฟพอร์ตน้อง อะไอย่างงี้ค่ะ พอมาทำงานล่ามก็เงินเดือนมันก็...ถามว่าสูงไหม ก็ค่อนข้างสูงกว่างานอื่นค่ะ ก็เลยเลือกมาทำล่าม” (T15, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2567)

2) **ปัจจัยดึงดูด** คือ ปัจจัยที่อยู่ภายนอกภูมิสำเนาของผู้ย้ายถิ่น ทำให้การย้ายถิ่นน่าดึงดูดใจ ส่งผลให้ผู้ย้ายถิ่นเกิดความสนใจและได้รับแรงดึงดูดให้ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในท้องถิ่นใหม่นั้น จากการสัมภาษณ์บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

(1) **ปัจจัยดึงดูดในเรื่องค่าตอบแทนและสวัสดิการ** ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 60 ระบุว่าบริษัทญี่ปุ่นมีค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะบัณฑิตที่ทำตำแหน่งล่าม แรงจูงใจดังกล่าวจึงถือเป็นปัจจัยหลักที่ดึงดูดให้บัณฑิตเลือกเข้าทำงานที่บริษัทญี่ปุ่น ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “แรงจูงใจ...เงินเดือนดีครับ” (T5, สัมภาษณ์ 13 เมษายน 2567) “เงินเดือนค่ะ เงินเดือนแล้วก็โบนัสค่อนข้างดี” (T7, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2567) ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น มีเพียงร้อยละ 26.67 เท่านั้นที่ระบุถึงแรงจูงใจดังกล่าว ทั้งนี้ บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นระบุว่าแรงจูงใจดังกล่าวมีทั้งแรงจูงใจหลักแต่เป็นผลพลอยได้ที่มาพร้อมกับทักษะทางภาษาและประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานในประเทศญี่ปุ่นมากกว่า ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ดังนี้ “คือตอนที่ทำงานเป็นล่ามอยู่ที่บ้านเราหนูขอสารภาพเลยว่าได้เงินเดือนเยอะกว่านี้มาก ๆ ก็คือเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อ 10 ถึง 7 ปีที่แล้วกับตอนนี้นะคะ เงินเดือนตอนนี้ถูกกว่าค่ะถ้าเปรียบเป็นเงินไทยแล้วเงินเดือนตอนที่อยู่ที่บ้านเราเนี่ยมันมากกว่า เพราะว่าตอนที่ทำงานอยู่ที่ร้านอาหารตรงนั้นนะมันไม่มีโบนัส แต่ถ้าเกิดว่าทำงานอยู่ที่บ้านเราเนี่ยค่อนข้างจะเปรียบเทียบแล้วมีความมันคงมากกว่าค่ะเพราะว่าได้รับเงินเดือนประจำและกินนอกเหนือจากนั้นก็ยังมีโบนัสปีละสองครั้งด้วย” (J12, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2567)

(2) **ปัจจัยดึงดูดในเรื่องระบบการทำงานแบบญี่ปุ่น** ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย มีเพียงร้อยละ 13.33 และบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นมีเพียง ร้อยละ 6.67 ที่ระบุปัจจัยดึงดูดในเรื่องระบบการทำงานที่มีระบบระเบียบอย่างชัดเจนเป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้เข้าไปทำงาน ประเด็นที่น่าสนใจคือ บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยระบุว่าบริษัทญี่ปุ่นมีความเท่าเทียมในการให้เงินโบนัส ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “เพราะว่าด้วยวัฒนธรรมองค์กรแล้วก็เป็นระบบระเบียบของญี่ปุ่นนะค่ะค่อนข้างที่จะชัดเจนกว่าที่เป็นระบบของอื่นหมายถึงว่าเป็นของจีนหรือว่าเป็นของฝรั่งอะไรอย่างเงี้ยค่ะ” (T2, สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2567) ส่วนบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นระบุว่าระบบการทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นมีแบบแผนและศักยภาพของบุคลากรหรือเพื่อนร่วมงานมีความพร้อมในการทำงานและพร้อมที่จะเข้าสู่เนื้อหาของงานมากกว่าการทำงานที่ประเทศไทย ก่อให้เกิดความเครียดในการทำงานน้อยกว่า จึงทำให้ทำงานง่ายกว่าที่ประเทศไทย ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “และอีกอันนึงนะค่ะ ที่หนูเปรียบเทียบได้ก็คือ การทำงานตอนที่หนูเป็นล่ามกับตอนที่หนูใช้ชีวิตอยู่ที่นี้ (ญี่ปุ่น) และทำงานอยู่ที่นี้การทำงานอยู่ที่นี้เครียดน้อยกว่า มันแปลกมาก ๆ เลย มันเครียด

น้อยกว่า แล้วก็มีมันทำงานได้ง่ายกว่า เพราะว่าเราจะไม่ได้อะไรเรื่องอารมณ์ความรู้สึกเท่ากันกับตอนที่เรายู่ที่ประเทศไทย เพราะว่าบ้านเราก็จะโฟกัสไปที่อารมณ์ของเพื่อนร่วมงานมากกว่าเนื้องานที่มันสมควรจะเป็น แต่ถ้าเกิดเป็นที่นี่ก็จะ...ถ้าเกิดว่าไม่ใช่ มันก็มีขั้นตอนที่จะปรับให้ใช้อะไรแบบนี้ค่ะ ก็มองข้ามความรู้สึกของคนไป เพราะว่าคนเขาพร้อมที่จะไหลเข้าสู่เนื้อหาที่มันสมควรที่จะเป็นแบบนี้ค่ะ หนูก็เลยรู้สึกว่าหนูทำงานง่ายกว่าเพราะว่ามันมีแบบแผน” (J12, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2567)

3) ปัจจัยส่วนบุคคล คือ การเลือกตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล จากการสัมภาษณ์บันทึกทั้ง 2 กลุ่ม พบปัจจัยส่วนบุคคลหลายประการ ได้แก่

(1) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการทำงานที่ตรงกับสาขาที่เรียนหรือต้องการใช้ภาษาญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า มีบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยกว่าร้อยละ 66.67 ที่ระบุว่าต้องการทำงานที่ตรงกับสาขาที่เรียนหรือต้องการใช้ภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นสาขาที่เรียนจบมา จึงทำให้ตัดสินใจเข้าทำงานที่บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ก็ความฝันก็คือว่าอยากทำงานบริษัทญี่ปุ่นแหละ เราจะได้แบบว่าไม่ทิ้งภาษาที่เราแบบว่าอะพยายามเรียนมาอะไรเงี้ย” (T4, สัมภาษณ์ 12 เมษายน 2567) “อ่า...ผมคิดว่าน่าจะเป็นแบบว่าอยากต่อยอดสิ่งที่ตัวเองเรียนมาครับในมหา'ลัย ก็คืออยากทำงานตรงสาย” (T9, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2567)

(2) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการสัมผัสการใช้ชีวิตและหาประสบการณ์การทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า มีบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นมากถึงร้อยละ 53.33 ต้องการใช้ชีวิตที่ต่างประเทศและอยากมีประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างประเทศ รวมถึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมญี่ปุ่น ส่งผลให้เกิดความต้องการอยากลองไปสัมผัสและใช้ชีวิตที่ประเทศญี่ปุ่น ดังตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “สิ่งแรกคืออยากมาใช้ชีวิตค่ะ ...มาใช้ชีวิตแบบเอาตัวเองออกมาเปิดโลกเปิดสังคมใหม่ ได้เงินด้วยแล้วก็ได้ใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นด้วย” (J2, สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2567)

(3) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มต่างระบุถึงความต้องการพัฒนาทักษะทางภาษาของตนเอง โดยบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นถึงร้อยละ 46.67 ระบุว่าการเดินทางมาทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมให้ใช้ภาษาญี่ปุ่นอยู่ตลอดเวลา ความต้องการเพิ่มทักษะทางภาษาญี่ปุ่นของตนเองจึงถือเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้บัณฑิตเลือกไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ดังตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้ “ตอนที่เรเป็นล่ามอยู่ไทยอะค่ะ เน้นอนว่าเราใช้ภาษาญี่ปุ่น แต่ว่าเค้าเรียกว่ายังไ้คะ เหมือนมันติดเพดานแล้วอะค่ะ เหมือนแบบถ้าเรายังอยู่ที่ไทยอยู่ สกิลการพูดภาษาญี่ปุ่นเรามันไม่น่าจะแบบอัปเดตมากกว่านี้แล้วอะค่ะ ก็เลยตัดสินใจว่าลองมาหาประสบการณ์ที่ญี่ปุ่นโดยตรง” (J10, สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2567) ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมีเพียงร้อยละ 13.33 เท่านั้นที่ระบุว่าต้องการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นของตนเอง ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ก็คืออยากพัฒนาภาษาญี่ปุ่นตัวเองแบบไปเรื่อย ๆ อะครับ” (T9, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2567)

(4) ปัจจัยส่วนบุคคลในเรื่องความชื่นชอบประเทศญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่าบัณฑิตทั้ง 2 กลุ่ม ร้อยละ 13.33 เท่ากันที่ระบุถึงความชื่นชอบประเทศญี่ปุ่น รวมถึงอิทธิพลจากวัฒนธรรมกระแสนิยมของญี่ปุ่น (Japanese pop culture) ในอดีต อาทิ การ์ตูน แอนิเมชัน ละคร เพลง เป็นต้น ส่งผลให้ต้องการทำงานในบริษัทญี่ปุ่น และอยากมาใช้ชีวิตที่ประเทศที่ตนเองชื่นชอบ ดังตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้ “ส่วนตัวคือชอบญี่ปุ่นค่ะ ชอบมานานแล้ว ก็เลยคิดว่าเหมือนพวกวัฒนธรรมอะไรอย่างเงี้ย คือเหมือนเราก่อนข้างชอบ แล้วก็อยากมาใช้ชีวิต (ที่ญี่ปุ่น) ก็เลยมา” (J8, สัมภาษณ์ 10 เมษายน 2567)

(5) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการเรียนรู้ระบบการทำงานแบบญี่ปุ่น ผลการศึกษาพบว่า มีบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยร้อยละ 13.33 เท่านั้นที่ระบุว่าต้องการเรียนรู้ระบบการทำงานในบริษัทญี่ปุ่นและต้องการสัมผัสการทำงานจริงในบริษัทญี่ปุ่น ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ก็คือตอนเราเรียนมหาวิทยาลัยก็ได้เรียนโปรเซสงานของคนญี่ปุ่นอยู่ แต่ว่าเราก็อยากมาสัมผัสหน้างานจริงว่าเป็นยังไงอะไรอย่างเงี้ยครับ” (T9, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2567)

(6) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการทราบศักยภาพของตนเอง ผลการศึกษาพบว่า มีบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยเพียงร้อยละ 13.33 เท่านั้นที่ต้องการทราบศักยภาพของตนเองว่าสามารถทำงานล่ามภาษาญี่ปุ่นในบริษัทญี่ปุ่นหรือโรงงานอุตสาหกรรมได้หรือไม่ ดังข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “แต่จริง ๆ มีเหตุผลที่หนูอยากมาทำล่ามโรงงาน เพราะอยากดูว่าศักยภาพที่เราผ่านมา 5 ปี 7 ปี เป็นทั้งล่ามอีเวนต์ ล่ามออกบูท หรือล่ามให้กับคนญี่ปุ่น หนูสามารถจะเป็นล่ามโรงงานได้ไหม อย่างเงี้ยค่ะ” (T3, สัมภาษณ์ 11 เมษายน 2567)

(7) ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการค้นหาตนเอง ผลการศึกษาพบว่า มีบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นเพียงร้อยละ 6.67 เท่านั้นที่ระบุว่ายังไม่ทราบความต้องการหรือยังไม่มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน อีกทั้งมีความอยากรู้เกี่ยวกับการทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น จึงเลือกที่จะมาทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ดังข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ก็คือผมสำหรับผมเนี่ย ผมจะทำอะไร แล้วผมอยากรู้ว่าแบบทำงานที่ญี่ปุ่นเป็นยังไง ไหน ๆ ก็จะได้ทำงานแล้วลองทำที่ต่างประเทศก็ดี คือเหมือนไปหาคำตอบว่าเอาตัวเองอยากทำอะไร ก็เลยเลือกที่จะไปญี่ปุ่นครับผม” (J6, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2567)

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยหลักที่ทำให้บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มเลือกทำงานที่บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยและเลือกเดินทางไปทำงานในประเทศญี่ปุ่นนั้น พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ประการแรก มีเพียงกลุ่มบัณฑิตที่ทำงานในตำแหน่งล่ามบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยเท่านั้น ที่ระบุว่าปัจจัยผลักดันด้านเศรษฐกิจเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ตัดสินใจเลือกมาทำงานในบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ซึ่งมีเพียงร้อยละ 13.33 ทั้งนี้ บัณฑิตระบุเหตุผลความจำเป็นเรื่องค่าใช้จ่ายเพื่อดูแลครอบครัว ผลักดันให้บัณฑิตเดินทางย้ายจากถิ่นฐานบ้านเกิดที่มีตำแหน่งงานจำกัดเข้ามาทำงานตำแหน่งล่ามในบริษัทญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นตำแหน่งที่มีฐานเงินเดือนค่อนข้างสูง ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของพัฒนา หมวกยอด และคณะ (2563) โดยพบว่าปัจจัยผลักดันด้านเศรษฐกิจถือเป็นหนึ่งในแรงจูงใจในการตัดสินใจเลือกสถานที่ทำงานของชาวต่างชาติที่เดินทางมาทำงานในประเทศไทย ทั้งนี้ เหตุผลที่ชาวต่างชาติระบุถึงปัจจัยผลักดันด้านเศรษฐกิจ มีทั้งเหตุผลที่ระบุว่าประเทศไทยมีค่าครองชีพที่ถูกกว่าประเทศบ้านเกิดและภาวะความยากลำบากในการหางานทำและได้รับค่าตอบแทนน้อยของประเทศบ้านเกิด ส่งผลให้ชาวต่างชาติเดินทางมาทำงานในประเทศไทย

ประการที่สอง แรงจูงใจหลักของบัณฑิตที่เลือกทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยคือ ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการทำงานที่ตรงกับสาขาที่เรียนหรือต้องการใช้ภาษาญี่ปุ่น ซึ่งมีถึงร้อยละ 66.67 หลายคนระบุว่าต้องการใช้ภาษาญี่ปุ่นที่ตนเองเรียนมาในการทำงานที่บริษัทญี่ปุ่น ในการทำงานจะได้พูดคุยกับเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่นโดยตลอด ซึ่งจะส่งผลให้ตนเองไม่ลืมทักษะภาษาญี่ปุ่นจึงเลือกมาทำงานในบริษัทญี่ปุ่น ขณะเดียวกันก็มีปัจจัยดึงดูดในเรื่องค่าตอบแทนและสวัสดิการของบริษัทญี่ปุ่นเข้ามาประกอบเช่นกัน โดยมีบัณฑิตร้อยละ 60 ระบุว่าค่าตอบแทนและสวัสดิการของบริษัทญี่ปุ่นค่อนข้างดี ปัจจัยดังกล่าวดึงดูดให้เข้ามาทำงานที่บริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของอรณัส จิโนวัฒน์ (2559) ที่พบว่าแรงจูงใจด้านรายได้และสวัสดิการเป็นหนึ่งในแรงจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานคนไทยในเขตนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ

ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของญานิศา จันทรพุ่ม (2566) ที่พบว่าปัจจัยด้านคำตอบแทนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสมัครงานกับบริษัทญี่ปุ่นในเขตสาทร กรุงเทพมหานคร ข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าปัจจัยดึงดูดในเรื่องคำตอบแทนและสวัสดิการของบริษัทญี่ปุ่นถือเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้พนักงานเลือกทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย

ประการที่สาม ในส่วนของบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นส่วนใหญ่กลับระบุถึงแรงจูงใจที่แตกต่างออกไป บัณฑิตกลุ่มนี้กว่าร้อยละ 53.33 ระบุถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการสัมผัสการใช้ชีวิตและหาประสบการณ์การทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นมาเป็นอันดับหนึ่ง และตามมามีปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นร้อยละ 46.67 ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดในเรื่องเรื่องคำตอบแทนและสวัสดิการในการทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นนั้น ถือเป็นแรงจูงใจลำดับที่สาม ซึ่งมีร้อยละ 26.67 ทั้งนี้ จะเห็นว่าบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นส่วนใหญ่ต้องการไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองในการเปิดโลกกว้างและหาประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างประเทศ ประกอบกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นเพิ่มเติมจึงทำให้บัณฑิตหลายคนเลือกเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ในส่วนของคำตอบแทนหรือสวัสดิการในการทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นผลพลอยได้ที่มาพร้อมประสบการณ์ในการเดินทางไปใช้ชีวิตและทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นมากกว่าจะเป็นแรงจูงใจหลัก ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Nishikito & Suksamana (2021) โดยผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจที่ทำให้ผู้สมัครต้องการเดินทางไปทำงานผู้ดูแลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นมากที่สุดคือ แรงจูงใจที่ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ต้องการท้าทายความสามารถของตนเองในการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ นอกจากนี้ ผู้สมัครยังเชื่ออีกด้วยว่าความรู้และทักษะการทำงานที่ได้รับจากญี่ปุ่นอาจเป็นประโยชน์ในอนาคต ผู้สมัครยังเชื่ออีกด้วยว่าสามารถเรียนรู้จากวิธีการทำงานแบบญี่ปุ่น เช่น ความทุ่มเทในการทำงาน การเคารพต่อกฎระเบียบต่าง ๆ และการทำงานอย่างจริงจัง เป็นต้น ซึ่งมีประมาณร้อยละ 80 ตามมามีด้วย แรงจูงใจที่เกิดมาจากความชื่นชอบวัฒนธรรมป๊อป อาทิ การ์ตูนและแอนิเมชันของญี่ปุ่น มีประมาณร้อยละ 70 ลำดับที่ 3 คือแรงจูงใจที่ต้องการไปเรียนภาษาญี่ปุ่นประมาณร้อยละ 50 โดยผู้สมัครมองว่าการเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นจะช่วยเพิ่มโอกาสทางอาชีพในอนาคต และลำดับที่ 4 คือ แรงจูงใจด้านการเงิน มีประมาณร้อยละ 30 ข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าปัจจัยด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่ต้องการสัมผัสการใช้ชีวิตและหาประสบการณ์การทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น และความต้องการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นถือเป็นแรงจูงใจหลักที่ทำให้บัณฑิต เลือกเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ข้อสังเกต จะเห็นว่าบัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มมีแรงจูงใจหลักต่างกัน อย่างมีนัยยะ กลุ่มที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมีแรงจูงใจด้านเศรษฐกิจและอาชีพชัดเจนมากกว่า ส่วนกลุ่มที่ไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นกลับให้ความสำคัญกับประสบการณ์ชีวิตและการเรียนรู้ตนเองมากกว่า โดยคำตอบแทนเป็นเพียง “ผลพลอยได้” ไม่ใช่แรงจูงใจหลัก นอกจากนั้น น่าสังเกตว่ากลุ่มที่ไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นแทบไม่มีการกล่าวถึงปัจจัยผลักดันในแง่ของความขาดแคลน เช่น ความยากจนหรือปัญหาในท้องถิ่นเดิม ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการไปทำงานต่างประเทศมักเกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลหรือแรงผลักดันภายใน (internal motivation) มากกว่าแรงผลักดันภายนอก ความชื่นชอบที่มีต่อประเทศญี่ปุ่น ความต้องการพัฒนาตนเอง ความอยากรู้อยากลอง และความต้องการค้นหาตนเองถือเป็นแรงผลักดันสำคัญในยุคปัจจุบัน ที่สะท้อนให้เห็นว่าคนรุ่นใหม่ให้คุณค่าแก่ “ประสบการณ์” มากกว่า การคำนึงถึง “ผลตอบแทน” เพียงอย่างเดียว

6.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรม 2 ด้าน ดังข้อมูลในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานข้ามวัฒนธรรม

อุปสรรค	สาเหตุ		บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย	บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น
1) ด้านความรู้และความคิด	1.1) การไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกัน	(1) คำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการทำงาน	T1 T3 T4 T5 T6 T7 T8 T9 T10 T13 T14 T15 (ร้อยละ 80)	J1 J2 J3 J7 J8 J9 J10 J13 J14 (ร้อยละ 60)
		(2) สำเนียงและการใช้ภาษาถิ่นของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่น	T7 T9 T15 (ร้อยละ 20)	J6 J7 J9 J11 J14 J15 (ร้อยละ 40)
		(3) วิธีการพูดแบบอ้อมหรือการพูดแบบคลุมเครือของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่น	T3 T7 T10 (ร้อยละ 20)	J1 J4 J7 (ร้อยละ 20)
		(4) ความเร็วในการสนทนาของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่น	-	J5 J9 J11 (ร้อยละ 20)
	1.2) การขาดความรู้วัฒนธรรมการทำงานแบบญี่ปุ่นเรื่องโฮ-เร็น-โซ		T1 T14 (ร้อยละ 13.33)	-
	1.3) ความแตกต่างทางการรับรู้และวิธีคิด	(1) วิธีคิดเกี่ยวกับกระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงาน	T1 T2 T13 (ร้อยละ 20)	J3 J4 J12 J13 (ร้อยละ 26.67)
		(2) วิธีคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในที่ทำงาน	T4 T12 (ร้อยละ 13.33)	J1 J7 J11 J14 (ร้อยละ 26.67)
		(3) วิธีคิดเกี่ยวกับความตรงต่อเวลา	T5 T10 T11 T15 (ร้อยละ 26.67)	J1 J5 (ร้อยละ 13.33)
		(4) วิธีคิดเกี่ยวกับหลักในการให้บริการ	-	J12 J13 (ร้อยละ 13.33)
		(5) วิธีคิดเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนสูง	T4 T11 (ร้อยละ 13.33)	-
2) ด้านทัศนคติและความรู้สึก	2.1) การรับรู้ที่ขาดประสิทธิภาพ		-	-
	2.2) ทัศนคติที่เป็นอุปสรรค		T5 T17 (ร้อยละ 13.33)	J7 J8 (ร้อยละ 13.33)
	2.3) การขาดอารมณ์ ความรู้สึกที่เกื้อหนุน		-	-
3) ด้านพฤติกรรม			-	-

1) **อุปสรรคด้านความรู้และความคิด** ผลการศึกษาพบว่าบัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มพบปัญหาและอุปสรรคด้านความรู้และความคิดอันเกิดจากสาเหตุหลายประการ ดังนี้

1.1) **การไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกัน** ผลการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมในด้านความรู้และความคิดนั้น บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มต่างประสบปัญหาอันเกิดจากสาเหตุการไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกันใน 4 ประเด็น ได้แก่ (1) คำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการทำงาน (2) สำเนียงและการใช้ภาษาถิ่นของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่น (3) ความเร็วในการสนทนาของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่น และ (4) วิธีการพูดแบบอ้อมหรือการพูดแบบคลุมเครือของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่น

บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมีถึงร้อยละ 80 ที่ประสบปัญหาอันเกิดจากการไม่เข้าใจหรือไม่รู้คำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการทำงาน ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น มีประมาณร้อยละ 60 ที่ประสบปัญหาดังกล่าว โดยกลุ่มบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยที่มักประสบกับปัญหาดังกล่าวมากที่สุดคือกลุ่มที่ทำงานตำแหน่งล่าม ปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่ไม่ค่อยพบเจอคำศัพท์เฉพาะทางในบทเรียนช่วงที่เรียนในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ การเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัยนั้นไม่สามารถนำเอาคำศัพท์เฉพาะทางของงานแต่ละประเภทเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนได้ทั้งหมด เนื่องจากความหลากหลายของสายงานที่คาดว่าบัณฑิตจะเลือกเข้าทำงานมีค่อนข้างมาก และแต่ละบริษัทต่างมีคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการทำงานแตกต่างกันออกไป เมื่อบัณฑิตพบเจอคำศัพท์เฉพาะดังกล่าวบ่อยๆ จึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคอันมีสาเหตุมาจากการไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกันในเรื่องของคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการทำงานขึ้น ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในการทำงาน และนำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานได้ ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ตอนแรกที่มาเป็นล่ามก็คือภาษาญี่ปุ่นไม่ได้ เพราะว่ามันเป็นคำศัพท์ทางเทคนิคอะคะ ไม่ว่าเราจะเข้าไปบริษัทอะไรก็แล้วแต่ จะมีคำศัพท์เฉพาะของเขาอะ เราต้องไปเรียนรู้คำศัพท์หน้างานของเขา ก่อน เราถึงจะพูดได้ เราจะพูดได้แค่สนทนาทั่วไปอะ ซึ่งบางทีสนทนาทั่วไปเนี่ยเราก็ใช้ได้ไม่ดี เพราะว่าเราไม่เคยใช้ เรากลัวผิดอะไรอย่างเงี้ยอะ” (T15, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2567)

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคด้านความรู้และความคิดอันเกิดจากการไม่เข้าใจหรือไม่รู้สำเนียง การใช้ภาษาถิ่น และระดับความเร็วในการสนทนา รวมถึงวิธีการพูดแบบอ้อมหรือการพูดแบบคลุมเครือของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่นนั้น พบว่า บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นมีแนวโน้มประสบกับปัญหาดังกล่าวมากกว่า ปัญหาดังกล่าวเกิดจากความไม่คุ้นเคยกับสำเนียงภาษาญี่ปุ่น ระดับความเร็วในการสนทนาของชาวญี่ปุ่น รวมถึงไม่คุ้นเคยกับวิธีการพูดแบบอ้อมหรือการพูดแบบคลุมเครือของเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่นที่แตกต่างออกไปจากที่เคยเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ การที่บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นกลับประสบกับปัญหาดังกล่าวมากกว่านั้น อาจเป็นไปได้ว่าชาวญี่ปุ่นที่มาทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยพยายามปรับตัวให้เข้ากับการทำงานในประเทศไทย โดยระมัดระวังการสนทนาภาษาถิ่น รวมถึงปรับระดับความเร็วในการสนทนา และปรับการสื่อสารที่ตรงประเด็นมากขึ้น เพื่อให้เพื่อนร่วมงานที่เป็นชาวไทยเข้าใจสิ่งที่ต้องการจะสื่อสารให้ได้มากที่สุด ในขณะที่การทำงานในประเทศญี่ปุ่นนั้นต้องพบเจอสภาพแวดล้อมที่มีชาวญี่ปุ่นซึ่งมาจากหลากหลายท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นประสบกับปัญหาดังกล่าวมากกว่า ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “แล้วเราก็ไม่ชินกับสำเนียงคนญี่ปุ่น จะแยกเป็นผู้หญิงผู้ชาย มาจากภาคไหนของประเทศอะไรเงี้ย แล้ว speed ในการพูดนะอะ ก็จะไม่เท่ากัน

แล้วแต่คน ก็อย่างเช่นผู้จัดการคนเก่าที่รับหนูเข้ามาทำงานนะคะ เขาจะพูดอยู่ในลำคอ แล้วก็พูดเบา ๆ อย่างเงี้ย ค่ะ ก็คือส่วนใหญ่มักฟังเขาไม่เข้าใจ ยกเว้นส่วนส่วนตัวเขาจะ ที่เขาจะชิน” (T15, สัมภาษณ์ 22 เมษายน 2567) “คือเหมือนเขาต้องการอะไรเงี้ยเราก็ไม่รู้คือเขาบอกโดยตรงก็ได้ แต่ว่าเขาจะไม่ได้ออกโดยตรง เขาก็จะพูดอ้อมไป อ้อมมาให้เราเข้าใจเองว่าจริง ๆ แล้วคือเราต้องการอันนั้นอะไรเงี้ย ถ้าเกิดว่าคนที่แบบมาใหม่ ๆ ถ้ายังไม่เข้าใจ ก็อาจจะงงว่าทำไมพูดอ้อมอะไรขนาดนั้น” (J7, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2567) “พอมาก็เจอภาษาที่เป็นภาษาญี่ปุ่นจริงที่เขาใช้จริง speed จริงที่มันไม่ได้ใจดีกับเรามาก ช่วงอาทิตย์แรกคือมีปัญหามาก ก็คือเราจะต้องแบบพูดว่า “อะไรนะขออีกรอบนึงได้ไหม” คือต้องทำอย่างนี้ ความเข้าใจเราถูกไหมอะไรอย่างเงี้ย ก็คือปัญหาก็คือเรื่องภาษาเลยครับ” (J5, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2567)

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมในด้านความรู้และความคิด ซึ่งมีสาเหตุจากการไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกันนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาในหลากหลายงาน อาทิ งานของมนทกานต์ แพ่งดิษฐ์ (2556) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารระหว่างเจ้านายชาวญี่ปุ่นและพนักงานชาวไทย คือ 1) ความแตกต่างทางด้านภาษา 2) ความแตกต่างในเรื่องของสำเนียง 3) ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม 4) ทักษะคิด และ 5) การปรับตัว งานของวรรณิดา ยืนยงค์ และ สมเกียรติ เขวงกิจวิช (2562) ที่พบว่า ล่ามมือใหม่จะพบปัญหาด้านทักษะทางภาษาและการสื่อสารมากกว่าล่ามที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป ซึ่งสิ่งที่ปัญหาในด้านดังกล่าวมากที่สุดคือ คือ คำศัพท์เฉพาะทาง รองลงมาคือ ปัญหาด้านการฟัง และล่ามมือใหม่มักพบปัญหาความไม่เข้าใจในด้านเนื้อหาการทำงาน ส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจตามมา โดยล่ามมือใหม่มักขาดความมั่นใจในการล่ามมากกว่าล่ามมืออาชีพ งานของ Sylwia Adamowicz (2020) พบว่า ภาษาคือพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกันในพื้นที่ระหว่างวัฒนธรรม ระดับความยากของภาษาญี่ปุ่นและมารยาทที่ซับซ้อนของสังคมญี่ปุ่น รวมถึงองค์ประกอบบางประการของวัฒนธรรมกลายเป็นอุปสรรคในการปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตชาวญี่ปุ่น รวมทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Li Yan และ Yamamoto Risa (李艶 & 山本理沙, 2020) โดยผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้เผชิญกับความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่าง เช่น อุปสรรคทางภาษา อุปสรรคในการใช้ชีวิตในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคด้านความรู้และความคิด ซึ่งมีสาเหตุจากการไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกันถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรม

1.2) การขาดความรู้วัฒนธรรมการทำงานแบบญี่ปุ่นเรื่องโฮ-เรน-โซ ผลการศึกษาพบว่า มีเพียงบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยเพียงร้อยละ 13.33 เท่านั้นที่ประสบปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการขาดความรู้วัฒนธรรมนั้น ๆ โดยบัณฑิตบางคนเจอปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นในเรื่องการให้ความสำคัญเรื่องโฮ-เรน-โซ (Ho Ren So) ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “...แล้วก็เรื่องเกี่ยวกับหลักการทำงานที่พูดก็มีเรื่องเกี่ยวกับ 5S เนี่ยครับ โฮ-เรน-โซเงี้ยครับ จริง ๆ ช่วงแรกก็จะโดนบ่นบ่อยเรื่อง โฮ-เรน-โซนี่คือเขานับบ่นมากเวลาที่มီးอะไรก็คือรายงานได้ทุกอย่างเลยครับ ...ช่วงแรกก็เหมือนกับว่าด้วยความที่ที่เราเขียนไม่เป็นนะครับ เราเขียนประเด็นไม่เป็นก็เลยทำให้ช้า บางทีก็เขียนช้าครับช่วงแรก ...เมื่อก่อนก็ใช้เวลาานหน่อยแต่ช่วงนี้ก็จับจุดได้.. จริง ๆ ต้องรายงานทุกอย่างเลย แล้วก็อีกอย่างนึงก็เวลาที่แขกจะมาดูงานโรงเรียนอะไรเงี้ยครับ ก็ต้องติดต่อกันตลอด เช่นแขกมาถึงแล้วอะไรเงี้ย อันนี้บางทีก็ไม่ได้ติดต่อ เป็นเรื่องใหญ่อยู่ มีรอบหนึ่งที่แขกบอกว่ามา 4 คน แต่จริง ๆ มา 6 คนเนี่ย มาเกินเนี่ยเขาก็ตำหนิว่าไม่มีการสื่อสารกันที่ดีพออะไรเงี้ย” (T1, สัมภาษณ์ 10 เมษายน 2567)

โฮ-เร็น-โซ (Ho Ren So) มีที่มาจากคำ 3 คำ ได้แก่ 報告 (houkoku) หมายถึง การรายงาน 連絡 (renraku) หมายถึง การติดต่อสื่อสาร และ 相談 (soudan) หมายถึง การปรึกษาหารือ หลักการดังกล่าวถือเป็นเรื่องสำคัญในการสื่อสารตามวัฒนธรรมทำงานของญี่ปุ่น เป็นกระบวนการทำงานหนึ่งที่ชาวญี่ปุ่นเชื่อว่ามีประสิทธิภาพและจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ (宮本、2024; Naoki Kameda, 2013 อ้างถึงใน ปราณี หมิ่นมะเริง, 2562; อ้างถึงใน สุธากานต์ สกุลทองอร่าม, 2565)

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของรัชนี ปิยะธำรงชัย (2561) ที่พบว่า ประเด็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการทำงานระหว่างสองวัฒนธรรมนั้น ล้ำมา ยังพบปัญหาอันเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในเรื่อง “แนวคิดเรื่อง โฮ-เร็น-โซ” “แนวคิดเรื่องการตรงต่อเวลา” “วิธีการปฏิบัติงาน” “การว่ากล่าวตักเตือนต่อหน้าพนักงานคนอื่น ๆ” และ “ความกระตือรือร้นและความรับผิดชอบในการทำงาน” เป็นประเด็นที่มีร้อยละของคำตอบสูงเป็น 5 อันดับแรก ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นปัญหาและอุปสรรคโดยมีสาเหตุมาจากการขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องหลักโฮ-เร็น-โซ ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่สำคัญอีกตามหลักการทำงานในองค์กรญี่ปุ่น ถือเป็นอีกประเด็นที่ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมตามมา

1.3) ความแตกต่างทางการรับรู้และวิธีคิด ผลการศึกษาพบว่าบัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มประสบกับปัญหาอันมีสาเหตุมาจากความแตกต่างทางการรับรู้และวิธีคิดหลากหลายประเด็น ได้แก่

(1) วิธีคิดเกี่ยวกับกระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า มีบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยเพียงร้อยละ 20 ที่ระบุถึงปัญหาดังกล่าว อาทิ ในเรื่องของการประชุมในช่วงเช้านั้น สำหรับชาวญี่ปุ่นถือเป็นกระบวนการแรกของการทำงาน จึงถือเป็นกระบวนการเริ่มต้นที่สำคัญ ขณะที่ชาวไทยกลับมองว่าเป็นกระบวนการที่เสียเวลา ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “...มีกรณีครั้งนึงนะค่ะ ที่ staff คนไทยอะเค้าประชุมกันแล้วก็เห็นควรกันว่าอยากจะเอาประชุมตอนเช้าออก คือคนไทยอะเขามองว่าแทนที่จะเสียเวลา 10 นาทีตรงนี้ไปทำงานอื่นดีกว่าไหม อะไอย่างเงี้ยค่ะ แต่ว่าทางฝั่งคนญี่ปุ่นเขามองว่า 朝礼 (ประชุมตอนเช้า) อะค่ะ คือแบบว่าขั้นตอนแรกของการทำงานค่ะ เป็นขั้นตอนที่เราจะมาพูดคุยกันว่าวันนี้เราจะทำอะไรบ้างเป้าหมายอย่างเงี้ยค่ะ เราก็ต้องอธิบายตรงจุดประสงค์ของคนญี่ปุ่นให้คนไทยเข้าใจด้วยว่าในเมื่อมันเสียเวลาแค่แบบ 10-15 นาทีอะไรเงี้ยทำไมเราถึงไม่ทำอันนี้ละ อะไเงี้ยให้เข้าใจทั้งสองฝั่งค่ะ” (T13, สัมภาษณ์ 17 เมษายน 2567)

ในส่วนของบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีประมาณร้อยละ 26.67 ที่ระบุถึงปัญหาดังกล่าว โดยกลุ่มที่มักประสบกับปัญหาดังกล่าวคือบัณฑิตที่ทำงานสายงานบริการ เช่น ผู้จัดการร้านอาหาร งานบริการดูแลผู้สูงอายุ ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “...บางครั้งก็แอบรู้สึกได้เหมือนกันนะว่าคนญี่ปุ่นมีแบบแผนของเขาที่เป็นเรื่องดี แต่บางทีมันทำให้การทำงานช้ามาก ซึ่งบางทีแค่ว่าคิดนะว่าเราอาจจะมองญี่ปุ่นผิดไป เรามองว่าบ้านเรานั้นแย่ แต่ว่าพอเรามาทำงานอยู่ที่ญี่ปุ่น เรื่องบางเรื่องก็มันสามารถที่จะทำให้เร็วได้ บางทีมันค่อนข้างที่จะมีขั้นตอนแบบแผนอะไรบางอย่างเกิดขึ้น มันทำให้เขาไม่ค่อยมีไอเดียใหม่ ๆ แล้วก็ค่อนข้างจะกลัวการเริ่มต้นใหม่ หรือว่าการทำวิธีแบบใหม่ เพียงพออาจจะถูกเอียงบนตำหนิตเดียมนะอะไรเงี้ยค่ะ ก็คือค่อนข้างจะอยู่ในร่องในรอยมากเกินไป จนบางทีอาจจะมียุติวิธีที่ดีกว่านั้น แต่ก็เริ่มที่จะผลักมันออกไป เพราะคิดว่าถ้าเกิดว่าเราทำวิธีอันนี้แล้วเราจะไม่มีปัญหาอะไรอย่างเงี้ย” (J12, สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2567) มุมมองของบัณฑิตมองว่าขั้นตอนในการทำงานของชาวญี่ปุ่นนั้นเป็นเรื่องที่ดี แต่ในบางครั้งอาจมีมากเกินไปและอาจก่อให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานและอาจเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสรรค์งานในรูปแบบใหม่ ๆ ในขณะที่ชาวญี่ปุ่นมองว่าการดำเนินการตามขั้นตอนที่มีการวางแผนเอาไว้

แล้วจะก่อให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด และนำมาซึ่งผลลัพธ์ตามที่ได้วางแผนเอาไว้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ชาวญี่ปุ่นยึดติดอยู่กับกระบวนการหรือขั้นตอนการทำงานในรูปแบบเดิม ๆ ในขณะที่ชาวไทยมีความยืดหยุ่นในการทำงานมากกว่า โดยชาวไทยมองว่ากระบวนการหรือขั้นตอนที่วางไว้สามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมได้ ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานของวนิดา พรพิรุฬห์ (2547) ที่พบว่า บริษัทญี่ปุ่นจะหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน และมีลักษณะการทำงานแบบมีส่วนร่วมอยู่มาก เช่น การเชื่อฟังผู้มีประสบการณ์หรือผู้ที่อาวุโสกว่า การปฏิบัติตามกรอบที่มีอยู่เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนั้น ในงานของ วรินทร์ วูวงศ์ และคณะ (2561) พบว่า ชาวญี่ปุ่นมองว่าชาวไทยมักให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการวางแผน ดังนั้น จึงไม่เตรียมการอย่างมีแผนหรือหากมีแผนงาน บางครั้งอาจมีบางส่วนที่ทุกคนไม่เข้าใจงานของกันและกัน กล่าวได้ว่างานมักไม่เป็นรูปเป็นร่างจนกว่าเวลาจะกระชั้นชิด ในส่วนของชาวญี่ปุ่นนั้นใช้เวลาและแรงกายมากกับขั้นตอนการเตรียม เช่น การวางแผนการอย่างถี่ถ้วน และรอบคอบ โดยคำนึงถึงผู้ร่วมงานและสถานการณ์แวดล้อม ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด อันจะทำให้งานนั้นสำเร็จลงได้ วิธีคิดหรือมุมมองที่แตกต่างกันในเรื่องกระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงานดังกล่าว จึงส่งผลให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมขึ้นได้

(2) วิธีคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวในที่ทำงาน ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น ร้อยละ 26.67 ระบุถึงความแตกต่างในเรื่องการปฏิบัติตนในที่ทำงานระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่น ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมีเพียงร้อยละ 13.33 ที่ระบุถึงปัญหาดังกล่าว ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “...คนไทยก็จะเป็นคนที่เวลาทำงานนะครั้นก็อาจจะชอบมีความเฮฮาหัวเราะครั้น คนญี่ปุ่นจะมองว่าคนไทยไม่ตั้งใจทำงาน แล้วบางทีเกิดความผิดพลาด อย่างเช่น ทำอะไรตก อาจจะเป็นเรื่องเล็กน้อย สำหรับคนไทยเค้าก็หัวเราะ คนญี่ปุ่นจะโกรธมาก เพราะเค้ามองว่าไม่ใช่เรื่องตลกนะ นี่คือนะ โดยส่วนตัวผมมองว่าญี่ปุ่นเขาจะจริงจังกับการทำงานค่อนข้างมากกว่าคนไทย มากเหมือนเป็นคนละคน เป็นคนละโหมดอะ เขาสลับโหมดได้ แต่คนไทยจะเป็นแบบใช้ชีวิตยังงี้ทำงานอย่างงั้น แต่ญี่ปุ่นคือไม่ใช่ เลิกงานก็คือเป็นอีกคน ทำงานก็คืออีกคน คือตอนดึกก็คือจำนอนไม่ไหวหน้าแดงเลยเพราะเรื่องงาน เขามองว่ามันมันคนละบทบาท เหมือนนักแสดงอะครั้น ผมมองว่าคนญี่ปุ่นเขาไม่ใช่คนไม่ดี แต่ด้วยวัฒนธรรมที่แตกต่างทำให้เรารู้สึกว่าเออไม่โอเคกับคนญี่ปุ่นคนนี้นะ อะไรอย่างเงี้ย” (T12, สัมภาษณ์ 16 เมษายน 2567)

สำหรับชาวไทยเส้นแบ่งระหว่างสถานที่ทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันหรือพื้นที่ส่วนตัวไม่ชัดเจนนัก ด้วยเหตุนี้ ชาวไทยส่วนใหญ่จึงปฏิบัติตัวในที่ทำงานเช่นเดียวกับการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป ในขณะที่ชาวญี่ปุ่นมีเส้นแบ่งระหว่างสถานที่ทำงานกับที่บ้านหรือเรื่องส่วนตัวค่อนข้างชัดเจน ในเวลาทำงานจึงมักเห็นชาวญี่ปุ่นปฏิบัติตัวแตกต่างจากการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรินทร์ วูวงศ์ และคณะ (2561) ที่พบว่า ชาวญี่ปุ่นมองว่าชาวไทยดูมีอิสระเสรี พนักงานบางคนคุยเรื่องส่วนตัวเป็นเวลานาน บางคนใช้โทรศัพท์มือถือคุยเรื่องส่วนตัว เล่นเกมและใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการทำงาน นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงดูบุตรไปด้วยทำงานไปด้วย สำหรับชาวญี่ปุ่นจะมีสำนึกเรื่องการแบ่งแยกเวลางานกับเรื่องส่วนตัวอยู่เสมอ ในระหว่างปฏิบัติงานห้ามพูดคุยเรื่องส่วนตัว ปิดเสียงโทรศัพท์เพื่อไม่ให้ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น และไม่รับโทรศัพท์หรือไม่ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องงานและไม่มีการพายุตรมาเลี้ยงดู ณ สถานที่ทำงาน นอกจากนั้น ชาวไทยมักจะแสดงออกถึงความสนุกสนานอยู่ตลอดเวลาแม้ในเวลางาน และโดยเฉพาะเวลาที่เกิดข้อผิดพลาดขึ้น ชาวไทยมักแสดงสีหน้ายิ้มแย้มหรือหัวเราะ โดยในมุมมองของชาวไทยอาจจะแสดงสีหน้ายิ้มแย้มเพื่อผ่อนคลาย

สถานการณ์ทำให้เกิดความตึงเครียดมากจนเกินไป แต่สำหรับชาวญี่ปุ่นที่ค่อนข้างให้ความสำคัญต่อการทำงานและมีเส้นแบ่งระหว่างงานและเรื่องส่วนตัวค่อนข้างชัดเจนนั้น การยืมหรือหัวเราะเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงานแสดงให้เห็นถึงความไม่จริงจังในการทำงานและขาดความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ในเวลาทำงานจึงมักเห็นว่าชาวญี่ปุ่นปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัด และมุ่งเน้นที่การทำงานเป็นหลัก โดยชาวญี่ปุ่นบางคนอาจปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัดและเคร่งเครียดในขณะที่ปฏิบัติงานและเปลี่ยนบุคลิกไปภายหลังเลิกงาน ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของนันท์ชญา มหาพันธ์ (2556) พบว่า ชาวญี่ปุ่นมีทั้งเห็นชอบและไม่เห็นชอบต่อนิสัยรักสนุกของชาวไทย การหาความสำราญให้กับตนเองและผู้อื่นนั้นถือเป็นเสน่ห์ของชาวไทย เป็นเรื่องที่น่าอิจฉาเนื่องจากชาวญี่ปุ่นเคร่งเครียดตลอดเวลาไม่ค่อยหยืดหยุน บางครั้งจริงจังเกินไป อย่างไรก็ตาม ในเวลาที่ต้องจริงจังนั้น ชาวไทยไม่ค่อยสนใจ บางครั้งพูดคุยติดกาลเทศะ หรือมีข้อผิดพลาดก็หัวเราะ พฤติกรรมดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวญี่ปุ่นเมื่อพบเห็น ความแตกต่างในเรื่องการปฏิบัติตนในที่ทำงานที่แตกต่างกันระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่นดังกล่าวจึงนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่นได้เช่นกัน

(3) วิธีคิดเกี่ยวกับความตรงต่อเวลา ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยมีแนวโน้มประสบกับปัญหาดังกล่าวมากกว่า มีประมาณร้อยละ 26.67 ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นประสบกับปัญหาดังกล่าวประมาณร้อยละ 13.33 ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ก็คือ...เวลาค่ะ แนนอนว่าเวลาความตรงต่อเวลา ความยืดหยุ่นในการทำงานของไทยก็จะมีเวลายืดหยุ่นมากกว่าใช่ไหม และก็ของคนญี่ปุ่นนี่คือเขาค่อนข้างซีเรียสเราก็จะรู้อยู่แล้วว่าการตรงต่อเวลาเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ๆ อะไรงี้จ๊ะค่ะ แม้แต่นาทีเดียวก็ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่เลยก็เดียว” (J1, สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2567)

ในมุมมองของชาวญี่ปุ่นความตรงต่อเวลาถือเป็นประเด็นสำคัญในการทำงาน เนื่องจากหากทำงานล่าช้าในขั้นตอนแรกจะส่งผลกระทบต่อขั้นตอนในส่วนอื่น ๆ ล่าช้าตามไปด้วย นอกจากนั้นยังส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ด้านการบริการและความน่าเชื่อถือขององค์กรตามมา ชาวญี่ปุ่นมองว่าควรเตรียมพร้อมในการเข้าปฏิบัติงานหรือการเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมล่วงหน้า ในขณะที่ชาวไทยมีวิธีคิดหรือมุมมองในเรื่องของความตรงต่อเวลาที่ยืดหยุ่นมากกว่าหรือไม่เคร่งครัดเท่ากับชาวญี่ปุ่น ดังที่ มิยะโมะโตะ (宮本、2024) ได้ระบุเอาไว้ในหนังสือเกี่ยวกับมารยาทการทำงานในองค์กรญี่ปุ่นว่า ควรมาทำงานแต่เช้าและตรวจสอบเส้นทางการเดินทางเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการคมนาคมขนส่ง นอกจากนั้น ควรตรวจสอบตารางการทำงาน ลำดับความสำคัญของงานในแต่ละวันเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และควรบริหารจัดการเวลา ลงมือปฏิบัติให้ตรงตามกำหนดเวลาที่วางแผนเอาไว้ เพราะหากไม่สามารถดำเนินการได้ตรงตามกำหนดเวลาที่วางไว้จะส่งผลกระทบต่อความไว้วางใจของลูกค้า รวมถึงส่งผลกระทบต่อการทำงานอื่น ๆ ให้เกิดความล่าช้าตามไปด้วย การดำเนินการล่วงหน้าหรือเข้าร่วมประชุมล่วงหน้าก่อนเวลาประมาณ 5-10 นาที หรือการเข้าปฏิบัติงานตรงตามเวลาถือว่าเป็นเพียงพอแล้วสำหรับชาวไทย แต่สำหรับชาวญี่ปุ่นนั้น อาจไม่เพียงพอต่อการเตรียมการ มุมมองหรือวิธีคิดที่แตกต่างกันดังกล่าวจึงนำมาซึ่งความขัดแย้งและปัญหาภายในองค์กรที่มีการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของนันท์ชญา มหาพันธ์ (2556) ซึ่งพบว่า ชาวญี่ปุ่นร้อยละ 100 เห็นว่าชาวไทยไม่เคร่งครัดเรื่องเวลา ไม่ค่อยมีความเครียด ไม่รักษากฎหรือข้อตกลงของส่วนรวม ไม่มีระเบียบวินัย การไม่ได้รับการลงโทษเมื่อไม่รักษาเวลา การให้อภัยกันมากจนเกินไป ในขณะที่ในประเทศญี่ปุ่น การรักษาเวลาเป็นการอบรมเบื้องต้นที่ผู้ปกครองต้องสอนให้ลูกต้องปฏิบัติให้ได้ เพื่อการอยู่รอดในสังคม เพื่อให้ได้รับการยอมรับและถือเป็นการปฏิบัติที่เป็นการให้เกียรติอีกฝ่าย เพราะชาวญี่ปุ่นถือว่าเวลาคือทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน

(4) วิธีคิดเกี่ยวกับหลักในการให้บริการ ผลการศึกษาพบว่า มีเพียงบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น และทำงานในสายงานบริการ ประมาณร้อยละ 13.33 เท่านั้นที่ระบุถึงปัญหาและอุปสรรคอันมีสาเหตุจากความแตกต่างทางการรับรู้และวิธีคิดในเรื่องหลักในการให้บริการ ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “...ลูกค้าที่นั่นคือค่อนข้างที่จะแบบว่า เช่น เวลาเขาจับของอะไรเงี้ย แล้วทำให้ของเราเสียหายอะ คือถ้าเราไปพูดไปเตือนเขา คือเราผิคนะคะ เวลาเราผิก็ต้องมีของสัมนาคูณ ต้องไปขอโทษลูกค้า ต้องชี้แจงนั่นนี่ คือเรารู้สึกว่ามันไม่ใช่ความผิดของเราอะ ทำไมเราจะต้องมาทำแบบนี้แต่ว่าที่ไทยมันไม่ใช่อย่างเงี้ยอะ คือสมมุติเราทำอะไรของเขาผิด เราก็ต้องมีความรับผิดชอบใช้ไหม เดี๋ยวฉันซื้ออะ เช่น ทำตกเนี่ย เจอบ่อยมาก ลูกค้าทำตก ไม่สนใจ ไม่ซื้อ คือมันเสียไปเลยอันนั้น ลูกค้าที่นั่นเหมือนเขาจะทำอะไรก็ได้อะคะ” (J13, สัมภาษณ์ 16 เมษายน 2567)

ชาวญี่ปุ่นค่อนข้างให้ความสำคัญกับลูกค้ามาเป็นอันดับหนึ่ง การแสดงออกของชาวญี่ปุ่นจึงเป็นไปในลักษณะที่ให้บริการตามความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ในขณะที่ชาวไทยอาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้าในทุกกรณี หลักการให้บริการในแบบญี่ปุ่น หรือในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า “おもてなし” (omotenashi) นั้น กฤติณี พงษ์ธนเลิศ (2021) ระบุว่าหมายถึง จิตวิญญาณการให้บริการแบบญี่ปุ่น การดูแลอีกฝ่ายโดยไม่คาดหวังสิ่งตอบแทน ทำด้วยความจริงใจ โดยให้ความสำคัญกับบุคคลที่อยู่ตรงหน้า และจะต้องปรับคำพูดหรือวิธีการบริการให้เหมาะสมกับลูกค้าแต่ละคน นอกจากนี้ จากผลการศึกษาของกานต์ อังวิฑูรสถิตย์ และวุดิ สุขเจริญ (2016) พบว่า จุดอ่อนของการบริการของไทย คือ ความไม่ละเอียดเรียบร้อยในการให้บริการ ความแตกต่างของคุณภาพจากบุคลากร และการแสดงออกที่ไม่สุภาพ ในส่วนของจุดแข็งของการบริการของไทย คือ ความยืดหยุ่นในการให้บริการและความเป็นมิตร ส่วนจุดอ่อนของการบริการของญี่ปุ่นแบบ OMOTENASHI คือ การให้บริการที่มากเกินไปและการขาดความยืดหยุ่น ในส่วนของจุดแข็ง คือ การให้บริการด้วยจิตใจบริการ และการสร้างมาตรฐานการบริการจากข้อมูลข้างต้นจะเห็นความแตกต่างในเรื่องวิธีคิดเกี่ยวกับหลักในการให้บริการที่แตกต่างกันระหว่างชาวไทยและชาวญี่ปุ่น จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมอีกประการ

(5) วิธีคิดเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนสูง ผลการศึกษาพบว่า มีเพียงบัณฑิต ที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย ร้อยละ 6.67 เท่านั้น ที่ระบุถึงปัญหาและอุปสรรคอันมีสาเหตุจากความแตกต่างทางการรับรู้และวิธีคิดในเรื่องบทบาทและความรับผิดชอบของผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนสูง ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ปัญหาตอนนี้จะเป็นปัญหาของล่ำมประธานอะ ถ้าล่ำมมาถึงบริษัทหลังประธานจะถูกเรียกพบอะไรเงี้ยอะ เขาก็จะเรียกคุยเลย จนพี่ล่ำมเขาก็ทนแรงกดดันไม่ได้อะคะประธานบริษัทเขาค่อนข้างเข้มงวด เขาจะค่อนข้างคาดหวังว่าล่ำมหรือ manager เอง คนที่ได้รับเงินเดือนบริษัทสูง ๆ อะคะ จะต้องเป็นเหมือนผู้นำ จะต้องเป็นแบบอย่าง ถ้ามีกิจกรรมของบริษัทอะไรเงี้ยอะ ก็จะต้องเป็นแบบอย่าง ก็คือต้องเข้าร่วมอะไรเงี้ย หรือแม้แต่กิจกรรมของทุกเช้าอะ อันนี้ก็คืออย่างถ้าล่ำมไม่เข้าใช้ไหมคะ หรือล่ำมเลขาประธานไม่เข้าอะไรเงี้ยเขาก็จะเรียกคุยอะ แบบเข้มงวดเรื่องนี้มากเลย” (T11, สัมภาษณ์ 15 เมษายน 2567) ชาวญี่ปุ่นบางส่วนคาดหวังและมองว่า ผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนสูง ควรเป็นตัวอย่างหรือมีบทบาทและความรับผิดชอบที่สูงตามไปด้วย ในขณะที่ชาวไทยไม่ได้คิดเช่นนั้น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Bahaudin และ Kazuhito (2012) ที่พบว่า ชาวญี่ปุ่นมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะผู้ชายชาวญี่ปุ่นจะมีความมุ่งมั่นในการทำงานเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น ผลการศึกษายังพบว่าชาวญี่ปุ่นที่มีอายุน้อยกว่าจะมีความมุ่งมั่นในการทำงานมากขึ้นเมื่อเทียบกับเพื่อนร่วมงานที่อายุน้อยกว่า ประเด็นดังกล่าวตอกย้ำให้เห็นว่าชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับเรื่องของการทำงานเป็นอย่างมาก ด้วย

เหตุนี้ จึงเกิดความคาดหวังว่าผู้ที่มิตำแหน่งหรือเงินเดือนสูงจะเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างสำหรับพนักงานคนอื่น ๆ ความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดความเครียดและแรงกดดันในการทำงานสำหรับชาวไทยตามมา

2) **อุปสรรคด้านทัศนคติและความรู้สึก** ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตทั้ง 2 กลุ่มประสบกับปัญหาดังกล่าว ร้อยละ 13.33 เท่ากัน ดังตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “จริง ๆ ก็ค่อนข้างมีอุปสรรคนะครับ แบบเหมือนประเทศไทยอะ ผมคิดว่าเป็นประเทศที่แบบรู้สึกว่าการทำงานไม่ได้เข้มงวดขนาดนั้น ก็รู้สึกผ่อนคลาย หรือแบบถ้าทำงานอยู่มีคึกกันบ้าง หรือมีกินขนมอะไรเงี้ยในระหว่างทำงานก็เป็นเรื่องปกติไม่ได้อะไร แต่ว่าเหมือนญี่ปุ่น ทำงานก็คือทำงานไปเลย แบบเคร่งขรึมกับทำงานมากอะไรเงี้ย แบบทำงานแบบเหนื่อยอะไรอย่างเงี้ยอะ แล้วก็เวลาพักก็คือพักแบบเต็มที่ ก็จะไม่ได้อยู่เรื่องงานหรืออะไรเงี้ย ถามว่าทำให้สบายใจมากกว่า คิดว่ายังไงก็เป็นประเทศไทยทำได้สบายใจมากกว่า” (J7, สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2567) ประเด็นดังกล่าวเกิดจากการที่ชาวไทยเองที่มีอคติหรือมีความโน้มเอียงเข้าหาคนที่มိลักษณะเหมือนตน รวมไปถึงการนำเอาวัฒนธรรมของตนเองเป็นศูนย์กลางในการประเมินเพื่อนร่วมงานชาวญี่ปุ่น จึงทำให้ชาวไทยมีทัศนคติที่มองว่าชาวญี่ปุ่นเข้มงวดมากเกินไป และนำมาซึ่งความรู้สึกในแง่ลบ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานของสุรศักดิ์ บุญอาจ (2552) ที่พบปัญหาและอุปสรรคของคนไทยในมิติต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือปัญหาเรื่องอคติต่อคนเอเชียของคนออสเตรเลียบางกลุ่ม การนิยมรักกลุ่มคนไทยด้วยกัน การประเมินค่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมไปในเชิงลบและการหลีกเลี่ยงที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของโอพาริก ขุนสิทธิ์ (2555) โดยผลการศึกษาเรื่องปัญหาในการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมนั้นมีไม่มากนัก โดยพบปัญหาระดับทัศนคติและความรู้สึกมากกว่าระดับอื่น ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นปัญหาและอุปสรรคด้านทัศนคติและความรู้สึกอันมีสาเหตุมาจากทัศนคติที่เป็นอุปสรรค นำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมตามมา

เมื่อวิเคราะห์เมื่อเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างบัณฑิตทั้ง 2 กลุ่ม พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ประการแรก ประเด็นเรื่องระยะเวลาหรือประสบการณ์ในการทำงานนั้น พบว่าบัณฑิตที่มีประสบการณ์ในการทำงานไม่เกิน 2 ปี มักมีแนวโน้มประสบปัญหาจากการไม่เข้าใจหรือไม่รู้ภาษาที่ใช้ร่วมกัน โดยเฉพาะคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการทำงานมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มที่ทำงานในตำแหน่งล่าม ทั้งนี้กลุ่มบัณฑิตที่ทำงานตำแหน่งล่ามและมีประสบการณ์ในการทำงานไม่ถึง 2 ปี นั้นมักจะยังไม่คุ้นเคยกับคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการทำงาน ทำให้บัณฑิตกลุ่มดังกล่าวประสบปัญหาดังกล่าวมากที่สุด โดยเฉพาะในช่วงแรกของการทำงาน ในขณะที่บัณฑิตที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 2 ปี มักมีแนวโน้มประสบปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างทางการรับรู้และวิธีคิดมากกว่า

ประการที่สอง ปัญหาที่บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยประสบมากที่สุด รองจากปัญหาในเรื่องของภาษา พบว่าบัณฑิตกลุ่มดังกล่าวมีแนวโน้มประสบกับปัญหาที่เกิดจากวิธีคิดที่แตกต่างกันเรื่องความตรงต่อเวลามากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าบัณฑิตกลุ่มดังกล่าวทำงานในสังคมไทยและมีสภาพแวดล้อมที่มีเพื่อนร่วมงานเป็นชาวไทยมากกว่าชาวญี่ปุ่น และชาวไทยมักมีความยึดหยุ่นในเรื่องความตรงต่อเวลามากกว่า จึงทำให้เกิดปัญหาที่เกิดจากวิธีคิดที่แตกต่างกันในเรื่องความตรงต่อเวลามากกว่าบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่น

ประการที่สาม ปัญหาที่พบเฉพาะในกลุ่มของบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากการขาดความรู้วัฒนธรรมการทำงานแบบญี่ปุ่น และปัญหาที่เกิดจากวิธีคิดที่แตกต่างกันในเรื่องบทบาทและความรับผิดชอบของผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนสูง ในประเด็นปัญหาเรื่องการขาดความรู้วัฒนธรรมการทำงาน

แบบญี่ปุ่นนั้น การที่พบปัญหาดังกล่าวเฉพาะกลุ่มบัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยเท่านั้น อาจเป็นไปได้ว่าบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับมารยาทและวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นก่อนการเดินทางมาทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ในขณะที่บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยส่วนใหญ่ได้รับการอบรมในลักษณะที่เรียกว่า on the job training หรือการเรียนรู้ระหว่างการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้บัณฑิตที่ทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยประสบกับปัญหาและอุปสรรคในประเด็นดังกล่าวมากกว่า อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาและอุปสรรคในเรื่องการขาดความรู้ด้านวัฒนธรรมนั้นพบเพียงเล็กน้อย อาจเป็นไปได้ว่าบริษัทญี่ปุ่นหลายแห่งที่มาดำเนินกิจการในประเทศไทยมีการปรับวัฒนธรรมองค์กรให้เข้ากับสังคมไทยเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้บัณฑิตที่เข้าทำงานบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยประสบกับปัญหาในเรื่องการขาดความรู้วัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในส่วนของปัญหาที่เกิดจากวิถีคิดที่แตกต่างกันในเรื่องบทบาทและความรับผิดชอบของผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนสูงนั้น กลุ่มบัณฑิตที่มีประสบการณ์กับปัญหาดังกล่าวคือกลุ่มที่ทำงานในตำแหน่งล่าม อาจเป็นไปได้ว่าหัวหน้างานชาวญี่ปุ่นที่มาประจำบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทยส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นในการทำงานและมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง จึงเกิดความคาดหวังว่าผู้ที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนสูงจะเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างสำหรับพนักงานคนอื่น ๆ ประเด็นดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเครียดและแรงกดดันในการทำงานสำหรับชาวไทย โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่ล่าม

ประการที่สี่ ปัญหาที่บัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นประสบมากที่สุด รองจากปัญหาในเรื่องของภาษา พบว่าบัณฑิตกลุ่มดังกล่าวมีแนวโน้มประสบกับปัญหาที่เกิดจากวิถีคิดที่แตกต่างกันในเรื่องกระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงานและการปฏิบัติตัวในที่ทำงาน ในส่วนของปัญหาที่เกิดจากวิถีคิดที่แตกต่างกันในเรื่องกระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงานนั้น พบว่ากลุ่มที่มีแนวโน้มประสบปัญหาดังกล่าวมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มที่ทำงานร้านอาหาร จากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มที่ทำงานร้านอาหารมีขั้นตอนหรือกระบวนการในการดำเนินงานค่อนข้างมาก ส่งผลให้บัณฑิตกลุ่มดังกล่าวมีแนวโน้มประสบปัญหามากที่สุด ในขณะที่ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติตัวในที่ทำงานนั้น กลุ่มที่มีแนวโน้มประสบปัญหาดังกล่าวมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มที่ทำงานฝ่ายผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม ลักษณะงานดังกล่าวเป็นงานที่ต้องแสดงความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานโดยตลอด จึงส่งผลให้บัณฑิตกลุ่มดังกล่าวมีแนวโน้มประสบปัญหาดังกล่าวมากกว่ากลุ่มอื่น

ประการที่ห้า ปัญหาที่พบเฉพาะในกลุ่มของบัณฑิตที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากวิถีคิดที่แตกต่างกันในเรื่องหลักการให้บริการ โดยพบปัญหาดังกล่าวเฉพาะกลุ่มบัณฑิตที่ทำงานร้านอาหาร ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญในเรื่องการให้บริการเป็นอย่างมาก และงานร้านอาหารถือเป็นงานที่ต้องใช้หลักในการบริการเป็นสำคัญ จึงส่งผลให้บัณฑิตกลุ่มดังกล่าวมีแนวโน้มประสบปัญหาข้างต้นมากกว่ากลุ่มอื่น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ผลการศึกษาพบแรงจูงใจในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยและญี่ปุ่นที่น่าสนใจหลากหลายประการ ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ที่ต้องการเข้าทำงานในบริษัทญี่ปุ่นทั้งในประเทศไทย หรือเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1) ผลการศึกษาในส่วนของการแรงจูงใจในการทำงานสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนได้ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้ฝึกงานหรือการแลกเปลี่ยนที่ต่างประเทศ เพื่อรองรับแรงจูงใจส่วนบุคคลที่ต้องการแสวงหาประสบการณ์ในต่างประเทศ

2) สถาบันการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น ควรเพิ่มเติมคำศัพท์เฉพาะทางสอดแทรกในเนื้อหาการเรียนการสอน โดยอาจเลือกหมวดคำศัพท์จากสายงานที่อ้างอิงมาจากแนวโน้มการดำเนินงานทำของบัณฑิต เพื่อเป็นการปูพื้นฐานด้านคำศัพท์เฉพาะทางแก่ผู้เรียน

3) ควรมีการอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับมารยาทและวัฒนธรรมองค์กรญี่ปุ่น หรือเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำงานในองค์กรญี่ปุ่นควบคู่ไปกับการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น อาทิ เรื่องความตรงต่อเวลา กระบวนการหรือขั้นตอนในการทำงาน การปฏิบัติตัวในที่ทำงาน หลักในการให้บริการสำหรับสายงานบริการ เป็นต้น หรือสร้างคู่มือในการทำงานแก่ผู้ที่ต้องการทำงานในบริษัทญี่ปุ่นหรือเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าทำงานในองค์กรญี่ปุ่นที่มีวัฒนธรรมการทำงานที่แตกต่างจากวัฒนธรรมไทยหลายประการ เพื่อเป็นการป้องกันหรือลดปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรม

4) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนาทักษะ Soft Skills หรือทักษะด้านอารมณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นของบัณฑิตในยุคปัจจุบัน เช่น การปรับตัว (Adaptability) การฟังอย่างเข้าใจ (Active Listening) และการมองโลกในแง่วัฒนธรรมที่มีความต่างกัน (Cultural Intelligence) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงานข้ามวัฒนธรรม

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมสำหรับผู้ทำงานบริษัทญี่ปุ่นหรือทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่นในประเทศไทยหลากหลายสายอาชีพ และควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคภายใต้การทำงานข้ามวัฒนธรรมในมุมมองของชาวญี่ปุ่นที่ทำงานร่วมกับชาวไทย เพื่อให้เห็นมิติของปัญหาและอุปสรรคอันเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กฤตินี พงษ์ธนเลิศ. (2021). *โอโมเตนาชิ จิตวิญญาณการบริการแบบญี่ปุ่น*. สำนักพิมพ์วีเลิร์น.
- กานต์ อังวิฑูรสถิตย์ และ วุฒิ สุขเจริญ. (2016). *การศึกษาการนำการบริการแบบญี่ปุ่น OMOTENASHI มาพัฒนาการบริการในประเทศไทย*. สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น. <http://library.tni.ac.th/thesis/main/index.php?field= title&id=554>
- ญาณิศา จันทรพุ่ม. (2566). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสมัครงานกับบริษัทญี่ปุ่นในเขตสาทร กรุงเทพมหานคร* [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยมหิดล. <https://archive.cm.mahidol.ac.th/bitstream/123456789/5105/1/TP%20HOM.012%202566.pdf>
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2566). *สถิติ Top 5 ชาวต่างชาติ เข้าลงทุนในไทยสูงสุดรอบปี 66*. <https://www.dailynews.co.th/news/2351114/>
- นันท์ชญา มหาจันทร์. (2556). การทำงานภายใต้วัฒนธรรมที่แตกต่าง: ปัญหาและความคาดหวังของบริษัทญี่ปุ่น. ใน *อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ และ ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ (บ.ก.), เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 6 สังคมศาสตร์และการศึกษา* (น. 1-21). สมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย.
- ปราณี หมั่นมะเริง. (2562). *วัฒนธรรมการทำงานของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นที่มีต่อประสิทธิภาพการทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม 304 จังหวัดปราจีนบุรี* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยรามคำแหง. http://www.advanced-mba.ru.ac.th/advanced-mba-2559/homeweb/7096-IS/Publish/2_2562/prachinburi1/no-6124100230-PCB1.pdf
- พัฒนา หมวกยอด และคณะ. (2563). การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของชาวต่างชาติที่ทำงานกับคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์. *วารสารมนุษยศาสตร์สาร*, 21(3), 106-127. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JHUMANS/article/view/241208/167873>
- มนทกานต์ แฝงดิษฐ์. (2556). *การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมระหว่างเจ้านายชาวญี่ปุ่นและพนักงานชาวไทยในบริษัทญี่ปุ่นในประเทศไทย: กรณีศึกษาบริษัท เจทีเอ (ประเทศไทย) จำกัด* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. <http://library1.nida.ac.th/termpaper6/lang/2556/20020.pdf>
- รัชณี ปิยะธำรงชัย. (2561). บทบาทและปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการทำงานของล่ามภาษาญี่ปุ่นชาวไทย ภายใต้บริบท “ความเป็นญี่ปุ่น”: กรณีศึกษาบริษัทญี่ปุ่นในนิคมอุตสาหกรรมของไทย. *วารสารภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม*, 7(2) 51-90. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/gshskku/article/view/137056/117744>
- วนิดา พรพิรุฬห์. (2547). *การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านวัฒนธรรมองค์กรระหว่างบริษัทญี่ปุ่นกับบริษัทอเมริกันในประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:115249
- วรรณิดา ยืนยงค์ และ สมเกียรติ เขวงกิจวงษ์. (2562). บทบาทหน้าที่ของล่ามและปัญหาการล่ามภาษาญี่ปุ่นชาวไทยในโรงงานอุตสาหกรรมของประเทศไทย: กรณีศึกษาความแตกต่างระหว่างล่ามมือใหม่ และล่ามมืออาชีพ. ใน *การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาระดับชาติ สรรพศาสตร์ สรรพศิลป์ ประจำปี 2562* (น. 441-461). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. <https://arts.tu.ac.th/uploads/arts/Doctorate/Meeting/M35.pdf>

- วรินทร์ ววงค์, สุณีย์รัตน์ เนียรเจริญสุข, ปิยะนุช วิริยะนวัตร์ และ ยุคิเอะ ณ นคร. (2561). *การสร้างคนคุณภาพแบบญี่ปุ่น. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย*. <https://japanwatch.today/media/research/project/files/5b8903459f908620932202.pdf>
- สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น. (2561). *ตลาดแรงงานไทยในญี่ปุ่น*. <https://japan.mol.go.th/situation/thai-labor-market>
- สุธากานต์ สกุลทองอร่าม. (2565). *ทัศนคติของผู้บริหารคนไทยด้านการบริหารงานภายในองค์กรสัญชาติญี่ปุ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยมหิดล. <https://archive.cm.mahidol.ac.th/handle/123456789/4745>
- สุรศักดิ์ บุญอาจ. (2552). *การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ โฮลیدی วีซ่า ไทย-ออสเตรเลีย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <https://www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=b1861081>
- สุรศักดิ์ บุญอาจ. (2557). *กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวและกัมพูชาในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. คลังข้อมูลวิทยานิพนธ์และงานวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. <http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/e-research/?q=node/1949>
- โสมฤทัย สุนธยาธร. (2558). ปัจจัยดึงดูดและผลักดันที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานทางการท่องเที่ยวชาวไทยใน 32 ตำแหน่งงานตามข้อตกลงยอมรับร่วมในคุณสมบัติขั้นต้นของแรงงานฝีมือของอาเซียน. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, 16(2), 87-100. https://he02.tci-thaijo.org/index.php/spsc_journal/issue/view/16542/3842
- องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศญี่ปุ่น (JETRO). (2564). ผลการสำรวจ “แนวโน้มการลงทุนของบริษัทร่วมทุนญี่ปุ่นในประเทศไทย ปีพ.ศ. 2563”. https://www.jetro.go.jp/ext_images/thailand/pdf/PressReleaseTHTrendSurveyofJapaneseCompaniesinThailand2020.pdf
- อรณัฐ จินวัฒน์. (2559). *คุณลักษณะส่วนบุคคล วัฒนธรรมการทำงานแบบญี่ปุ่นและแรงจูงใจที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานคนไทยในเขตนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. <http://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/1827/3/oranat.jino.pdf>
- โอฬาริก ขุนสิทธิ์. (2555). *การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของบุคลากรไทยในบริษัทสาขาประจำประเทศเพื่อนบ้าน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. https://doi.nrct.go.th/ListDoi/Download/481161/fc4a5e1e89a46126e6a5580f43feca04?Resolve_DOI=10.14457/CU.the.2012.1224
- Bahaudin G. Mujtaba & Kazuhito Isomura. (2012). Examining the Japanese leadership orientations and their changes. *Leadership & Organization Development Journal*. 33 (4), 401-420. <https://doi.org/10.1108/01437731211229322>
- Dung Duong Ha Ngoc. (2022). *Cultural Adaptation: Vietnamese Sojourners in Japan* [Master's Thesis]. Osaka Jogakuin University. <http://ir-lib.wilmina.ac.jp/dspace/bitstream/10775/3779/1/820001-Duong%20Ha%20Ngoc%20Dung.pdf>

- Elisa Nishikito & Shewin Suksamana. (2021). Thai Young Adults' Motivations for Pursuing a Care Worker Career in Japan. *jsn Journal*. 11 (2), 2-18. <https://doi.org/10.14456/jsnjournal.2021.8>
- Monthita Urairoj. (2021). Cultural Differences and Adaptations in a Japanese-Thai Company [Master's Thesis]. Mahidol University. <https://archive.cm.mahidol.ac.th/bitstream/123456789/4171/1/TP%20GM.008%202021.pdf>
- Sylwia Adamowicz. (2020). Japanese Culture as Element of Intercultural Space. Adaptation Process of Polish Students in Japan. *Globalization and Cultural Heritage: East-West Perspective*. 2(8), 119-135. <https://doi.org/10.12797/RM.02.2020.08.08>
- 宮本ゆみこ (2024). 『最新ビジネスマナーと今さら聞けない仕事の超基本』 東京：朝日新聞出版.
- 李艷&山本理沙 (2020). 「在日外国人労働者の異文化適応についての調査研究」『聖泉論叢』 (28), 1-40.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Affiliation: Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

Corresponding email: saowalak.h@ubu.ac.th

Received: 2025/01/10

Revised: 2025/02/22

Accepted: 2025/04/02

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อ ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ : กรณีศึกษา นิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาการเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงาน รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากนิสิตชั้นปีที่ 4 และปีที่ 3 รวม 80 คน ปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ 1) ด้านส่วนบุคคล 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านสถานประกอบการ 4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ปัจจัยด้านส่วนบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด รองลงมา คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เมื่อศึกษาแต่ละปัจจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดของด้านปัจจัยส่วนบุคคล คือ การพัฒนาทักษะวิชาชีพที่ต้องการ รองลงมาคือ เป้าหมายการทำงานในอนาคต ความพร้อมทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ ความสนใจในวัฒนธรรมและสังคมประเทศนั้น ๆ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ รายได้หรือเบี้ยเลี้ยงจากสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ค่าใช้จ่ายที่พักและค่าครองชีพ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทุนสนับสนุน ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ได้แก่ ความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ค่าเฉลี่ยระดับมาก ได้แก่ ความน่าสนใจและลักษณะงาน สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ โอกาสในการจ้างงานหลังฝึกปฏิบัติงาน ชื่อเสียงของสถานประกอบการ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความปลอดภัยของสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ค่าเฉลี่ยระดับมาก ได้แก่ โอกาสในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ การสนับสนุนจากครอบครัวหรือเพื่อน ความคุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมของประเทศ ตามลำดับ

คำ

สำคัญ

การตัดสินใจ, สถานประกอบการ, ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

The Factors Affecting the Decision to Choose a Workplace for Internship: A Case Study of Students Majoring in Japanese at Burapha University

Abstract

This research aimed to study the factors affecting the decision-making process of Japanese language major students, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University, to choose the workplace for Internship which is part of the subject Preparation for Work. The sample included 80 third - fourth year students. Data were collected through questionnaire and interviews. The factors analyzed were: 1) personal 2) economic 3) workplace and 4) social and cultural. The results of the study found that personal factors had the highest impact on decision-making, followed by economic factors, workplace factors, and social and cultural factors, respectively. When studying each factor, it was found that the highest average value of personal factors was professional skill development, followed by future career goals, physical and mental health readiness, and interest in the culture and society of the country. Economic factors found that the average value was at a high level, ranked from highest to lowest as follows: income or allowance from the internship workplace, accommodation and living expenses, transport fare for working, supporting funds. Workplace factors, found that the highest average level was safety and working environment. The high average level was the appeal and nature of the work, welfare and benefits, employment opportunities after the internship, reputation of the workplace. Social and cultural factors, the highest average level was safety of the internship workplace. The high average level was opportunities to build networks, supporting from family or friends, familiarity with the language and culture of the country, respectively.

words

decision, workplace, internship

1. บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือการบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะนิสิตที่ศึกษาในสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นซึ่งต้องการพัฒนาทักษะภาษาทักษะวิชาชีพ และประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้อง การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในประเทศไทยหรือต่างประเทศตามแผนการศึกษาของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นกิจกรรมภาคสนามที่สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของนิสิตก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน ปัจจุบันมีนิสิตจำนวนมากที่ต้องการฝึกปฏิบัติงานในต่างประเทศเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์การทำงานข้ามวัฒนธรรมและพัฒนาภาษาญี่ปุ่นให้มีความเชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจเลือกสถานประกอบการในการฝึกปฏิบัติงานนั้นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความพร้อมส่วนบุคคล ความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา จากสถานการณ์ดังกล่าว การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานประกอบการในการฝึกปฏิบัติงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะช่วยให้ทราบถึงความต้องการและแรงจูงใจของนิสิตในการตัดสินใจ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่นิสิตต้องเผชิญ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนสนับสนุนการฝึกปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความต้องการของนิสิตและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านส่วนบุคคล 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านสถานประกอบการ 4) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือการบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงานที่เหมาะสมกับบัณฑิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น รวมถึงการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิเคราะห์จากปัจจัยต่อไปนี้ 1) ปัจจัยด้านส่วนบุคคล 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านสถานประกอบการ 4) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ มีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีแรงจูงใจ

ทฤษฎีแรงจูงใจของ Abraham Maslow (1943) มีหลักการที่สำคัญโดยเน้นเรื่อง “ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์” ซึ่งมนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ โดยความต้องการระดับต่ำต้องได้รับการตอบสนองก่อน แล้วความต้องการระดับที่สูงกว่าจะเข้ามาแทนที่ ความต้องการตามทฤษฎีของ Maslow แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่:

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ ได้แก่ ปัจจัยสี่ สิ่งที่ทำให้การดำรงชีวิตสะดวกสบาย รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม
2. ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) เป็นความต้องการความปลอดภัย มีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เช่น สภาพสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยของสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน
3. ความต้องการความรักและสังคม (Love and belonging needs) เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคงในการทำงานแล้ว ก็ต้องการความรัก ความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น เช่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน

4. ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือในตนเอง (Esteem needs) เมื่อความต้องการด้านอื่นๆ ได้รับการตอบสนองแล้ว ในระดับนี้ ก็ต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงขึ้น ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ เช่น ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน มีโอกาสก้าวหน้าในงานอาชีพ
5. ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตน (Self-actualization needs) เป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการจะเป็น ต้องการที่จะได้รับผลสำเร็จในเป้าหมายของชีวิต และต้องการความสมบูรณ์ของชีวิต เช่น การได้พัฒนาทักษะภาษาหรือโอกาสเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ

นิสิตอาจตัดสินใจ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ตามลำดับขั้นความต้องการ เช่น เลือกฝึกปฏิบัติงานตามความถนัดของตนเอง เลือกฝึกปฏิบัติงานในประเทศไทยเพราะสะดวกและปลอดภัย เลือกฝึกปฏิบัติงานในต่างประเทศเพื่อพัฒนาตนเอง เป็นต้น

2. ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory)

ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง ทุนของทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ที่สะสมมา ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนบุคลิกภาพ และทรัพย์สิน ในส่วนที่บุคคลอื่นจับต้องไม่ได้ อาทิ สัมพันธภาพส่วนบุคคลในสังคม การได้รับการยอมรับในแวดวงต่างๆ และสามารถนำสิ่งเหล่านี้มารวมเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นศักยภาพขององค์กรหรือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่า ซึ่งจะทำให้องค์กรนั้นมีความสามารถสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง

สำหรับทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human capital Theory) Becker (1964) กล่าวว่า การลงทุนทางการศึกษาและการฝึกอบรมเป็นการลงทุนที่สำคัญเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ เป็นการเพิ่มมูลค่าของทุนมนุษย์เพื่อให้เกิดผลกราดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งนำไปสู่โอกาสในการทำงานที่ดีขึ้น

นิสิตอาจพิจารณาเลือกฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการที่มีชื่อเสียง ที่มีโอกาสได้ใช้ทักษะที่เรียนมา หรือเลือกฝึกปฏิบัติงานในต่างประเทศเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับตนเองในตลาดแรงงาน

3. ทฤษฎีการตัดสินใจ (Theory of Decisions)

การตัดสินใจ เป็นกระบวนการเลือกแนวทางปฏิบัติจากทางเลือกที่มีอยู่หลายทาง และให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ดังที่ Pfiffner and Presthus (1960) ให้ความหมายไว้ว่า การตัดสินใจ หมายถึง การเลือกวิธีที่ดีที่สุด ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ การตัดสินใจที่ดีจะต้องมีหลักการและเหตุผล ซึ่งเบอร์นาร์ด Bernard (1972) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นกระบวนการทางตรรกวิทยาในการพิจารณาวิเคราะห์และตัดทางเลือกจากทางเลือกต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุผลและความเป็นจริงเกี่ยวกับการเลือกเหล่านั้น ส่วนกระบวนการของการตัดสินใจ Simon (1966) ได้กล่าวว่า กระบวนการของการตัดสินใจมี 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมด้านหารัปัญหาซึ่งเน้นระบบข้อมูล และสารสนเทศที่นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ 2) กิจกรรมด้านการออกแบบ คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์แนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติ 3) กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่นำไปปฏิบัติ

นิสิตตัดสินใจเลือกสถานประกอบการโดยพิจารณาจากข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของงาน ทำเลที่ตั้ง สวัสดิการ เป็นต้น ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการมีงานทำในอนาคต

4. ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory)

ทฤษฎีความคาดหวังของ Victor H. Vroom (1964) ระบุว่า แรงจูงใจในการตัดสินใจของบุคคลขึ้นอยู่กับ 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1. Expectancy (ความคาดหวัง): ความเชื่อว่าความพยายามจะนำไปสู่ผลสำเร็จ
2. Instrumentality (เครื่องมือ): ความเชื่อว่าผลสำเร็จจะนำไปสู่ผลตอบแทน
3. Valence (ค่านิยม): คุณค่าหรือความสำคัญของผลตอบแทนที่ได้รับ

ความคาดหวัง เปรียบเสมือนเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ละบุคคลมีความคาดหวังไม่เท่ากันในแต่ละช่วงเวลาหรือสถานการณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานะที่สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้เรียนที่กำลังจะเข้าสู่สังคมของการทำงานจึงมีความคาดหวังที่จะนำความรู้ที่ศึกษาเล่าเรียนไปใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต

จากทฤษฎีความคาดหวัง ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้ได้รับผลตอบแทนที่ดี (Valence) นิสิตอาจเลือกฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการที่ตนคาดหวังว่าจะช่วยให้ได้งานทำในอนาคต (Instrumentality) หรือเลือกฝึกปฏิบัติงานที่มีโอกาสพัฒนาทักษะที่ต้องการ (Expectancy)

5. ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage Theory)

ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของ David Ricardo (1817) อธิบายว่าบุคคลหรือองค์กรจะเลือกทำสิ่งที่ตนเองมีความได้เปรียบมากกว่าผู้อื่น และความได้เปรียบเกิดจากประสิทธิภาพของแรงงานซึ่งจะก่อให้เกิดผลผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น นิสิตที่มีความได้เปรียบทางด้านภาษาและความสามารถเฉพาะด้านอาจเลือกฝึกปฏิบัติงานในต่างประเทศเพื่อเพิ่มมูลค่าและโอกาสการจ้างงานที่ดีกว่า

6. ทฤษฎีการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Learning Theory)

ทฤษฎีนี้เน้นการเรียนรู้และการปรับตัวในบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่าง โดย Bennett's Model of Intercultural Sensitivity (1986) แบ่งการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมออกเป็น 6 ขั้นตอน ได้แก่:

1. Denial (การปฏิเสธ) ในขั้นนี้บุคคลจะสัมผัสได้ถึงวัฒนธรรมของตนเองว่าเป็นวัฒนธรรม "ที่แท้จริง" เพียงแห่งเดียว จะไม่สนใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม เบนเน็ตต์อธิบายว่าการปฏิเสธเป็นขั้นตอนที่เน้นเชื้อชาติมากที่สุด บุคคลในขั้นนี้อาจแยกแยะความแตกต่างในวงกว้างได้ แต่กลับมองไม่เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่แท้จริงได้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นผลมาจากการแยกตัวทางกายภาพหรือทางสังคมซึ่งมักจะมีแนวโน้มปฏิเสธความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2. Defense (การต่อต้าน) ในขั้นนี้บุคคลยอมรับว่ามีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมอยู่จริง แต่เป็นการดูหมิ่นมากกว่ายอมรับและมองว่าวัฒนธรรมของตนเองเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการใช้ชีวิต

3. Minimization (การลดความแตกต่าง) ในขั้นนี้บุคคลตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ไม่ลึกซึ้ง เช่น ด้านอาหาร ประเพณี เป็นต้น และมีมุมมองเชิงบวกเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมในระดับหนึ่ง แต่ยังคงเน้นย้ำถึงความคล้ายคลึงกันของมนุษย์ในโครงสร้างทางกายภาพ ความต้องการทางจิตวิทยา หรือการยึดมั่นตามค่านิยมสากล

4. Acceptance (การยอมรับ) ในขั้นนี้บุคคลชื่นชมและยอมรับวิธีการจัดระเบียบของการดำรงอยู่ของมนุษย์ในวัฒนธรรมที่ต่างกกันซึ่งไม่จำเป็นต้องชอบหรือเห็นด้วยกับทุกวิธี อีกทั้งยังตระหนักว่าวัฒนธรรมส่งผลต่อประสบการณ์ของมนุษย์ในวงกว้าง บุคคลระดับนี้ปรารถนาที่จะได้รับข้อมูลหรือเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมต่างถิ่นอย่างเป็นเชิงรุก

5. Adaptation (การปรับตัว) ในขั้นนี้บุคคลสามารถขยายมุมมองของตนเองได้เพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อย่างถูกต้องและแสดงพฤติกรรมในรูปแบบที่เหมาะสมต่อวัฒนธรรมต่าง ๆ อีกทั้งจะเริ่มพัฒนาทักษะการ

สื่อสารข้ามวัฒนธรรม เปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อทำความเข้าใจและได้รับความเข้าใจ วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ซึ่งบุคคลจะสามารถกระทำการได้อย่างเหมาะสมนอกวัฒนธรรมของตนเอง

6. Integration (การผสมผสาน) ประสบการณ์ของบุคคลทำให้มองเห็นความแตกต่างของวัฒนธรรม มีมุมมอง จากวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่มุมมองอีกวัฒนธรรมหนึ่งได้อย่างราบรื่น เริ่มมีความต้องการที่จะเข้าใจและยอมรับความเชื่อ และบรรทัดฐานต่างๆ

นิสิตอาจพิจารณาจากลักษณะงานเพื่อที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน ส่วนนิสิต ที่เลือกฝึกปฏิบัติงานในต่างประเทศอาจมุ่งหวังเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะ ความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม (Cultural Sensitivity)

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพในประเทศไทยหรือ ต่างประเทศของนิสิตสาขาวิชาภาษาอังกฤษ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ กรณีศึกษา นิสิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยบูรพาเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) มีขั้นตอน ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผล ต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ต่อจากนั้นสร้างแบบสอบถามในรูปแบบ Google Form โดยใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานในการสร้างคำถามให้เนื้อหา ที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และนำแบบสอบถามส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและ ที่ได้ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)เท่ากับ 1.00

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา สาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 39 คน และชั้นปี ที่ 4 จำนวน 41 คน รวม 80 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม ประสบการณ์ฝึกปฏิบัติงานที่ผ่านมา

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านส่วนบุคคล ปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.2 การสัมภาษณ์ โดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก นิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 6 คน นิสิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 6 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามทางออนไลน์ให้นิสิตสาขาวิชาเอกภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3

จำนวน 39 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 41 คน รวม 80 คน ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล ข้อมูลทั่วไปของนิสิตใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของกลุ่มประชากรที่ศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ประกอบด้วยค่าเฉลี่ย (mean: $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นในระดับมาก

ระดับ 3 ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ระดับ 2 ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นในระดับน้อย

ระดับ 1 ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการเพื่อฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content Analysis)

5. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

นิสิตผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนิสิตสาขาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 3 จำนวน 39 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 41 คน รวม 80 คน พบว่า เพศหญิง จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 70 และเพศชาย จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 30 อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 อายุระหว่าง 20-22 ปี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 95 อายุ 23 ปีขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 นิสิตชั้นปีที่ 3 จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 48.8 นิสิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 51.2 มีเกรดเฉลี่ยสะสมอยู่ระหว่าง 3.01 – 3.50 จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 45.0 รองลงมา มีเกรดเฉลี่ยสะสม 3.51 ขึ้นไป จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 มีเกรดเฉลี่ยสะสมอยู่ระหว่าง 2.50-3.00 จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 มีเกรดเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า 2.50 จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 ประสบการณ์ฝึกปฏิบัติงานที่ผ่านมา พบว่า เคยฝึกปฏิบัติงานในประเทศไทย จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 เคยฝึกปฏิบัติงานต่างประเทศ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 6.3 และยังไม่เคยฝึกปฏิบัติงาน จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 55.0 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	24	30
หญิง	56	70

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนิสิตผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	1	1.3
20-22 ปี	76	95
23 ปีขึ้นไป	3	3.7
ระดับชั้นปี		
ปี 3	39	48.8
ปี 4	41	51.2
เกรดเฉลี่ยสะสม		
ต่ำกว่า 2.50	3	3.8
2.50 - 3.00	15	18.8
3.01 - 3.50	36	45.0
3.51 ขึ้นไป	26	32.5
ประสบการณ์ฝึกปฏิบัติงานที่ผ่านมา		
เคยฝึกปฏิบัติงานในไทย	31	38.8
เคยฝึกปฏิบัติงานต่างประเทศ	5	6.3
ยังไม่เคยฝึกปฏิบัติงาน	44	55

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านส่วนบุคคล 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านสถานประกอบการ 4) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.92 เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.09 ปัจจัยด้านสถานประกอบการ มีค่าเฉลี่ย 4.07 ปัจจัยด้านส่วนบุคคล มีค่าเฉลี่ยมี 3.77 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ย 3.76 ตามลำดับ ดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน	$\bar{x}$	SD	ระดับ	อันดับ
1. ปัจจัยด้านส่วนบุคคล	3.77	0.85	มาก	3
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	3.76	1.18	มาก	4
3. ปัจจัยด้านสถานประกอบการ	4.07	0.94	มาก	2
4. ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม	4.09	1.35	มาก	1
รวม	3.92	1.58	มาก	-

2.1 ปัจจัยด้านส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.77 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่ต้องการ มีค่าเฉลี่ย 4.09 ด้านเป้าหมายในการทำงานอนาคต มีค่าเฉลี่ย 4.08 ด้านความพร้อมทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 3.85 ด้านความสนใจในวัฒนธรรมและสังคมประเทศนั้น ๆ มีค่าเฉลี่ย 3.84 และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความมั่นใจในทักษะภาษาญี่ปุ่นของตนเอง มีค่าเฉลี่ย 2.99 ตามลำดับ ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยด้านส่วนบุคคล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน				
ปัจจัยด้านส่วนบุคคล	$\bar{x}$	SD	ระดับ	อันดับ
1-1. มีความมั่นใจในทักษะภาษาญี่ปุ่นของตนเอง	2.99	0.89	ปานกลาง	5
1-2. ความสนใจในวัฒนธรรมและสังคมประเทศนั้น ๆ	3.84	0.91	มาก	4
1-3. ความพร้อมทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ	3.85	0.81	มาก	3
1-4. การพัฒนาทักษะวิชาชีพที่ต้องการ	4.09	0.77	มาก	1
1-5. เป้าหมายในการทำงานอนาคต	4.08	0.85	มาก	2
รวม	3.77	0.85	มาก	-

2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.76 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านรายได้หรือเบี้ยเลี้ยงจากสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 3.93 ด้านค่าใช้จ่ายที่พักและค่าครองชีพ มีค่าเฉลี่ย 3.84 ด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทาง มีค่าเฉลี่ย 3.76 ด้านทุนสนับสนุน มีค่าเฉลี่ย 3.5 ตามลำดับ ดังตาราง 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยด้านด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน				
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	$\bar{x}$	SD	ระดับ	อันดับ
2-1. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง	3.76	1.13	มาก	3
2-2. ค่าใช้จ่ายที่พักและค่าครองชีพ	3.84	1.15	มาก	2
2-3. มีทุนสนับสนุนหรือไม่	3.5	1.29	มาก	4
2-4. รายได้หรือเบี้ยเลี้ยงจากสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน	3.93	1.14	มาก	1
รวม	3.76	1.18	มาก	-

2.3 ปัจจัยด้านสถานประกอบการ

ผลการวิเคราะห์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.07 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเฉลี่ย 4.54 อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านความน่าสนใจของงานและลักษณะงาน มีค่าเฉลี่ย 4.28 ด้านสวัสดิการ

และสิทธิประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย 4.06 ด้านโอกาสในการจ้างงานหลังฝึกปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 3.9 ด้านชื่อเสียงของสถานประกอบการ มีค่าเฉลี่ย 3.55 ตามลำดับ ดังตาราง 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยด้านสถานประกอบการ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน				
ปัจจัยด้านสถานประกอบการ	$\bar{x}$	SD	ระดับ	อันดับ
3-1. ชื่อเสียงของสถานประกอบการ	3.55	0.98	มาก	5
3-2. โอกาสในการจ้างงานหลังฝึกปฏิบัติงาน	3.9	1.06	มาก	4
3-3. ความน่าสนใจของงานและลักษณะงาน	4.28	0.86	มาก	2
3-4. สวัสดิการและสิทธิประโยชน์	4.06	1.06	มาก	3
3-5. ความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.54	0.76	มากที่สุด	1
รวม	4.07	0.94	มาก	-

2.4 ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.09 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านความปลอดภัยของสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ย 4.53 อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านโอกาสในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ย 4.24 ด้านการสนับสนุนจากครอบครัวหรือเพื่อน มีค่าเฉลี่ย 3.94 ด้านความคุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมของประเทศนั้น มีค่าเฉลี่ย 3.65 ตามลำดับ ดังตาราง 6

ตารางที่ 6 ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน				
ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม	$\bar{x}$	SD	ระดับ	อันดับ
4-1. ความคุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมของประเทศนั้น	3.65	0.92	มาก	4
4-2. การสนับสนุนจากครอบครัวหรือเพื่อน	3.94	0.92	มาก	3
4-3. ความปลอดภัยของสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน	4.53	0.71	มากที่สุด	1
4-4. โอกาสในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์	4.24	0.80	มาก	2
รวม	4.09	3.35	มาก	-

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ในส่วนนี้เป็นการถามเกี่ยวกับสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน และเหตุผลในการเลือกสถานประกอบการ ดังต่อไปนี้

3.1 การเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน พบว่า นิสิตมีความสนใจที่จะเลือกประกอบการทั้งในประเทศและต่างประเทศมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.8 รองลงมา สนใจที่จะฝึกปฏิบัติงานในประเทศไทยร้อยละ 27.5 และสนใจที่จะฝึกปฏิบัติงานในต่างประเทศร้อยละ 13.7 ตามลำดับ ดังตาราง 7

ตารางที่ 7 ความสนใจเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน

มีความสนใจเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงานใน...		
ตัวเลือก	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ประเทศไทย	22	27.5
ต่างประเทศ	11	13.7
ทั้งสองอย่าง	47	58.8
รวม	80	100.1

3.2 เหตุผลหลักที่ตัดสินใจเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน พบว่า เหตุผลหลักที่นิสิตตัดสินใจเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงานมาก 3 อันดับแรก คือ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ (ร้อยละ 71.3) โอกาสในการทำงานต่อ (ร้อยละ 65.0) ความสะดวกในการเดินทาง (ร้อยละ 61.3) ส่วนเหตุผลอื่นๆ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ค่าใช้จ่าย (ร้อยละ 52.5) ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม (ร้อยละ 51.2) ชื่อเสียงสถานประกอบการ (ร้อยละ 31.3) รุ่นพี่/คนรู้จักแนะนำ (ร้อยละ 16.3) ตามลำดับ และมีเหตุผลอื่นที่นิสิตได้ระบุมานี้ ได้แก่ ต้องการพัฒนาทักษะภาษา (ร้อยละ 1.3) ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะได้รับจากสถานประกอบการ (ร้อยละ 1.3) สนใจงานด้านนี้ (ร้อยละ 1.3) ดังตาราง 8

ตารางที่ 8 เหตุผลหลักที่ตัดสินใจเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน

มีความสนใจเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงานใน...		
ตัวเลือก	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ความสะดวกในการเดินทาง	49	61.3
ค่าใช้จ่าย	42	52.5
ชื่อเสียงสถานประกอบการ	25	31.3
โอกาสในการทำงานต่อ	52	65.0
ประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม	41	51.2
ค่าตอบแทนและสวัสดิการ	57	71.3
รุ่นพี่/คนรู้จักแนะนำ	13	16.3
อื่นๆ(โปรดระบุ)		
ต้องการพัฒนาทักษะภาษา	1	1.3
ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะได้รับจากสถานประกอบการ	1	1.3
สนใจงานด้านนี้	1	1.3

3.3 ปัจจัยใดส่งผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด (ร้อยละ 61.67) รองลงมาเป็น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ร้อยละ 44.67) ต่อมาเป็นปัจจัยด้านสถานประกอบการ (ร้อยละ 36.67) ปัจจัยใดส่งผลต่อการตัดสินใจน้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม (ร้อยละ 17.00) ตามลำดับ ดังตาราง 9

ตารางที่ 9 ปัจจัยใดมีผลต่อการตัดสินใจ

ปัจจัยใดมีผลต่อการตัดสินใจ		
ปัจจัย	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ปัจจัยส่วนบุคคล	75	61.67
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	66	44.67
ปัจจัยด้านสถานประกอบการ	61	36.67
ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม	38	17.00

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด สรุปได้ดังนี้

นิสิตมีความคิดเห็นว่าการฝึกปฏิบัติงานเป็นประสบการณ์ที่ดีสำหรับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมการทำงานจริง เป็นการเปิดโอกาสให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ที่หลากหลาย การได้พบเจอผู้คนจำนวนมากทำให้ได้พัฒนาหลายด้าน การฝึกปฏิบัติงานช่วยให้ได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่ได้มีให้เรียนในห้องเรียน ดังนั้น หากสนใจหรืออยากลองทำสิ่งใหม่ ๆ การฝึกปฏิบัติงานคือโอกาสที่ดี และจะเป็นการดีหากได้ฝึกปฏิบัติงานตรงสายที่เรียนร้อยละ 80 และได้ความรู้หรือทักษะอื่น ๆ อีกร้อยละ 20 อีกทั้ง ประสบการณ์จากการฝึกปฏิบัติงานจะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคต อย่างไรก็ตาม นิสิตให้คำแนะนำก่อนออกไปฝึกปฏิบัติงานว่า ควรจัดสอนเกี่ยวกับพื้นฐานแอปพลิเคชันต่าง ๆ ของสำนักงาน ควรมีการฝึกอบรมเตรียมไปสหกิจที่เหมาะสมกับแต่ละสายงานก่อนไปฝึกสหกิจ ควรมีการให้ฝึกทักษะการแปลล่ามมากกว่านี้เพราะส่วนใหญ่เป็นการฝึกปฏิบัติงานที่แผนกล่าม ควรมีการฝึกทักษะก่อนไปฝึกปฏิบัติงานสัก 1 เดือน เช่น ภาษา, วัฒนธรรมของประเทศนั้น และวัฒนธรรมองค์กร

ด้านข้อมูล นิสิตให้ความเห็นว่า ไม่ค่อยทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการมากนัก จึงทำให้การตัดสินใจทำได้ยาก ต้องการข้อมูลของสถานที่ฝึกปฏิบัติงานทั้งบริษัทในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นให้ละเอียดมากกว่านี้เพื่อประกอบการตัดสินใจ เพราะฝึกปฏิบัติงานเพียง 4 เดือนเท่านั้น การที่มีข้อมูลน้อยทำให้มองไม่เห็นภาพของลักษณะของงาน ซึ่งอาจไม่ชอบก็ได้ และต้องการฝึกปฏิบัติงานที่ตรงกับความต้องการในการประกอบอาชีพ

ด้านสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน ต้องการให้มีสถานที่ฝึกปฏิบัติงานให้เลือกหลากหลาย โดยเฉพาะสถานที่ฝึกปฏิบัติงานในประเทศญี่ปุ่น เพื่อที่จะได้คุ้นเคยกับการใช้ภาษาญี่ปุ่นรวมถึงวัฒนธรรม และต้องการให้มีหลากหลายที่นอกเหนือจากงานด้านโรงแรม ส่วนในประเทศไทยต้องการให้เพิ่มสถานที่ฝึกปฏิบัติงานที่เน้นใช้ภาษาญี่ปุ่นจริงๆ มากกว่านี้ และต้องการฝึกปฏิบัติงานกับบริษัทที่มีสวัสดิการหรือค่าตอบแทน เพื่อให้มีแรงกำลังใจในการทำงานมากขึ้น และหากเป็นไปได้ต้องการให้อาจารย์เดินทางไปดู และศึกษาเกี่ยวกับสถานประกอบการแต่ละแห่งก่อนที่จะส่งนิสิตไปฝึกปฏิบัติงาน

ด้านช่วงเวลาฝึกปฏิบัติงาน นิสิตต้องการให้เปลี่ยนจากฝึกในเทอมต้นเป็นเทอมปลาย เนื่องจากหากสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติงานแล้ว บริษัทที่ต้องการรับนิสิตฝึกปฏิบัติงานเข้าทำงาน ก็สามารถทำงานได้เลย อีกทั้งให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีระยะเวลาฝึกปฏิบัติงานนานกว่านี้ อย่างน้อย 6 เดือน เพื่อที่จะได้เรียนรู้ประสบการณ์การทำงานและภาษาญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ฝึกปฏิบัติงาน นิสิตให้ความเห็นว่า ควรลดค่าเทอมเพื่อให้นิสิตสามารถนำเงินไปใช้จ่ายเป็นค่าเดินทางและที่พักระหว่างฝึกปฏิบัติงาน หรือควรมีทุนสนับสนุนค่าที่พักและค่าเดินทาง อีกทั้งต้องการให้มีทุนสนับสนุนการไปฝึกปฏิบัติงานที่ต่างประเทศต่อไป และเมื่อไปทำงานวันแรก ควรมีเจ้าหน้าที่มารับนำทางไปจนถึงสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน

6. สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในประเทศไทย หรือต่างประเทศของนิสิตสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านส่วนบุคคล 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านสถานประกอบการ 4) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม จากปัจจัยทั้ง 4 ด้านนี้ ปัจจัยด้านส่วนบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด (ร้อยละ 61.67) อันดับต่อมาเป็น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ร้อยละ 44.67) ปัจจัยด้านสถานประกอบการ (ร้อยละ 36.67) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม (ร้อยละ 17.00) ตามลำดับ การที่ปัจจัยด้านส่วนบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า นิสิตมีความมุ่งมั่นและพร้อมในการที่จะนำความรู้ที่ได้เรียนมาทั้งทางด้านภาษาและวัฒนธรรมไปใช้จริง เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่เป็นเป้าหมายของการทำงานอนาคต ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของ Maslow (1943) อันส่งผลไปถึงการมีชีวิตที่มั่นคง

สำหรับปัจจัยด้านส่วนบุคคล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.77) เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ระดับมาก ได้แก่ ด้านการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่ต้องการ (ค่าเฉลี่ย 4.09) ด้านเป้าหมายในการทำงานอนาคต (ค่าเฉลี่ย 4.08) ด้านความพร้อมทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ (ค่าเฉลี่ย 3.85) ด้านความสนใจในวัฒนธรรมและสังคมประเทศนั้น ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.84) ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านมีความมั่นใจในทักษะภาษาญี่ปุ่นของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 2.99) แสดงให้เห็นว่า นิสิตให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะวิชาชีพและการประกอบอาชีพในอนาคต ต้องการความมั่นคงในชีวิตตามทฤษฎีความต้องการของ Maslow (1943) ซึ่งสอดคล้องกับสุเทวี คงคุณ (2566) ที่ศึกษา การตัดสินใจในการเลือกสถานประกอบการในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ได้กล่าวถึงแนวคิดในการเลือกอาชีพของนักศึกษา ด้านเป้าหมายและด้านความเชื่อค่านิยมว่า นักศึกษามีการสำรวจความต้องการของตนเอง โดยวางเป้าหมายในการเลือกสถานประกอบการเพื่อให้ได้รับประสบการณ์การทำงานจริงจากสถานประกอบการ และมีความเชื่อว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นการมองเห็นโอกาสหรือความก้าวหน้าที่จะได้งานทำหลังจากจบการศึกษา

นอกจากนี้นิสิตมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจที่จะเข้าสู่สังคมของการทำงาน เนื่องจากนิสิตได้สั่งสมความรู้ภาษาญี่ปุ่นมาแล้วระดับหนึ่งจึงจะไปตามทฤษฎีทฤษฎีของ Becker (1964) ที่กล่าวว่า การลงทุนทางการศึกษา และการฝึกอบรมเป็นการลงทุนที่สำคัญเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ เป็นการเพิ่มมูลค่าของทุนมนุษย์เพื่อให้เกิดผลกำไรดำเนินงานที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งนำไปสู่โอกาสในการทำงานที่ดีขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของ Maslow (1943) แต่อาจไม่มั่นใจในทักษะภาษาญี่ปุ่นของตนเองมากนัก เพราะถึงแม้ว่าจะมีการฝึกทักษะภาษาญี่ปุ่นจนชำนาญในระดับหนึ่งแล้ว ก็เป็นการสื่อสารกันภายในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ยังไม่ได้ลองใช้สื่อสารในการทำงานซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ไม่มีอาจารย์ให้คำปรึกษาแนะนำ ดังนั้น นิสิตอาจมีความกังวลอยู่บ้าง แต่เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่ต้องการและเป็นเป้าหมายการทำงานในอนาคต นิสิตจึงพร้อมที่จะเผชิญกับประสบการณ์ใหม่ ดังที่ Weldon & Richardson (1995) เชื่อว่า การเรียนรู้ในห้องเรียนซึ่งรวมถึงการฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการจริง นอกจากเป็นการเพิ่มแรงจูงใจและสร้างประสบการณ์จริงในการเรียนรู้ด้านวิชาชีพได้แล้ว ยังมีส่วนอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะของนิสิตในด้านต่างๆ รวมถึงบ่มเพาะความรู้สึกลึกและความเข้าใจต่อวัฒนธรรมองค์กรด้วยสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในการทำงาน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเข้าใจและสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเกี่ยวกับงานที่จะกระทำต่อไปในอนาคต

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.76) เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ระดับมาก ได้แก่ ด้านรายได้หรือเบี่ยเลี้ยงจากสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย 3.93) ด้านค่าใช้จ่ายที่พักและค่าครองชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.84) ด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทาง (ค่าเฉลี่ย 3.76) ด้านทุนสนับสนุน (ค่าเฉลี่ย 3.5)

แสดงให้เห็นว่า การพิจารณาเลือกสถานประกอบการจากนิสิต เป็นการตัดสินใจที่มีหลักการและเหตุผล (Bernard, 1972) เลือกวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Piffner and Presthus, 1960) ดังที่ ค่าเฉลี่ยด้านค่าตอบแทนจากสถานประกอบการอยู่ในระดับสูงสุด เพื่อที่จะได้น้ำค่าตอบแทนนี้เป็นค่าใช้จ่ายที่พอก ค่าครองชีพ การเดินทาง และเป็นกำลังใจซึ่งค่าใช้จ่ายที่นำมาประกอบในการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการนี้ สอดคล้องกับกระบวนการของการตัดสินใจของ Simon (1966) ที่ว่าในการตัดสินใจจะต้องมีข้อมูลและนำมาวิเคราะห์แนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสม อีกทั้งการที่นิสิตพิจารณาจากค่าตอบแทนเป็นหลักนั้น ถือเป็นแรงจูงใจที่นิสิตคาดว่าจะได้รับผลตอบแทนที่ดี (Valence) โดยอาจเลือกสถานประกอบการที่คาดหวังว่าจะช่วยให้ได้งานทำในอนาคต (Instrumentality) หรือมีโอกาสพัฒนาทักษะที่ต้องการ (Expectancy) เพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จในอนาคต ดังที่ อำพล เทศติ (2557) กล่าวว่า หากสถานประกอบการมีสถานที่พักชั่วคราวหรือที่พักอาศัยใกล้สถานประกอบการให้กับนักศึกษาสหกิจศึกษา จะเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจ หรือเสริมแรงให้กับนักศึกษา สอดคล้องกับ ปณัสยา พิมพ์กลาง (2562) ศึกษา ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบว่า นักศึกษาให้ความสำคัญในการเลือกสถานที่ฝึกปฏิบัติงานมากที่สุดคือ ใกล้ที่พักและเดินทางสะดวก หากสถานประกอบการมีสวัสดิการที่พอกให้ หรือ นิสิตพักใกล้สถานประกอบการ จะทำให้เดินทางไปทำงานสะดวก ปัจจัยนี้จะเป็นแรงจูงใจให้นิสิตตัดสินใจเลือกสถานประกอบการได้ง่ายขึ้น เพราะการออกฝึกปฏิบัติงานนิสิตมีค่าใช้จ่าย อาจต้องขอสนับสนุนจากผู้ปกครอง ซึ่งทำให้ผู้ปกครองมีภาระมากขึ้น

ปัจจัยด้านสถานประกอบการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน (ค่าเฉลี่ย 4.54) ระดับมาก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความน่าสนใจของงานและลักษณะงาน (ค่าเฉลี่ย 4.28) ด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 4.06) ด้านโอกาสในการจ้างงานหลังฝึกปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย 3.9) ด้านชื่อเสียงของสถานประกอบการ (ค่าเฉลี่ย 3.55) แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่านิสิตมีข้อได้เปรียบด้านภาษาญี่ปุ่นในการเลือกสถานประกอบการตามทฤษฎีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของ David Ricardo (1817) แต่นิสิตคำนึงถึงความปลอดภัยมากที่สุดในการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริพร เจริญศรีวิริยะกุล (2559) ที่ศึกษาการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่พบว่า นักศึกษาให้ความสำคัญกับความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงานในค่าเฉลี่ยที่เห็นด้วยมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีความต้องการของ Maslow (1943) ด้านความต้องการทางกายภาพที่กล่าวว่า มนุษย์มีความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ สถานประกอบการจึงควรจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานให้สำเร็จตามหน้าที่ความรับผิดชอบและมีความปลอดภัย เช่น มีความสะอาด มีแสงสว่างที่เพียงพอ มีอุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นต้น

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.09) เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความปลอดภัยของสถานที่ฝึกปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย 4.53) ระดับมาก ได้แก่ ด้านโอกาสในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ (ค่าเฉลี่ย 4.24) ด้านการสนับสนุนจากครอบครัวหรือเพื่อน (ค่าเฉลี่ย 3.94) ด้านความคุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมของประเทศนั้น (ค่าเฉลี่ย 3.65) แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่านิสิตต้องการโอกาสในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในสังคมของการทำงาน แต่ยังคงให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของสถานที่ฝึกปฏิบัติงานตามแนวคิดด้านความต้องการความมั่นคงและยังคงต้องการกำลังใจจากครอบครัวและเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับและต้องการความรักและสังคมของ Maslow (1943) ดังนั้น ไม่ว่าจะฝึกปฏิบัติงานในประเทศหรือต่างประเทศกำลังใจจากครอบครัวยังคงเป็นสิ่งที่สำคัญ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ก่อนที่นิสิตจะออกไปฝึกปฏิบัติงาน นอกจากวิชาการเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงาน ซึ่งกล่าวถึง หลักการ แนวคิด และกระบวนการของสหกิจศึกษา หรือการฝึกปฏิบัติงานในต่างประเทศ ความรู้พื้นฐานและเทคนิคในการสมัครงานและปฏิบัติงาน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการวางแผน ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการตัดสินใจ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การทำงานเป็นทีม บุคลิกภาพและมารยาท การจัดการอารมณ์และความเครียด จริยธรรมในการปฏิบัติงานและจรรยาบรรณในวิชาชีพแล้ว ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลของสถานประกอบการที่รับนิสิต ควรเพิ่มจำนวนสถานประกอบการและให้ข้อมูลของสถานประกอบการมากกว่านี้ ถึงแม้ว่าทางสาขาภาษาญี่ปุ่นจะให้ข้อมูลของสถานประกอบการแล้ว แต่ดูเหมือนว่ายังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนิสิตในการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการ และควรเพิ่มสถานประกอบการทั้งในประเทศและต่างประเทศให้มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อเป็นตัวเลือกตามความชอบและความถนัดของนิสิต ถ้าเป็นไปได้อาจารย์ผู้รับผิดชอบควรไปเยี่ยมชมสถานประกอบการนั้น ๆ ก่อนที่จะส่งนิสิตไปฝึกปฏิบัติงาน เพื่อที่จะได้ให้ข้อมูลได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้นิสิตมีความมั่นใจในการที่จะไปปฏิบัติงานในสถานประกอบการนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการ ควรศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อสถานประกอบการหลังจากที่ไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หรือควรศึกษาทางฝั่งสถานประกอบการเกี่ยวกับการคัดเลือกนิสิตฝึกปฏิบัติงาน คุณลักษณะที่เหมาะสมในการเข้าทำงาน อีกทั้งปัญหาและอุปสรรคที่นิสิตต้องเผชิญในระหว่างการฝึกปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการส่งนิสิตไปฝึกปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- ปณัสยา พิมพ์กลาง. (2562). ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเลือกสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ. *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2* (443-450). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ศิริพร เจริญศรีวิริยะกุล (2559). *การศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเลือกสถานประกอบการในการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*. [รายงานการวิจัย]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุเทวี คงคุณ. (2566). การตัดสินใจในการเลือกสถานประกอบการ ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*. 6(1). 14-25.
- อำพล เทศดี. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานสหกิจศึกษาของสถานประกอบการเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิจัยและพัฒนาวลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*. 9(3), 201-208.
- Becker, G. S. (1964). Human capital: A theoretical and empirical Analysis with special reference to education. NREER. University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Bernard, C. I. (1972). The functions of executive. Massachusetts: Harvard University Press.
- Maslow, A. H. (1943). *A theory of human motivation*. Psychological Review. 50(15), 370-96.
- Pffifner, John M. and Robert V. Prethuis. (1960). Public Administration . 4 th. ed. New York : The Ronald Press Company.
- Ricardo, D. (1817). *On the principles of political economy and taxation*. London: John Murray.
- Simon, H. (1966). *Administrative Behavior: A Study of Decision Making Process in Administrative Organization*. Toronto: The Free Press.
- Vroom, Victor H. (1964). *Work and Motivation*. New York : John Wiley & Sons.
- Weldon, M. & Richardson, R. (1995). *Planning Geography for the Revised National Curriculum: Key Stages One and Two*. London: John Murray.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Affiliation: Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

Corresponding email: pansekying@hotmail.com

Received: 2025/02/11

Revised: 2025/04/02

Accepted: 2025/04/02

การสำรวจการใช้ภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลผู้สูงอายุชาวไทย ในประเทศญี่ปุ่น

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการได้แก่ 1) เพื่อสำรวจความถี่ในการใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลผู้สูงอายุที่เป็นชาวไทยในประเทศญี่ปุ่น 2) เพื่อจัดลำดับรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นที่นักบริบาลชาวไทยใช้งาน มากที่สุดระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น 3) เพื่อวิเคราะห์การใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลชาวไทย 4) เพื่อสำรวจกลุ่มคำศัพท์ที่นักบริบาลคนไทยใช้งานระหว่างการปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น โดยกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากชาวไทยที่ปฏิบัติงานเป็นนักบริบาลผู้สูงอายุอยู่ในประเทศญี่ปุ่นจำนวน 6 คน ซึ่งมีประสบการณ์ทำงานไม่ต่ำกว่าสามปี เครื่องมือที่ใช้คือ 1) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความถี่ของภาษาญี่ปุ่นที่ใช้ในการปฏิบัติงานบริบาลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่นักบริบาลชาวไทยพบระหว่างการปฏิบัติงานจริง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่ารูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นที่นักบริบาลชาวไทยใช้ระหว่างการปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมีทั้งหมด 13 กลุ่มตามการใช้งานได้แก่ 1) การขอร้อง 2) การคาดคะเน 3) การแสดงทรรศนะ 4) การเปรียบเทียบ 5) การบอกเล่าประสบการณ์การ 6) การแสดงความสามารถ 7) การอนุญาต 8) การแสดงเงื่อนไข 9) การอุกกระทำ 10) การให้คำแนะนำ 11) การแสดงเจตนา 12) การห้าม 13) การถ่ายทอดข้อความ ซึ่งทั้งหมดเป็นรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มภาษาญี่ปุ่นพื้นฐานไปจนถึงระดับกลาง เมื่อเปรียบเทียบโดยใช้การสอบวัดระดับความรู้ 日本語能力試験 หรือ JLPT พบว่าเป็นรูปประโยคและไวยากรณ์ในระดับ N4 จนถึง N3

คำ

สำคัญ

รูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่น, นักบริบาลผู้สูงอายุ, การสำรวจ

An Exploration of Japanese Language Usage by Thai Caregivers of the Elderly in Japan

Abstract

This research aimed to achieve four objectives: 1) to explore the frequency of Japanese grammar usage among Thai caregivers working in Japan; 2) to rank the most frequently used Japanese grammatical structures in elderly care work; 3) to analyze the patterns of Japanese grammar usage by Thai caregivers; and 4) to explore the vocabulary used by Thai caregivers during elderly care practices for Japanese seniors. The sample group consisted of six Thai caregivers working in elderly care in Japan, selected through purposive sampling. All of the participants had at least three years of work experience. The research tools included: 1) an interview form focusing on the frequency of Japanese grammar usage in elderly care work, and 2) an interview form addressing the challenges faced by Thai caregivers during actual caregiving tasks. The data were analyzed using means and standard deviations. The findings revealed that the Thai caregivers utilized 13 categories of Japanese grammar during their work, classified by meaning as follows: 1) requests, 2) predictions, 3) expressions of opinions, 4) comparisons, 5) descriptions of experiences, 6) expressions of ability, 7) granting permission, 8) conditions, 9) passive forms, 10) giving advice, 11) expressions of intent, 12) prohibitions, and 13) conveying messages. These grammatical structures were predominantly categorized as basic to intermediate Japanese grammar. When compared using the Japanese Language Proficiency Test (JLPT), the grammar ranged from N4 to N3 levels.

words

Japanese grammar, elderly caregivers, survey

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศพัฒนาแล้วที่เผชิญหน้ากับปัญหาการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมที่มีประชากรสูงวัยหรือสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2513 หรือราว 50 ปีมาแล้ว จนในปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขแรงงานและสวัสดิการสังคมแห่งประเทศญี่ปุ่นออกมาเปิดเผยข้อมูลว่า ในปี พ.ศ.2566 กลุ่มประชากรที่มีอายุเกินกว่า 100 ปีมีจำนวนมากถึง 90,526 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 124.42 ล้านคน หรือคิดเป็น 0.1% ซึ่งเป็นสถิติเพิ่มอย่างต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลา 52 ปี และในปีพ.ศ.2567 ประเทศญี่ปุ่นมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีอายุมากกว่า 65 ปี (高齢者) มากถึง 36 ล้านคน คิดเป็น 29.3% จากประชากรทั้งหมด (内閣府 สำนักนายกรัฐมนตรีประเทศญี่ปุ่น) นับว่าเป็นประเทศที่กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ (Aged Society) มาตั้งแต่ปีพ.ศ.2537 (JAPAN FOUNDATION FOR AGING AND HEALTH)

ด้วยเหตุนี้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการดูแลหรือนักบริบาลผู้สูงอายุในญี่ปุ่นจึงกลายมาเป็นอาชีพที่ขาดแคลนอย่างหนักในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากจำนวนนักบริบาลที่จำเป็นต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อดูแลผู้สูงอายุนั้นมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ยกตัวอย่างเช่นในปีพ.ศ.2566 กระทรวงสาธารณสุข แรงงานและสวัสดิการสังคมญี่ปุ่นรายงานว่ามีจำนวนยอดนักบริบาลที่ประเทศต้องการเพื่อให้สอดคล้องกับประชากรผู้สูงอายุจะอยู่ที่ 2.33 ล้านคนแต่หน่วยงานรัฐและภาคเอกชนกลับผลิตบุคลากรด้านนี้ได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น โดยขาดแคลนแรงงานอาชีพนี้อยู่ที่เฉลี่ยปีละราว 50,000 ตำแหน่งสำหรับการดูแลผู้สูงอายุทั่วประเทศ

เนื่องด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้รัฐบาลประเทศญี่ปุ่นจึงต้องเร่งผลิตแรงงานด้านการบริบาลเข้าสู่สังคมให้ได้มากเพียงพอต่อสภาพบริบททางสังคมนี้ จนเป็นที่มาของนโยบายด้านความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐประเทศญี่ปุ่นกับองค์กรเอกชนจากประเทศต่างๆ เพื่อรับบุคลากรเข้าไปเรียนรู้การบริบาลและเข้าประกอบอาชีพดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งที่ผ่านมานโยบายรับแรงงานจากต่างประเทศลักษณะนี้มีแหล่งแรงงานสำคัญเป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ เวียดนาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ รวมไปถึงประเทศไทย ประกอบกับความร่วมมือระดับนโยบายระหว่างรัฐบาลญี่ปุ่นกับกระทรวงแรงงานของไทยที่พยายามผลักดันกลุ่มแรงงานทักษะทั่วไปให้ได้รับการพัฒนาเป็นแรงงานทักษะเฉพาะทางหรือ (特定技能)¹ ที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งรวมไปถึงอาชีพการบริบาลผู้สูงอายุมากด้วย โดยกระทรวงแรงงานไทยจะอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มคนที่สนใจไปประกอบอาชีพนี้ ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นในทุกๆปี เนื่องจากรายได้ของอาชีพการบริบาลผู้สูงอายุในญี่ปุ่นหากเปรียบเทียบกับในประเทศไทยแล้วยังมีความแตกต่างกันมาก โดยนักบริบาลในญี่ปุ่นจะได้รับเงินเดือนที่ราว 250,000 เยนหรือ 60,000 บาท ในขณะที่ในประเทศไทยจะอยู่ที่ประมาณ 15,000 บาท จึงเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ช่วยดึงดูดแรงงานไทยให้เดินทางไปประกอบอาชีพนี้กันมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กรมการจัดหางาน, 10 เมษายน 2567)

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอาชีพนักบริบาลชาวไทยที่ทำงานดูแลผู้สูงอายุอยู่ในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุอชิคาวะ จังหวัดฟูกุชิมะและศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้สูงอายุจังหวัดอิบารากิ ประเทศญี่ปุ่น รวม 6 คน เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2567 พบว่าหน้าที่หลักในการดูแลผู้สูงอายุ คือการดูแลความสะอาดร่างกาย การรับประทานอาหาร กิจกรรมสันทนาการ กิจกรรมการฟื้นฟูสุขภาพ ซึ่งนักบริบาลชาวไทยจะมีข้อจำกัดในเรื่องของการสื่อสารถึงแม้ว่าจะมีความรู้ด้านภาษาญี่ปุ่นมาแล้วพอสมควรก่อนปฏิบัติงาน ซึ่งจากการศึกษาของ 遠藤織江 ในปีพ.ศ. 2568 พบว่า

¹ ศิแรงงานทักษะเฉพาะทางหรือ 特定技能 คือแรงงานชาวต่างชาติที่มีทักษะเฉพาะด้านตามเงื่อนไขที่กระทรวงแรงงานญี่ปุ่นกำหนด โดยแบ่งเป็น 2 ระดับคือ 1 และ 2 ครอบคลุมสายอาชีพทั้งหมด 14 กลุ่มอาชีพที่ประเทศญี่ปุ่นกำลังขาดแคลน อาทิเช่น การดูแลผู้สูงอายุ เกษตรกรรม การประมง หรือการก่อสร้าง เป็นต้น

ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะใช้ประโยคที่ไม่มีประธานของประโยค และมีเนื้อหาที่เป็นนามธรรมมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าการสนทนายืดเยื้อและยากต่อการติดตาม นอกจากนี้การสื่อสารกับผู้สูงอายุควรคำนึงถึงความเร็วในการพูด และโทนเสียงที่เหมาะสม เนื่องจากการได้ยินที่ลดลงของผู้สูงอายุ การพูดด้วยโทนเสียงที่ต่ำและชัดเจน รวมถึงการเว้นจังหวะที่เหมาะสม จะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น ควรจะมีความรู้ภาษาญี่ปุ่นด้านรูปประโยคและไวยากรณ์และการใช้งานทางภาษาที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุเพื่อลดความผิดพลาดในการสื่อสารและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

อย่างไรก็ตามข้อจำกัดด้านภาษายังเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้แรงงานจากประเทศไทยที่เข้าสู่สายงานอาชีพนักบริบาลยังมีจำนวนที่น้อย เนื่องจากนักบริบาลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นจะต้องมีทักษะความรู้ภาษาญี่ปุ่นในระดับที่สื่อสารได้เทียบเท่าการสอบวัดระดับ N3 หรือ N4 ประกอบกับในปัจจุบันแบบเรียนการดูแลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาญี่ปุ่นควบคู่ไปกับการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นยังคงมีน้อย เนื่องจากโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของหนังสือแปลมากกว่าจะเป็นแบบเรียน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการสำรวจการใช้ภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลชาวไทยจากการปฏิบัติงานจริง ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลด้านปัญหาที่พบระหว่างการปฏิบัติงานจึงจะเป็นรากฐานที่สำคัญในการนำมาต่อยอดพัฒนาเป็นแนวทางในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นเฉพาะทางที่มุ่งเน้นเพื่อสร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารกับโดยตรงกับผู้สูงอายุ รวมไปถึงมีความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์การทำงานและเตรียมรับมือกับปัญหาที่จะพบได้ในสายงานนี้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความถี่ในการใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นของผู้มีอาชีพนักบริบาลชาวไทย ในระหว่างการทำงานดูแลผู้สูงอายุประเทศญี่ปุ่น
2. เพื่อจัดลำดับรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นที่ถูกใช้งานมากที่สุดในสายงานการบริบาลผู้สูงอายุ
3. เพื่อวิเคราะห์การใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นในหมวดต่างๆ ที่นักบริบาลชาวไทยใช้ในการปฏิบัติงาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการเป็นดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียนภาษาญี่ปุ่นสำหรับการบริบาลผู้สูงอายุ

ในระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหน้าที่และขั้นตอนการปฏิบัติงานด้านต่างๆของนักบริบาลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น โดยผ่านแบบเรียนภาษาญี่ปุ่นชื่อ場所から学ぶ介護の日本語 ซึ่งเป็นแบบเรียนที่ผลิตโดยสมาคมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และอุตสาหกรรมต่างประเทศ (The Overseas Human Resources and Industry Development Association : HIDA) เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการสำรวจการใช้รูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นของชาวไทยในการปฏิบัติงานจริง โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. วิเคราะห์รูปแบบรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ปรากฏในหัวข้อการปฏิบัติงานทั้งหมดในแบบเรียน

ผลการวิเคราะห์พบว่าระดับการใช้รูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นที่ปรากฏในแบบเรียนอยู่ในระดับกลางสำหรับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาต่างประเทศหรือเทียบเท่าระดับการสอบวัดระดับภาษาญี่ปุ่น

Japanese-Language Proficiency Test ในระดับ N3 ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานทักษะทางภาษาที่สมาคมวิชาชีพเพื่อประโยชน์สาธารณะด้านองค์กรนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาบุคลากรและการส่งเสริมแรงงาน (Innovative Organization for Human Resource Cultivation and Encouragement : iforce) กำหนดเอาไว้ว่าผู้ที่จะสามารถประกอบอาชีพการบริบาลได้ในประเทศญี่ปุ่นควรมีทักษะความรู้ภาษาญี่ปุ่นอยู่ในระดับนี้ ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์รูปประโยคและไวยากรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานด้านการบริบาลให้แก่ชาวญี่ปุ่นนั้น พบว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 35 รูปประโยคและไวยากรณ์ ครอบคลุมการปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุทั้งหมด 20 หัวข้อ อาทิเช่น การปลุกผู้สูงอายุ การพารับประทานอาหาร การทำความสะอาดร่างกาย หรือการพาทำกิจกรรมสันทนาการ เป็นต้น โดยจำแนกตามหลักเกณฑ์ของหนังสือ พจนานุกรมรูปประโยคภาษาญี่ปุ่น (日本語文型辞典) ได้ดังนี้

1	～と思います	20	～は～より
2	～てください	21	～ようと思う
3	～たら・～ば・～なら	22	～られる (可能形)
4	～なければなりません	23	～そうです
5	～ないでください	24	～ことができます
6	～かもしれません	25	～てみます
7	～たほうがいいです	26	～てはいけません
8	～ておきます	27	～たり～たり
9	～そうです	28	～ていらっしゃる吗
10	～ために・～ように	29	～にくい・～やすい
11	～ようです	30	～なくてもよろしい
12	～ましょうか	31	～される (受身形)
13	～てもらえませんか	32	～たところ
14	～たことがあります	33	～すぎます
15	～ていただけませんか	34	～させる (使役形)
16	～てもいいです	35	～させられる (使役受け身)
17	～みたいです		
18	～つもりです		
19	～ような		

2. จัดหมวดหมู่การใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ตามลักษณะการใช้งาน

เมื่อนำรูปประโยคและไวยากรณ์ทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่จะได้ผลออกมาเป็นดังต่อไปนี้

- การขอร้อง
- การเปรียบเทียบ
- การอนุญาต
- การให้คำแนะนำ
- การห้าม
- การคาดคะเน
- การบอกเล่าประสบการณ์
- การแสดงเงื่อนไข
- การแสดงเจตนา
- การถ่ายทอดข้อความ
- การแสดงทรรศนะ
- การแสดงความสามารถ
- การถูกกระทำ

ระยะที่ 2 การสำรวจการใช้งานภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลชาวไทย

ในระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลด้านรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นที่ได้จากการวิเคราะห์แบบเรียนไปสำรวจการใช้งานจริงโดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักบริบาลผู้สูงอายุชาวไทยที่ทำงานอยู่ในประเทศญี่ปุ่นจำนวน 6 คน แบ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุอยู่ในจังหวัดฟูกุชิมะจำนวน 2 คนและจังหวัดอิบารากิจำนวน 4 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรายละเอียดในการปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สอบถามเกี่ยวกับประเด็นการทำงานกับผู้สูงอายุภายใต้บริบทของสังคมญี่ปุ่น โดยแบ่งประเด็นสอบถามออกเป็นดังนี้ 1) ลักษณะการทำงาน 2) สภาพแวดล้อม 3) ข้อควรปฏิบัติและข้อควรระวังของศูนย์ดูแล 4) ปัญหาที่พบบ่อยระหว่างการปฏิบัติงาน 5) วิธีการรับมือและแก้ไขปัญหา โดยเน้นไปที่การเก็บข้อมูลด้านปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้ดูแลชาวไทยพบในการทำงานในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลร่วมกับข้อมูลด้านการใช้ภาษาญี่ปุ่นในการทำงาน

2.2 แบบสอบถามวัดความถี่การใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลชาวไทย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน (Likert Scale) ประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ บ่อยที่สุด บ่อยมาก ปานกลาง น้อย และน้อยมากที่สุด จำนวน 35 ข้อ โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไขได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.50

ระยะที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อขอความอนุเคราะห์นัดสัมภาษณ์นักบริบาลชาวไทยที่ทำงานในประเทศญี่ปุ่นในรูปแบบออนไลน์

3.2 สัมภาษณ์นักบริบาลชาวไทยในประเทศญี่ปุ่นจำนวน 6 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างผ่านระบบออนไลน์ของ Google Meet

3.3 ส่งแบบสอบถามเก็บข้อมูลทั่วไปของนักบริบาลและการวัดความถี่การใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นให้นักบริบาลชาวไทยช่วยตอบในรูปแบบของ Google Form

ระยะที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักบริบาลชาวไทยผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ประเมินค่าความถี่การใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นที่นักบริบาลชาวไทยนำมาใช้จริงในการ

ปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุญี่ปุ่น โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. จัดกลุ่มรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ถูกใช้งานจริงกลุ่มตามการใช้งาน
4. เรียงลำดับรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ถูกใช้งานจริงตามลำดับค่าความถี่

4. ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและระดับความรู้ทางภาษาญี่ปุ่นพบว่า นักบริหารชาวไทยเป็นเพศหญิง 2 คน และเพศชาย 4 คน โดยก่อนเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 5 คน และ 1 คนจบปริญญาบัตรวิชาชีพชั้นสูง โดยมีประสบการณ์ทำงานดูแลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นเป็นดังนี้

น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 1 คน

1-2 ปี จำนวน 1 คน

2-3 ปี จำนวน 2 คน

3-4 ปี จำนวน 2 คน

2. จากการเก็บข้อมูลด้านความถี่ในการใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นจำนวน 35 รูปประโยคและไวยากรณ์จากนักบริหารชาวไทยทั้ง 6 คน ได้ผลออกมาเป็นดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	รูปประโยคและไวยากรณ์	ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$	ค่า S.D.	การแปลความหมาย
1	～と思います	4.66	0.51	ใช้บ่อยที่สุด
2	～てください	4.66	0.75	ใช้บ่อยที่สุด
3	～たら・～ば・～なら	4.66	0.75	ใช้บ่อยที่สุด
4	～なければなりません	4.50	0.75	ใช้บ่อยที่สุด
5	～ないでください	4.50	0.51	ใช้บ่อยที่สุด
6	～かもしれません	4.50	0.40	ใช้บ่อยที่สุด
7	～たほうがいいです	4.16	0.63	ใช้บ่อย
8	～ておきます	4.16	0.75	ใช้บ่อย
9	～そうです (ถ่ายทอดข้อมูล)	4.16	0.75	ใช้บ่อย
10	～ために・～ように	4.16	0.40	ใช้บ่อย
11	～ようです	4.00	0.51	ใช้บ่อย
12	～ましょうか	3.83	0.54	ใช้บ่อย
13	～てもらえませんか	3.83	0.81	ใช้บ่อย

ลำดับ	รูปประโยคและไวยากรณ์	ค่าเฉลี่ย $\bar{x}$	ค่า S.D.	การแปลความหมาย
14	～たことがあります	3.83	0.89	ใช้บ่อย
15	～ていただけませんか	3.66	0.51	ใช้บ่อย
16	～てもいいです	3.66	0.40	ใช้บ่อย
17	～みたいです	3.16	0.75	ใช้ปานกลาง
18	～つもりです	3.16	0.75	ใช้ปานกลาง
19	～ような	3.00	0.54	ใช้ปานกลาง
20	～は～より	3.00	0.51	ใช้ปานกลาง
21	～ようと思います	2.83	1.21	ใช้น้อย
22	～られる (可能形)	2.83	0.54	ใช้น้อย
23	～そうです (คาดคะเน)	2.83	0.40	ใช้น้อย
24	～ことができます	2.83	0.81	ใช้น้อย
25	～てみます	2.66	0.54	ใช้น้อย
26	～てはいけません	2.66	0.40	ใช้น้อย
27	～たり～たり	2.66	0.51	ใช้น้อย
28	～ていらっしゃる吗	2.66	0.51	ใช้น้อย
29	～にくい・～やすい	2.50	0.75	ใช้น้อย
30	～なくてもよろしい	2.33	0.81	ใช้น้อย
31	受け身形	2.00	1.21	ใช้น้อย
32	～たところ	1.83	0.83	ไม่ใช้เลย
33	～すぎます	1.83	0.63	ไม่ใช้เลย
34	～させる (使役形)	1.50	0.81	ไม่ใช้เลย
35	～させられる (使役受け身)	1.33	0.75	ไม่ใช้เลย

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากความถี่

3.1 หลักรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ใช้งานบ่อยมากที่สุด (มากกว่า 30 ครั้งต่อสัปดาห์)

รูปประโยคและไวยากรณ์กลุ่มนี้ประกอบด้วย การแสดงความคิดเห็น การออกคำสั่งแบบสุภาพ การห้ามแบบสุภาพและการแสดงเงื่อนไข ซึ่งมีสัดส่วนการใช้งานในระดับระหว่าง 4.50 - 4.66 อยู่ในระดับบ่อยมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าบทสนทนาการพูดคุยระหว่างผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นกับนักบริบาลที่เป็นชาวไทยโดยส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวัน เนื่องจากการแสดงความเห็นระหว่างนักบริบาลและผู้สูงอายุ ด้วยรูปประโยคและไวยากรณ์ ～と思います ที่แปลว่า “คิดว่า” และ ～かもしれません ที่มีความหมายว่า “อาจจะ” ในภาษาไทย โดยทั้งสองรูปประโยคและไวยากรณ์มีระดับความถี่การใช้งานที่สูงมาก

นอกจากนี้รูปประโยคและไวยากรณ์คำสั่งและการห้ามก็เป็นหลักภาษาถูกใช้งานบ่อยมากที่สุดเช่นเดียวกัน ทั้ง ～てください และ ～ないでください ซึ่งแปลว่า “กรุณาทำ...” และ “กรุณาอย่าทำ...” ที่เป็นการขอร้องเชิงคำสั่งที่ในการปฏิบัติหน้าที่ของนักบริบาลจำเป็นต้องใช้งานหลักรูปประโยคและไวยากรณ์นี้อยู่ในทุกช่วงเวลาของการดูแลผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตามในบรรดาจำนวนรูปประโยคและไวยากรณ์ทั้งหมดของแบบสอบถาม รูปประโยคและไวยากรณ์ที่มีความหมายถึงการออกคำสั่งไม่ได้มีเพียงสองรูปในช่วงต้นนี้เท่านั้น แต่ยังมีรูปประโยคและไวยากรณ์ ～てはいけません ที่หมายถึง “การห้ามทำ” เช่นเดียวกัน และเป็นการห้ามที่ไม่ได้พิจารณาจากความคิดเห็นส่วนตัวของผู้พูด แต่ต้องอ้างอิงตามกฎเกณฑ์ (ในที่นี้คือกฎข้อบังคับของการดูแลผู้สูงอายุ) ซึ่งหากไม่สามารถหยิบยกข้อมูลมาชี้แจงการอ้างอิงตามบรรทัดฐานของการใช้งานได้ การใช้ ～てはいけないう ในเชิงการห้ามจะฟังดูไม่เป็นธรรมชาติ (李楠：2017,3) ทั้งนี้ผลความถี่การใช้งานที่ปรากฏออกมาคือ 2.66 หรือใช้น้อยมาก และเมื่อวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับนักบริบาลพบว่าในมุมมองของนักบริบาลชาวไทยที่มีอายุแตกต่างผู้สูงอายุค่อนข้างมาก การออกคำสั่งห้ามในแต่ละครั้งจำเป็นต้องมีเหตุผลมารองรับ โดยเฉพาะกับการออกคำสั่งที่จริงจังหรือเด็ดขาดอย่าง ～てはいけないう อย่างเช่นการแจ้งผลลัพธ์ไม่ดีที่จะเกิดขึ้นหากผู้สูงอายุไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งในการปฏิบัติงานจริงโดยมากแล้วผู้สูงอายุจะทราบดีอยู่แล้วว่าข้อห้ามใดที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดรูปประโยค ～てはいけないう จึงถูกใช้น้อยกว่ารูปประโยคอื่น นอกจากนี้ในความเห็นของนักบริบาลยังพบว่าการห้ามด้วยรูปประโยคนี้บ่อยครั้งเกินไปจะสร้างความเครียดให้กับผู้สูงอายุอีกด้วย

นอกจากนี้รูปประโยคและไวยากรณ์แสดงเงื่อนไข ～たら (ถ้า) ยังเป็นอีกหนึ่งรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ถูกใช้งานบ่อยที่สุด วิเคราะห์ได้ว่านักบริบาลจำเป็นต้องบอกข้อมูลให้ผู้สูงอายุทราบในรูปของเงื่อนไขต่างๆ รวมไปถึงการสมมติเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นเมื่อเกิดการกระทำ และเมื่อเทียบกับความถี่ของการใช้งานอีกรูปประโยคและไวยากรณ์หนึ่งคือ ～なら (ถ้า) พบว่ามีความต่างในการใช้งานอยู่พอสมควร เนื่องจากวิธีการใช้งานและขอบเขตของ ～たら มีความหลากหลายกว่าเงื่อนไขรูปแบบอื่นในภาษาญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงการแสดงความต้องการของการกระทำ (การกระทำแรกเสร็จแล้วจึงเกิดเหตุการณ์ตามมา) หรือในความหมาย “พอทำ.....ก็.....” ซึ่งเป็นขอบเขตการใช้งานที่กว้างกว่าการใช้งานในความหมาย “ถ้า...” (NEANCHAROENSUK, Suneerat:1999, 25-33) อาจเป็นสาเหตุทำให้กับนักบริบาลชาวไทยนิยมนำมาใช้งานจริงมากกว่ารูปประโยคและไวยากรณ์ตัวอื่น อีกทั้งเมื่อเทียบเคียงความหมายในบริบทภาษาไทยคำสันธานที่ใช้แสดงเงื่อนไขมักมีรูปแบบ “เพราะ” และ “ถ้า” เท่านั้น โดยไม่มีคำที่ตรงกับ ば ・ たら ・ なら ของภาษาญี่ปุ่นแบบหนึ่งต่อหนึ่ง จึงเกิดการนำไปใช้งานจริงของ ～たら ที่บ่อยครั้งกว่า

สำหรับรูปประโยคและไวยากรณ์ ～なければならぬ มีความหมายว่า “ต้องทำ” ในภาษาไทย โดยมีการแบ่งการใช้งานตามการใช้งานในภาษาญี่ปุ่นอยู่สามกรณีได้แก่ 1) แสดงหน้าที่และความจำเป็น 2) แสดงสิ่งที่เกิดขึ้นแน่นอนหลีกเลี่ยงไม่ได้ 3) แสดงการคาดคะเนตามหลักเหตุผล (วิศรุตฯ โมราชาติ, 2556, น.253-256) แต่สำหรับในความหมายภาษาไทยแล้วจะมีการใช้งานที่มากกว่าในภาษาญี่ปุ่น โดยเพิ่มเติมหน้าที่การคาดคะเนจากความคิดความรู้สึกส่วนตัวเข้ามา ทำให้การใช้รูปประโยคและไวยากรณ์ตัวนี้ต่อการปฏิบัติงานจริงในประเทศญี่ปุ่นของนักบริหารชาวไทยครอบคลุมการใช้งานที่มากขึ้นไปถึงการคาดคะเนอีกด้วย ซึ่งสามารถอนุมานได้ว่าขีดจำกัดด้านความหมายในภาษาไทยที่ใช้คำว่า “ต้อง” ในบริบทที่หลากหลายกว่าส่งผลในการใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์นี้ในชีวิตจริงมีความถี่มากตามไปด้วยและสะท้อนออกมาเป็นความถี่ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.50 หรือแปลผลได้ว่ามากกว่า 20 ครั้งต่อสัปดาห์

3.2 หลักรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ใช้งานบ่อย (ระหว่าง 20-29 ครั้งต่อสัปดาห์)

รูปประโยคและไวยากรณ์กลุ่มนี้ประกอบไปด้วย การแนะนำ การถ่ายทอดข้อมูล การคาดคะเน และการขอร้อง ซึ่งอยู่ในช่วงความถี่ระหว่าง 3.33 - 4.16 สำหรับการแนะนำ ～たほうがいい (ดีกว่า) คือการบอกข้อมูลในเชิงข้อเท็จจริงโดยมีความคิดเห็นของผู้พูดปะปนอยู่ด้วย ดังนั้นอาจกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นได้เช่นกัน และในแง่ของการปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุการแนะนำจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ข้อมูลเสริมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของสุขภาพและการดูแลตัวเอง การแนะนำด้วยรูปประโยคและไวยากรณ์นี้จึงมักถูกใช้งานร่วมกันกับ ～と思います (คิดว่า) ซึ่งช่วยเพิ่มความหนักแน่นให้การแนะนำในรูปประโยคได้

ในแง่ของการถ่ายทอดข้อมูลในรูปประโยคและไวยากรณ์ ～ておきます (การทำเตรียมไว้แล้ว) และ ～たことがあります (บอกเล่าประสบการณ์) จะใช้ในบริบทการนำเสนอข้อมูลจริงที่เกิดขึ้นในอดีต เพื่อบอกความพร้อมและเล่าประสบการณ์ตามลำดับ ดังนั้นเนื้อหาที่ปรากฏในบทสนทนาที่ใช้กับรูปประโยคและไวยากรณ์นี้จะเกี่ยวข้องกับข้อมูลของการปฏิบัติงานเช่นในด้านการเตรียมยา อาหาร เสื้อผ้าหรืออุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญสำหรับหน้าที่ของนักบริหาร

ในด้านการคาดคะเนด้วยรูปประโยคและไวยากรณ์ ～ようです (เหมือนกับว่า) ความถี่การใช้งานอยู่ในระดับใช้งานบ่อย สามารถวิเคราะห์ได้ว่า มีความจำเป็นต้องใช้งานเพื่อถ่ายทอดข้อมูลด้วยการคาดคะเนจากประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้พูด อาจจะเป็นการนำข้อมูลที่เคยทราบมาแจ้งต่อ หรือประมวลผลความคิดจากประสบการณ์ร่วมของผู้ฟัง ซึ่งบ่อยครั้งที่การพูดด้วยรูปประโยคและไวยากรณ์นี้ต้องใช้ข้อมูลตั้งต้นจากคู่สนทนา ซึ่งในที่นี้คือผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น ดังนั้นการใช้งานการคาดคะเนนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างนักบริหารและผู้สูงอายุได้ เนื่องจากการพูดคุยโดยใช้ประสบการณ์ร่วมที่ผ่านมาระหว่างทั้งสองฝ่ายนั่นเอง

ในด้านการขอร้องผู้สูงอายุ ปรากฏรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ใช้งานบ่อยได้แก่ ～てもらえませんか และ ～ていただけませんか ซึ่งมีความหมายว่า “กรุณาช่วย.....ได้ไหมครับ/ค่ะ” แต่จะแตกต่างกันเล็กน้อยในแง่ของระดับความสุภาพ อย่างไรก็ตามทั้งสองรูปประโยคและไวยากรณ์ถูกใช้งานในระดับบ่อยเท่ากันคือค่าเฉลี่ย 3.83 แสดงให้เห็นว่าการพูดทั้งสองรูปแบบนั้นสามารถใช้งานทดแทนกันได้เลยในสถานการณ์จริง แต่ว่าเมื่อเทียบกับการออกคำสั่งอย่าง ～てください (กรุณาทำ) กลับมีค่าความถี่ใช้งานจริงที่น้อยกว่า ทั้งๆที่มีระดับความสุภาพที่ต่ำกว่า สามารถวิเคราะห์ได้ว่าในด้านการปฏิบัติงานในส่วนสำคัญอย่างเช่นการรับประทานยา อาหาร หรือการต้องปฏิบัติตามขั้นตอนเพื่อสุขภาพ เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่สามารถตัดสินใจด้วยตัวเองได้ แต่เป็นกิจกรรมที่ต้องทำ จึงจำเป็นต้องใช้คำสั่งที่หนักแน่นมากกว่าการขอร้องให้ช่วย

รูปประโยคและไวยากรณ์ ~てもいいです ที่มีความหมายถึงการขออนุญาตและให้อนุญาตในเวลาเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยการใช้จริงอยู่ที่บ่อยมากเช่นกัน ซึ่งอาจวิเคราะห์ได้ว่าความเป็นคนไทยที่ถูกสั่งสอนมาให้มีความเคารพผู้อาวุโส ถึงแม้ว่าการทำหน้าที่การบริบาลจะต้องดูแลชาวญี่ปุ่นแทนที่จะเป็นชาวไทย แต่ลักษณะนิสัยที่ถูกบ่มเพาะจากวัฒนธรรมไทยก็ยังติดตัวไปและแสดงออกในการพูดภาษาญี่ปุ่น เนื่องจากในแง่ความหมายและการใช้งานแล้ว รูปประโยคและไวยากรณ์นี้มีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยมากพอสมควร ดังนั้นนักบริบาลชาวไทยจึงเลือกใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์นี้บ่อยครั้ง เพื่อแสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุก่อนจะปฏิบัติหน้าที่ใดๆก็ตาม

3.3 หลักรูปประโยคและไวยากรณ์ใช้งานปานกลาง (ระหว่าง 10-20 ครั้งต่อสัปดาห์)

รูปประโยคและไวยากรณ์กลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยการใช้งานอยู่ที่ 3.00-3.33 โดยมีรูปประโยคและไวยากรณ์ที่มีการใช้งานตามการใช้งานที่คล้ายคลึงกันคือ ~なら และ ~ば ที่แปลว่า “ถ้า” ซึ่งเป็นการแสดงเงื่อนไขเช่นเดียวกับ ~たら ที่มีความหมายแบบเดียวกันแต่ถูกใช้งานมากกว่าในระดับที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก (4.66) วิเคราะห์ได้ว่าทั้งสองรูปประโยคและไวยากรณ์ดังกล่าวเนื่องจากมีข้อจำกัดในการใช้งานที่ครอบคลุมความหมายในบริบทที่แคบกว่า ~たら โดยรูปประโยคและไวยากรณ์ ~ば ในความรับรู้ของผู้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่แน่นอนจะมีความหมายอยู่ในขอบเขตที่ “เหตุการณ์ส่วนหน้าเสร็จสิ้นก่อนแล้วเหตุการณ์ส่วนหลังจึงเกิดขึ้น” ในขณะที่ ~なら อยู่ในขอบเขตที่เหตุการณ์ส่วนหลังเกิดขึ้นก่อนส่วนหน้า (NEANCHAROENSUK, Suneerat:1999, น.25-33) ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักบริบาลชาวไทยเลือกใช้งาน ~なら และ ~ば น้อยครั้งกว่า ~たら อย่างมีนัยยะสำคัญ

3.4 หลักรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ใช้นาน้อย (ระหว่าง 5-9 ครั้งต่อสัปดาห์)

รูปประโยคและไวยากรณ์กลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยความถี่ในการใช้งานจริงอยู่ที่ 1.33-2.83 หรือมีการใช้งานที่น้อยไปจนแทบไม่ถูกใช้งานจริงเลยในการบริบาลผู้สูงอายุ โดยแบ่งเป็นกลุ่มรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ถูกใช้งานน้อย 12 รูปประโยคและไวยากรณ์ และกลุ่มที่แทบไม่ได้ใช้เลยอีก 4 รูปประโยคและไวยากรณ์ เมื่อพิจารณาโดยละเอียดพบว่ารูปประโยคและไวยากรณ์ส่วนใหญ่ในระดับค่าเฉลี่ยนี้เป็นกลุ่มรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ต้องใช้ “การผันคำกริยา” มารวมในการใช้งาน ซึ่งจะทำให้นักบริบาลประสบปัญหาได้ในการนำไปใช้พูดในสถานการณ์จริง ที่ต้องการความกระชับและรวดเร็วในการสื่อสาร เนื่องจากกลุ่มรูปประโยคและไวยากรณ์ชุดนี้ในภาษาญี่ปุ่นมีความซับซ้อนในการผัน ประกอบกับความยาวของตัวภาษาที่ทำให้การใช้งานยุ่งยากและเสียเวลาในการกลั่นกรองเพื่อสื่อสาร นักบริบาลจึงหลีกเลี่ยงการใช้งานและหันไปใช้รูปประโยคและไวยากรณ์ตัวอื่นแทน เช่น รูปตั้งใจหรือรูปสามารถก็จะลดความยุ่งยากลงและหันไปใช้คำกริยาโดดๆแทน เช่นรูปประโยคและไวยากรณ์ ~たり ~たり เมื่อจะใช้งานจริงจำเป็นต้องใช้คำกริยาสองตัวประกอบเป็นประโยค ดังนั้นนักบริบาลชาวไทยจึงเลือกที่จะใช้คำกริยาเหลือเพียงตัวเดียวแล้วจบประโยคเป็น ~た แทนในหลายๆสถานการณ์

สำหรับรูปประโยคและไวยากรณ์ กลุ่ม ~やすい (ทำง่าย) ~にくい (ทำยาก) ~すぎます (ทำมากเกินไป) ที่จัดว่าเป็นกลุ่มรูปประโยคและไวยากรณ์คำศัพท์ที่มีความหมายโดยตรงตามตัวต่อท้าย ถูกเลือกใช้งานน้อยจนแทบไม่ได้ใช้งานเลย โดยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า รูปประโยคและไวยากรณ์กลุ่มนี้สามารถถูกแทนที่ได้ด้วยคำศัพท์อื่นที่คุ้นเคยมากกว่า เช่น ~やすい (ทำง่าย) สามารถพูดด้วยคำว่า かんたん หรือ やさしい (ที่แปลว่า ง่ายตายเช่นเดียวกัน) ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นใช้กันแพร่หลายและคุ้นชินมากกว่าการใช้รูปประโยคตามหลักรูปประโยคและไวยากรณ์ดังกล่าว

3.5 หลักรูปประโยคและไวยากรณ์ที่แทบไม่ได้ใช้งานเลย (0-4 ครั้งต่อสัปดาห์)

กลุ่มคำกริยารูปให้กระทำ (使役形) และถูกบังคับให้ทำ (使役受け身形) จัดอยู่ในรูปประโยคและไวยากรณ์

ที่ใช้หลักการผันคำกริยาเช่นกัน และนอกจากความซับซ้อนในการผันจะส่งผลให้การใช้งานจริงจะอยู่ในระดับต่ำสุดคือแทบไม่ได้ใช้งานเลย (1.33-1.50) หรือมีค่าเฉลี่ยที่บ่งชี้ว่าในหนึ่งสัปดาห์อาจมีหลายวันที่ไม่มีการพูดกับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นด้วยรูปประโยคและไวยากรณ์เหล่านี้เลยแม้แต่ครั้งเดียว จากการสัมภาษณ์ในประเด็นนี้นักบริบาลให้ความเห็นว่าการใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์เหล่านี้ในยังคงคุ้นชินกับการคิดเป็นภาษาไทยเวลาจะสื่อสาร ทำให้การแปลความหมายเพื่อสื่อสารทำได้ยุ่งยากตามไปด้วย เนื่องจากในบริบทของภาษาไทยจะเลือกใช้รูปประโยคอื่นซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเพื่อป้องกันความสับสนและลดความผิดพลาดเมื่อจะตัดสินใจว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้กระทำหรือโดนกระทำ นักบริบาลชาวไทยจึงเลือกที่จะไม่ใช้งานรูป使役形และ 使役受け身形แต่หันไปใช้งานรูปประโยคและไวยากรณ์อื่นที่มีความหมายตรงตามภาษาไทยมากกว่า เช่นจากประโยคที่มีผู้ถูกกระทำ จะทดแทนด้วยเป็นการสื่อสารด้วยรูปประโยคที่มีประธานเป็นคนกระทำโดยตรงซึ่งจะสื่อความหมายออกมาไปในทิศทางเดียวกันแต่ใช้งานง่ายและสับสนน้อยกว่า

4. กลุ่มคำศัพท์ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานบริบาลผู้สูงอายุ

จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง พบว่านอกเหนือจากกลุ่มคำศัพท์เฉพาะทางในสายงานที่ต้องเรียนรู้และเตรียมพร้อมไว้ก่อน อย่างเช่น คำศัพท์เกี่ยวกับร่างกาย อุปกรณ์การแพทย์ อาการป่วยของโรค เวชภัณฑ์หรือกิจวัตรของผู้สูงอายุ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของนักบริบาลเองก็มีความสำคัญและถูกนำมาใช้งานบ่อยเช่นกัน เนื่องจากเมื่อพ้นจากช่วงเวลาของการดำเนินกิจวัตรของผู้สูงอายุแล้ว บ่อยครั้งที่ผู้สูงอายุจะชวนพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวของตัวนักบริบาล ซึ่งในที่นี้คือกรณีของคนต่างชาติ ที่นับว่าปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดความสนใจจากผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นที่นักบริบาลไทยดูแลอยู่เกือบทุกคนไม่เคยมีประสบการณ์เดินทางไปต่างประเทศ และไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์กับชาวต่างชาติแบบใกล้ชิดมาก่อน ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นชื่นชอบที่จะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวส่วนตัวและวัฒนธรรมไทยจากนักบริบาล และโดยส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะคำถามได้ตอบแบบสั้นๆ ได้แก่หัวข้อต่อไปนี้

- 1) สถานที่ท่องเที่ยว เช่น ทะเล วัด ภูเขา
- 2) อาหารการกิน
- 3) ลักษณะครอบครัวของคนไทย
- 4) ประเพณีต่างๆตามฤดูกาล

กลุ่มคำศัพท์เหล่านี้จะถูกนำมาใช้งานอยู่เป็นระยะๆ ระหว่างการรอเข้าทำกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีผลช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างนักบริบาลชาวไทยกับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นมีความสนิทสนมกันมากขึ้นได้

5. สรุป อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. เมื่อพิจารณาจากรูปแบบรูปประโยคและไวยากรณ์ที่ถูกใช้ในการปฏิบัติงานจริง พบว่ารูปประโยคและไวยากรณ์ที่มีค่าความถี่ใช้งานในระดับบ่อยหรือค่าเฉลี่ย 3.5 ขึ้นไปนั้น เกือบทั้งหมดเป็นรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นพื้นฐานที่ตั้งต้นจากการผันสักรูปแบบได้แก่ 1) รูปพจนานุกรม 2) รูป ない 3) รูป て และ 4) รูป た ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จัดอยู่ในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นระดับต้นหรือเทียบเท่าการสอบวัดระดับ N5 ในขณะที่การผันรูปประโยคในระดับสูงกว่ากลับถูกใช้งานในระดับต่ำจนถึงต่ำมาก อาทิเช่น การผันรูปตั้งใจ รูปสามารถ รูปเงื่อนไข

～は รูปภูกระทำ หรือรูปให้กระทำ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารด้วยภาษาญี่ปุ่นกับผู้สูงอายุในสายงานบริบาลนี้ โดยหลักคือบทสนทนาระหว่างผู้ดูแลชาวไทยกับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นจะเน้นไปที่การสื่อสารเพียงสามกลุ่มความหมาย คือ การขอร้อง การแนะนำ และการห้าม มากกว่าจะเป็นการสื่อสารในหัวข้อสหเพหะระทั่วไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้างกับนักบริบาลชาวไทยพบว่า บทสนทนาเบื้องต้นในแต่ละกิจกรรมของผู้สูงอายุนั้น มักจะเริ่มต้น ด้วยการทักทาย ตามด้วยการแนะนำเพื่อย้ายเตือนขั้นตอนต่างๆ และตามด้วยการขอร้องหรือความร่วมมือ และอาจ สอดแทรกด้วยการห้ามแบบสุภาพเป็นระยะๆ

อย่างไรก็ตามเนื้อหาบทสนทนาที่นอกเหนือไปจากหัวข้อในรูปแบบดังกล่าว อย่างเช่นการพูดคุยทั่วไปถึง สภาพอากาศ ข่าวประจำวัน หรือเรื่องส่วนตัวของผู้ดูแลและผู้สูงอายุ จะเกิดขึ้นน้อยกว่ามากเมื่อเทียบกับรูปประโยค ที่ใช้งานเกี่ยวกับการทำงาน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกิจวัตรของผู้สูงอายุนั้นจะรูปแบบที่ค่อนข้างตายตัวตาม กำหนดการของกิจกรรมต่างๆ ที่ศูนย์ดูแลควบคุมเอาไว้เพื่อความปลอดภัยและสุขอนามัยของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็น ช่วงเวลาการรับประทานยา การทำความสะอาดร่างกาย การพารับประทานอาหาร หรือกิจกรรมสันทนาการที่จะถูกจัด เอาไว้ตามตาราง ทำให้เวลาที่จะได้พูดคุยกันระหว่างนักบริบาลและผู้สูงอายุในเรื่องต่างๆ ไปนั้นจะมีอยู่อย่างจำกัด การใช้งานภาษาญี่ปุ่นจึงมีแนวโน้มไปที่การใช้รูปประโยคพื้นฐานที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน พุ่งเป้าไปที่การสื่อสารทางเดียว ของผู้ดูแลเป็นส่วนใหญ่

2. รูปประโยคและไวยากรณ์ที่ถูกใช้งานจริงในระดับต่ำมากหรืออาจเรียกได้ว่าไม่ได้ใช้งานเลยอย่าง ～た ところ ～すぎる 受身形 使役形 หรือ 使役受け身 ในสายงานของการบริบาลผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น โดย คนไทยนั้นจะถูกแทนที่การใช้งานด้วยรูปประโยคอื่นแทน เพื่อให้ง่ายต่อการสร้างรูปประโยคเมื่อจะสื่อสารออกไป และยังเป็นการลดข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดจากการเข้าใจผิดเนื่องจากการวางรูปประโยคที่สลับกับภาษาไทยด้วย ซึ่ง นักบริบาลที่เป็นคนไทยทุกคนเลือกหันไปใช้รูปประโยคที่มีประธานและกรรมของประโยคเรียงตามภาษาไทย และ ผันรูปคำกริยาที่ใช้บ่อยกว่าอย่าง 辞書形 หรือ ～て形 จากนั้นตามด้วยไวยากรณ์ต่างๆ เช่นประโยค “คุณ A ให้ คุณ B ไปหยิบยาจากลิ้นชัก” กรณีนี้นักบริบาลชาวไทยจะไม่ใช้รูปประโยค 使役形 แต่จะหันไปใช้รูปประโยคที่คุ้นเคย มากกว่าคือ AさんはBさんに薬を引き出しから取り出してくださいと言いました(หรือと頼みました) ซึ่งวิธีนี้จะนอกจากจะเป็นการลดความผิดพลาดจากการเรียงประโยคแล้ว ยังช่วยให้กับนักบริบาลชาวไทยลดเวลา ในการคิดรูปประโยคและสื่อสารกับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นได้เร็วขึ้นอีกด้วย ในขณะเดียวกันจากการสัมภาษณ์นักบริบาล จะพบว่าผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นเองก็เลือกใช้รูปประโยค 受身形 使役形หรือ 使役受け身 ในระดับที่น้อยมากเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าชาวไทยที่มีโอกาสจะไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น ควรฝึกฝนรูปประโยคและไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่น ที่มีความใกล้เคียงกับภาษาไทยเอาไว้ให้ชำนาญและเน้นไปที่การประยุกต์ใช้รูปประโยคเพื่อสื่อสาร แทนที่การใช้ รูปประโยคที่ตนเองไม่คุ้นเคยหรือมีแนวโน้มจะเกิดความเข้าใจผิดได้

3. ความคุ้นเคยระหว่างนักบริบาลและผู้สูงอายุส่งผลต่อระดับภาษาที่ใช้ จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง นักบริบาลชาวไทยทั้ง 6 คนพบว่า ระดับของภาษาญี่ปุ่นจะถูกลดระดับความสุภาพลงเมื่อผู้สูงอายุเริ่มมีความคุ้นเคย กับนักบริบาล ในช่วง 3 - 5 เดือนแรกที่ต้องดูแลผู้สูงอายุรายใดรายหนึ่ง นักบริบาลทุกคนจะเลือกใช้ภาษาญี่ปุ่น แบบสุภาพในบทสนทนาทุกหัวข้อ ไม่ว่าจะเป็นการขอร้อง แนะนำ ห้าม หรือแสดงข้อมูลต่างๆ ทั้งในรูปบอกเล่าและ ปฏิเสธ ไม่ว่าจะเป็น ～です ～じやありません ～ますหรือ ～ません ซึ่งรวมไปถึงรูปสุภาพในอดีตกาล ด้วย ในขณะที่ทางฝั่งผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นนั้นในบางรายก็จะเลือกใช้ภาษาสุภาพกับนักบริบาลด้วย แต่หลังจาก 5 เดือนเป็นต้นไป ระดับความสุภาพจะถูกลดทอนลง นักบริบาลชาวไทยจะเปลี่ยนไปใช้งานภาษาญี่ปุ่นแบบธรรมดา

มากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จันทรเพ็ญ ศักดิ์ชัยเจริญกุล (2553, น.75-76) ที่กล่าวว่าปัจจัยระหว่างจิตใจหรือความคุ้นเคย รวมไปถึงปริมาณการสนทนากันนั้น สัมพันธ์กับระดับความสุภาพของภาษา โดยเฉพาะกับบทสนทนาในหัวข้อสัพเพเหระทั่วไปและหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับความเป็นส่วนตัว หรืออาจกล่าวได้ว่าหากเป็นการสนทนาที่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของการพูดคุยและใช้ภาษาญี่ปุ่นจะอยู่ในระดับธรรมดาเหมือนคนในครอบครัว แต่เมื่อต้องกลับไปแนะนำ ขอร้อง หรือห้าม ผู้ดูแลชาวไทยก็จะยังคงเลือกใช้ภาษาสุภาพอยู่เช่นเดิม ซึ่งจะส่งผลต่อการใช้งานรูปประโยคบางรูปที่อยู่ในรูปของประโยคสุภาพ อย่างเช่น ~ていただけませんか หรือ ~ていっしやいますか

4. ชุดคำศัพท์ภาษาญี่ปุ่นที่นอกเหนือจากคำที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานดูแลผู้สูงอายุมีความจำเป็นต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนักบริบาลชาวไทยกับผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น เนื่องจากเนื้อหาของงานนักบริบาลนั้นจะต้องคลุกคลีและใช้เวลาอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุเป็นเวลานานและต่อเนื่อง การสนทนาเพื่อผ่อนคลายความเครียดและสนทนาการจึงเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่เกิดขึ้นทุกวันและสอดแทรกอยู่ในกิจวัตรต่างๆของการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุนี้การพูดคุยเรื่องส่วนตัว รวมไปถึงการชวนคุยจากผู้สูงอายุถึงเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของนักบริบาลชาวไทยจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้อยู่บ่อยครั้ง และหลายครั้งที่เนื้อหาบทสนทนาที่ผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นให้ความสนใจจะเป็นเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณีของคนไทย ซึ่งจำเป็นมากที่นักบริบาลจะต้องมีความรู้ของชุดคำศัพท์เฉพาะเกี่ยวกับเนื้อหาเหล่านั้นเป็นภาษาญี่ปุ่น เพื่อให้สะดวกต่อการสร้างบทสนทนาและการอธิบายความ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุชาวไทยนิยมไปเที่ยว อาหารการกิน ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ หรือแม้กระทั่งเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุคนไทยหลังวัยเกษียณ ซึ่งนักบริบาลมักจะถูกชวนคุยในเรื่องเหล่านี้ เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับวัยและประสบการณ์ของผู้สูงอายุชาวจีนนั่นเอง

6. ข้อเสนอแนะ

1. การเตรียมตัวด้านภาษาญี่ปุ่นของนักบริบาลชาวไทยสำหรับการเข้าสู่สายงานการบริบาลที่ประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพควรมีพื้นฐานภาษาญี่ปุ่นอย่างน้อยระดับ N5 ในการพูด อ่าน และฟัง โดยต้องมีความคล่องแคล่วในการผันรูปคำกริยาทั้งสี่ชนิด รวมถึงคำศัพท์เฉพาะเกี่ยวกับเรื่องราวของวัฒนธรรมไทยเพื่อใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างความสนิทสนมและไว้น้ำใจระหว่างผู้ดูแลและผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่น

2. การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นเพื่อการบริบาล ควรเน้นไปที่การใช้รูปประโยคพื้นฐานทั้งคำสุภาพและธรรมดาในหัวข้อ การขอร้อง แนะนำ ห้าม และบอกเล่าเรื่องราว โดยเสริมความรู้ด้านคำศัพท์เกี่ยวกับประเทศไทยในบริบทต่างๆที่น่าสนใจ จะช่วยเสริมสร้างเสน่ห์ให้ผู้ดูแลชาวไทยสามารถนำไปใช้สร้างบรรยากาศและสัมพันธ์ที่ดีในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุได้

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงแรงงาน. (2024). รัฐบาลญี่ปุ่นคาดว่าภาคงานบริการจะมีความต้องการแรงงานอีก 570,000 คน ภายในปี 2040. <https://www.mol.go.th/news>
- กรมการจัดหางาน. (2024). กระทรวงแรงงาน ดีลสำเร็จ! งานโรงพยาบาลญี่ปุ่น ปี 67 - 68 พร้อมรับแรงงานทักษะเฉพาะเพิ่มขึ้นกว่า 200% เงินเดือนเริ่มต้น 6 หมื่นบาท <https://www.doe.go.th/prd/main/news>
- จันทร์เพ็ญ ศักดิ์ชัยเจริญกุล. (2010). การศึกษารูปแบบและปัจจัยในการปรับระดับความสุภาพขณะสนทนา ภาษาญี่ปุ่นของชาวไทยผู้รู้ภาษาญี่ปุ่นเปรียบเทียบกับชาวญี่ปุ่น [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- ชนิกา จิตธารารักษ์ และ ฉัตรพงศ์ เศรษฐสมภพ. (2023). การศึกษาหัวข้ออุปสรรคและไวยากรณ์คำสุภาพ ภาษาญี่ปุ่นในตารางเรียนขั้นต้น. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 23(3), 265-270.
- วิศรุต โมราชาติ. (2013). การศึกษาเปรียบเทียบความหมายของสำนวน「～なければならぬ」ในภาษาญี่ปุ่น กับคำว่า “ต้อง” ในภาษาไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9(2), 253-257.
- ดร.สุตปรรณ ดวงแก้ว. (2018). สถานการณ์ขาดแคลนแรงงานและนโยบายเปิดรับแรงงานต่างชาติของญี่ปุ่น. สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <http://www.ias.chula.ac.th/สถานการณ์ขาดแคลนแรงงาน-2/>
- Group Jammassy.(2560). *พจนานุกรมรูปประโยคภาษาญี่ปุ่น*. (บุษบา บรรจงมณี, ปราณี จงสุจิตรธรรม, ประภา แสงทองสุข และ วันชัย สิลพัทธ์กุล, แปล). สำนักพิมพ์ภาษาและวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งแรกปี 2558)
- ニャンジャローン・スック, スニーラット (1999). 「タイ語母語話者による条件節「と・ば・たら・なら」の習得」『言語文化と日本語教育』18, 25-33. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1070576347226140416>
- 益財団法人長寿科学振興財団(2016). 「日本の超高齢社会の特徴」. <https://www.tyojyu.or.jp/net/kenkou-tyoju/tyojyu-shakai/nihon.html>
- 遠藤織江(2019). 「高齢者の話し方は遅くてわかりにくい」 <https://gendainihongo.sakura.ne.jp/>
- 李楠(2017). 「日本語禁止表現の性質と類義関係についての研究」 <https://tohoku.repo.nii.ac.jp/record/124351/files/170925-Li-188-1.pdf>
- 内閣府(n.d.). 「高齢化の現状と将来像」. https://www8.cao.go.jp/kourei/whitepaper/w-2020/html/zenbun/s1_1_1.html#:~:text=65歳以上人口は,4となっている。
- 国際交流基金(2023). 「タイ 2023年度」. 2021年度日本語教育機関調査結果. (1) <https://www.jpf.go.jp/j/project/japanese/survey/area/country/2023/thailand.pdf>
- 公益社団法人国際人材革新機構.(n.d.). 「技能実習生・特定技能外国人向けの日本語教育に特化」 https://nihongo.iforce.or.jp/?yclid=YSS.EA1aIQobChMI4u3_1YiligMVdix7Bx3hpShzEAAYASAAEgJc4_D_BwE

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

Affiliation: School of Arts, Eastern Asia University

Corresponding email: patiyoot.pato@gmail.com

Received: 2025/01/05

Revised: 2025/03/11

Accepted: : 2025/04/02

การศึกษาผลการใช้หลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) เพื่อเสริมสร้างความรู้ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและคนทำงานในเขตพัฒนาพิเศษ ภาคตะวันออก (EEC)*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) เพื่อเสริมสร้างความรู้ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและคนทำงานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยประเมินจากคะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียน และการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนหลังทดลองเข้าเรียนจริง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 20 คน และพนักงานบริษัทญี่ปุ่นในเขต EEC จำนวน 40 คน โดยมีผู้สำเร็จหลักสูตรตามเงื่อนไขรวมจำนวน 50 คน พบว่า 1) คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรออนไลน์ BUU MOOC รายวิชาภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนหลังเรียนจบหลักสูตรงานวิจัยนี้จะนำไปสู่การสร้างโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนด้านภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน ให้แก่ผู้ขาดโอกาสทางการเรียนภาษาญี่ปุ่นในหลักสูตรที่เน้นทักษะทางภาษาญี่ปุ่น และเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่าย ไร้ขีดจำกัด

คำ

สำคัญ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, บทเรียนออนไลน์, ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน, MOOC

* งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยบูรพา ใบรับรองที่ 117/2566

A Study on the Implementation of a Massive Open Online Courseware to Enhance Japanese Language Knowledge in the Work Context of Vocational College Students and Workers in the Eastern Economic Corridor (EEC)

Abstract

This research aimed to study the implementation of a massive open online courseware to enhance Japanese language knowledge in the work context of vocational college students and workers in the Eastern Economic Corridor (EEC) by assessing their pre-test and post-test scores and evaluating the learners' satisfaction after actual participation in the course. The study sample included 20 vocational college students and 40 employees of Japanese companies in the EEC, with a total of 50 people that completed the course according to the conditions. The findings revealed the following:

1. The post-test scores were significantly higher than the pre-test scores.
2. The learners' satisfaction was at the highest level, with an average score of 4.59.

The tools used in the research included the BUU MOOC online course on Japanese in the work context and a satisfaction questionnaire regarding the course after completion. This research contributes to creating educational opportunities to develop Japanese language skills in the workplace context for individuals that lack access to traditional Japanese language courses, emphasizing practical skills and providing unlimited access to knowledge.

words

learning achievement, online course, Japanese in the work context, MOOC

1. บทนำ

โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0 มุ่งยกระดับอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจไทยโดยพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัด (ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา) ให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและการลงทุน โดยสำนักงาน EEC ได้ตั้งคณะทำงาน EEC-HDC เพื่อพัฒนาบุคลากรให้ตรงตามความต้องการของอุตสาหกรรมเป้าหมาย ซึ่งคาดว่าจะต้องการบุคลากรถึง 475,000 คน ภายใน 5 ปี EEC-HDC ดำเนินงานโดยเชื่อมโยง 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ EEC, สถาบัน การศึกษา 10 อุตสาหกรรมเป้าหมาย และหลักสูตรที่ได้มาตรฐานสากล โดยใช้กระบวนการ เช่น การสำรวจความต้องการบุคลากร พัฒนาหลักสูตร และจัดหาผู้สอนที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาขาดแคลนบุคลากรด้านภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาและสำหรับคนทำงานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ยังไม่เหมาะสมและเพียงพอ นอกจากนี้ สัดส่วนการเข้ามาลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นที่มีสูงที่สุดต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบันใน EEC ได้แก่ การลงทุนจากบริษัทญี่ปุ่น โดยมีการลงทุนสูงในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2566) เพื่อการเตรียมทรัพยากรบุคคลให้พร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลงนี้ ประกอบกับการขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนภาษาต่างประเทศที่หลากหลายในสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะจากผลการศึกษาด้านภาพปัญหา และความต้องการความรู้ภาษาต่างประเทศในบริบทการทำงานของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่กำลังศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่อยู่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จากวิทยาลัย 7 แห่ง (ชมพูนุช ปัญญาไพโรจน์, นันทชญา มหาพันธ์ และกนกพร ตันวัฒนะ, 2564) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความต้องการมีความรู้ภาษาต่างประเทศของนักศึกษาที่จะทำให้ได้รับโอกาสในการทำงานที่มีตำแหน่งสูงขึ้น มีค่าตอบแทนสูงขึ้น และความต้องการให้มีการสอนที่เน้นความสนุกสนานพร้อมกับการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

ผู้วิจัยจึงได้นำผลจากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นมากำหนดขอบเขตในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสู่มวลชน (MOOC) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยส่งเสริมความรู้ภาษาต่างประเทศ เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนมีความแตกต่างจากเดิม เป็นการใช้เทคโนโลยีมาทดแทนในการถ่ายทอดความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ (ภาษาญี่ปุ่น) สำหรับผู้เรียนให้ได้เข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างสะดวก สามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้ตลอดเวลาและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย โดยในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาที่เป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษาและบริษัทที่ต้องการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นให้กับบุคลากรที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ผ่านแพลตฟอร์ม BUU MOOC จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้สถานศึกษาและบริษัทพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาหลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมทักษะภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานนี้ ได้นำแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานแบบญี่ปุ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อช่วยเสริมสร้างทักษะภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน และนำเสนอบทเรียนในรูปแบบแอนิเมชันทั้งหมด เพื่อให้เนื้อหาแต่ละบทมีความสนุก น่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและมีเจตคติที่ดีในการเรียนภาษาญี่ปุ่น และก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อยที่ 2 อยู่ภายใต้โครงการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) เพื่อเสริมสร้างความรู้ภาษาต่างประเทศและการจัดการข้ามวัฒนธรรมในบริบทการทำงานของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและคนทำงานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) (กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565-2566) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) เพื่อเสริมสร้างความรู้ภาษาญี่ปุ่นในบริบท

การทำงาน จากการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และความพึงพอใจของผู้เรียนที่เป็นนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา และคนทำงานในบริษัทญี่ปุ่นในเขต EEC การศึกษานี้มุ่งหวังที่จะนำเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่ขาดโอกาสทางการเรียนภาษาญี่ปุ่นในหลักสูตรที่เน้นทักษะทางภาษาญี่ปุ่น และผู้เรียนไม่ว่าใครก็สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่าย ไร้ขีดจำกัด เพื่อสามารถเสริมสร้างทักษะภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานที่จำเป็นในการใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มโอกาสในการทำงานในตำแหน่งที่มีค่าตอบแทนสูงขึ้นต่อไปในอนาคต และสนับสนุนการพัฒนากำลังคนในเขตพื้นที่ EEC ให้มีความพร้อมสำหรับการแข่งขันในระดับสากล

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 หลักการและแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรออนไลน์แบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC)

การเรียนการสอนออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) ย่อมาจาก Massive Open Online Course หมายถึง หลักสูตรการเรียนการสอนแบบออนไลน์แบบเปิดเสรีสำหรับทุก ๆ คนในโลกสามารถสมัครเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดจำนวน เน้นในระดับการศึกษาขั้นสูงที่ในระบบการศึกษาแบบเดิมมีข้อจำกัดอยู่แต่เฉพาะในห้องเรียน และรองรับผู้เรียนในจำนวนน้อย (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2563) โดยมีหลักการสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงแบบเปิด การเรียนรู้ด้วยตนเองและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (eg. Hew & Cheung, 2018; Kizilcec et al., 2017; Veletsianos & Shepherdson, 2018)

MOOC เป็นนวัตกรรมการศึกษาแบบเปิดที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาวิธีการเรียนการสอนออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่สนใจจากทั่วโลกสามารถเรียนรายวิชาที่สนใจโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การพัฒนาของ MOOC จึงตอบสนองอุดมการณ์ที่เป็นการศึกษาแบบเปิดจากแนวคิดที่ว่า ความรู้ต้องมีการแบ่งปันและความต้องการที่จะเรียนรู้ของผู้เรียนควรจะได้รับ การตอบสนองโดยไม่มีข้อจำกัด และเพื่อเป็นการสร้างให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมที่แบ่งปันความรู้อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาคมโลกในศตวรรษที่ 21 (ชโรชินี ชัยมินทร์, 2562) การเรียนการสอนออนไลน์แบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) มีบทบาทสำคัญในการเสริมทักษะความรู้ภาษาต่างประเทศในประเทศไทย โดยเฉพาะผ่านโครงการ Thai-MOOC ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนออนไลน์ระดับชาติที่มีมากกว่า 140 วิชา อย่างไรก็ตาม รายวิชาภาษาต่างประเทศยังจำกัดอยู่เพียง 3 ภาษาคือ อังกฤษ จีน และญี่ปุ่น โดยภาษาอังกฤษได้รับความนิยมสูงสุด จากผลการศึกษาที่ผ่านมา MOOC มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ภาษาด้วยตนเอง เนื่องจากผู้เรียนสามารถกำหนดเวลาเรียนได้ตามต้องการ เลือกเรียนได้หลากหลายวิชา และสร้างความกระตือรือร้นในการเรียน (Manning และคณะ, 2014) นอกจากนี้ มีงานวิจัยที่ยืนยันผลลัพธ์ในทิศทางเดียวกันจากการศึกษาความพึงพอใจต่อบริบทเรียนออนไลน์ภาษาจีนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีและผู้สนใจทั่วไป พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับดีมากทั้งด้านผลการเรียนรู้ การออกแบบเนื้อหา รูปแบบสื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และการนำไปใช้ เนื่องจากสื่อมีความทันสมัย น่าสนใจ ใช้งานง่าย และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (ทิพวรรณ ศิลวัฒนานานต์ และคณะ, 2020) สอดคล้องกับลักษณะเด่นของ MOOC ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ทั้งนี้ แม้ MOOC จะมีศักยภาพสูงในการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษา แต่ยังคงมีข้อจำกัดด้านความหลากหลายของภาษาที่เปิดสอนในประเทศไทย

นอกจากนี้ การสร้างบทเรียนออนไลน์ในรูปแบบแอนิเมชันถือเป็นพัฒนาการสำคัญในวงการศึกษไทยในปัจจุบัน สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579

ที่มุ่งสร้างการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม บทเรียนที่ใช้แอนิเมชันช่วยเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนด้วยคุณลักษณะที่มีสีสัน ภาพเคลื่อนไหวและเสียง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น และสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในยุคเศรษฐกิจและสังคม 4.0 ดังที่สุวิธ ธีระโคตร และคณะ (2560) ชี้ว่า ผู้เรียนมีเจตคติและแรงจูงใจที่ดีต่อแอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะในด้านการรับรู้ทั้งทางตาและหู การมีสีสันที่ดึงดูดใจ และการสร้างบรรยากาศการเรียนที่ผ่อนคลายและสนุกสนาน สอดคล้องกับอัจฉราพรรณ ปานศิลา และพรรณราย เทียมพันธ์ (2564) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนมัลติมีเดียที่มีต่อการเรียนรู้ โดยศึกษาการพัฒนาบทเรียนมัลติมีเดียเรื่องการสร้างแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ หลังจากเรียนด้วยบทเรียนมัลติมีเดีย และมีความพึงพอใจต่อบทเรียนในระดับมากที่สุด (4.51) ผลการวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ในรูปแบบแอนิเมชันไม่เพียงแต่ตอบสนองนโยบายการศึกษาแห่งชาติ แต่ยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนไทยในยุคดิจิทัล

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผลการใช้บทเรียนภาษาญี่ปุ่นออนไลน์

ในวงการการศึกษาของไทยในปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ด้านแผนการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึง เท่าเทียม ยั่งยืน ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อการสอนรูปแบบใหม่ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวงการศึกษ อาทิ บทเรียนมัลติมีเดีย บทเรียนที่ใช้แอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยเสริมประสิทธิภาพในการเรียนการสอน และด้วยคุณลักษณะของสื่อที่มีสีสัน ภาพเคลื่อนไหวและเสียง ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการติดตามบทเรียน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี และสนับสนุนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง อันช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงแบบไร้พรมแดนในยุคเศรษฐกิจและสังคม 4.0 โดยในวงการศึกษภาษาญี่ปุ่นของไทยก็ได้มีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน

คชาภิช หลิมเจริญ และเปรมวดี ณ นครพนม (2567) เปรียบเทียบความสามารถทางด้านภาษาญี่ปุ่น โดยใช้การประยุกต์ใช้การสอนออนไลน์กับการเรียนการสอนออนไลน์ปกติ ระหว่างก่อนและหลังเรียนของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมที่ประยุกต์ขึ้นในรูปแบบออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวิชาเอกภาษาญี่ปุ่น ชั้นปีที่ 1 จำนวน 112 คน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถภาษาญี่ปุ่นขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบก่อนและหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน โดยวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ พบว่า นักศึกษาที่เรียนโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการประยุกต์ใช้การสอนออนไลน์และแผนการจัดกิจกรรมในรูปแบบออนไลน์ปกติ มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อเปรียบเทียบความสามารถหลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุม และนักศึกษามีระดับความพึงพอใจต่อแผนการจัดกิจกรรมที่ใช้การประยุกต์ใช้การสอนออนไลน์อยู่ในระดับสูง

กมลลา พาณิขวัญบุลย์ (2564) ได้ศึกษาประเด็นปัญหาของรายวิชาที่เปิดสอนในรูปแบบปกติและรูปแบบออนไลน์ของสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นธุรกิจ และวิเคราะห์วิธีการสอน พบว่า รูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพมีความแตกต่างกันในแต่ละวิชาที่แบ่งตามประเภทของทักษะความสามารถทางภาษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) รายวิชาที่สอนไวยากรณ์จะมี

ประสิทธิภาพที่ดีต่อรูปแบบการสอนแบบเรียลไทม์ 2) รายวิชาที่สอนการอ่าน (ทักษะการอ่าน) จะมีประสิทธิภาพที่ดีต่อรูปแบบการสอนแบบการพลิกห้องเรียน โดยผู้เรียนสามารถเตรียมตัวทางออนไลน์ล่วงหน้าได้ ในกรณีที่จัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์และสลับสับเปลี่ยนห้องเรียน 3) รายวิชาที่เป็นการสนทนา (ทักษะการฟังและการพูด) จะมีประสิทธิภาพที่ดีต่อรูปแบบการสอนแบบผสมผสานระหว่างออนไลน์และในชั้นเรียน โดยที่ฝึกการพูดในชั้นเรียนปกติเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การแสดงออกของท่าทางและสีหน้าได้ชัดเจน และเพิ่มเติมการฝึกการฟังจากสื่อต่าง ๆ ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกฟังนอกเวลาเรียนผ่านทางออนไลน์ นอกจากนี้ยังชี้ว่าการใช้รูปแบบออนไลน์มีประสิทธิภาพอย่างมากเพื่อเพิ่มเวลาเรียนรู้นอกชั่วโมงเรียน แต่ก็พบข้อบกพร่องในเรื่องการควบคุมการสอบที่ไม่สามารถทำได้เหมือนในชั้นเรียน

ณริสา กลีบบัว (2566) ได้ศึกษาการผลิตสื่อการสอนคำเลี่ยนท่าทางภาษาญี่ปุ่นในรูปแบบแอนิเมชัน โดยจัดทำสื่อและสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนหลังทดลองใช้สื่อ และประสิทธิผลของสื่อจากกลุ่มเป้าหมายคือผู้เรียนและผู้สอนภาษาญี่ปุ่นที่มีความสนใจในการศึกษาคำเลี่ยนท่าทาง รวมจำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้สื่อผู้เรียนทำแบบทดสอบได้มากขึ้นราวร้อยละ 5-30 และมีความคิดเห็นว่าสื่อการสอนมีความน่าสนใจ ทั้งด้านรูปภาพและเสียง ทำให้ต้องการใช้สื่อเพื่อเรียนต่อไป และชี้ว่า การผลิตสื่อการสอนในรูปแบบแอนิเมชันจำเป็นต้องใส่ใจด้านภาพและเสียง เนื่องจากผู้เรียนรับสารข้อมูลจากการมองเห็นและได้ยิน ซึ่งมีความสำคัญในการดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจที่จะใช้สื่อและเรียนรู้ผ่านสื่อ อันช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียน นอกจากนี้ ระดับความยากง่ายของเนื้อหาส่งผลต่อการเรียนรู้ผ่านสื่อของผู้เรียนด้วย หากความยากของระดับเนื้อหามากเกินไปเกินกว่าระดับของผู้เรียน ก็อาจทำให้ผู้เรียนไม่สามารถรับข้อมูลความรู้ที่สื่อต้องการถ่ายทอดทั้งหมดได้

จากผลการศึกษาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การเรียนภาษาญี่ปุ่นออนไลน์มีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มความสามารถทางภาษาและความพึงพอใจของผู้เรียน ซึ่งการเรียนออนไลน์ทั้งแบบปกติและแบบประยุกต์ช่วยเพิ่มความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นหลังเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ และผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง (ศุภาภัส หลิมเจริญ และเปรมวดี ณ นครพนม, 2567) นอกจากนี้ การเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพในการเพิ่มเวลาเรียนรู้นอกชั่วโมงเรียนและช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียน (กมลภา พานิชวิบูลย์, 2564; ณริสา กลีบบัว, 2566) ผลการศึกษาส่วนใหญ่ต่างเน้นย้ำถึงความสำคัญของสื่อการสอนที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะสื่อการสอนในรูปแบบแอนิเมชันที่มีภาพและเสียงที่ดีสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและช่วยเพิ่มประสิทธิผลการเรียนรู้ (ณริสา กลีบบัว, 2566) ในขณะเดียวกันพบว่า มีข้อบกพร่องของการเรียนออนไลน์ในเรื่องการควบคุมการสอบที่ไม่สามารถทำได้เหมือนในชั้นเรียน (กมลภา พานิชวิบูลย์, 2564) แต่ผลการศึกษาที่สอดคล้องกันต่างชี้ให้เห็นถึงข้อดีของการเรียนภาษาญี่ปุ่นออนไลน์ เช่น ความยืดหยุ่นในการเรียน การเพิ่มเวลาเรียนรู้นอกชั่วโมงเรียน และการเข้าถึงสื่อการสอนที่หลากหลายซึ่งช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจของผู้เรียน

ดังนั้น การนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ รวมถึงการนำเอาแอนิเมชันมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยสอนเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ช่วยแก้ไขปัญหาข้อจำกัดเรื่องเวลาในชั้นเรียน และช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจที่ดีต่อรายวิชาของผู้เรียน ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการสร้างหลักสูตรออนไลน์ฯ โดยนำเสนอบทเรียนในรูปแบบแอนิเมชัน และวิเคราะห์ผลจากการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนหลังทดลองใช้จริง และผลการทดสอบทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตรออนไลน์ได้

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) เพื่อเสริมสร้างความรู้ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน โดยประเมินจากคะแนนทดสอบและความพึงพอใจของผู้เรียนหลังการเรียน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและคนทำงานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive sampling) โดยใช้เกณฑ์ความสมัครใจ (Volunteering technique) ของผู้ที่มีความสนใจทดลองเรียนรายวิชาภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน มีจำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็น นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา (ปวช.) จำนวน 2 แห่ง จำนวน 20 คน (ทุกคนมีพื้นฐานความรู้ภาษาญี่ปุ่นระดับต้น) และ พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 3 แห่ง จำนวน 40 คน (ส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ภาษาญี่ปุ่นระดับต้น-กลาง และเป็นผู้ไม่มีพื้นฐานความรู้ภาษาญี่ปุ่นแต่สนใจอยากลองเรียน จำนวน 2 คน) เพื่อทดสอบประสิทธิภาพสื่อบทเรียนออนไลน์ผ่านระบบ BUU MOOC ในรายวิชา ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน โดยมีผู้เรียนที่มีเวลาศึกษาบทเรียนได้ครบถ้วนภายในเวลาที่กำหนดและสำเร็จหลักสูตร จำนวน 50 คน (นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 18 คน และคนทำงานบริษัท จำนวน 32 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างความรู้ภาษาญี่ปุ่น (ออกแบบและพัฒนาสื่อบทเรียนตามรูปแบบ ADDIE (Clark, 2015) และได้ทดสอบคุณภาพสื่อบทเรียนก่อนนำมาใช้จริง มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจโดยรวมเท่ากับ 4.43 และได้ปรับปรุงคุณภาพสื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น) หลักสูตรออนไลน์ฯ ได้เผยแพร่ผ่านระบบ BUU MOOC มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน ในรายวิชาภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน ประกอบด้วยบทเรียนแอนิเมชัน 7 บท เนื้อหาแต่ละบทประกอบด้วย 1) แนะนำตัวอักษรและเสียงในภาษาญี่ปุ่น 2) การทักทาย แนะนำตัว แลกนามบัตร 3) การขอร้องและปฏิเสธ 4) การขออนุญาต 5) การติดต่อ รายงาน 6) การปรึกษา 7) การโต้ตอบทางโทรศัพท์ มีจำนวนชั่วโมงการเรียนรู้ทั้งหมด 7 ชั่วโมงการเรียนรู้ (420 นาที) และจำนวนชั่วโมงสื่อวีดิทัศน์ประมาณ 4 ชั่วโมง 40 นาที (280 นาทีโดยประมาณ) นอกจากการดูคลิปบทเรียนแล้ว ผู้เรียนสามารถศึกษาเอกสารประกอบของแต่ละบทเรียนเพิ่มเติมได้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ออกแบบตามกรอบพุทธิพิสัย (Bloom's Taxonomy) มีแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) 40 ข้อ ซึ่งเป็นชุดคำถามเดียวกันกับแบบทดสอบหลังเรียน (Post-Test) 40 ข้อ และแบบทดสอบระหว่างเรียนในแต่ละบทรวม 60 ข้อ คิดเป็นคะแนนเต็ม 100 คะแนน โดยผู้เรียนทำแบบทดสอบในระบบออนไลน์ หากตอบผิดครั้งแรกจะมีโอกาสตอบได้อีกครั้ง รวมเป็น 2 ครั้ง และไม่มีข้อจำกัดเวลาในการทำข้อสอบแต่ละข้อ ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการศึกษาบทเรียนและทบทวนได้ซ้ำๆ ก่อนทำแบบทดสอบแต่ละครั้ง ผู้เรียนที่มีคะแนนรวมทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 70 คะแนน ถือว่าผ่านเกณฑ์เพื่อรับประกาศนียบัตรในระบบได้ โดยกลุ่มตัวอย่างจะใช้เวลาที่ว่างเว้นจากการเรียน/การทำงานปกติ เข้าศึกษาบทเรียนออนไลน์ด้วยตนเองให้สำเร็จภายในระยะเวลา 30 วัน (มีนาคม - เมษายน 2567) ทั้งนี้เพื่อควบคุมระยะเวลาการดำเนินโครงการวิจัย ซึ่งจะแตกต่างกับการเข้าเรียนจริงโดยทั่วไปของการเรียนรายวิชา MOOC ที่สามารถเข้าเรียนได้โดยอิสระไม่จำกัดเวลาจนกว่าจะสำเร็จหลักสูตร 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนหลังเรียนจบหลักสูตร รวมทั้งหมด 25 ข้อ โดยข้อคำถามเป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (1: น้อยที่สุด 2: น้อย 3: ปานกลาง 4: มาก 5: มากที่สุด) แบบสอบถามความพึงพอใจมีค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.7-1.00 (แปลผลได้ว่า นำไปใช้ได้)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

จากผลการศึกษา พบว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 70.02 (S.D. = 22.735) ค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 91.44 (S.D. = 8.598) และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมเท่ากับ 94.88 (S.D. = 5.517) อย่างไรก็ตาม มีผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนจนจบหลักสูตรได้ภายในเวลา 30 วัน จำนวน 10 คน (นักศึกษาอาชีวศึกษา 2 คน พนักงานบริษัท 8 คน) เนื่องจากผู้เรียนกลุ่มดังกล่าวไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการเข้าเรียนออนไลน์ได้ทันตามกำหนด คิดเป็นร้อยละ 16.6 ในขณะที่สัดส่วนผู้เรียนที่สำเร็จหลักสูตรทั้งหมด มีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 83.4 ผู้เรียนส่วนใหญ่ได้คะแนนทดสอบหลังเรียนค่อนข้างสูง และมีผู้ได้คะแนนเต็ม 100 คะแนนด้วย (คนทำงานบริษัท 7 คน) ผลการศึกษานี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า มีปัจจัยบางประการที่อาจส่งผลให้คะแนนทดสอบหลังเรียน (Post-Test) สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) และผู้เรียนบางคนได้คะแนนเต็ม ได้แก่

(1) ลักษณะของแบบทดสอบ: แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนใช้ชุดคำถามเดียวกัน ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับคำถามและสามารถตอบได้ดีขึ้นในครั้งที่สอง การทำความเข้าใจกับรูปแบบคำถามและเนื้อหาที่ถูกทดสอบช่วยให้ผู้เรียนเตรียมตัวได้ดีขึ้น และไม่มีข้อจำกัดเวลาในการสอบผ่านระบบออนไลน์ โดยผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการทำข้อสอบแต่ละข้อได้อย่างไม่จำกัด ช่วยลดความเครียดและเพิ่มโอกาสในการคิดวิเคราะห์คำตอบอย่างรอบคอบ ส่งผลให้ได้คะแนนสูงขึ้น

(2) การทบทวนซ้ำ ๆ และโอกาสในการแก้ไขข้อผิดพลาด: ผู้เรียนสามารถศึกษาบทเรียนและทบทวนเนื้อหาได้อย่างไม่จำกัดก่อนทำแบบทดสอบแต่ละครั้ง การทบทวนซ้ำ ๆ ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาเพิ่มขึ้น และสามารถจดจำข้อมูลได้ดีขึ้น ส่งผลให้คะแนนหลังเรียนสูงขึ้น ประกอบกับระบบออนไลน์อนุญาตให้ผู้เรียนตอบคำถามผิดได้ 1 ครั้งก่อนตอบอีกครั้ง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดและปรับปรุงความเข้าใจในเนื้อหา การมีโอกาแก้ไขข้อผิดพลาดนี้ช่วยเพิ่มโอกาสในการได้คะแนนสูงขึ้น

(3) ปัจจัยด้านการเรียนรู้: การที่ผู้เรียนสามารถทบทวนเนื้อหาและทำแบบทดสอบซ้ำได้ ช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปตามความสามารถและความต้องการของแต่ละบุคคล ผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้น้อยสามารถปรับปรุงตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ผู้เรียนที่มีพื้นฐานดีอยู่แล้วสามารถทำคะแนนได้สูงขึ้น นับได้ว่าเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning) บนแพลตฟอร์มออนไลน์ (Aleven และคณะ, 2016) ประกอบกับมีการประเมินผลระหว่างการจัดการเรียนรู้ (Formative Assessment) โดยใช้แบบทดสอบระหว่างเรียน (60 ข้อ) ช่วยให้ผู้เรียนได้ประเมินความเข้าใจของตนเองในระหว่างเรียน และปรับปรุงจุดบกพร่องก่อนทำแบบทดสอบหลังเรียน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนอยู่ที่ 70.02 (S.D. = 22.735) แสดงว่า คะแนนก่อนเรียนมีการกระจายตัวค่อนข้างมาก ในขณะที่คะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 91.44 (S.D. = 8.598) ซึ่งแสดงว่า คะแนนหลังเรียนมีการกระจายตัวน้อยลงและมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างชัดเจน สิ่งนี้บ่งชี้ว่า หลักสูตรมีประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้และทักษะได้อย่างมีนัยสำคัญ

5.2 วิเคราะห์หาความแตกต่างของคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนทดสอบหลังเรียน

ผู้วิจัยนำข้อมูลของผู้เรียนที่มีผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนทดสอบหลังเรียนครบถ้วน จำนวน 50 คนเท่านั้นมาใช้ในการวิเคราะห์ แสดงผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์คะแนนทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) และคะแนนทดสอบหลังเรียน (Post -Test) ด้วยค่าสถิติ t-test

ประเด็นเปรียบเทียบ	Pre-Test		Post-Test		T	P
คะแนน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.	7.098	.014
	70.02	22.735	91.44	8.598		

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนทดสอบหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ คะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรฯ ในรายวิชา ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน มีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรรายวิชา ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน (n = 50)

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสอดคล้องตรงตามความต้องการของผู้เรียน	4.59	0.501
2	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสอดคล้องตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน	4.56	0.577
3	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้	4.63	0.629
4	จำนวนบทเรียน/ปริมาณเนื้อหา มีความเหมาะสมต่อการเรียน	4.5	0.753
5	เนื้อหา รายวิชา สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.67	0.555
6	เนื้อหา รายวิชา มีความเหมาะสม	4.63	0.629
7	เนื้อหา รายวิชา มีความทันสมัย	4.67	0.620
8	เนื้อหา รายวิชา มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	4.63	0.565
9	เนื้อหา รายวิชา มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	4.48	0.643
10	สื่อวีดิทัศน์มีการลำดับเรื่องเข้าใจง่าย น่าติดตาม	4.48	0.580
11	สื่อวีดิทัศน์มีรูปแบบการนำเสนอสวยงาม เข้าใจง่าย	4.59	0.572
12	เสียงที่ใช้ในสื่อมีความเหมาะสม ชัดเจน	4.48	0.580
13	สื่อวีดิทัศน์ในรูปแบบแอนิเมชันมีความน่าสนใจช่วยให้จดจำง่ายขึ้น	4.52	0.580
14	เอกสารประกอบสื่อวีดิทัศน์เหมาะสม เข้าใจง่าย	4.48	0.643
15	อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาที่สอน	4.63	0.492
16	อาจารย์ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้	4.67	0.480
17	ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ได้ด้วยตนเอง	4.56	0.577
18	รูปแบบการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.70	0.480
19	กิจกรรม/แบบฝึกหัดสอดคล้องกับเนื้อหา รายวิชา	4.67	0.480
20	กิจกรรม/แบบฝึกหัดส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่น	4.59	0.501

ข้อ	รายการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
21	การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม	4.56	0.577
22	แบบทดสอบมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน	4.48	0.509
23	ระบบการเรียนรู้แบบ MOOC ใช้งานได้ง่ายสะดวก	4.59	0.501
24	ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานได้	4.63	0.492
25	ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้จริงในการทำงานต่อไปในอนาคตได้	4.67	0.480
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.59	0.558
คำถามพิเศษ เรื่องความคาดหวัง			
1	ความคาดหวังต่อการเรียนรายวิชานี้เป็นไปตามที่คาดหวัง/มากกว่าที่คาดหวัง	4.76	0.960

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับสูงต่อหลักสูตร โดยมีค่าเฉลี่ยรวมของความพึงพอใจอยู่ที่ 4.59 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.558 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความคิดเห็นที่ค่อนข้างใกล้เคียงกันในประเด็นต่าง ๆ ที่ถูกประเมิน โดยสรุปได้ดังนี้

(1) ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร: ผู้เรียนเห็นด้วยอย่างมากว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย 4.59) และความต้องการของตลาดแรงงาน (ค่าเฉลี่ย 4.56) นอกจากนี้ ผู้เรียนยังเห็นด้วยว่า หลักสูตรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.63) สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและตอบสนองต่อความต้องการทั้งของผู้เรียน

(2) ด้านเนื้อหาวิชา: เนื้อหาวิชาได้รับการประเมินในระดับมากที่สุดว่า มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.63) และทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 4.67) นอกจากนี้ ผู้เรียนยังเห็นด้วยว่า เนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างยิ่ง (ค่าเฉลี่ย 4.63) และสอดคล้องตามความต้องการของตลาดแรงงานอย่างมาก (ค่าเฉลี่ย 4.48) สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรนี้มีการออกแบบเนื้อหาที่มีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

(3) ด้านสื่อการเรียนการสอน: สื่อวีดิทัศน์ได้รับการประเมินความพึงพอใจในระดับมากที่สุดว่า มีรูปแบบการนำเสนอที่สวยงามและเข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ย 4.59) และสื่อในรูปแบบแอนิเมชันมีความน่าสนใจและช่วยให้จดจำง่ายขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.52) นอกจากนี้ มีการลำดับเรื่องที่เข้าใจง่ายและน่าติดตาม (ค่าเฉลี่ย 4.48) และเสียงที่ใช้ในสื่อมีความเหมาะสมและชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.48) ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่า สื่อการเรียนการสอนมีคุณภาพและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดี

(4) ด้านอาจารย์ผู้สอน: อาจารย์ผู้สอนได้รับการประเมินในระดับมากที่สุดว่า มีความรู้ในเนื้อหาที่สอน (ค่าเฉลี่ย 4.63) และมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.67) แสดงให้เห็นว่า อาจารย์ผู้สอนมีคุณสมบัติที่เหมาะสมและสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(5) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน: รูปแบบการจัดการเรียนการสอนได้รับการประเมินในระดับมากที่สุดว่าสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (ค่าเฉลี่ย 4.70) และกิจกรรม/แบบฝึกหัดสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา (ค่าเฉลี่ย 4.67) นอกจากนี้ ผู้เรียนยังเห็นว่ากิจกรรม/แบบฝึกหัดส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่น (ค่าเฉลี่ย 4.59) สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรนี้มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

(6) ด้านการวัดและประเมินผล: การวัดและประเมินผลได้รับการประเมินในระดับมากที่สุดว่า มีความเหมาะสม

(ค่าเฉลี่ย 4.56) และแบบทดสอบมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของบทเรียนในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.48) แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรนี้มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

(7) ด้านระบบการเรียนรู้แบบ MOOC: ระบบการเรียนรู้แบบ MOOC ได้รับการประเมินว่ามีความสะดวกและใช้งานง่าย ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านบทเรียนออนไลน์ได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

(8) ด้านการพัฒนาทักษะและการนำความรู้ไปใช้: ผู้เรียนมีความเห็นว่า ตนเองสามารถพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานได้ (ค่าเฉลี่ย 4.6 3) และสามารถนำความรู้ไปใช้จริงในการทำงานต่อไปในอนาคตได้ (ค่าเฉลี่ย 4.67) ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน

(9) ด้านความคาดหวังของผู้เรียน: ผู้เรียนมีความคาดหวังต่อการเรียนรายวิชานี้เป็นไปตามที่คาดหวังหรือมากกว่าที่คาดหวังในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.76) สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรนี้สามารถตอบสนองความคาดหวังของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจากผู้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตร โดยสรุปประเด็นตามผลการประเมินได้แก่

(1) ด้านสื่อบทเรียน: สื่อการสอนเป็นแบบแอนิเมชันทำให้สามารถเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น และสื่อวีดิทัศน์มีความเหมาะสมมาก เนื้อหาไม่ยืดเยื้อ มีความเข้าใจง่าย สามารถดูเนื้อหาและตอบคำถามไปด้วยได้ แต่หากสำหรับผู้ไม่มีพื้นฐานอาจต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจมากกว่าปกติ ข้อคิดเห็นนี้สอดคล้องกับผลประเมินความพึงพอใจก่อนหน้านี้ที่พบว่า สื่อวีดิทัศน์ได้รับการประเมินว่า มีความน่าสนใจและช่วยให้จดจำง่าย (ค่าเฉลี่ย 4.52) และเสียงที่ใช้ในสื่อมีความเหมาะสมและชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.48) การใช้สื่อแอนิเมชันและวีดิทัศน์ที่มีความกระชับและเข้าใจง่ายช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตเกี่ยวกับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานภาษาญี่ปุ่นอาจต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจมากกว่าปกติ ซึ่งเห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงสื่อการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนทุกระดับ

(2) ด้านเนื้อหา: เสนอแนะเพิ่มเติมให้มีการพัฒนาชุดหลักสูตรที่รองรับต่อความต้องการของผู้เรียนที่ครอบคลุมทุกระดับยิ่งขึ้น เริ่มตั้งแต่ไม่มีพื้นฐานความรู้ภาษาญี่ปุ่น ไประดับขั้นไปสู่ระดับความรู้ที่สูงขึ้น ข้อคิดเห็นนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนที่ยังไม่มีพื้นฐานเลย แต่มีความสนใจและต้องการเรียนภาษาญี่ปุ่นเพื่อใช้สื่อสารในการทำงานได้ โดยหลังจากได้ทดลองเรียนหลักสูตรนี้ เห็นว่า หลักสูตรควรมีการพัฒนาที่ครอบคลุมทุกระดับมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานสามารถเริ่มต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนที่มีพื้นฐานแล้วสามารถพัฒนาทักษะไปสู่ระดับที่สูงขึ้นได้ การพัฒนาชุดหลักสูตรที่รองรับทุกระดับจะช่วยให้หลักสูตรมีความครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้มากขึ้น

(3) ด้านการเข้าใช้ระบบ: มีความสะดวก เนื่องจากการเรียนแบบออนไลน์ สามารถเรียนในเวลาที่เหมาะสมได้ ข้อคิดเห็นนี้สอดคล้องกับผลประเมินความพึงพอใจที่พบว่า ระบบการเรียนรู้แบบ MOOC มีความสะดวกและใช้งานง่าย (ค่าเฉลี่ย 4.59) การเรียนแบบออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดการเวลาเรียนได้ตามความสะดวก ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบสำคัญของการเรียนในรูปแบบนี้ โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่เป็นคนทำงานบริษัทหรือนักศึกษาที่มีเวลาเรียนไม่แน่นอน

(4) ด้านการนำไปใช้: เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่น และสามารถนำทักษะภาษาญี่ปุ่นไปใช้ในการทำงานได้จริง ข้อคิดเห็นนี้สอดคล้องกับผลประเมินความพึงพอใจที่พบว่า ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานได้ (ค่าเฉลี่ย 4.63) และสามารถนำความรู้ไปใช้จริงในการทำงานต่อไปในอนาคตได้ (ค่าเฉลี่ย 4.67) สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานร่วมกับชาวญี่ปุ่น และสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์การทำงาน

6. สรุปและอภิปรายผล

1) ผลคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ: จากผลคะแนนทดสอบของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและคนทำงานบริษัท พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพในการช่วยพัฒนาความรู้และทักษะภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) สอดคล้องกับ คชาภิช ลิ้มเจริญ และเปรมวดี ณ นครพนม (2567) ที่ศึกษาประสิทธิภาพของการเรียนภาษาญี่ปุ่นออนไลน์ พบว่า การเรียนออนไลน์ทั้งแบบปกติและแบบประยุกต์ ช่วยเพิ่มความสามารถทางภาษาญี่ปุ่นหลังเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่า การเรียนออนไลน์มีผลกระทบเชิงบวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และสอดคล้องกับ ณริสา กลีบบัว (2566) ที่พบว่า การใช้สื่อการสอนในรูปแบบแอนิเมชันช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ โดยผู้เรียนทำแบบทดสอบได้มากขึ้น ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นผลมาจากการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและการใช้สื่อการสอนที่มีคุณภาพ ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจในการเรียน และผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพหลังจากผ่านการเรียนในหลักสูตรนี้

นอกจากนี้ ผู้เรียนที่มีผลการเรียนภาษาญี่ปุ่นผ่านเกณฑ์การประเมินที่ร้อยละ 70 มีจำนวน 83.4% จากผลคะแนนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ได้เป็นส่วนใหญ่ เกณฑ์การประเมินที่ร้อยละ 70 ถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการวัดความสำเร็จในการเรียนรู้ โดยเฉพาะในบริบทของการเรียนภาษาที่เน้นการนำไปใช้จริง (Brown, 2004) การที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถผ่านเกณฑ์นี้ได้ สะท้อนให้เห็นว่า หลักสูตรนี้มีเนื้อหาและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน อนึ่ง ผลการทดสอบที่สูงขึ้นและอัตราการผ่านเกณฑ์ที่สูงสอดคล้องกับผลประเมินความพึงพอใจก่อนหน้านี้ที่พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูงต่อหลักสูตร โดยเฉพาะในด้านเนื้อหา รายวิชา สื่อการเรียนการสอน และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจรวม 4.59) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรนี้ไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) เพื่อเสริมสร้างความรู้ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงานของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาและคนทำงานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้และทักษะได้อย่างมีนัยสำคัญ การออกแบบระบบการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทบทวนซ้ำๆ การให้โอกาสแก้ไขข้อผิดพลาด และการไม่มีข้อจำกัดเวลาในการทำข้อสอบล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้คะแนนหลังเรียนสูงขึ้น นอกจากนี้ แรงจูงใจและเป้าหมายของผู้เรียนก็มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนพยายามทำคะแนนให้ดีขึ้น การวิเคราะห์เชิงสถิติยืนยันว่า คะแนนหลังเรียนมีการกระจายตัวน้อยลงและมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรในการช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรออนไลน์ MOOC: จากผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรออนไลน์ MOOC รายวิชา ภาษาญี่ปุ่นในบริบทการทำงาน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา รายวิชา สื่อการเรียนการสอน และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน สะท้อนให้เห็นว่า เป็นหลักสูตรออนไลน์ที่มีการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทันสมัย และสอดคล้องตามความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนี้ การใช้สื่อวีดิทัศน์และระบบการเรียนรู้แบบ MOOC ที่มีประสิทธิภาพยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองนอกเวลาเรียนหรือเวลาทำงานปกติ และมีประสิทธิภาพ

ในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน สอดคล้องกับกมลลา พาณิขวิบูลย์ (2564) ชี้ว่า การเรียนออนไลน์มีประสิทธิภาพในการเพิ่มเวลาเรียนรู้นอกชั่วโมงเรียนและช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียน และสอดคล้องกับ สุวิษ ธีระโคตร และคณะ (2560) ที่พบว่า แอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้สามารถกระตุ้นแรงจูงใจและเจตคติที่ดีของผู้เรียน เนื่องจากมีสีสัน ภาพเคลื่อนไหว และเสียงที่ดึงดูดความสนใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า การออกแบบหลักสูตรที่เน้นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียน มีความทันสมัย และสอดคล้องตามความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง นอกจากนี้ ในแง่ของความน่าจะเป็น ค่าเฉลี่ยที่สูงและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ต่ำแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกันและมีความพึงพอใจในระดับสูงต่อหลักสูตร ซึ่งอาจบ่งชี้ว่า หลักสูตรนี้มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในการพัฒนาทักษะภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนในบริบทการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลการศึกษายกจะแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรนี้มีประสิทธิภาพ แต่ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน (16.6%) โดยอาจเพิ่มกิจกรรมเสริมหรือการเรียนการสอนแบบรายบุคคลเพื่อช่วยให้ผู้เรียนกลุ่มนี้มีความกระตือรือร้นในการเข้าเรียนและสามารถพัฒนาทักษะได้มากขึ้น และควรมีการติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว เพื่อประเมินว่าผู้เรียนสามารถนำทักษะภาษาญี่ปุ่นไปใช้ในการทำงานได้จริงหรือไม่ และเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษา พบว่า ผู้เรียนที่ระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและระดับคนทำงานบริษัทมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นหลังการเรียนหลักสูตรออนไลน์ระบบเปิดสำหรับมวลชน (MOOC) ดังนั้น จึงสามารถนำหลักสูตรฯ ไปใช้ในการส่งเสริมการเพิ่มทักษะภาษาญี่ปุ่นที่จำเป็นในการทำงาน เช่น การเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงานสำหรับนิสิตนักศึกษาในสถานศึกษา การฝึกอบรมพนักงานในบริษัท เป็นต้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การปรับปรุงหลักสูตรเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน และควรมีการติดตามผลการเรียนรู้ในระยะยาวเพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรต่อไป
2. แม้ว่าเนื้อหาจะได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมและทันสมัย แต่ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะเฉพาะทางที่จำเป็น
3. ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง (References)

- กมลลา พาณิขวัญบูลย์. (2564). ประสิทธิภาพของการเรียนภาษาญี่ปุ่นผ่านสื่อออนไลน์ของผู้เรียนชาวไทย กรณีศึกษานักศึกษา มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 11(2), 12-26.
- คชาภัช หลิมเจริญ และ เปรมวดี ณ นครพนม. (2567). การประยุกต์ใช้การสอนออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านภาษาญี่ปุ่นสำหรับผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นขั้นต้น. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*. 21(3), 147-160.
- ชมพูนุช ปัญญาโพธิ์, นันทิชา มหาจันทร์ และ กนกพร ต้นวัฒน. (2564). สถานภาพและความต้องการความรู้ภาษาต่างประเทศของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 38(3), 132-157.
- ชโรชนี ชัยมินทร์ (2562). MOOC: เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(1), 46-70.
- ณฐภัทร ดิณเวส และ ฐาปนีย์ ธรรมเมธา. (2559). การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาระบบเปิดแบบ MOOC ของอุดมศึกษาไทย. *VeridianE-Journal, Silpakorn University*, 9(3), 1463-1497.
- ณริสา กลีบบัว. (2566). สื่อการสอนคำเลียนท่าทางภาษาญี่ปุ่นในรูปแบบแอนิเมชัน: การศึกษาความคิดเห็นของผู้ใช้สื่อและประสิทธิผลของสื่อ. *วารสารญี่ปุ่นศึกษาศาสตร์*. 40(2), 57-76
- ทิพวรรณ ศิลพัฒนานุสานต์, นาริรัตน์ วัฒนะ และ ปิยวรรณ ปิยะกาญจน์. (2020). ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบในชุดบทเรียนออนไลน์ เรื่องการเรียนรู้และการออกเสียงสัทอักษรภาษาจีน (พินอิน) ที่จัดเก็บในคลังบทเรียน JFK Online Course. *Journal of Information and Learning*, 31(2), 37-44.
- สมทรง สุภาพ. (2565). รูปแบบเพื่อประเมินหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งพัฒนาจากรูปแบบการประเมิน CIPP Model. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. 33(1), 1-14
- สุวิธ ธีระโคตร, ชญา หิรัญเจริญเวช, เกริกเกียรติ แสนณรงค์, บุษกมล สุขมงคลธนัท, พันธมิตร แสนสุข และ ศตายุ เสนานุช. (2560). เจตคติและแรงจูงใจของผู้เรียนในการใช้แอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 5(2), 92-101.
- สุวิธ ธีระโคตร, ชญา หิรัญเจริญเวช, เกริกเกียรติ แสนณรงค์, บุษกมล สุขมงคลธนัท, พันธมิตร แสนสุข และ ศตายุ เสนานุช. (2560). เจตคติและแรงจูงใจของผู้เรียนในการใช้แอนิเมชันเพื่อการเรียนรู้. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 5(2), 92-101.
- อัจฉราพรรณ ปานศิลา และ พรรณราย เทียมทัน. (2564). การพัฒนาบทเรียนมัลติมีเดีย เรื่องการสร้างแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 11(1), 165-180.
- Aleven, V., McLaughlin, E. A., Glenn, R. A., & Koedinger, K. R. (2016). Instruction based on adaptive learning technologies. In R. E. Mayer & P. A. Alexander (Eds.), *Handbook of research on learning and instruction (2nd ed)*. Routledge.
- Brown, H. D. (2004). *Language Assessment: Principles and Classroom Practices*.
- Hew, K. F., & Cheung, W. S. (2018). *Using blended learning: Evidence-based practices*. Springer.
- Kizilcec, R. F., Saltarelli, A. J., Reich, J., & Cohen, G. L. (2017). Closing global achievement gaps in MOOCs. *Science*, 355(6322), 251-252.

Manning, C., Morrison, B. R., & McIlroy, T. (2014). MOOCs in language education and professional teacher development: Possibilities and potential. *Studies in Self-Access Learning Journal*, 5(3), 294-308.

Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation theory, models and applications*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

แหล่งอ้างอิงจากเว็บไซต์

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (2563)

เข้าถึงได้จาก: <https://www.nstda.or.th/th/knowledge-analytic/127-bibliometrics/1551-moocs>

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า เข้าถึงได้จาก: <https://www.dbd.go.th/>

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. เข้าถึงได้จาก: <http://www.lampang.go.th/public60/EducationPlan2.pdf>

Clark, D. R. (2015). เข้าถึงได้จาก: http://www.nwlink.com/~donclark/history_isd/addie.html

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Affiliation: Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

Corresponding email: : s.thanyarat@gmail.com

Received: 2024/12/05

Received: 2025/03/11

Revised: 2025/04/02

Relationship Between Vocabulary Knowledge and Reading Comprehension in Japanese: Effects of Language Proficiency and Text

Abstract

This study investigates whether the relationship between breadth and depth of vocabulary knowledge and reading comprehension is affected by a reader factor (language proficiency) and a text factor (text type). Ninety-one Thai-speaking learners of Japanese as a foreign language (L2) read and recalled two expository texts (one general and one academic). Vocabulary breadth and depth were assessed by using a definition test and a word association test, respectively. Results indicated that as language proficiency increases, both vocabulary knowledge and reading comprehension improve, with the relationship between the two gradually changing. Vocabulary breadth is more highly correlated with reading comprehension than vocabulary depth. For advanced level of proficiency, the contribution of vocabulary depth, especially knowledge of word collocations and cooccurrences, increases especially in academic text comprehension. Implications are made regarding sensitizing students' awareness of the connection between vocabulary and reading and the importance of the word-to-text integration during reading.

Key

words

breadth and depth of vocabulary knowledge, reading comprehension, language proficiency, text type, Japanese as a foreign language

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้คำศัพท์กับความเข้าใจในการอ่าน : อิทธิพลจากความสามารถทางภาษาและข้อความ

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาว่าความสัมพันธ์ระหว่างความกว้างและความลึกของความรู้คำศัพท์กับความเข้าใจในการอ่านได้รับอิทธิพลจากปัจจัยของผู้อ่าน (ความสามารถทางภาษา) และปัจจัยของข้อความ (ประเภทของข้อความ) หรือไม่ ผู้เรียนชาวไทย จำนวน 91 คน ที่เรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาต่างประเทศได้อ่านและจดจำบทความอธิบายสองเรื่อง (เรื่องที่เป็นเนื้อหาทั่วไป และเรื่องที่เป็นเนื้อหาทางวิชาการ) ความกว้างของคำศัพท์ถูกประเมินโดยใช้แบบทดสอบการให้คำนิยาม ขณะที่ความลึกของคำศัพท์ถูกประเมินโดยใช้แบบทดสอบความสัมพันธ์ของคำ ผลการวิจัยพบว่าเมื่อความสามารถทางภาษาสูงขึ้น ทั้งความรู้คำศัพท์และความเข้าใจในการอ่านก็เพิ่มขึ้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป ความกว้างของคำศัพท์มีความสัมพันธ์กับความเข้าใจในการอ่านมากกว่าความลึกของคำศัพท์ สำหรับผู้เรียนที่มีระดับความสามารถทางภาษาขั้นสูง บทบาทของความลึกของคำศัพท์ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับการใช้คำร่วมกัน (collocations) และการเกิดร่วมกันของคำ (cooccurrences) มีความสำคัญมากขึ้นในการทำความเข้าใจข้อความ โดยเฉพาะข้อความทางวิชาการ การศึกษานี้เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างคำศัพท์กับการอ่าน ตลอดจนความสำคัญของการบูรณาการคำศัพท์เข้ากับเนื้อหาในระหว่างการเรียนรู้

คำ

สำคัญ

ความกว้างและความลึกของความรู้คำศัพท์, ความเข้าใจในการอ่าน, ความสามารถทางภาษา, ประเภทของข้อความ, ภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาต่างประเทศ

1. Introduction

Whether it is a first language (L1) or a second or foreign language (L2), there is an interdependent relationship between vocabulary knowledge and reading comprehension (Anderson & Freebody, 1981; Grabe, 2009; Huckin, Hayes, & Coady, 1993). With richer vocabulary knowledge, a person tends to encounter more familiar words in a text, which, in turn, makes it easier to understand the content. Through experiences with reading comprehension, one can have more opportunities to process words, both known and unknown, in context, facilitating the strengthening and restructuring of existing vocabulary knowledge. Vocabulary knowledge is multifaceted and consists of multiple dimensions or components (Nagy & Scott, 2000; Nation, 1990, 2001). Traditionally, vocabulary ability has been measured in terms of vocabulary size (how many words one knows, i.e., the breadth of vocabulary knowledge). Vocabulary size generally correlates with reading comprehension and is used as a proxy for level of language proficiency (Bernhardt & Kamil, 1995; Nation, 1990, 2001; Qian, 2002). The quality or depth of vocabulary knowledge, however, has been defined in various ways (e.g., Haastруп & Henriksen, 2000; Meara, 2009; Read, 2004; Schmitt, 2014; Wesche & Paribakht, 1996). A particularly useful approach considers how words are connected to each other in the network-like knowledge of word associations called the mental lexicon (Aitchison, 1994; Meara, 2009). In the network knowledge, it is important to distinguish between paradigmatic word association and syntagmatic word association (De Deyne & Storms, 2008; Fitzpatrick & Thwaites, 2020). The former concerns with words with similar meanings and that belong to the same category (e.g., hypernyms and hyponyms). The latter concerns with words that collocate or co-occur in the same structure (clause or sentence) and that usually belong to different word classes. Vocabulary breadth or size and vocabulary depth are obviously interrelated, but the relationship between the two is still unclear. Schmitt (2014) based on a conceptual review of previous English-as-L2 studies, concluded that for higher frequency words and for learners with smaller vocabulary sizes, there is often little difference between the two dimensions, whereas for lower frequency words and for learners with larger vocabulary sizes, the development of depth often lags behind the growth of size. The role of vocabulary depth, as opposed to breadth, in reading comprehension in English has attracted increasingly more attention among researchers (e.g., L1: Binder, Cote, Lee, Bessette, & Vu, 2017; L2: Li & Kirby, 2015; Qian, 1999, 2002; Rashidi & Khosravi, 2010). However, there is very little research conducted so far on Asian languages (e.g., Horiba, 2012; Zhang & Yang, 2016). In addition, the findings of the previous studies are not necessarily easy to compare and consolidate due to differences in methodological and theoretical orientation.

The study reported in this paper was carefully designed to investigate how breadth and depth of vocabulary knowledge is related to reading comprehension in the context of Japanese as a foreign language and to extend inquiry by examining how the relationship may be affected by a

reader-related variable (level of language proficiency) and a text-related variable (type of text).

2. Background

Recognition of multidimensionality of vocabulary knowledge has produced a new line of research on English reading (e.g., L1: Binder, Cote, Lee, Bessette, & Vu, 2017; Ouellette, 2006; L2: Li & Kirby, 2015; Qian, 1999, 2002; Rashidi & Khosravi, 2010), but this line of research on other languages is scarce (Horiba, 2012; Zhang & Yang, 2016). In the field of applied linguistics, a pioneering work Qian (2002) investigated the relationship between breadth and depth of vocabulary knowledge and reading comprehension for ESL students from a testing perspective. A heterogeneous group of 217 students enrolled in an intensive ESL program at a Canadian university were administered three vocabulary tests and a reading comprehension test. Vocabulary depth (synonyms, polysemy, and collocations) was assessed using the revised Word Associates Test (WAT) (Read, 1993). Vocabulary breadth was assessed using the Test of Vocabulary Levels (VLT) (Nation, 1990) and a standardized vocabulary test (e.g., TOEFL Vocabulary). In addition, reading comprehension of academic texts was assessed using a standardized reading comprehension test (TOEFL-RBC). It was found that the three vocabulary measures correlated with each other and with reading comprehension. Furthermore, both breadth and depth accounted for substantial variance in reading comprehension, with depth accounting for more variance than breadth.

Likewise, Rashidi and Khosravi (2010) examined 38 Iranian EFL university students who were selected as Intermediate (out of 81 students) based on a standardized test (Longman TOEFL). Both vocabulary depth assessed via the revised WAT (Read, 1993) and vocabulary breadth assessed via the revised VLT (Smitt, Schmitt, and Clapham, 2001) had correlations (partially independent) with reading comprehension (TOEFL consisting of five passages), generally confirming the findings of Qian (2002).

In the study of Li and Kirby (2015), a total of 246 students enrolled in an English immersion program in junior high school were administered several tests. Vocabulary depth was assessed using three different tests (definition, polysemy, and morpheme awareness). Vocabulary breadth was assessed using a synonym selection task for target words in phrases or short sentences. For reading comprehension, two measures were used. In the standardized reading comprehension test (Gates-MacGinitie reading test), 12 short texts were presented with multiple-choice questions. In the summary writing test, students read an expository text (254 words) and wrote a summary of the text. In addition, non-verbal abilities, Chinese reading comprehension, and English word reading efficiency were assessed. It was found that vocabulary breadth and depth (polysemy) were moderately correlated, and that although both aspects contributed to word comprehension, breadth had a stronger effect than depth. Furthermore, vocabulary breadth significantly predicted multiple-choice

reading comprehension, whereas vocabulary depth was a significant predictor of summary writing. Li and Kirby interpreted these findings as indicating that vocabulary breadth contributes to general comprehension of the text, whereas vocabulary depth contributes to deeper text processing.

The differences in findings between Qian (2002) and Rashidi and Khosravi (2010) and Li and Kirby (2015) are presumably due to differences in learner factors (i.e., age, language proficiency), text factors (i.e., text type and genre) and measurement factors. For example, the summarization task in the Li & Kirby study (2015) which required explicit use of words to produce sentences in writing might have affected or possibly strengthened the 'measured' contribution of the depth dimension of vocabulary knowledge to reading comprehension.

There are only few studies conducted so far to investigate the relationship between breadth and depth of vocabulary knowledge and reading comprehension in Asian languages. For example, Zhang & Yang (2016) examined 21 learners (from various backgrounds) of Chinese as L2 studying at a university in China. Vocabulary depth was assessed by a word association test (paradigm or syntactic relations) using 20 target words (designed based on Read's WAT). Vocabulary breadth was assessed by a picture selection task using 30 target words. Reading comprehension was assessed using two tasks. In the short text task, 15 narrative texts (each consisting of a few sentences) were presented, followed by multiple-choice inference questions for each. In the long text task, four long texts (average 432 characters) were presented, followed by five multiple-choice questions for each. In addition, a grammaticality judgment test (selecting the correct sentence for each of 10 pairs) and a spelling processing test (selecting the correct word for each of 20 pairs) were used. With the effects of spelling and grammar knowledge being statistically controlled, it was found that both vocabulary breadth and depth contributed independently to reading comprehension. Moreover, in the long-text task (a more traditional reading comprehension test), vocabulary size was the more important predictor whereas in the short-text task, which presumably emphasized inferencing, vocabulary depth was the more important predictor.

As for L2 Japanese, Horiba (2012) examined 50 Chinese-speaking L2 learners and 20 Korean-speaking L2 learners who were enrolled in the intermediate-advanced level course either at a language school or in a language program at a university in Japan. In addition, 40 native speakers of Japanese (undergraduate students) participated as the baseline. Vocabulary breadth was assessed with a definition matching test (design adapted from Nation's VLT), and vocabulary depth was assessed with a word association test (paradigm relation, syntactic relation, analytic relation) (design adapted from Read's WAT). The same 48 target words were used in these vocabulary tests. Reading comprehension was assessed using a L1 recall task and a summary completion task with two expository texts (747 and 962 characters). It was found that vocabulary breadth and depth were correlated with reading comprehension for L2 learners but not for native speakers. Vocabulary

breadth was a stronger predictor of reading comprehension for both Chinese and Korean students. However, the relative contribution of the types of word associations differed between the two L2 groups. Knowledge of syntactic associations was particularly important to reading comprehension for Chinese students (i.e., L1 is an isolating SVO language), but not for Korean students (i.e., L1 is an agglutinative SOV language similar to Japanese). Horiba discussed the findings in terms of the possible effects of language status and L1-L2 linguistic distance on vocabulary knowledge development and reading comprehension.

The findings of these studies altogether provided some insights into the relationship between breadth and depth of vocabulary knowledge and L2 reading comprehension. However, it is not easy to compare and synthesize the findings of these studies because of differences in methodology -- i.e., learner factors (e.g., language proficiency level, L1 background, grouping), text factors (e.g., text type and genre) and measurement factors (i.e., how reading comprehension and vocabulary knowledge are measured). In particular, the interpretation of the findings of breadth versus depth of vocabulary to reading comprehension seems rather problematic when different measures were used for different texts in a single study (i.e., a possible confounding).

3. Research questions

The present research examined the effects of a reader-related variable (level of language proficiency) and a text-related variable (text type) in a single study in order to scrutinize the relationship between breadth and depth of vocabulary knowledge and reading comprehension. The study recruited L2 learners who had the same L1 background and were from three levels of L2 proficiency. In order to dissociate the effect of language proficiency from the effect of measurement, we used the same measure (i.e., written recall in L1) for two reading passages (a general text and an academic text). The following questions were prepared for this study.

1. How does breadth and depth vocabulary knowledge differ between L2 learners from different language proficiency levels?
2. How does vocabulary knowledge differ between L2 learners from different language proficiency levels and between different types of texts?
3. Does the relationship between reading comprehension and breadth and depth of vocabulary knowledge differ between L2 learners from different language proficiency levels and between different types of texts?

4. Methodology

Participants: The participants were 91 students majoring in Japanese as a foreign language at a university in Thailand. They were all native speakers of Thai and consisted of 24 second-year,

25 third-year, and 42 fourth-year level students based on their course enrollment. They were considered as Intermediate, Intermediate-high, and Advanced in the program, respectively. According to the responses to the background questionnaire, they consisted of 14 men and 77 women, and none of them had been living in Japan for more than one year at the time of the study.

Materials and Measures: Vocabulary knowledge: The vocabulary tests were developed in an earlier research project.⁽¹⁾ There were a total of 156 target words used which consisted of 60 nouns, 60 verbs, 24 adjectives, and 12 adverbs. The target words were equally distributed across four levels of frequency (I–IV; I: highest, IV: lowest). The same target words were used in the two vocabulary tests. The target words in the three high(er) frequency levels (i.e., I, II, and III) were selected from the vocabulary corpus for the fourth/third, second, and first *kyu* level of the JLPT (Japan Foundation, 2002), respectively. The target words in the lowest frequency level (i.e., IV) were selected from outside sources in order to assess vocabulary knowledge at the superior or near- native level.

The vocabulary breadth test consisted of 52 items. For each item, six words were listed on the left and three simple “definitions” or descriptions were listed on the right. The test format was adapted from Nation's VLT (2001). The test taker was asked to match between a word and its meaning (definition). The six words for each item were chosen from the same frequency level and word class, but they differed in terms of semantic domain. The “definitions” were written using simple words (i.e., words from the same or higher frequency levels). The vocabulary depth test consisted of 156 items. In each item, a target word was presented with six words in the box below. The words in the box were from the same or higher frequency level than the target word. The test format was adapted and modified from Read's WAT (1993, 1998) because it allows L2 learners to use knowledge of word associations without processing sentences and discourse. The test taker was asked to select one word that has meaning similar to the target word (i.e., paradigmatic association and two words, each of which is often used together with the target word in a sentence (i.e., syntagmatic association). For example, for a target word りんご (*/ringo/* "an apple"), くだもの (*/kudamono/* "fruit"), 赤い (*/akai/* "red"), and 食べる (*/taberu/* "to eat") are to be selected. In each the two tests, all *kanji* characters were presented with *kana* syllabaries to indicate pronunciation because it was not intended to assess *kanji* knowledge. Some examples were provided with simple explanations to help them understand the task instructions. The items were sequenced gradually from easy to hard. There were two versions created for each test using the same items with a random presentation order (within the same word class, within the same frequency level).

Reading comprehension: Reading comprehension was measured using a recall task in which participants read a short text and then recalled what they had understood in their native

language without looking at the original text. The reading materials were two expository texts adapted from Horiba (2012). One was a so-called argumentative essay that appeared in the newspaper Asahi. In this 'general' text (consisting of 23 sentences, 747 characters), the author talks about the thrill of traveling in foreign countries based on his own experiences. The other was an excerpt from an academic book written for general audience by a zoologist. In this 'academic' text (consisting of 24 sentences, 962 characters), the author describes "cultural" behaviors of Japanese monkeys based on his observation study. The texts were written in the *wakachigaki* writing using kanji characters and kana syllabaries. All kanji characters were presented with kana syllabaries for readings, because this was not a test of kanji characters.

Prior to reading a text, participants were informed of a later recall task. Ten minutes were allocated for reading. Upon finishing reading, the text was collected by the proctor. Immediately before the recall task, an intervening task (i.e., arithmetic problems) was given that would erase the content of the readers' short-term memory so that their recall performances would be based on their long-term memory. Participants were asked to recall what they understood of the content of the text and write it down as much as possible using their L1. All participants read and recalled both texts. They first read and recalled the general text, and after a ten min. break, read and recalled the academic text.

In this study, a recall task in L1 was used to measure reading comprehension. Recall is one of the most frequently used measures of text comprehension in cognitive psychology. Because we were interested in the representation of the content of a text in the reader's long-term memory, participants were asked to write down everything that they remembered of the content in their fluent language L1. Prior research provided ample evidence that recall in L1 tends to be greater than recall in L2 for majority of L2 learners. A typical technique in L2 testing, MC questions in L2, was not used because the given questions and alternatives provide additional information that is not in the original text, whereby influencing the students' text memory.

Procedure: Data collection was conducted in classrooms at the institution to which the participants belonged. After one researcher explained the overall purpose and general procedures of the study, the participants filled out a background questionnaire and took three tests in the following order, vocabulary breadth test, reading comprehension test, and depth test. All explanations and instructions were provided in the participants' native language.

Analysis: Vocabulary knowledge: Responses to the vocabulary tests were scored as 1 point per correct answer, and then the percentage scores were calculated. Multiple regression and analysis of variance analyses (and Tukey-HSD test) were conducted to examine the effects of language proficiency and vocabulary knowledge components on the vocabulary test scores. Correlations between vocabulary knowledge component scores were also analyzed.

Recall: First, each text was analyzed in terms of statements or events (equivalent to clauses) (c.f., Trabasso, Secco, & van den Broek, 1984) and a list of events was created. The number of events contained were 65 for the general texts and 66 for the academic texts. Using this list as template, each participant's recall rate was calculated by scoring whether each statement/event was recalled in the reader's recall protocol. Two raters (Japanese language teachers whose native language is Thai) scored all recall protocols. Upon interrater agreement of 97% being met, discrepancies were resolved by another scoring by one of the raters. Multiple regression and analysis of variance analyses (and Tukey-HSD test) were conducted to examine the effects of language proficiency and text type on recall scores. In addition, correlations between vocabulary knowledge components and recall were analyzed for language proficiency and text type.

5. Results

Breadth and depth of vocabulary knowledge:

Table 1 shows the descriptive statistics of the percentage scores of the vocabulary knowledge tests. Descriptively speaking, on vocabulary breadth, Advanced students scored highest ($M = 51.2$), followed by Intermediate-high students ($M = 38.9$), and Intermediate students scored lowest ($M = 31.0$). Similarly, on vocabulary depth, Advanced students performed best (Paradigmatic: $M = 66.1$, Syntagmatic: $M = 60.5$, Total: $M = 62.3$), followed by Intermediate-high students (Paradigmatic: $M = 62.5$, Syntagmatic: $M = 60.5$, Total: $M = 62.3$ and then Intermediate students (Paradigmatic: $M = 51.2$, Syntagmatic: $M = 50.5$, Total: $M = 50.7$). MR analysis was conducted on vocabulary scores to examine the effects of knowledge components (breadth, paradigmatic, syntagmatic) and proficiency level (Total model: $R^2 = .585$, $Adj-R^2 = .573$, $F = 46.596$, $p < .0001$). There were significant effects of proficiency level ($F = 67.65$, $p < .0001$, $\eta^2 = .21$) and knowledge component ($F = 115.66$, $p < .0001$, $\eta^2 = .36$), and the effect of interaction between proficiency and knowledge component was also significant ($F = 3.90$, $p = .005$, $\eta^2 = .02$). In order to examine the effect of language proficiency more closely, separate analyses were conducted for knowledge component. On vocabulary breadth, Advanced students outperformed Intermediate students (mean difference = 20.18, $\pm 95\%CI = 14.10/26.26$, $p < .0001$) and Intermediate-high students (mean difference = 12.22, $\pm 95\%CI = 6.22/18.22$, $p < .0001$) while Intermediate-high students outperformed Intermediate students (mean difference = 7.96, $\pm 95\%CI = 1.17/14.75$, $p < .05$).

On vocabulary depth-total, Advanced students outperformed Intermediate students (mean difference = 11.58, $\pm 95\%CI = 7.71/15.46$, $p < .0001$) and Intermediate-high students (mean difference = 4.82, $\pm 95\%CI = 0.99/8.65$, $p < .01$) while Intermediate-high students outperformed Intermediate students (mean difference = 6.77, $\pm 95\%CI = 2.44/11.10$, $p < .001$). The patterns were different between paradigmatic association and syntagmatic association. On paradigmatic association, Advanced

students outperformed Intermediate students (mean difference = 14.87, $\pm 95\%CI = 9.59/20.15$ $p < .0001$) and so did Intermediate-high students (mean difference = 11.26, $\pm 95\%CI = 5.36/17.16$ $p < .0001$), but Advanced students did not perform significantly better than Intermediate-high students (mean difference = 3.61, $\pm 95\%CI = -1.61/8.83$, *n.s.*). On syntagmatic association, Advanced students outperformed Intermediate students (mean difference = 9.94, $\pm 95\%CI = 5.32/14.56$, $p < .0001$) and Intermediate-high students (mean difference = 5.42, $\pm 95\%CI = 0.86/9.99$, $p < .05$), but Intermediate-high students did not score significantly better than Intermediate students (mean difference = 4.52, $\pm 95\%CI = -0.64/9.68$, *n.s.*).

Table 1 Descriptive statistics for vocabulary knowledge measures by proficiency level

Country	Knowledge component	Mean	SD	Minimum	Minimum
Intermediate	Breadth	31.0	8.9	15.0	60.0
	Paradigmatic	51.2	9.2	36.5	67.3
	Syntagmatic	50.5	8.1	29.8	60.6
	Depth (P+S)	50.7	7.1	32.7	62.8
Intermediate-high	Breadth	38.9	10.7	23.3	63.3
	Paradigmatic	62.5	6.9	48.1	71.1
	Syntagmatic	55.0	7.7	37.5	66.4
	Depth (P+S)	57.5	5.9	42.3	64.7
Advanced	Breadth	51.2	10.1	26.7	73.3
	Paradigmatic	66.1	9.3	48.1	88.5
	Syntagmatic	60.5	7.2	45.2	76.9
	Depth (P+S)	62.3	6.2	46.2	76.9

Paradigmatic, S: Syntagmatic

Correlations between components of vocabulary knowledge were examined (Table 2). Intermediate students showed moderate correlations between breadth and paradigmatic ($r = .400$, $p < .06$) and between breadth and depth-total ($r = .382$, *n.s.*), but correlations between breadth and syntagmatic were lower ($r = .281$, *n.s.*). They also showed moderate correlations between paradigmatic and syntagmatic ($r = .389$, $p < .07$). Intermediate-high students showed moderate correlations between breadth and paradigmatic ($r = .376$, $p < .07$) and breadth and depth-total ($r = .313$ *n.s.*), but the correlations between breadth and syntagmatic ($r = .190$, *n.s.*). They showed low correlations between paradigmatic and syntagmatic ($r = .128$, *n.s.*). Advanced students showed relatively high correlations between breadth and paradigmatic ($r = .509$, $p < .001$) and between breadth and depth-total ($r = .556$, $p < .001$) and moderate correlations between breadth and syntagmatic ($r = .384$, $p < .05$). They had low correlations between paradigmatic and syntagmatic ($r = .172$, *n.s.*).

Table 2 Correlations between vocabulary knowledge components by proficiency level

		Breadth	Depth-P	Depth-S	Depth(P+S)
Intermediate	Breadth	1			
	Paradigmatic	.400(*)	1		
	Syntagmatic	.281	.389(*)	1	
	Depth (P+S)	.382(*)	.721****	.919****	1
		Breadth	Depth-P	Depth-S	Depth(P+S)
Intermediate-high	Breadth	1			
	Paradigmatic	.376(*)	1		
	Syntagmatic	.190	.128	1	
	Depth (P+S)	.313	.503*	.921****	1
		Breadth	Depth-P	Depth-S	Depth(P+S)
Advanced	Breadth	1			
	Paradigmatic	.509***	1		
	Syntagmatic	.384*	.172	1	
	Depth (P+S)	.556***	.636****	.869****	1

(*) .05 < p < .09; * p < .05; ** p < .01; *** p < .001; **** p < .0001 P: Paradigmatic, S: Syntagmatic

Recall:

The means and standard deviations of percentage of events recalled (as index of reading comprehension) are shown in Table 3. As expected, students had a better understanding of the content of the general text (Advanced: $M = 24.3$, Intermediate-high: $M = 18.3$, Intermediate: $M = 14.7$), compared with the academic text (Advanced: $M = 14.8$, Intermediate-high: $M = 6.7$, Intermediate: $M = 1.5$). Descriptively speaking, Advanced students recalled more content of a text than Intermediate-high students and Intermediate-high students recalled better than Intermediate students.

MR analysis was conducted on recall scores to examine the effects of text and proficiency level (Total model: $R^2 = .525$, $Adj-R^2 = .511$, $F = 38.87$, $p < .0001$). There were significant main effects of proficiency ($F = 42.04$, $p < .0001$, $\eta^2 = .23$) and text ($F = 108.53$, $p < .0001$, $\eta^2 = .29$), and the effect of interaction between proficiency and text was not significant ($F = 1.06$, $n.s.$). In order to examine the effect of language proficiency more closely, separate analyses were conducted for text. On the general text, Advanced students recalled significantly more content of the text than Intermediate students (mean difference = 9.64, $\pm 95\%CI = 5.06/14.23$, $p < .0001$) and Intermediate-high students (mean difference = 5.98, $\pm 95\%CI = 1.46/10.51$, $p < .01$), but Intermediate-high students were not significantly different from Intermediate students (mean difference = 3.66, $\pm 95\%CI = -1.46/8.78$, $n.s.$). On the academic text, Advanced students outperformed Intermediate-

high students (mean difference = 8.16, $\pm 95\%CI = 4.05/12.27$, $p < .0001$), and Intermediate-high students outperformed Intermediate students (mean difference = 5.15, $\pm 95\%CI = 0.51/9.80$, $p < .05$). There were significant moderate correlations between recall of the general text and recall of the academic text for Advanced students ($r = .364$, $p < .05$), suggesting that those who understood the content of one text better were also better able to process the other text. Intermediate-high students also showed a similar trend to a smaller degree ($r = .194$ *n.s.*). Intermediate students had zero correlations between the two texts; the academic text was just too difficult for these students.

Table 3 Descriptive statistics for reading comprehension measures by proficiency level

Proficiency level	Text	Mean	SD	Minimum	Maximum
Intermediate	General	14.7	8.2	3.1	36.9
	Academic	1.5	2.2	0	9.1
Intermediate-high	General	18.3	9.2	1.5	33.9
	Academic	6.7	5.2	0	16.7
Advanced	General	24.3	5.8	12.3	33.9
	Academic	14.8	9.0	3.0	42.4

Relationship between vocabulary knowledge and reading comprehension:

In order to examine the relation between vocabulary knowledge components and reading comprehension, correlational coefficients between vocabulary scores and recall scores were analyzed (Table 3). As for Intermediate students, recall of the general text had a significant moderate correlation with vocabulary breadth ($r = .547$, $p < .01$) and the correlations with vocabulary depth were lower (paradigmatic: $r = .307$; syntagmatic: $r = .169$; total: $r = .259$, all *n.s.*) than with vocabulary breadth. Compared with the general text, recall of the academic text had a lower correlation with vocabulary breadth ($r = .278$, *n.s.*) and with paradigmatic ($r = .170$, *n.s.*). As for Intermediate-high students, recall of the general text had a significant moderate positive correlation with vocabulary breadth ($r = .406$, $p < .05$), and the correlations with depth were lower (paradigmatic: $r = .149$; syntagmatic: $r = .113$; total: $r = .156$, all *n.s.*). Their recall of the academic text had a significant moderate correlation with vocabulary breadth ($r = .516$, $p < .01$) and a lower correlation with paradigmatic ($r = .261$, *n.s.*). As for Advanced students, recall of the general text had a significant low correlation with vocabulary breadth ($r = .317$, $p < .05$), as well as near-significant lower correlations with syntagmatic ($r = .299$, $p < .06$) and depth-total ($r = .290$, $p < .07$). Their recall of the academic text had a moderate correlation with vocabulary breadth ($r = .509$, $p < .001$). There were also significant medium correlations found with syntagmatic ($r = .439$, $p < .01$) and depth-total ($r = .476$, $p < .002$) and a lower correlation with paradigmatic ($r = .263$, $p < .10$).

Table 4 Correlations between vocabulary knowledge and reading comprehension for proficiency level and text

Proficiency level	Text	Vocabulary knowledge components			
		Breadth	Paradigmatic	Syntagmatic	Depth(P+S)
Intermediate	General	.307	.169	.259	36.9
	Academic	.170	-.004	.070	9.1
Intermediate-high	General	.149	.113	.156	33.9
	Academic	.261	-.177	-.052	16.7
Advanced	General	.112	.299(*)	.290(*)	33.9
	Academic	.263	.439**	.476**	42.4

(*) .05 < p < .09; * p < .05; ** p < .01; *** p < .001 P: Paradigmatic, S: Syntagmatic

6. Discussion

Breadth and depth of vocabulary knowledge: The results of the vocabulary knowledge tests suggest that as students gain more experiences in learning the target language, their vocabulary knowledge develops both quantitatively and qualitatively. Between the two dimensions, development of vocabulary breadth or size is more aligned with development of language proficiency. These results seem to corroborate with previous research (Nation, 1990, 2001; Schmitt, 2000). In addition, the results suggest that as language proficiency increases, the depth dimension of vocabulary knowledge becomes more differentiated regarding type of word associations and that knowledge of syntagmatic associations may develop more slowly than knowledge of paradigmatic associations. These results are in line with the previous research (Greidanus, Beks, & Wakely, 2005; Greidanus & Nienhuis, 2001; Horiba, 2012; Schmitt, 2014). The breadth of vocabulary test assessed the “shallow” knowledge of form-meaning connections. The depth of vocabulary test assessed how the words are semantically related to each other in the network knowledge of word associations. To recognize a paradigmatically related word, one needs to access the “deep” knowledge of how words are categorically/conceptually related to each other (noun-noun, verb-verb, adjective/adverb-adjective/adverb). To recognize a syntagmatically related word, one needs to access the sequential knowledge of how words collocate or cooccur in the same structure (noun-adjective/verb, verb-noun/adverb, adjective/adverb-noun/verb).

Thus, the findings from the vocabulary knowledge tests altogether can be interpreted as follows. L2 students with limited language proficiency possess vocabulary knowledge which contains a small number of words and connections between words. Although their vocabulary knowledge may contain some tightly connected words that were acquired through repeated practice in classroom, it is not well developed as system and does not have dimensions and components

clearly differentiated. L2 students with higher level of language proficiency possess vocabulary knowledge which contains a large number of words and many more connections between and among words. As vocabulary knowledge becomes more sophisticated as system, its dimensions and components (breadth and depth, paradigmatic and syntagmatic word associations) are more differentiated to serve to functional use of the language in contexts.

Reading comprehension: The results of recall indicated that as students have more experiences with L2 learning, they become more adept at reading a text written in the language develop. The findings that students at all proficiency levels recalled the academic text significantly more poorly than the general text and that there were reliable correlations between recall of the general text and recall of the academic text only for advanced level students suggest that the academic text was difficult and unable to differentiate among less proficient students in terms of how much content of the text they understood.

Although the two texts used in this study are written for general audience in Japan, the effects of the texts on reading comprehension for these L2 students were strikingly obvious. The general text is a short essay that appeared in a column of the Asahi newspaper. The topic, joy of travel and cross-cultural experience, may be somewhat familiar to the readers including this study's participants. The academic text is an essay from a book written by a primatologist. The topic, 'cultural' behaviors of Japanese monkeys and the author's interpretations of them, is likely to be unfamiliar to most readers including this study's participants. As such the text requires the readers pay close attention to what is explicitly asserted in the text (i.e., linguistic input), which had a severe impact on the reading for L2 students with limited language proficiency.

Relationship between breadth and depth of vocabulary knowledge and reading comprehension:

The findings that regardless of level of language proficiency, vocabulary breadth was reliably correlated with recall of both the general text and the academic text suggest that vocabulary size is critically important to reading comprehension of expository texts in L2, confirming previous research findings (Horiba, 2012; Qian, 1999, 2002). Knowledge of basic meanings of words as well as form-meaning connections makes it easier to recognize individual words in a text. Efficiency in word recognition allows working-memory resources to be allocated to the processing of larger chunks of information (e.g., phrases, clauses and sentences), facilitating integration of meaning. Therefore, the benefit from vocabulary size or breadth of vocabulary knowledge is a general one that is applicable to all kinds of texts for all readers.

The results also suggest that the relationships between breadth and depth of vocabulary knowledge and reading comprehension may differ depending on the reader's level of language proficiency and the type of text. As for the general text, the results showed that vocabulary breadth

was significantly correlated with recall for all proficiency groups and that the correlations were greater for less proficient students than for more proficient students. Recall of the general text had near-significant correlations with vocabulary depth (syntagmatic and total) only for the advanced students. These findings suggest that the relative importance of vocabulary size in the reading comprehension of a general text gradually diminishes as students develop general language proficiency. Students at a higher level of proficiency are expected to possess richer grammar knowledge and better processing skills of the target language. Because of the availability of various knowledge sources and processing skills, vocabulary breadth or size plays a smaller role (relatively speaking) in the reading comprehension of a general text for highly proficient students.

As for the academic text, it was found that vocabulary depth (syntagmatic and total), in addition to vocabulary breadth, had significant correlations with recall for the advanced students. These results suggest that in addition to knowledge of basic meanings of words, knowledge of word associations plays an important role when L2 students read an academic text which is linguistically and propositionally complex, confirming the previous studies (Horiba, 2012; Qian, 1999, 2002). It is reasonable to conceive that because knowledge of syntagmatic word associations concerns with word collocations or cooccurrences, this knowledge is relevant to the process of extracting propositions from sentences in a text. A proposition is a smallest unit of meaning which is verifiable. For example, a sentence "A black cat chased a white mouse" consists of three propositions: [CHASE CAT MOUSE], [MOD CAT BLACK] , and [MOD MOUSE WHITE]. With the support of general world knowledge, propositions act as building blocks for the construction of a mental representation of events and the situation described in the text (Kintsch, 1998). In this connection, some ideas of the role of vocabulary knowledge in cognitive-oriented reading research may be useful. According to Perfetti (2007; Perfetti and Stafura, 2014), quality of lexicon or vocabulary knowledge affects not only word identification and recognition but also the word-to-text integration processes that are involved in connecting ideas between sentences or short stretch of text as comprehension emerges with the construction of a mental model of the text.

7. Conclusion

This study examined the effect of language proficiency and the effect of text in a single study for Thai-speaking learners of Japanese. The findings about the relation between breadth and depth of vocabulary knowledge were discussed from a cognitive perspective. These findings also shed light on reading comprehension. The following conclusions were drawn. First, breadth and depth of vocabulary knowledge develop in line with general language proficiency. Dimensions and components of vocabulary knowledge become more distinct for students with higher level of language proficiency. Second, students' reading comprehension abilities appear differently

depending on the type of text (i.e., general vs. academic). Third, breadth of vocabulary knowledge is important to reading comprehension for students at all proficiency levels and for both general and academic texts. For advanced level students, knowledge of syntagmatic word associations as well as knowledge of basic word meanings is important to reading comprehension of an academic text.

There were some limitations of the study and implications for future research. First, the relation between breadth and depth of vocabulary knowledge and reading comprehension in L2 Japanese was examined by utilizing vocabulary tests and recall scores. Research is needed to investigate how different components of vocabulary knowledge may be used online when L2 readers progress through the processing of a text. Second, the academic text was difficult and unable to analyze the effect of depth of vocabulary knowledge on reading comprehension for lower proficiency level students. Use of multiple texts with linguistic difficulty comparable to the students' proficiency level is recommended for future research. Third, the present study assessed reading comprehension by using a recall-in-L1 task when students read a text for a general purpose. This research should be extended to investigate the relation between vocabulary knowledge and reading comprehension in the context of the goal-oriented reading where students process single or multiple texts with various goals. Finally, some educational implications can be drawn based on the study's findings. First of all, teachers need to have a better understanding of how different dimensions and components of vocabulary knowledge may develop and contribute to reading comprehension of texts in L2. Decisions they make regarding the design and selection of vocabulary learning and reading activities should be based on updated professional knowledge.

Secondly, teachers need to recognize the fact that the so-called 'linguistic distance' or differences between the student's L1 and the target language exists at multiple levels, from orthography to lexicon and morphosyntax and discourse. One can say that Japanese is a truly foreign or 'distant' language for L1 Thai speakers. The Japanese uses a combination of a logographic system called kanji (i.e., Chinese characters) and two sets of syllabaries called kana (i.e., hiragana and katakana). Morphosyntactically, the Japanese is an agglutinative SOV language that employs a case-marking system. Thai is an isolating SVO language, and its orthography employs the abugida system of writing (or alphasyllabaries). This leads to the following recommendations.

As for the orthographic level, L2 students need to acquire knowledge of kanji and kango (words written in kanji) that is needed to process written sentences in Japanese. A kanji character represents a morpheme or a word. It is used for the core part of a word while hiragana is used for the stem part of the word (e.g., 歩く: /aru-ku/ meaning 'to walk') as well as for case-marking particles. Kanji characters are also used in combination to represent a word (e.g., 歩 /ho/ "to walk" + 行 /koo/ "to go" = 歩行: /ho-koo/ meaning 'walking'). The proportion of kanji/kango contained

in a text increases as L2 students progress in their language learning and are encouraged to process more authentic materials. Receptive vocabulary knowledge relevant to reading tends to be highly correlated with kanji knowledge (Matsushita et al., 2021). As for the lexical level, vocabulary learning must go beyond the heavy reliance on a list of L2 word and its L1 translation. It is because the boundaries between words in the same semantic domain tend differ in different languages (especially in linguistically distant languages). The differences in semantic boundaries or mapping further complicate the learning of word collocations or cooccurrences (i.e., syntagmatic relations) and category-case relations (i.e., paradigmatic relations) in a second language. For example, regarding temperature related adjectives, 暑い (/atsui/ "hot"), 暖かい (/ataakai/ "warm"), and 寒い (/samui/ "cold") are used for a day as in 暑い or 暖かい or 寒い日 ("a hot, warm, or cold day"). However, 熱い (/atsui/ "hot"), ぬるい (/nurui/ "lukewarm"), and 冷たい (/tsumetai/ "cold") are used for coffee as in 熱い or ぬるい or 冷たいコーヒー ("hot, lukewarm, or cold coffee"). Regarding "wear/put-on" related verbs, 着る (/kiru/ "to wear/put-on") is used for a coat and a shirt as in コート or シャツを着る ("to put on a coat or a shirt"), whereas はく (/haku/ "to wear/put-on") is used for a skirt and shoes as in スカート or 靴をはく ("to put on a skirt or shoes"). However, かぶる (/kaburu/ "to wear/put-on") is used for a hat as in 帽子をかぶる ("to put on a hat").

Therefore, as part of vocabulary instruction, students need to be sensitized about the semantic relations between and among words. For example, students can benefit from word sorting activities in which they are asked to identify words in category-case relations (i.e., paradigmatic relations) or they are asked to identify pairs of words that tend to collocate or cooccur in sentences (i.e., syntagmatic relations). This type of activities is believed to be more effective when students work on a group of words that are already 'known' to them. Another useful activity is the analysis of a text after reading (thus whose content is generally understood) in terms of how words are used in relation to one another within and between sentences in the text. Identification of word collocations and cooccurrences in the structure is related to the extraction of propositions that represent events and ideas described in the text. Explicit attention to word collocations and cooccurrences is partly supported by grammatical knowledge but it may also facilitate the development of morphosyntactic knowledge. On the other hand, identification of words that are paradigmatically related in a text is related to the understanding of case-category or case-case relations in the text. For example, the general text used in the present study contains 面白さ (/omoshirosa/ "fun") and 醍醐味 (/daigomi/ "thrill"), and 興奮する (/kouhun-suru/ "get excited") and びっくりする (/bikkuri-suru/ "get astonished") as paradigmatically related words, respectively. Explicit attention to paradigmatic word relations in the text may help students become more aware of topical development and coherence of the text.

Notes

1 Data obtained from the Thai students in an earlier study (c.f., Horiba, 2022) were used and reanalyzed for the purpose of the present study. The reliability of the breadth and the depth test was verified based on the data from L2 learners (approximately 300 people) (breadth test: Cronbach- α = .95, depth test: Cronbach- α = .82).

References

- Aitchison, J. (1994). *Words in the mind*. (2nd ed.). Oxford, UK: Blackwell. Studies in Second Language Acquisition, 18, 403-432.
- Anderson, R. C., & Freebody, P. (1981). Vocabulary knowledge In J. T. Guthrie (Ed.), *Comprehension and teaching: Research reviews* (pp. 77-117). Newark, DE: International Reading Association.
- Bernhardt, E. B., & Kamil, M. L. (1995). Interpreting relationship between L1 and L2 reading: Consolidating the linguistic threshold and the linguistic interdependence hypothesis. *Applied Linguistics*, 16, 15-34.
- Binder, Cote, Lee, Bessette, & Vu (2017). Beyond breadth: the contributions of vocabulary depth to reading comprehension among skilled readers. *Journal of Research in Reading*, 40(3), 333–343.
- De Deyne, S., & Storms, G. (2008). Word associations: Network and semantic properties. *Behavior Research Methods*, 40, 213-231.
- Fitzpatrick, T., & Thwaites, P. (2020). Word association research and the L2 lexicon. *Language Teaching*, 53, 1-38.
- Grabe, W. (2009). *Reading in a second language: Moving from theory to practice*. New York: Cambridge University Press.
- Greidanus, T., Beks, B., & Wakely, R. (2005). Testing the development of French word knowledge by advanced Dutch- and English-speaking learners and native speakers. *The Modern Language Journal*, 89, 221-233.
- Greidanus, T. & Nienhuis, L. (2001). Testing the quality of word knowledge in a second language by means of word association. *The Modern Language Journal*, 85, 567-577.
- Haastrup, K., & Henriksen, B. (2000). Vocabulary acquisition. *International Journal of Applied Linguistics*, 10, 221–239.
- Horiba, Y. (2012). Word knowledge and its relation to text comprehension: A comparative study of Chinese- and Korean-speaking L2 learners and L1 speakers of Japanese. *The Modern Language Journal*, 96, 108–121.
- Horiba, Y. (2022). Breadth and depth of vocabulary knowledge for L2 learners and native speakers of Japanese. *Studies in Language Sciences*, 28, 33-66.
- Huckin, T., Hayes, M., & Coady, J. (1993). *Second language reading and vocabulary learning*. Norwood, NJ: Ablex.
- Japan Foundation (2002). *Nihongo-noryoku-shiken shutsudai kijun* [Standards for questions in the Japanese language proficiency test]. Tokyo: Bonjinsha.
- Kintsch, W. (1998). *Comprehension: A paradigm for cognition*. New York: Cambridge University.

- Li, M., & Kirby, J. R. (2015). The effects of vocabulary breadth and depth on English reading. *Applied Linguistics*, 36, 611-634.
- Matsushita, T., Sato, N., Sasao, Y., Tajima, M., & Hashimoto, M. (2021). Vocabulary size and kanji knowledge of Japanese as a second language: Effects of the first language and learning period. *Journal of Japanese Language Education*, 178, 139-153.
- Meara, P. (2009). *Connected words*. Amsterdam: Benjamins.
- Nagy, W. E. & Scott J. A. (2000). Vocabulary Processes. In M. Kamil, P. Mosenthal, P. D. Pearson, & R. Barr, (Eds.), *Handbook of Reading Research, Volume III* (pp. 269-284). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Nation, I. S. P. (1990). *Teaching and learning vocabulary*. Rowley, MA: Newbury House.
- Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. New York: Cambridge University.
- Ouelette, G. P. (2006). What's meaning got to do with it: The role of vocabulary in word reading and reading comprehension. *Journal of Educational Psychology* 98, 554-566.
- Perfetti, C. (2007). Reading ability: Lexical quality to comprehension. *Scientific Studies of Reading*, 11, 357-383.
- Perfetti, C., & Stafura, J. (2014). Word knowledge in a theory of reading comprehension. *Scientific Studies of Reading*, 15, 22-37.
- Qian, D. (1999). Assessing the role of depth and breadth of vocabulary knowledge in reading comprehension. *Canadian Modern Language Review*, 56, 282-307.
- Qian, D. (2002). Investigating the relationship between vocabulary knowledge and academic reading performance: An assessment perspective. *Language Learning*, 52, 513-536.
- Rashidi, N., & Khosravi, N. (2010). Assessing the role of depth and breadth of vocabulary knowledge in reading comprehension of Iranian EFL learners. *Journal of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*, 14(1), 81-108.
- Read, J. (1993). The development of a new measure of L2 vocabulary knowledge. *Language Testing*, 10, 355-371.
- Read, J. (1998). Validating a test to measure depth of vocabulary knowledge. In A. J. Kunnan (Ed.), *Validation in language assessment* (pp. 41-60). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Read, J. (2004). Plumbing the depths. In P. Bogaards & B. Laufer (Eds.), *Vocabulary in a second language* (pp. 209-227). Philadelphia, PA: Benjamins.
- Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in language learning*. Cambridge, UK: Cambridge University.
- Schmitt, N. (2014). Size and depth of vocabulary knowledge: What the research shows. *Language Learning*, 64, 913-951.

- Trabasso, T., Secco, T., & van den Broek, P. W. (1984). Causal cohesion and story coherence. In H. Mandl, N. L. Stein, & T. Trabasso (Eds.), *Learning and comprehension of text* (pp. 83–111). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Wesche, M., & Paribakht, T. S. (1996). Assessing second language vocabulary knowledge. *The Canadian Modern Language Journal Review*, 53, 13-40.
- Zhang, D., & Yang, X. (2016). Chinese L2 learners' depth of vocabulary knowledge and its role in reading comprehension. *Foreign Language Annals*, 49, 699-715.

หน่วยงานผู้แต่ง: มหาวิทยาลัยคันดะนานาชาติศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา

Affiliation: Kanda University of International Studies, Burapha University

Corresponding email : horiba@kanda.kuis.ac.jp, s.thanyarat@gmail.com

Received: 2025/02/24

Received: 2025/04/02

Revised: 2025/04/03

บทบาทของปกหนังสือ: การศึกษาหน้าปก *ริง คำสาปมรณะ* (2545) ฉบับพิมพ์ครั้งแรก

บทคัดย่อ

ปกหนังสือคือส่วนแรกสุดของหนังสือที่ถ่ายทอดสารที่สำคัญของหนังสือให้แก่ผู้อ่าน เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดที่โน้มน้าวใจให้ตัดสินใจซื้อและยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมหนึ่งกับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายบนหน้าปกนวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัย *ริง คำสาปมรณะ* (2545) ฉบับพิมพ์ครั้งแรก หนังสือที่มีบทบาทสำคัญในการเปิดตลาดนวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัยในช่วงต้นทศวรรษ 2540 โดยใช้แนวคิด Multimodal Critical Discourse Analysis (MCDA) ผสานกับแนวทางการวิเคราะห์ตัวหมายของ Long Li, Xi Li และ Jun Miao (2019) จากการศึกษาพบว่าบรรณาธิการให้ความสำคัญกับปกหนังสืออย่างยิ่ง โดยจะเห็นได้จากการคัดสรรผู้ออกแบบปกและความพยายามสร้างสรรค์ปก *ริง คำสาปมรณะ* ให้แตกต่างจากปกหนังสือนวนิยายอื่นในตลาด องค์ประกอบต่างๆ บนปกได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อ่าน เน้นย้ำถึงความสยดสยองของเนื้อเรื่องและคุณค่าของนวนิยายเรื่องนี้ อีกทั้งปกยังเชื่อมโยงความน่ากลัวของผีชะตะโกะในภาพยนตร์ นอกจากนี้ ปก *ริง คำสาปมรณะ* ยังแฝงด้วยองค์ประกอบที่บ่งชี้ถึงวัฒนธรรมญี่ปุ่น สะท้อนให้เห็นถึงกระแสนิยมของวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทยที่ส่งอิทธิพลต่อผู้ออกแบบชาวไทยในการคิดสรรและปรับใช้สิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมให้ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ชาวไทยรับรู้ในเวลานั้น

คำ

สำคัญ

ปกหนังสือ, *ริง คำสาปมรณะ*, พาราเท็กซ์, การวิเคราะห์หลากหลายรูปแบบ

The Role of the Book Cover: A Case Study of the First Edition of *Ring* (2002)

Abstract

A book cover is the first section of the book that communicates important content to the reader and serves as a marketing communication to influence the reader's buying decision. It also represents a relationship between different cultures. This study aims to examine the meanings embedded in the cover of the first edition of the contemporary Japanese novel *Ring* (2002), a work that played a significant role in introducing contemporary Japanese novels to the Thai market in the early 2000s. The research employs multimodal critical discourse analysis (MCDA) framework, combined with the signifier analysis approach proposed by Long Li, Xi Li, and Jun Miao (2019). The findings reveal that the publisher placed great importance on the book cover, as evidenced by the careful selection of the cover designer and the effort to create a design that stands out from other novels in the market. The various elements on the *Ring* cover serve to convey key messages and to engage readers, emphasizing the horror elements of the story and the novel's unique value. Additionally, the cover establishes a connection to the terrifying image of the ghost Sadako from the film adaptation. Additionally, the cover creates a strong visual connection to the haunting image of Sadako, the iconic ghost from the film adaptation. It also incorporates elements that represent Japanese culture, reflecting the widespread popularity of Japanese cultural trends in Thai society. These trends influenced the Thai designer in selecting and adapting cultural imagery to align with the Thai perception of Japanese culture at the time.

Key words

book cover, *Ring*, paratext, multimodal critical discourse analysis

1. บทนำ

ปกหนังสือเป็นองค์ประกอบแรกสุดของหนังสือที่สื่อสารที่สำคัญของตัวบทแก่ผู้อ่าน เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดที่ชักจูงโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านตัดสินใจซื้อหนังสือนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปกของหนังสือแปลยังสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมหนึ่งกับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ตลอดจนแฝงด้วยอุดมการณ์บางอย่างเพื่อสื่อสารไปยังผู้อ่าน

ในประวัติศาสตร์วรรณกรรมญี่ปุ่นที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยนั้น หน้าปก *ริง คำสาปมรณะ*¹ (จากนี้ไปจะขอเรียกว่า *ริง*) นับว่าเป็นหน้าปกที่โดดเด่นอย่างมาก เป็นที่ทราบกันว่านวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัยที่ได้กลายเป็นหนังสือขายดีในประเทศไทยในช่วงทศวรรษ 2540 และพิมพ์ซ้ำถึง 29 ครั้ง ตั้งแต่ฉบับพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2545 โดยสำนักพิมพ์ IMAGE จวบจนถึงฉบับพิมพ์ครั้งที่ 29 พ.ศ. 2552 โดยสำนักพิมพ์ Bliss Publishing² ตลอดระยะเวลา 7 ปีนี้ องค์ประกอบหลักบนหน้าปก *ริง* แทบจะยังคงรูปแบบเดิมตลอดการตีพิมพ์ 29 ครั้งทั้งที่มีการเปลี่ยนสำนักพิมพ์ ปก *ริง* จึงเป็นปกหนังสือที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่ควรนำมาศึกษาการสื่อความหมายบนหน้าปกหนังสือวรรณกรรมแปลเล่มสำคัญที่ได้บุกเบิกตลาดหนังสือวรรณกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยจนเฟื่องฟูในยุคปัจจุบัน

ความสนใจในการศึกษาหน้าปกหนังสือเริ่มต้นจาก Gerald Genette (1997) นักวิจารณ์วรรณกรรมคนสำคัญที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพาราทีกซ์ (paratext) หรือสิ่งที่อยู่รายล้อมตัวบท พาราทีกซ์ประกอบด้วยส่วนที่อยู่ภายในหนังสือ (peritext) เช่น ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน ผู้แปล คำนำ คำอุทิศ หน้าปก ฯลฯ และส่วนที่อยู่นอกหนังสือ (epitext) เช่น บทสัมภาษณ์ผู้เขียน บันทึกหรือจดหมายส่วนตัวของผู้เขียน ฯลฯ ทั้งส่วนที่อยู่ภายในและภายนอกหนังสือล้วนเป็นส่วนสำคัญที่เชื่อมโยงผู้อ่านเข้ากับตัวบท ต่อมาแนวคิดนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการด้านการแปลศึกษา โดยมองว่าในการถ่ายทอดตัวบทแปลจากวัฒนธรรมหนึ่งสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ตัวบทส่วนใหญ่จะยังคงเนื้อหาเดิมแม้จะข้ามเวลาหรือสถานที่ แต่พาราทีกซ์กลับเปลี่ยนแปลงและถูกปรับให้เข้ากับกลุ่มผู้อ่านที่หลากหลายสอดคล้องตามวัฒนธรรมปลายทาง โดยเฉพาะหน้าปกหนังสืออันเป็นส่วนสำคัญที่สามารถดึงดูดผู้อ่านให้ตัดสินใจเลือกซื้อหนังสือนั้น

ช่วงทศวรรษ 2020 เป็นต้นมา งานศึกษาหน้าปกนวนิยายแปลได้ทยอยปรากฏขึ้นพร้อมทั้งวิธีวิจัยที่หลากหลายที่นักวิชาการต่างพยายามนำมาใช้เพื่อหาความหมายของหน้าปก ทั้งงานที่ศึกษาบทบาทของพาราทีกซ์ในวรรณกรรมแปลของ Alba Serra Vilella (2021) ที่ชี้ให้เห็นสิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมบนหน้าปกหนังสือแปล เช่น ภาพหญิงสาวหรือชายหนุ่มสวมใส่ชุดกิโมโนบนนวนิยายญี่ปุ่นที่ถูกแปลเป็นภาษาสเปนที่ถูกนำเสนอบิดเบือนไปจากความเป็นจริง งานศึกษาของ Ingela Johansson และ Mariana Smaragdi (2021) ที่ใช้แนวคิดสัญวิทยาของโรลิ่งค์ บาร์ตส์ ในประเด็นความหมายตรง (Denotation) และความหมายแฝง (Connotation) วิเคราะห์สิ่งที่ถูกนำเสนอบนหน้าปกวรรณกรรมแปล งานของ Malin Podlevskikh Carlström (2021) ที่ศึกษาหน้าปกหนังสือโดยเน้นพิจารณากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อวิเคราะห์การรับรู้และความเข้าใจต่อนวนิยายแปลในวัฒนธรรมปลายทาง หรืองานศึกษาของ Lovisa Berg (2022) ที่ศึกษาวิเคราะห์พาราทีกซ์ของหนังสือแปลและนำแนวคิดการวิเคราะห์สีมาใช้ในงานอีกด้วย จากงานวิจัยเหล่านี้จะเห็นได้ว่า การศึกษาหน้าปกหนังสือเป็นประเด็นศึกษาที่ใหม่ในวงการวิชาการ นักวิชาการยังพยายามหาวิธีการศึกษาที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการวิเคราะห์ จึงส่งผลให้แต่ละงานศึกษาใช้กรอบแนวคิดที่หลากหลาย

¹ แปลจาก *ริง* นวนิยายเรื่องนี้พิมพ์จำหน่ายครั้งแรกที่ญี่ปุ่นเมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยสำนักพิมพ์คาโดกาวะในรูปแบบหนังสือปกแข็งขนาด B6 เรื่องราวของนวนิยายนี้เริ่มต้นจากอาชญากรรม (สะกดชื่อตัวละครทุกจุดตามฉบับแปลภาษาไทย) สงสัยในการตายปริศนาของหลานสาวจึงเริ่มสืบหาต้นตอและพบวิธีที่โอบริศนาที่ระบุว่าผู้ที่ได้ตัวโจจะต้องตายภายใน 7 วันหากไม่แก้คำสาป เมื่อครอบครัวของเขาได้เข้าไปพัวพันกับวิธีนี้ อาชญากรรมร่วมกับวิธีนี้ เพื่อนของเขาจึงต้องหาทางแก้คำสาปจากวิธีนี้เพื่อช่วยชีวิตตนเอง เพื่อน และครอบครัว ก่อนที่จะพบว่าวิธีนี้เกี่ยวข้องกับกรณคดีของหญิงสาวที่ชื่อว่ายามามุระ เซดะโกะ

² แยกต่างจากสำนักพิมพ์ IMAGE อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2547

เช่นเดียวกับงานศึกษาอื่นๆ งานศึกษาของ Long Li, Xi Li และ Jun Miao (2019) เริ่มต้นจากการอ้างถึงแนวคิดพาราเท็กซ์ของ Genette (1997) แต่สิ่งที่แตกต่างออกไปคืองานศึกษาชิ้นนี้ได้นำแนวคิด Multimodal Critical Discourse Analysis (MCDA) มาใช้ในการวิเคราะห์ทั้งภาพและข้อความที่ปรากฏบนปกหนังสือแปลการวิเคราะห์หลากหลายรูปแบบหรือ Multimodal Analysis เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากเหตุที่ว่าสื่อต่างๆ ในปัจจุบันไม่ได้จำกัดรูปแบบอยู่ที่แค่ตัวบท (text) หากแต่ยังประกอบด้วย ภาพ เสียง ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ถูกนำมาผสมผสานเพื่อสื่อสารแก่ผู้รับสาร จึงส่งผลให้การวิเคราะห์แค่เพียงตัวบทไม่เพียงพออีกต่อไป (O'Sullivan, C.M., 2013) David Machin และ Theo van Leeuwen (2016) มองว่าด้วยอำนาจของเศรษฐกิจโลก แนวคิดเสรีนิยมใหม่ และกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้อำนาจของรัฐถูกลดทอนลงและต้องปรับตัวให้เข้ากับเศรษฐกิจโลก อุดมการณ์ทางการเมืองจึงถูกสื่อสารผ่านเทคโนโลยีใหม่ๆ ในรูปแบบที่หลากหลายผ่านรหัสสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อที่จะทำความเข้าใจอุดมการณ์เหล่านั้นผ่านการประกอบสร้างหน้าปกนั้น เราสามารถวิเคราะห์ผ่าน 3 ขั้นตอนดังนี้คือ

- 1) วิเคราะห์จากตัวหมาย (the signifier) ส่วนนี้ศึกษาจากสิ่งที่เราเห็นหรือได้ยิน ในที่นี้หมายถึงภาพและข้อความบนปกหนังสือ โดยในงานศึกษาของ Long Li, Xi Li และ Jun Miao (2019) ได้นำแนวคิดไวยากรณ์ภาพ (Kress, G, & Van Leeuwen, T., 2020) มาวิเคราะห์ผ่าน 3 หน้าดังนี้
 - หน้าที่ถ่ายทอดความคิด (Ideational metafunction) ศึกษาการถ่ายทอดความคิดจากองค์ประกอบต่างๆ บนหน้าปก (คน สัตว์ สิ่งของ ข้อความ) เป้าหมายขององค์ประกอบต่างๆ เหล่านั้น การกระทำท่าทาง เป็นต้น
 - หน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ (Interpersonal metafunction) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตหน้าปกกับผู้อ่าน ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ บนหน้าปกกับผู้อ่าน โดยวิเคราะห์จาก
 - o ความสัมพันธ์ของตำแหน่งของชื่อผู้เขียน ชื่อผู้แปลต่อผู้อ่าน
 - o Modality ของภาพ (สี ความสว่าง ฯลฯ)
 - o การสื่อสารผ่านสายตาและท่าทาง
 - o ปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อ่านผ่านมุกกล้องของภาพ เช่น ภาพมุมระนาบ ภาพมุมสูง
 - o อำนาจเชิงสัญลักษณ์ระหว่างผู้อ่านกับองค์ประกอบบนหน้าปก
 - หน้าที่ด้านตัวบท (textual metafunction) คือการเรียบเรียงองค์ประกอบภาพและข้อความจากหน้าที่ถ่ายทอดความคิดและหน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างความหมายในองค์รวม โดยศึกษาจาก
 - o ขนาดของหนังสือ หนังสือมีขนาดที่แตกต่างจากหนังสืออื่นในตลาดหรือไม่
 - o ข้อความบนหน้าปก ตามขนบการวางข้อความบนหน้าปกแบบทางตะวันตกนั้น สารที่วางส่วนบนของภาพคือสารอุดมคติที่เราอารมณ์ความรู้สึก ส่วนล่างคือข้อมูลทั่วไป ส่วนซ้ายคือข้อมูลแง่ให้ทราบ และส่วนขวาคือข้อมูลใหม่
 - o จุดสนใจของภาพ (ภาพ ขนาดของตัวอักษร การใช้สี)
 - o กรอบภาพหรือกรอบข้อความทำให้ภาพหรือข้อความนั้นดูโดดเด่นขึ้นหรือถูกลดทอนลงไป
- 2) วิเคราะห์จากตัวหมายถึง (the signified) คือการศึกษาความหมายจากตัวหมาย โดย Machin และ Van Leeuwen (2016) มองว่าสามารถวิเคราะห์ความหมาย 2 ระดับคือ 1) ความหมายที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ของตนเอง เนื่องจากเราล้วนผ่านประสบการณ์ทางผัสสะพื้นฐานมาก่อน 2) ความหมายเชิงวัฒนธรรมที่มีเอกสารหลักฐานอ้างอิงประกอบ ตัวอย่างเช่น โลโก้สีเขียวของสถานีบริการน้ำมัน BP หากมองจาก

ความหมายที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ของตนเองแล้ว สีเขียวอาจหมายถึงการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อพิจารณาความหมายทางวัฒนธรรมประกอบจะพบว่า BP เคยมีคดีน้ำมันรั่วลงสู่ทะเลแคริบเบียนครั้งใหญ่ ว่าการศึกษาความหมายเช่นนี้สามารถใช้เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้ออกแบบ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าข้อคิดเห็นของผู้ออกแบบเหล่านี้จะครอบคลุมทุกแง่มุมของการออกแบบ (Machin, D., & Van Leeuwen, T., 2016, p.252)

- 3) การวิเคราะห์ในขั้นที่ 3 จะนำทฤษฎีหรือแนวคิดทางสังคมศาสตร์มาอธิบายนัยยะในระดับที่กว้างขึ้น ตัวอย่างเช่น ในกรณีของโลโก้ BP อาจอธิบายได้ด้วยแนวคิดวิกฤตความชอบธรรมของฮาเบอร์มาส ส่งผลให้ BP ต้องใช้โลโก้ที่แสดงถึงบริษัทที่ใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อม (Machin, D., & Van Leeuwen, T., 2016, p.253) Machin และ Van Leeuwen (2016, p.254) เสนอว่าในขั้นตอนนี้อาจสำรวจเปรียบเทียบงานลักษณะเดียวกัน เช่น สำรวจเปรียบเทียบโลโก้ของบริษัทน้ำมันอื่นๆว่าโลโก้เหล่านี้ถูกนำมาใช้ในบริบทใด โดยวิเคราะห์ผสมผสานกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงเข้ากับคุณค่าของแนวคิดเสรีนิยมใหม่อันเป็นรากฐานของวาทกรรมทางการเมืองร่วมสมัยที่หลากหลายต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ในบทความนี้ผู้เขียนจะใช้แนวทางการวิเคราะห์ Multimodal Analysis ตาม Machin และ Van Leeuwen (2016) ผสมผสานกับแนวทางการวิเคราะห์ตัวหมายของ Long Li, Xi Li และ Jun Miao (2019) ศึกษาความหมายของหน้าปก ริง ต่อไป

2 การวิเคราะห์ตัวหมายหน้าปก ริง

ในส่วนนี้ผู้เขียนจะวิเคราะห์ตัวหมายบนหน้าปก ริง ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 (ภาพที่ 1) โดยจะวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆตาม 3 หน้าหลักคือ 1) หน้าที่ย่อยทอดความคิด 2) หน้าทางด้านปฏิสัมพันธ์ และ 3) หน้าทางด้านตัวบทไปพร้อมกันกับการวิเคราะห์ความหมายที่สัมพันธ์กับตัวบทและประสบการณ์ทั่วไปของผู้รับสาร

ภาพที่ 1 ปกหน้า-หลัง ริง คำสาปมรณะ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1

ริง พิมพ์จำหน่ายในลักษณะของหนังสือปกอ่อน ขนาด A5 (14.8 x 21.0 ซม.) ซึ่งเป็นขนาดมาตรฐานของหนังสือที่ออกเกิดบู๊คของไทย จากภาพ 1 หน้าปกใช้สีหลักอันได้แก่ สีขาว สีแดง และสีดำ ส่วนที่โดดเด่นที่สุดของปกคือ วัตถุวงรีพื้นสีแดงสดเคลือบความมันวาวถูกจัดวางไว้ส่วนกลางของปก สีแดงสามารถเชื่อมโยงถึงเลือดหรืออันตราย ส่วนล่างของวงรีพื้นแดงมีชื่อเรื่อง “ริง” ตัวหนาขนาดใหญ่สีขาวเอียงซ้ายจัดวางไว้กลางหน้าปกในระดับสายตาเดียวกัน

กับภาพถ่าย เฉพาะส่วนของวงรีได้ใช้เทคนิคพิมพ์เคลือบเงา ทำให้สีแดงที่ดึงดูดสายตาผู้อ่านในระดับหนึ่งนั้นยัง เปล่งประกายและโดดเด่นมากยิ่งขึ้น ข้อความที่ระบุชื่อเรื่อง “ริง” ไม่ได้ถูกออกแบบด้วยฟอนต์ที่สื่อถึงความสวยงาม ดั่งที่นิยมใช้ทั่วไป ตัวอักษรถูกจัดวางให้เอนซ้าย สวนทางกับ**ตัวเอนปกติ**ที่เอนขวา รูปแบบตัวอักษรเช่นนี้ ได้สะท้อน ถึงความไม่คุ้นชิน ความผิดปกติจากชีวิตประจำวันที่ผู้อ่านจะได้ติดตามต่อไปจากเนื้อเรื่อง

ชื่อเรื่อง ริง ถอดเสียงจาก ริงรุ ซึ่งเป็นชื่อเรื่องของต้นฉบับภาษาญี่ปุ่น ริงรุ มาจากคำทับศัพท์จากภาษาอังกฤษ “ring” สื่อถึงแหวนหรือสิ่งที่มีลักษณะเหมือนวงแหวน ในที่นี้อาจสื่อถึงตัวบทวรรณกรรมที่บอกเล่าถึงวิถีโอที่แพร่ วนเวียนเป็นลูกโซ่ นัยยะนี้สะท้อนผ่านวงกลมสีแดงเส้นบางๆ ที่ขยายซ้อนกันไปโดยใช้จุดศูนย์กลางเดียวกัน (concentric rings) ที่จัดวางไว้เหลื่อมกับวงรีพื้นแดง ขณะเดียวกันเสียง “ริง” ในภาษาญี่ปุ่นยังสื่อถึงเสียงเรียกเข้า ของโทรศัพท์บ้านแบบโบราณ ซึ่งอาจหมายถึงเสียงโทรศัพท์ที่ตั้งขึ้นหลังจากที่ตัวละครดูวิดีโอคำสาปจบลง ด้วยเหตุนี้ ชื่อเรื่อง ริงรุ ในภาษาญี่ปุ่นจึงมีความหมายที่สัมพันธ์กับภาพวิดีโอบนหน้าปกและสารหลักของเรื่อง เมื่อกลับมาพิจารณา ชื่อเรื่องในฉบับภาษาไทย ริง *คำสาปมรณะ* คำว่า “ริง” ไม่มีความหมายในภาษาไทย การรักษาชื่อเรื่องเดิมตามต้นฉบับ จึงเป็นเพียงแค่การสะท้อนถึงความเป็นนวนิยายจากต่างประเทศ (foreignness) ที่อาจดึงดูดผู้อ่านในระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถสื่อถึงประเภทและเนื้อหาของงานเขียนให้แก่ผู้อ่านได้

เมื่อ “ริง” ไม่มีความหมายในภาษาไทย ข้อความสีดำที่ระบุถึงชื่อเรื่องรอง “คำสาปมรณะ” จึงถูกเพิ่มเข้ามาโดย ถูกจัดวางเยื้องไปทางด้านล่างขวาของวงรีสีแดง คำว่า “สาป” จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมายว่า “คำแช่งให้เป็นไปต่าง ๆ ของผู้มีฤทธิ์อำนาจ เช่นเทวดา ฤๅษี แม่มด” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ชื่อเรื่อง “คำสาปมรณะ” ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงถึงความตาย ความน่ากลัว และอำนาจลึกลับที่ปรากฏในเรื่องได้ แต่ในขณะเดียวกัน หากเปรียบเทียบกับชื่อเรื่องของต้นฉบับที่มีเพียงคำว่า ริงรุ แล้ว การแปลชื่อเรื่องฉบับภาษาไทย ที่ได้เกินเลยจากชื่อต้นฉบับ (over translation) เช่นนี้ก็ได้เปิดเผยเนื้อเรื่องบางส่วนให้แก่ผู้อ่านล่วงหน้า ทำให้ผู้อ่าน รับรู้เรื่องราวที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับคำสาปและความตาย ทั้งที่ในชื่อเรื่องต้นฉบับไม่ได้เปิดเผยเนื้อหาส่วนนี้ให้แก่ ผู้อ่านแต่อย่างใด นอกจากนี้ส่วนล่างของวงรีพื้นแดง บริเวณสันจมูกของภาพถ่ายใบหน้ามีตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นหนา สีแดงแนวตั้ง リンク (อ่านว่า ริงรุ) แม้ว่าผู้อ่านจะไม่สามารถอ่านเข้าใจความหมายของตัวอักษรนี้ได้ก็ตาม แต่ตัวอักษร ภาษาญี่ปุ่นเหล่านี้ก็ได้สะท้อนความพยายามรักษาความแตกต่างของวัฒนธรรมต้นทางของต้นฉบับเอาไว้

เมื่อถอยออกจากจุดสนใจวงรีสีแดงมาพิจารณาภาพรวมของปกแล้วพบว่า การวางวัตถุวงรีสีแดงลักษณะ โกล่เคียงทรงกลมบนถูกจัดวางบนภาพถ่ายใบหน้าของผู้หญิงชาวเอเชียสีขาวซีด อันหมายความว่าหากมองปก ริง จากระยะไกล ผู้อ่านจะเห็นเพียงแค่วัตถุกลมแดงบนพื้นสีขาวอันสามารถเชื่อมโยงไปสู่ลักษณะของธงชาติญี่ปุ่น ได้ทันที และสามารถรับรู้ได้ว่าหนังสือเล่มนี้ต้องเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่นในด้านใดด้านหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ แม้ปก ริง จะไม่มีสิ่ง ที่แสดงสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่โจ่งแจ้งอย่างชุดกิโมโนหรือภาพชาบูไรดิงที่มักปรากฏบนหน้าปกวรรณกรรม ญี่ปุ่นแปลไทยช่วงทศวรรษ 2520-2530 ก็ตาม แต่ก็ได้สอดแทรกความเป็นญี่ปุ่นลงบนหน้าปกหนังสือผ่านสัญลักษณ์ ธงชาติญี่ปุ่นไว้อย่างชัดเจนและแนบเนียน

ภาพถ่ายใบหน้าของผู้หญิงชาวเอเชียสีขาวซีดเป็นภาพ big close-up ครองพื้นที่ทั้งหมดของหน้าปก เจ้าของ ใบหน้านี้นี้ คือวิภาพัชร ชุนหวัด³ ภาพถ่ายแสดงใบหน้าของผู้หญิงสาวมีเพียงคิ้ว ตา และจมูก ใบหน้าเต็มเฟรมวางระนาบ

³ สกัดชื่อตามที่ปรากฏในหน้าลิขสิทธิ์ของหนังสือ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากนิตยสารวัยรุ่น Buzz Megateen ฉบับเดือนมีนาคม 2546 พบการสะกดชื่อ “วิภาพัชร ชุนหวัด” และระบุว่าเธอเคยมีผลงาน “ภาพนิ่ง เนสเล่, PCT, Image Guide, Pocket book เรื่อง The Ring, สไปรล...” (Cover Girl, 2546, น.43)

เดียวกับผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าคุณหญิงในภาพอยู่ในระยะประชิดและรู้สึกใกล้ชิดกับผู้หญิงคนนี้มากขึ้น นอกจากนี้ สายตาของผู้หญิงที่โผล่ผิดปกติและมองเขม็งมายังผู้อ่านสร้างความสัมพันธ์กับผู้อ่านในเชิงควบคุมมากกว่าขอเรื่อง วังวอน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนถูกสะกดให้อยู่ได้อานานขึ้น เมื่อเชื่อมโยงชื่อเรื่องรองเข้ากับใบหน้าของผู้หญิงสาว ผู้อ่าน จะสามารถเข้าใจได้ว่าผู้หญิงสาวคนนี้มี ความเกี่ยวข้องกับ “คำสาปมรณะ” วัยของผู้หญิงสาวสอดคล้องกับวัยของชะตะโกะ ตัวละครในเรื่องที่เพิ่งจบมัยมปลายและเดินทางไปเป็นนักแสดงในคณะละคร ผมสีดำของผู้หญิงสาวแสดกลางยาว ต่อเนื่องลงไปถึงส่วนล่างของปก ส่วนของผมหงอกที่ไปถึงสันหนังสือและปกหลัง ทำให้การหยิบจับหนังสือเล่มนี้ เป็นเสมือนหยิบจับศีรษะของผู้หญิง หากผู้อ่านได้อ่านเนื้อเรื่องจนจบแล้วจะพบว่า การหยิบจับศีรษะของผู้หญิงเช่นนี้ สอดคล้องกับฉากที่อาซากาวะจับกะโหลกศีรษะของชะตะโกะช่วงท้ายเรื่องนั่นเอง

ภาพรวมปกมีโทนสีหม่น มีความอึมครึมของสีน้อยทำให้ภาพห่างไกลจากระดับความเป็นจริง (modality) ขณะเดียวกันโทนสีหม่นก็เสริมบรรยากาศให้ภาพดูน่ากลัวขึ้น ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงความสยองขวัญ ที่จะเกิดขึ้นต่อจากนี้ ข้อความส่วนบนของปกที่มีหน้าที่นำเสนอคำมั่นสัญญาของผลิตภัณฑ์นั้นๆ ในเชิงเร้าอารมณ์ ความรู้สึก (Kress & Leeuwen, 2020, p.193) มีข้อความแนวทแยง 3 บรรทัดระบุเนื้อความว่า

หนังสือที่สื่อมวลชนญี่ปุ่นกล่าวขวัญและยกย่องว่า (ตัวธรรมดาสีเทา)

สุดยอดนิยายสยองขวัญแห่งศตวรรษใหม่ (ตัวหนาสีดำ)

อาณาจักรแห่งความกลัวที่มียอดขายกว่า 2,000,000 เล่ม (ตัวธรรมดาสีแดง) (ซุสูกิ โคจิ, 2545, ปก)

ข้อความแนวทแยงทั้ง 3 ข้อความนี้ทำหน้าที่เป็นข้อความโน้มน้าวผู้อ่านให้รับรู้ถึงคุณค่าของนวนิยายเล่มนี้ ช่วยตอกย้ำความสยองของเนื้อหา และช่วยเร้าความรู้สึกผู้อ่านเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นในการตัดสินใจซื้อให้เร็วขึ้น จากข้อมูลทั้งทางสำนักพิมพ์ได้นำเสนอไว้ไม่ว่าจะเป็นจำนวนยอดขายในประเทศญี่ปุ่นและความเห็นจากสื่อ ข้อความ แนวทแยงส่วนบนถูกจัดวางให้รับกับข้อความสีแดงแนวทแยงส่วนล่างที่ระบุชื่อผู้เขียนและชื่อผู้แปล การจัดวาง ตำแหน่งของชื่อผู้แปลที่อยู่ใกล้กับวงรีพื้นแดงมากกว่าชื่อผู้เขียนจึงทำให้ชื่อผู้แปลดึงดูดสายตาผู้อ่านได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะของแบบอักษรที่เรียบง่ายและการวางตำแหน่งของชื่อผู้เขียนและผู้แปลเช่นนี้ ทำให้สามารถ เข้าใจได้ว่าชื่อผู้เขียนและชื่อผู้แปลยังเป็นชื่อที่ผู้อ่านชาวไทยไม่คุ้นชินนัก

ที่มุมล่างด้านขวาของปกหนังสือมีโลโก้สำนักพิมพ์ IMAGE สีแดงพร้อมกับข้อความขนาดเล็กได้โลโก้ระบุว่า “วรรณกรรมแปลร่วมสมัย” มุมซ้ายล่างสุดมีโลโก้วงกลมสีแดงขนาดเล็กระบุข้อความ “JBOOK” เพื่อบ่งบอกว่า การจัดประเภทหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่แปลจากภาษาญี่ปุ่น พ้องกับ J-Pop หรือ J-Rock ซึ่งเป็นคำเรียก ประเภทดนตรีที่มาจากประเทศญี่ปุ่นที่ใช้อย่างแพร่หลายในช่วงเวลานั้น เมื่อเทียบกับหน้าปกนวนิยายญี่ปุ่นที่ทาง สำนักพิมพ์ได้พิมพ์จำหน่ายมาก่อนหน้านี้อย่าง โลโก้ “JBOOK” เพิ่งปรากฏขึ้นครั้งแรกบนปก รัง การเพิ่มโลโก้ “JBOOK” เข้ามาเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงการสื่อสารถึงผู้อ่านของสำนักพิมพ์ว่านี่คือหมวดหมู่แรกแห่งการเปิดตลาด นวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัยในไทยอย่างเป็นทางการของสำนักพิมพ์ IMAGE ในช่วงเวลานั้น

ในส่วนของปกหลังพบ 1) ข้อความส่วนบน ตัวอักษรธรรมดาสีขาวบนเลเยอร์สีสีแดง มีความยาว 14 บรรทัด บอกเล่าเนื้อเรื่องย่อและความนิยมของหนังสือเล่มนี้ในประเทศญี่ปุ่น 2) ข้อความส่วนล่าง ข้อความบรรทัดแรกจัดทำ เป็นตัวเอียง ระบุว่า “นักเขียนไทยอย่างปราบดา หยุ่น ยังยอมรับในความสนุกสยองของเรื่องนี้ว่า...” ตามด้วยข้อความ ส่วนหนึ่งที่คัดจาก “คำสาปนา” (คำนิยาม) ภายในหนังสือที่เขียนโดยปราบดา พิมพ์ด้วยตัวอักษรหนังสือดำบนเลเยอร์ ที่สีขาวที่เห็นเด่นชัดและอ่านง่ายกว่าข้อความส่วนบน การคัดข้อความบางส่วนจากคำนิยามของปราบดาบนปกหลัง ได้ทำหน้าที่ชี้ชวนให้ผู้อ่านที่ติดตามผลงานของปราบดาตัดสินใจซื้อหนังสือเล่มนี้ได้อย่างง่ายดายขึ้น

จากการวิเคราะห์ภาพและข้อความบนหน้าปก ริง พบว่า ภาพถ่ายหญิงสาวและชื่อรอง “คำสาปมรณะ” ได้ทำหน้าที่หลักในการถ่ายทอดความคิดเพื่อเชื่อมโยงกับตัวบทวรรณกรรม ภาพถ่ายหญิงสาวระยะประชิดยังสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านการจ้องมองที่แสดงถึงการมีอำนาจเหนือกว่าผู้อ่าน ประกอบกับโทนสีหม่นของภาพให้ความรู้สึกออกห่างจากโทนสีในชีวิตประจำวันและเสริมบรรยากาศภาพให้ดูเยือกเย็น น่ากลัว นอกจากนี้วงรีสีแดงกลางปกซึ่งเป็นจุดสนใจหลักนอกเหนือจะขับเน้นความเด่นของชื่อเรื่องแล้ว ยังแฝงความรู้สึกถึงภัยอันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อไปในเรื่องอีกด้วย เมื่อพิจารณาด้านตัวบทของปกแล้ว ข้อความและภาพต่างบนปกล้วนตอกย้ำความน่ากลัวสยดสยองของนวนิยายเรื่องนี้ มากกว่าที่จะดึงดูดผู้อ่านจากชื่อผู้เขียนหรือชื่อผู้แปล

3 ความหมายเชิงวัฒนธรรมบนปก ริง

ในส่วนนี้จะศึกษาความหมายของปกที่สัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมและสถานการณ์ในการประกอบสร้างหน้าปก โดยจะศึกษาจากเอกสาร บทสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้กระทำที่เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างหน้าปก อันได้แก่ สำนักพิมพ์ บรรณาธิการ และผู้ออกแบบหน้าปก

3.1 สำนักพิมพ์ บรรณาธิการ และความเป็นมาของ ริง

ในปี พ.ศ. 2539 บริษัท แกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) ได้ขยายเข้าสู่ธุรกิจสิ่งพิมพ์ โดยการเข้าลงทุนในนิตยสาร *IMAGE* (GMM GRAMMY, 2566) และได้ตั้งสำนักพิมพ์ *IMAGE* ขึ้น โดยวางแผนการทำงานที่ “เน้นการสร้างสรรค์หนังสือให้กับกลุ่มเป้าหมายผู้หญิง ซึ่งจะเป็นผู้จุดประกายความคิดให้ผู้อ่านคิดแตกต่างไปจากเดิม และวางตำแหน่งทางการตลาดให้เป็นสำนักพิมพ์ที่เน้นการแบ่งกลุ่มเนื้อหาเพื่อทำให้การรับรู้ของผู้อ่านชัดเจนขึ้น” (กองบรรณาธิการ Positioning, 2547) โดยได้ลัดดาวัลย์ รัตนติลลชัย⁴ เข้ามาร่วมงานในฐานะบรรณาธิการและกรรมการผู้จัดการในปี พ.ศ. 2542 ลัดดาวัลย์เล่าว่า “พี่บอกคุณคำรณ (คำรณ ปราโมช ณ อยุธยา: ผู้เขียน) ว่าปีแรกพี่จะไม่ออกหนังสือเลย ขอเวลาเตรียมตัว research หาเรื่อง กว่าจะได้เป็นชุดแรก พี่อ่านหนังสือเป็นประมาณ 30-40 เล่ม ก่อนจะมาถึงจุดนี้ต้องเตรียมตัวเยอะ เตรียมการตลาด สรรวจ ส่งคนไปดูร้านหนังสือ ... แล้วสำรวจว่าพฤติกรรมซ้ำๆ เวลาคนเข้าร้านหนังสือทำอะไรบ้าง” (ลัดดาวัลย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ธันวาคม 2567)

เดือนเมษายน พ.ศ. 2544 สำนักพิมพ์ *IMAGE* ประสบความสำเร็จจากการพิมพ์จำหน่าย *ไดอารี่ของบริดเจ็ต ไจนส์* นวนิยายแปลแนว Chick Literature เล่มแรกของวงการหนังสือในประเทศไทย (ธารริน, 2564) ลัดดาวัลย์ได้ “บริฟคนทำปกที่ชื่อ ปราบดา หยุ่น ว่า ขอให้วาดปกของหนังสือด้วยลายเส้นง่ายๆ และพิมพ์ 2 สี เพื่อให้โปร่งเบา โดดเด่นออกมาจากหนังสือคู่แข่งที่ส่วนใหญ่มีดีไซน์ด้วยสีเข้มคลาสสิก คาแรกเตอร์ปกแบบนี้ยังใช้กับเล่มอื่นๆ ด้วย จนกลายมาเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Identity) สำนักพิมพ์” (ธารริน, 2564) ส่วนนี้ได้สะท้อนให้เห็นแนวทางการทำงานของสำนักพิมพ์ *IMAGE* ในช่วงเวลานั้นที่มุ่งแสวงหาแนววรรณกรรมใหม่และสร้างรูปลักษณ์ของผลงาน โดยเฉพาะปกให้แตกต่างจากหนังสือทั่วไปในตลาด โดยจะสังเกตได้ว่าปกของสำนักพิมพ์ฯ ในช่วงเวลานี้ไม่ปรากฏสิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมใดๆ เลย

⁴ ลัดดาวัลย์สำเร็จการศึกษาจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2532 และเริ่มเขียนชีวประวัติให้บุคคลที่มีชื่อเสียงอย่าง พงษ์ สารสิน เกษม จาติกวณิช (สุชาติ, 2565) ต่อมาได้เริ่มออกมาทำสำนักพิมพ์ของตัวเองโดยใช้ชื่อว่าสำนักพิมพ์วัลยา เมื่อสำนักพิมพ์ดอกหญ้าซึ่งเป็นผู้จัดจำหน่ายของสำนักพิมพ์วัลยาปิดตัวลง ลัดดาวัลย์จึงได้กลับมามีงานนิตยสารอีกครั้ง (พันธวัฒน์, 2566) และได้รับมอบหมายให้เขียนหนังสือเกี่ยวกับชีวประวัติของทักษิณ ชินวัตร *ตาตุ๋น หัวดีคิดดี* พิมพ์ในนามสำนักพิมพ์มติชนในปี พ.ศ. 2542 หนังสือเล่มนี้ถือว่าเป็นหนังสือประเภทชีวประวัติบุคคลที่มี “ยอดขายรวมหลายแสนเล่ม เป็นอัตชีวประวัติที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่งในประวัติศาสตร์หนังสือ” (ทรงกลด, 2565)

ในปีเดียวกันนี้ IMAGE ยังได้พิมพ์จำหน่ายนวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัย *คิทเชน* (ภาพที่ 2) เป็นเรื่องแรกโดยใช้รูปแบบหน้าปกแนวทางเดียวกันกับ *ไดอารี่ของบริดเจ็ต โจนส์* ลัดดาวัลย์ได้เล่าถึงสาเหตุที่สนใจนวนิยายร่วมสมัยญี่ปุ่นว่า ในช่วงเวลานั้นมีนวนิยายภาษาอังกฤษแปลเยอะมาก จึงลองอ่านนวนิยายหลากหลายชาติและมาลงตัวที่นวนิยายญี่ปุ่น เนื่องจากนิยายญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับปมขัดแย้งภายใน อารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และตัวละครสามารถพบเห็นได้ทั่วไป (ลัดดาวัลย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ธันวาคม 2567) อันเป็นคุณลักษณะของนวนิยายที่ผู้อ่านชาวไทยสามารถเข้าถึงได้

ภาพที่ 2 ปกหน้า *คิทเชน* ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1

หลังจากความสำเร็จของ *คิทเชน* ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 รุ่ง คำสาปมรณะ ก็ได้ออกสู่สายตาผู้อ่านชาวไทย รุ่ง แปลจาก รุ่ง ผลงานของซูซูกิ โคจิ (鈴木光司 『リング』 1991年) เป็นนวนิยายแนวสืบสวนสอบสวน-สยองขวัญวางจำหน่ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 แต่ไม่ประสบความสำเร็จทางด้านยอดขายเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามด้วยคำบอกเล่าปากต่อปากจากผู้อ่าน รุ่ง ได้กลายเป็นหนังสือขายดีในปี พ.ศ. 2538 (Suzuki, 2546, น.198) และถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์ “ริง” (『リング』) ในปี พ.ศ. 2541 โดยนาคาตะ ฮิเดโอะ (中田秀夫) กระแสนิยมภาพยนตร์ “ริง” ได้แพร่กระจายในลักษณะของแฟรนไชส์สื่อ (Media Franchise) ภายในประเทศญี่ปุ่นทั้งในรูปแบบของละครโทรทัศน์ มังงะ ละครวิทยุ ภาพยนตร์ และวิดีโอเกม จนกระทั่งผู้แปล รุ่ง น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ์ที่กำลังพำนักอยู่ประเทศญี่ปุ่นรับรู้ถึงปรากฏการณ์ของนวนิยายเล่มนี้ เลยได้ลองอ่าน (“ความแรงที่ไม่ใช่คำสาปของ “ริง คำสาปมรณะ””, 10 มิถุนายน 2545, น.12) ต่อมาหลังจากที่น้ำทิพย์กลับมาที่ประเทศไทยและเริ่มร่วมงานกับสำนักพิมพ์ IMAGE ก็ได้นำ รุ่ง ที่ได้แปลเอาไว้ครั้งเรื่องมาให้ลัดดาวัลย์พิจารณา (ลัดดาวัลย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ธันวาคม 2567) เมื่อลัดดาวัลย์ได้อ่าน “ก็รู้สึกว่ามันแหละใช่เลย” จึงได้ติดต่อขอลิขสิทธิ์ไปทันที (พันธวัฒน์, 2556, น.34)

ลัดดาวัลย์ใช้เวลาในการต่อรองขอลิขสิทธิ์ 1 ปี จนกระทั่งซูซูกิ โคจิได้ช่วยเหลือจนได้รับลิขสิทธิ์มาทั้งที่ยอดพิมพ์ครั้งแรกคือ 3,000 เล่ม “ทั้งการออกแบบปก ทั้งการแปล กระบวนการทำงาน เวลาเราส่งไปที่ญี่ปุ่น ก็จะบอกเลยว่ากระบวนการทำงานเรามีอะไรบ้าง เรามีการตรวจความถูกต้อง แล้วก็ปกรณา approve หมด” จนกระทั่งถึงเวลาที่ รุ่ง วางจำหน่าย สำนักพิมพ์ฯ ได้ลงทุนกับสื่อประชาสัมพันธ์จัดแสดงหน้าร้านที่อิงจากปกหนังสืออย่างมาก โดยเชื่อมั่นว่าด้วยความสำเร็จของ *คิทเชน* และกระแสนิยมภาพยนตร์ “ผีสามบาท” (2544) ในเวลานั้นคือตัวพยากรณ์ความสำเร็จของ รุ่ง ต่อไป (ลัดดาวัลย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ธันวาคม 2567)

3.2 ผู้ออกแบบหน้าปก

ผู้ออกแบบหน้าปก ริง คือปราบดา หยุ่น⁵ โดยปราบดาได้รับการชวนจากลัดดาวัลย์ให้เข้ามาร่วมงานออกแบบปกหนังสือตั้งแต่ผลงานชิ้นแรกคือ *ไดอารี่ของบริดเจ็ต โจนส์* จากนั้นก็ร่วมงานกับสำนักพิมพ์ IMAGE อย่างต่อเนื่อง โดยลัดดาวัลย์เล่าว่า “หนังสือมันเป็นจิตวิญญาณทั้งเล่ม ...เพราะฉะนั้นเราก็ต้องเลือกคนทำปก หนึ่งก็คือว่าเขาทันสมัย แล้วก็สอง เขาอ่านหนังสือหรืออยู่ในโลกของหนังสือที่เป็นงานร่วมสมัย สามก็คือว่าเขาต้องอ่านหนังสือ international ด้วย เพราะหนังสือของเราเป็นหนังสือแปล เราก็เลือกปราบดามา” ก่อนเข้าสู่กระบวนการออกแบบปก ลัดดาวัลย์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของงานแก่ปราบดาคร่าวๆ ว่า “horror มันทำงานกับจินตนาการของคนดู หรือคนอ่านตรงที่ว่ามันอาจจะเกิดขึ้นจริงก็ได้ ความน่ากลัวคือ gap ระหว่างว่ามันจะจริงหรือไม่จริง เพราะฉะนั้นเราก็เลยใช้ภาพจริง (ภาพถ่าย: ผู้เขียน) ... เพราะว่าแผนการตลาดเราออกมาแล้วว่าเราจะชวนปกไว้ในวินโดว์ของร้าน พยายามให้คนเดินผ่านแล้วหันกลับมามอง “ใครวะ?”” (ลัดดาวัลย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ธันวาคม 2567)

อีกด้านหนึ่งนั้น ปราบดาเล่าถึงหน้าปก ริง ไว้ว่า “ปกภาพถ่ายดูโดดเด่นและแปลกออกไปจากปกนวนิยายในช่วงนั้น” “อีกทั้งยังมีการลงทุนกับการทำปกมากกว่าสำนักพิมพ์อื่น เช่น ว่าจ้างนางแบบมาถ่ายปกโดยเฉพาะ” ประกอบกับประสบการณ์ส่วนตัวที่เคยชมภาพยนตร์ “ริงงู” ของนากาตะ ฮิเดโอะมาก่อน จึง “หาความใกล้เคียงเพื่อสื่อถึงทั้งวรรณกรรมและภาพยนตร์” เนื่องจาก “นวนิยายเรื่อง ริง เป็นที่รู้จักก่อนจะมาแปลพิมพ์ในไทย โดยเฉพาะในหมู่คนดูหนัง หลายคนรู้อยู่แล้วว่ามาจากญี่ปุ่น นางแบบจึงเลือกให้เข้ากับเรื่อง” (ปราบดา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 พฤศจิกายน 2567)

ภาพที่ 3 ปก DVD ภาพยนตร์ “ริงงู”

(ที่มา: [https://en.wikipedia.org/wiki/Ring_\(film\)#/media/File:Ringu_\(1998\)_Japanese_theatrical_poster.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Ring_(film)#/media/File:Ringu_(1998)_Japanese_theatrical_poster.jpg))

การตัดสินใจใช้ภาพถ่ายเป็นภาพปกและความพยายามในการเชื่อมโยงภาพยนตร์ “ริงงู” เข้ากับหน้าปกหนังสือ จะเห็นได้จากอิทธิพลจากองค์ประกอบบางส่วนของปก DVD (ภาพที่ 3) เช่น ภาพดวงตากกลมโตผิดปกติของอิโน ริเอะ (伊野尾理枝) นักแสดงที่ได้รับบทเป็นชะตะโกะ มาทำในรูปแบบใหม่โดยใช้นางแบบคนไทย อย่างไรก็ตามเป็นที่ทราบกันดีว่าเนื้อเรื่อง “ริงงู” ในฉบับภาพยนตร์แตกต่างจากนวนิยาย กล่าวคือ ชะตะโกะในภาพยนตร์ถูกทำให้

⁵ ปราบดาเรียนจบทางด้านศิลปะจาก The Cooper Union for the Advancement of Art and Science หลังจากจบการศึกษาได้ทำงานเป็นกราฟิกดีไซน์เนอร์ในกรุงนิวยอร์ก จากนั้นได้เดินทางกลับมายังประเทศไทยเพื่อเกณฑ์ทหารก่อนที่จะเริ่มทำงานในวงการหนังสือไทยในช่วงปลายปี พ.ศ. 2542 ในวัย 26 ปี โดยเริ่มจากการเขียนเรื่องสั้นเรื่องแรก “คนนอนคม” ลงพิมพ์ที่ *แพรว สุดสัปดาห์* ต่อมาได้เป็นคอลัมน์สัปดาห์ละครั้งชื่อ “Homemovies” ของนิตยสาร *Nation Weekend* ในช่วงเวลานี้ปราบดามีผลงานรวมเล่มได้แก่รวมเรื่องสั้น *เมืองมฤค* (2543) และชื่อของปราบดาได้กลายเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของนักอ่านและนักวิจารณ์จากรวมเรื่องสั้น *ความน่าจะเป็น* (2543) ที่ได้ทำให้เขาได้รับรางวัลซีไรต์ปี พ.ศ.2545

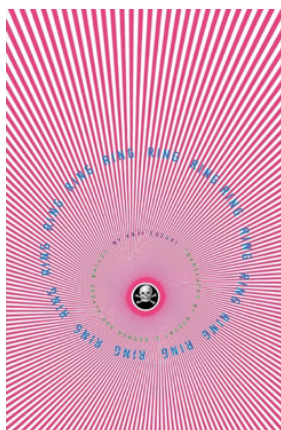
กลายเป็นผี ขณะที่ในนวนิยายนั้นชะตะโกะคือไวรัสชนิดหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ ผู้หญิงบนหน้าปกนวนิยายที่ถูกลดทอน ความเป็นผีและวางระยะห่างจากผู้อ่านมากกว่าปก DVD จึงดูเป็นคนปกติมากขึ้นแต่ยังรักษาสัญลักษณ์ ที่แสดงออกทางลูกตาขาวขนาดใหญ่ผิดธรรมชาติ

นอกเหนือจากภาพหญิงสาวแล้ว องค์ประกอบอื่นๆ บนหน้าปก เช่น วงรีสีแดง ปรากฏคำว่า “เป็นเพียงการ “ลือ” กับธงญี่ปุ่น โดยไม่ได้ต้องการสื่อถึงชาติญี่ปุ่นเป็นพิเศษ” โดยมองว่า “หลักการของผมคือการใช้สัญลักษณ์ บ่งบอกวัฒนธรรมของวรรณกรรมด้วยการประยุกต์ให้เป็นสมัยใหม่หรือร่วมสมัยในทางใดทางหนึ่ง” “แม้จะมีความเป็น ญี่ปุ่น แต่ก็ไม่ได้ขัดขนาดที่เป็นการตีหัวเข้าบ้านหรือฮาร์ดเซล แต่ผมคิดว่าการพยายามสื่อถึงวัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพียงแต่จะสื่ออย่างไรให้มีชั้นเชิงและไม่ดูเหมือนโฆษณาการท่องเที่ยว ให้มีความเป็นศิลปะที่น่าสนใจไปกว่านั้น เพราะ เราต้องการสื่อถึงเนื้อหา ไม่ใช่ชนชาติในเรื่อง” (ปรากฏ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 พฤศจิกายน 2567)

จากการศึกษาบริบททางวัฒนธรรมและสถานการณ์ในการประกอบสร้างหน้าปกพบว่า ด้วยอุดมการณ์ของ ลัดดาวัลย์ที่มองว่า “หนังสือมันเป็นจิตวิญญาณทั้งเล่ม” สำนักพิมพ์ IMAGE จึงพิถีพิถันในการแสวงหาความแปลกใหม่ สู่ตลาดหนังสือไทยและนำเสนอหนังสือแบบองค์กรวมโดยให้ความสำคัญกับการออกแบบปกหนังสืออย่างยิ่ง โดยเฉพาะ ปก ริง ซึ่งเป็นหนังสือที่เปิดตลาดนวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัยอย่างเป็นทางการภายใต้แบรนด์ JBOOK การสรรค์สร้าง หน้าปก ริง จึงเกิดขึ้นอย่างพิถีพิถันโดยออกแบบให้แตกต่างออกไปจากปกรูปแบบเดิมของสำนักพิมพ์อย่างสิ้นเชิง ทั้งในแง่ของการลงทุนใช้ภาพถ่ายผู้หญิงเป็นภาพหน้าปกเชื่อมโยงจินตนาการและความจริงเพื่อให้เกิดความน่ากลัว เพื่อดึงดูดสายตาของผู้อ่านที่ผ่านไปมา ภาพผู้หญิงนี้ยังเชื่อมโยงความน่ากลัวของผีชะตะโกะในภาพยนตร์สำหรับผู้อ่าน ที่เคยชมภาพยนตร์เรื่องนี้มาก่อน นอกจากนี้ในแง่ของงานศิลปะ ปก ริง ยังสื่อสารกับผู้อ่านผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ อย่าง มีชั้นเชิงและสอดแทรกสิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมบนปกที่ผู้ออกแบบพยายามนำเสนอไว้อย่างแนบเนียนอีกด้วย

4 นัยยะเชิงสังคมศาสตร์บนปก ริง

เพื่อวิเคราะห์นัยยะเชิงสังคมศาสตร์ที่ปรากฏบนหน้าปก ริง ในส่วนนี้จะสำรวจเปรียบเทียบปกฉบับแปลภาษาอังกฤษ เนื่องจากเป็นฉบับที่แปลช่วงเวลาใกล้เคียงกับฉบับแปลภาษาไทย เพื่อให้เห็นว่าองค์ประกอบบนปกเหล่านี้ ถูกนำมาใช้ในบริบททางวัฒนธรรมอย่างไร

ภาพที่ 4 ปกหนังสือ *Ring* ฉบับแปลภาษาอังกฤษ

(ที่มา: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/175556/ring-by-koji-suzuki-translated-by-glynne-walley/>)

Ring ฉบับแปลภาษาอังกฤษโดย Robert B. Rohmer และ Glynne Walley ออกวางจำหน่ายในสหรัฐอเมริกาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2547 โดยสำนักพิมพ์ Vertical สำนักพิมพ์ที่มุ่งนำเสนองานเขียนร่วมสมัยจากประเทศญี่ปุ่นสู่สากล ผู้ออกแบบปกคือ Chip Kidd นักออกแบบปกชื่อดัง Kidd มองว่าการนำเสนอผลงานเขียนของนักเขียนชาวญี่ปุ่นที่ยังไม่เป็นที่รู้จักดีของผู้อ่าน ผู้ออกแบบปกจำเป็นต้องพยายามอย่างหนักเพื่อให้ผู้อ่านสนใจหนังสือเล่มนี้ (Warham, P., 2013) ในกรณีของ *Ring* (ภาพที่ 4) Kidd ใช้เส้นนำสายตาสีแดงดึงดูดให้ผู้อ่านเพ่งความสนใจไปสู่สัญลักษณ์หัวกะโหลกไขว้อันสื่อถึงความตายหรือความอันตรายถึงตาย สัญลักษณ์นี้ถูกบรรจุอยู่ในวงกลมพื้นสีดำ ขอบขาวและล้อมด้วยขอบแดงหนาอีกชั้นเสมือนต้องการเน้นย้ำ นอกเหนือจากสัญลักษณ์หัวกะโหลกไขว้แล้ว ไม่มีองค์ประกอบหรือข้อความใดๆที่บ่งชี้ถึงประเภทของนวนิยายอีกเลย ข้อความต่างๆ ที่ควรจะต้องอยู่บนปก ทั้งชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง ชื่อผู้แปลล้วนถูกนำมาจัดเรียงให้เป็นภาพเส้นวงกลมล้อมหัวกะโหลกโดยใช้สีน้ำเงินและสีเขียววางซ้อนเหลื่อมกับสีแดงของเส้นนำสายตา ส่งผลให้ปกกลายเป็นภาพลวงตา (optical art) เมื่อผู้อ่านได้มองจะทำให้รู้สึกถึงความบิดเบี้ยวของเส้นและความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นภายในภาพ นอกเหนือจากการใช้ภาพลวงตาดึงดูดสายตาของผู้อ่านแล้ว เส้นและวงกลมบนหน้าปกยังทำให้เกิดรูปทรงกระบอกที่มีมิติลึก เชื่อมโยงกับรูปทรงของบ่อน้ำอันเป็นสถานที่ที่ศพของชะตะโกะถูกทิ้งลงไป ลักษณะภาพมุมสูงเช่นนี้ได้สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับภาพเสมือนว่าผู้อ่านกำลังจ้องมองลงไปใบบ่อน้ำนี้

ข้อความที่นำเสนอชื่อเรื่อง *Ring* ถูกนำมาจัดวางในลักษณะวงกลมสอดคล้องกับความหมายชื่อเรื่องดังที่ได้อธิบายไปแล้วในข้างต้น เช่นเดียวกับข้อความชื่อผู้เขียนและผู้แปลที่ถูกวางในลักษณะวงกลมขนาดลดหลั่นลงมาส่งผลให้ชื่อของผู้เขียนและผู้แปลตัวเล็กและอ่านได้ยากกว่าชื่อเรื่อง สะท้อนให้เห็นว่าทั้งชื่อผู้เขียนและผู้แปลแทบไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกหนังสือเล่มนี้ของผู้อ่าน นอกจากนี้ สิ่งเดียวแสดงถึงความเป็นญี่ปุ่นบนปกคือชื่อผู้เขียนการออกแบบทั้งหมดสอดคล้องตาม Micah Burch ฝ่ายการตลาดของสำนักพิมพ์ฯที่เคยให้สัมภาษณ์ว่าสำนักพิมพ์ฯไม่ต้องการนำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นใดๆ นอกจากหนังสือญี่ปุ่นดีมีแนวคิดที่เป็นสากล (Hong, T., 2003) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการทำให้วรรณกรรมญี่ปุ่นเป็นสินค้าที่ปราศจากกลิ่นอายทางวัฒนธรรม (odorless product) เพื่อให้ผู้บริโภคต่างวัฒนธรรมสามารถเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้นเนื่องจากสินค้าทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะลดความน่าสนใจในพื้นที่ต่างวัฒนธรรมที่ผู้คนในพื้นที่เหล่านั้นไม่สามารถเชื่อมโยงตัวตน ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ กับสินค้าทางวัฒนธรรมนั้นได้ (Iwabuchi, K., 2007, pp.24-29)

หากพิจารณาจุดรวมของสำนักพิมพ์ IMAGE และสำนักพิมพ์ Vertical แล้ว ทั้ง 2 สำนักพิมพ์ล้วนเห็นตรงกันว่าสำหรับหนังสือแปลของอีวีวัฒนธรรมหนึ่งที่ยังไม่เป็นที่รู้จักดีในอีวีวัฒนธรรมหนึ่งนั้น ปกหนังสือทำหน้าที่ดึงดูดผู้อ่านได้ดีที่สุด อย่างไรก็ตามความแตกต่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ ในขณะที่สำนักพิมพ์ Vertical ลดทอนสิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นออกไปจนหมด สำนักพิมพ์ IMAGE ที่เดิมได้เคยเริ่มต้นจากปกที่เรียบง่ายและไร้กลิ่นอายทางวัฒนธรรม กลับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอปกใหม่ ทั้งการใช้ภาพถ่าย ทั้งการสอดแทรกสิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมบนปก ริง หนังสือแบรนด์ JBOOK เล่มแรกของสำนักพิมพ์ฯ เน้นอนว่าภาพและข้อความต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นอย่างซับซ้อนบนปกหนังสือโดยผู้กระทำที่เป็นสมาชิกในสังคมเช่นนี้ย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมและถ่ายทอดความคิดความเชื่อซึ่งเป็นผลผลิตทางสังคมนั้นไว้ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

นับตั้งแต่ที่ภาพยนตร์การ์ตูน หนังสือการ์ตูน และละครโทรทัศน์ญี่ปุ่นได้แพร่เข้าสู่สังคมไทยตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 2520 กระแสวัฒนธรรมญี่ปุ่นก็ค่อยๆทวีความนิยม จนกระทั่งช่วงปลายทศวรรษ 2530 กระแสวัฒนธรรมประชานิยมญี่ปุ่น โดยเฉพาะในด้านดนตรี ทั้ง J-Rock และ J-Pop เริ่มปรากฏในสื่อไทยทั้งในรายการโทรทัศน์

รายการวิทยุ ตลอดจนนิตยสารวัยรุ่นต่างๆ แม้นวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัยเป็นกระแสนิยมใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ช่วงทศวรรษ 2540 และดูจะไม่เกี่ยวข้องกับกระแสวัฒนธรรมญี่ปุ่นเหล่านี้ก็ตาม แต่ก็ไมอาจปฏิเสธได้ว่ากลุ่มผู้อ่าน คนรุ่นใหม่ ตลอดจนผู้กระทำที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหน้าปกจะเติบโตโดยปราศจากรับรู้กระแสวัฒนธรรมประชานิยม ญี่ปุ่นเหล่านี้ไปได้ วงรีสีแดงที่ “ล้อ” กับธงชาติญี่ปุ่นและตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่มักปรากฏในสื่อการ์ตูนหรือรายการโทรทัศน์ที่แพร่หลายในช่วงเวลานั้น เมื่อมาปรากฏบนหน้าปกหนังสือจึงเป็นสัญญาณที่ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจ ได้ทันทีว่าสัญญาณเหล่านี้กำลังบ่งบอกถึงวัฒนธรรมของประเทศใด

สิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่น่าสนใจที่ควรนำมาพิจารณาคือภาพถ่ายหญิงสาวเอเชีย บทบรรยายใบหน้า ของชะตะโกะเพียงแห่งเดียวในเรื่องที่ว่า “เข้าตาปรากฏดวงตาดำโตแจ่มใสกลับคืนมา สองรูตรงกลางมีเนื้ออกงอ กลายเป็นจุมพิตงอได้รูป ผมยาวสลวยเปียกชุ่ม” (ซุสูกิ โคจิ, 2545, น.223) นั้น เป็นเพียงบทบรรยายกว้างๆ ว่า ชะตะโกะตาโต จมูกโด่ง ผมยาวเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วลักษณะเช่นนี้สามารถนำเสนอได้หลากหลายรูปแบบ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ หากปกติต้องการนำเสนอใบหน้าชะตะโกะ บุคคลที่มีชีวิตในช่วงปี ค.ศ. 1960 ตามเนื้อเรื่องแล้ว ทั้ง การแต่งหน้าหรือทรงผมของนางแบบย่อมสามารถทำให้รู้สึกถึงตัวละครในยุคสมัยนั้นได้ชัดเจนกว่านี้ แต่การแต่งหน้า และทรงผมของนางแบบบนปก ริง นั้น กลับไม่ทำให้รู้สึกถึงยุคสมัยที่ชะตะโกะมีชีวิตอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นการเลือกใช้ ทรงผมแสกกลางที่มีความยาวระดับเดียวกัน (ワンレングスのストレートヘア) ที่เพิ่งจะเริ่มปรากฏในช่วง ครึ่งหลังของทศวรรษ 1970 และแพร่หลายตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 นั้น (穂川・渡辺, 2011, p.47) ส่งผลให้ ผู้หญิงในภาพดูไม่ต่างจากดาราทะลิตาหรือศิลปินญี่ปุ่นที่สามารถพบเห็นผ่านนิตยสาร รายการโทรทัศน์ และซีรีส์ญี่ปุ่นที่ ออกอากาศในประเทศไทยในช่วงเวลาเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าภาพผู้หญิงบนหน้าปกนอกเหนือจะเกิดขึ้น จากเจตนาที่จะเชื่อมโยงระหว่างภาพยนตร์และหนังสือตามผู้ออกแบบได้อธิบายไปแล้ว ภาพหญิงสาวบนหน้าปก ยังสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของกระแสวัฒนธรรมญี่ปุ่นผ่านสื่อต่างๆ ในช่วงเวลานั้นที่ส่งผลต่อผู้ออกแบบในการตัดสินใจ คัดสรรและปรับใช้สิ่งบ่งชี้ทางวัฒนธรรมให้ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ผู้บริโภคคุ้นชินในเวลานั้น นอกจากนี้ กลิ่นอายวัฒนธรรมญี่ปุ่นบนปกหนังสือยังมีบทบาทในการสนับสนุนอัตลักษณ์ของแบรนด์ JBOOK และช่วยดึงดูด ผู้ที่สนใจวัฒนธรรมญี่ปุ่นให้เข้ามาสนใจหนังสือเล่มนี้ได้อีกด้วย

5 บทสรุป

บทความฉบับนี้ได้นำเสนอแนวคิด Multimodal Critical Discourse Analysis (MCDA) ผสานกับแนวทางการวิเคราะห์ตัวหมายของ Long Li, Xi Li และ Jun Miao (2019) ศึกษาความหมายบนหน้าปก ริง นวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัยที่สร้างปรากฏการณ์ขายดีและได้กลายเป็นหนังสือที่เปิดตลาดนวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัยในประเทศไทย ในช่วงทศวรรษ 2540 โดยดำเนินการวิเคราะห์ 3 ขั้นตอนดังนี้คือ 1) การวิเคราะห์จากตัวหมาย (the signifier) 2) การวิเคราะห์จากตัวหมายถึง (the signified) และ 3) การวิเคราะห์นัยยะระดับกว้างในเชิงสังคมศาสตร์

จากการวิเคราะห์จากตัวหมาย (the signifier) ประกอบกับการวิเคราะห์ความหมายที่สัมพันธ์กับ ประสบการณ์ของตนเองแล้วพบว่า องค์ประกอบต่างๆ บนปก ริง ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความคิดและสร้างปฏิสัมพันธ์ กับผู้อ่านผ่านการจัดวางองค์ประกอบภาพ การใช้สี การสื่อสารผ่านสายตาที่เน้นการสร้างอำนาจเชิงสัญลักษณ์ที่เหนือผู้อ่าน ประกอบกับข้อความต่างๆ ที่โน้มน้าวใจผู้อ่านโดยเน้นย้ำถึงความสยดสยองของเนื้อเรื่อง ยอดจำหน่าย และความสำเร็จของวรรณกรรมเรื่องนี้ เมื่อศึกษาความหมายเชิงวัฒนธรรมจากคำบอกเล่าของบรรณาธิการและ ผู้ออกแบบปกพบว่า จากการศึกษาตลาดหนังสือไทยอย่างจริงจังจึงทำให้สำนักพิมพ์ฯ มุ่งแสวงหาความแปลกใหม่

สู่ตลาดหนังสือไทยและนำเสนอหนังสือแบบองค์รวมโดยให้ความสำคัญกับการออกแบบปกหนังสืออย่างยิ่ง โดยเฉพาะปก ริง ซึ่งเป็นหนังสือที่เปิดตลาดนวนิยายญี่ปุ่นร่วมสมัยอย่างเป็นทางการภายใต้แบรนด์ JBOOK บรรณาธิการจึงได้กำหนดรูปแบบของหน้าปกให้แตกต่างจากปกหนังสืออื่นๆในตลาดโดยการใช้ภาพถ่าย เทคนิคการพิมพ์ และลงทุนทำสื่อประชาสัมพันธ์หน้าร้านที่อิงจากปกหนังสือ ภาพถ่ายผู้หญิงบนหน้าปก ริง จึงถูกถ่ายทอดออกมาอย่างมีชั้นเชิงดึงดูดสายตาของผู้พบเห็น และในขณะเดียวกันก็สามารถเชื่อมโยงความน่ากลัวของผีชะตะโกะในภาพยนตร์สำหรับผู้อ่านที่เคยชมภาพยนตร์เรื่องนี้มาก่อนตามเจตนารมณ์ของผู้ออกแบบ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณานัยยะในเชิงสังคมศาสตร์แล้ว การประกอบสร้างหน้าปก ริง เมื่อเปรียบเทียบกับฉบับแปลภาษาอังกฤษจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในขณะที่ปก *Ring* ได้ลดทอนกลิ่นอายของวัฒนธรรมญี่ปุ่นออกจนหมด เช่นเดียวกับลักษณะของปกหนังสือของสำนักพิมพ์ IMAGE ในช่วงแรกที่เน้นความเรียบง่าย ปก ริง กลับแฝงด้วยองค์ประกอบที่บ่งชี้ถึงวัฒนธรรมญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจของผู้ออกแบบก็ตาม องค์ประกอบเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงกระแสนิยมของวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทยที่ส่งอิทธิพลต่อผู้ออกแบบชาวไทยในการหยิบยืมกลิ่นอายทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นเหล่านี้มาปรับใช้จนถ่ายทอดอัตลักษณ์ใหม่ของแบรนด์สู่กลุ่มผู้อ่านชาวไทยที่ชื่นชอบหรือสนใจในวัฒนธรรมญี่ปุ่น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กองบรรณาธิการ Positioning. (2547). เปิดตัว “บลิส” สำนักพิมพ์ใหม่สำหรับผู้หญิง. สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://positioningmag.com/16989> “ความแรงที่ไม่ใช่คำสาปของ “ริง คำสาปมรณะ” (10 มิถุนายน 2545). *คมชัดลึก*, 12.
- ชูสุกิ โคจิ. (2545). *ริง คำสาปมรณะ* (น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ, แปล). IMAGE.
- ทรงกลด บางยี่ขัน. (2565). เรื่องของเรื่อง: ลัดดาวัลย์ รัตนดิลกชัย แห่ง Talent 1 กับการทำหนังสือ ซีรีส์ โกอินเตอร์ และการบริหารสินทรัพย์ทางปัญญา. สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://readthecloud.co/laddawan-rattanalokchai/>
- ธารริน อุดยานนท์. (2564). *Blissful Reading: ย้อนเวลาหาหนังสือ 10 เล่มของ Bliss Publishing ที่สร้างปรากฏการณ์และบุกเบิกสิ่งใหม่ในวงการหนังสือไทย*. สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://readthecloud.co/bliss-publishing/>
- พันธวัฒน์ เศรษฐวิไล. (2556). ข้างหลังเล่ม : ลัดดาวัลย์ รัตนดิลกชัย จาก Bliss สู่อ Talent 1. *WRITER*, 1(12), 34.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔*. สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://dictionary.orst.go.th>
- Cover Girl. (2546). *Buzz Megateen*, 3(36), 43.
- GMM GRAMMY. (2566). *ประวัติบริษัท*. สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2567, จาก https://grammy-th.listedcompany.com/company_background.html
- Suzuki Koji. (2546). Suzuki Koji ตำนานคำสาปมรณะ [ปัญญา, ผู้สัมภาษณ์]. *แพรว*, 25(581), 197-205.
- Berg, L. (2022). Translating the Cover – A Comparative Study of the Covers of Arabic Novels and Their English Translations. *transLogos Translation Studies Journal*, 5 (2), 102-118. <https://doi.org/10.29228/transLogos.49>
- Carlström, M. P. (2021). Selling a Story: A Case Study of Five Book Covers for Victor Pelevin’s Generation “P”. *Imaginations: Journal of Cross-Cultural Image Studies*, 11(3), 101–122. <https://doi.org/10.17742/IMAGE.VT.11.3.5>
- Genette, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge University Press.
- Hong, T. (2003). Read Different. Read Vertical. *The Bloomsbury Review*, 23(5), 20.
- Iwabuchi, K. (2002). *Recentering globalization: Popular culture and Japanese transnationalism*. Duke University Press.
- Johansson, I., & Smaragdi, M. (2021). Images of the North: An Analysis of Book Covers of Swedish Crime Fiction in Greek and Spanish Translation. *Impossibilia. Revista internacional de estudios literarios*, (21), 210-236. <https://doi.org/10.32112/2174.2464.2021.417>
- Kress, G., & Leeuwen, T.V. (2020). *Reading Images: The Grammar of Visual Design* (3rd ed.). Routledge.
- Li, L., Li, X., and Miao, J. (2019). A translated volume and its many covers – a multimodal analysis of the influence of ideology, *Social Semiotics*, 29(2), 261-278, <https://doi.org/10.1080/10350330.2018.1464248>

- Machin, D., & Van Leeuwen, T. (2016). Multimodality, politics and ideology. *Journal of Language and Politics*, 15(3), 243–258. <https://doi.org/10.1075/jlp.15.3.01mac>
- O'Sullivan, C. M. (2013). Multimodality as challenge and resource for translation. *JoSTrans: The Journal of Specialised Translation*, 20, 2-14. http://www.jostrans.org/issue20/art_osullivan.php
- Vilella, A. S. (2021). The Japanese Other in translated literature: paratexts in the translations of Kawabata and Mishima in Spain. *Hermēneus. Revista de traducción e interpretación*, 23, 421-452. <https://doi.org/10.24197/her.23.2021.421-452>
- Warham, P. (2013). Chip Kidd: How Japanese Pop Culture Inspired the World's Best-Known Book Designer. Retrieved 21 November 2024, from <https://www.nippon.com/en/views/b02904/>
- 穂川来初子・渡辺明日香 (2011). 「ストリートファッションにおけるヘアスタイルの変遷-1980年-2009年の30年間の調査・分析」『共立女子短期大学生活科学科紀要』 54, 43-52.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Affiliation: Faculty of Humanities, Chiang Mai University

Corresponding email: thanabhorn.t@cmu.ac.th

Received: 2024/09/02

Revised: 2025/02/11

Accepted: 2025/02/11

ใบสมัครสมาชิก
สมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

ห้อง 606 ชั้น 6 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์/โทรสาร 02-221-2422

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว)ตำแหน่งทางวิชาการ.....

Name (In English)

วัน เดือน ปี เกิด..... หมายเลขบัตรประชาชน

ที่อยู่ปัจจุบัน.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....มือถือ.....อีเมล.....

หน่วยงานตำแหน่ง.....

ที่อยู่หน่วยงาน.....

.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

บุคคลที่สามารถติดต่อได้ กรณีที่ไม่สามารถติดต่อท่านได้

ชื่อ นามสกุล.....หมายเลขโทรศัพท์.....อีเมล.....

สมาชิกสมาคมฯ ที่รู้จัก (ถ้ามี) คือ

1..... 2.....

ข้าพเจ้าขอสมัครเป็นสมาชิกประเภท

☐ สามัญรายปี (200 บาทต่อปี) ☐ สามัญตลอดชีพ (2,000 บาท)

☐ สมทบ (100 บาทต่อปี) ☐ สถาบัน (200 บาทต่อปี หรือ ตลอดชีพ 2,000 บาท)

☐ หลักฐานประกอบการสมัคร สำหรับบัตรประชาชน/ เอกสารรับรองจากสถาบัน (กรุณาส่งมาพร้อมกับใบสมัคร)

☐ ข้าพเจ้าได้อ่านและยอมรับเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ 1. การสมัครเป็นสมาชิกสมาคมฯ จะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของสมาคมฯ

2. เมื่อมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพิจารณารับท่านเป็นสมาชิกแล้ว ท่านจะได้รับการติดต่อให้ชำระ

ค่าลงทะเบียนสมัครสมาชิกและค่าบำรุงรายปี /ตลอดชีพ

.....

ส่วนนี้เฉพาะเจ้าหน้าที่สมาคมฯ

ได้รับการพิจารณาให้เป็นสมาชิกสมาคมฯประเภท ☐ สามัญรายปี ☐ สามัญตลอดชีพ ☐ สมทบ ☐ สถาบัน (รายปี/ตลอดชีพ)

จากการประชุมคณะกรรมการบริหารฯ ครั้งที่...../..... เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จค่าลงทะเบียน...../..... ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงชื่อ.....นายทะเบียน ลงชื่อ.....นายกสมาคมฯ

(.....) (.....)

TCI Tier 1 Humanities and Social Sciences

Owner :

Japanese Studies Association of Thailand (JSAT)
Room 606 Faculty of Political Science,
Thammasat University, Prachan Road,
Phraborom Maha Ratchawang, Pranakorn,
Bangkok 10200, Thailand
URL: jsat.or.th, email: jsn.jsat@gmail.com

Publication : 2 issues per year (June, December)

Online Journal : <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsn>

Printed at

Core Content Co., Ltd.
15/4 Moo 3 Bangkrateuk, Sam Phran,
Nakhon Pathom 73210

Journal of Japanese Studies Association
of Thailand - JSAT
Vol.15 no.1 June 2025

Editorial Advisory Board

Prof. Emeritus Dr. Chaiwat Khamchoo	Chulalongkorn University
Prof. Dr. Siriporn Wajjawalku	Thammasat University
Prof. Emeritus Dr. Sirimonporn Suriyawongpaisal	Independent Scholar
Prof. Dr. Attachak Sattayanurak	Chiang Mai University
Prof. Warintorn Wuwongse	Independent Scholar

Editor

Assoc. Prof. Dr. Yupaka Fukushima	Kasetsart University
-----------------------------------	----------------------

Editorial Assistant

Prof. Dr. Attaya Suwanrada	Chulalongkorn University
----------------------------	--------------------------

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Kosit Tiptiempong	Tokyo University of Foreign Studies
Assoc. Prof. Dr. Chomnard Setisarn	Chulalongkorn University
Assoc. Prof. Dr. Winai Jamornsuriya	Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Assoc. Prof. Col. Nongluk Limsiri	Panyapiwat Institute of Management
Assoc. Prof. Benjang Jaisai Der Arslanian	Independent Scholar
Assoc. Prof. Pranee Jongsutjarittam	Independent Scholar
Asst. Prof. Dr. Baranee Boonsong	Naresuan University
Asst. Prof. Dr. Piyawan Asawarachan	Thammasat University
Asst. Prof. Dr. Pat-on Phipatanakul	Srinakharinwirot University
Asst. Prof. Nisakorn Thongnok	Prince of Songkla University
Dr. Wanwisa Kunpattaranirun	Burapha University
Dr. Saikaew Tipakorn	Chulalongkorn University

Reviewers

Prof. Warintorn Wuwongse	Independent Scholar
Assoc. Prof. Dr. Kanok Runggeratigul	Silpakorn University
Assoc. Prof. Dr. Natthira Tuptim	Pibulsongkram Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Duanthem Krisdathanont	Chulalongkorn University
Assoc. Prof. Dr. Namthip Methasate	Chulalongkorn University
Assoc. Prof. Dr. Piyanuch Wiriyaenawat	Thammasat University
Assoc. Prof. Dr. Patcharaporn Kaewkitsadang	Thammasat University
Assoc. Prof. Dr. Winai Jamornsuriya	Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Soysuda Naranong	Independent Scholar
Asst. Prof. Dr. Kanapat Ruenpirom	Silpakorn University
Asst. Prof. Dr. Tanapat Sontirak	Kasetsart University
Asst. Prof. Dr. Tawat Khamthongthip	Chandakasem Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Nanchaya Mahakhan	Burapha University
Asst. Prof. Dr. Piyawan Asawarachan	Thammasat University
Asst. Prof. Dr. Pongsatorn Mahavijit	Kasetsart University
Asst. Prof. Dr. Pat-on Phipatanakul	Srinakharinwirot University
Asst. Prof. Dr. Siriwon Munintarawong	Thammasat University
Asst. Prof. Dr. Saranya Choochothaew	Chulalongkorn University
Asst. Prof. Dr. Sunisa Tammawiwat	Thepsatri Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Sudpratana Duangkaew	Mahidol University
Asst. Prof. Dr. Seksan Chantarachamnong	Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Asst. Prof. Dr. Asadayuth Chusri	Chulalongkorn University
Asst. Prof. Dr. Somporn Gomaratut	Dhurakij Pundit University
Asst. Prof. Saranya Kongjit	Chiang Mai University
Dr. Ratchanee Piyathamrongchai	Khon Kaen University
Lecturer Kumiko Mishima	Ubon Ratchathani University
Mr. Artch Bunnag	Independent Scholar

Editor's Note	iv
<i>Yupaka Fukushima</i>	
Research Papers	
Symbols, Reigns, and Gods in Zeami's Noh Plays	2
<i>Winai Jamornsuriya</i>	
The Relationship Between Goddesses and Fire in <i>Kojiki</i> : A Case Study of Izanami and Konohanasakuya-hime	20
<i>Soraat Chanto</i>	
Omakase (お任せ): Identity and Japanese Food Culture in Thailand	35
<i>Sani Saihomhual and Pinnapa Muakyod</i>	
Motivation for Work and Cross-Cultural Barriers in the Workplace: A Case Study of Graduates of the Arts Program in Japanese and Communication, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University in Thailand	53
<i>Saowalak Sarapong</i>	
The Factors Affecting the Decision to Choose a Workplace for Internship: A Case Study of Students Majoring in Japanese at Burapha University	78
<i>Pansek Arthornurasook and Kohei Nakada</i>	
An Exploration of Japanese Language Usage by Thai Caregivers of the Elderly in Japan	94
<i>Patiyoot Thunwanont</i>	
A Study on the Implementation of a Massive Open Online Courseware to Enhance Japanese Language Knowledge in the Work Context of Vocational College Students and Workers in the Eastern Economic Corridor (EEC)	109
<i>Thanyarat Sanguansri</i>	
Relationship Between Vocabulary Knowledge and Reading Comprehension in Japanese: Effects of Language Proficiency and Text	124
<i>Yukie Horiba and Thanyarat Sanguansri</i>	
Academic Paper	
The Role of the Book Cover: A Case Study of the First Edition of <i>Ring</i> (2002)	145
<i>Thanabhorn Treeratsakulchai</i>	